

မန္တလေးမြို့

မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ◉ ဓမ္မသီတဂူကျောင်း

(နာယက)

တဒ္ဒန္တသဒ္ဓိတ္တာဘိဝံသ

၏

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာသ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဓမ္မသီတဂူစာစဉ် (၇)

သာသနာ ၂၅၄၂

ကောဇာ ၁၃၆၀

မန္တလေးမြို့

မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ဓမ္မသီတဂူကျောင်း

(နာယက)

ဘဒ္ဒန္တသုခိတ္တာဘိဝံသ
ဒုတိယ

၏

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဓမ္မသီတဂူစာစဉ် (၇)

သာသနာ ၂၅၄၂

ကောဇာ ၁၃၆၀

ပုံနှိပ်မှတ်တမ်း

သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာန၊

ပုံနှိပ်တိုက်ညွှန်ကြားရေးမှူး - ဦးဝင်းနိုင်မှ

မှတ်ပုံတင်အမှတ်(၀၃၈၄၃/၀၂၄၀၅)ဖြင့် ရိုက်နှိပ်ခွင့်ပြု၍

အမှတ် ၃၃၇(က)၊ မာလာရုံလမ်း၊ လှိုင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

ဦးနေဝင်း (မြဲ ၀၆၀၇၄) နေဝင်းကွန်ပျူတာပုံနှိပ်လုပ်ငန်းတွင် ရိုက်နှိပ်ပြီး၊

ဒုတိယအကြိမ်ဖြင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ထုတ်ဝေပါသည်။

မာဂယေ

မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားတော်မူအပ်သော ပိဋကသုံးပုံသည် “နာနာနယနိပုဏဂန္ထိရံ” ဟူသည်နှင့်အညီ အထူးထူးသောနည်းတို့ဖြင့် သိမ်မွေ့နက်နဲ၏။ ယင်းသို့ သိမ်မွေ့လှစွာသော ပိဋကပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျမ်းများစွာတို့သည် ပါဠိဘာသာဖြင့်သာ ရှိကြ၏။ ပါဠိဘာသာသည် မိခင်ဘာသာမဟုတ်ရကား၊ ပါဠိပိဋကတ်ကျမ်းဂန်များကို ချဉ်းကပ်နိုင်ရန် ပရိယတ္တိဂန္ထရတဘဝန်ကို ကျေပွန်စွာ ထမ်းဆောင်ခဲ့ကြသော ရှေးရှေးပညာရှိဆရာတော်အစဉ်အဆက်တို့သည် နည်းအမျိုးမျိုးတီထွင်၍ ကြံစည်ကြိုးစားပို့ချခဲ့ကြသည်။

မန္တလေးစာသင်နည်းနှင့် ဓမ္မာစရိယစာမေးပွဲ

ယင်းသို့ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာကျမ်းများပို့ချရာ၌ “မန္တလေးစာချနည်း၊ ပခုက္ကူစာချနည်း” ဟု ပြောစမှတ်ပြုခဲ့ကြသည်။ မန္တလေးဆရာတော်အစဉ်အဆက်တို့က “ယောဇောမျိုး၊ ကျမ်းရိုးငါးချက်၊ ဆက္ကဋ္ဌပနာ၊ ပုစ္ဆာ-ထွက်၊ တက်၊ စုဒ္ဓိဘက်နှိုင်းရှိ၊ ရှေ့+နောက်ညှိ၍၊ သန္နိ+အနု၊ ကေဋ္ဌဘာနည်း၊ ဝုတ္တောဒည်းက၊ ထုတ်နည်း၊ ပဋ္ဌာန၊ ပစ္စယနှင့်၊ ဝါကျခွဲစိတ်၊ ပုဒ်နိစ္စယ၊ ယမကလျောက်၊ ဆယ့်ခြောက်ဟာရ၊ နယလေးတန်၊ ပဋ္ဌာန် သာသန၊ သဒ္ဓမ္မနေတ္တိ၊ ဉာဏ်၏ ကောက်ပုံ၊ အစုံနှစ်ဖြာ၊ ကြိယာ ငါးချက်၊ စပ်လျက်ယှဉ်ကြ၊ အာဘောဂမှ၊ နယစုံလင်၊ တန်ဆာဆင်၍” ဟူသည့်အတိုင်း မန္တလေးစာချနည်း၊ စာပြောနည်းတို့ဖြင့် ပို့ချကြသည်။ သင်ယူကြရသည်။

ဤမျှသာမကသေး၊ သာသနာတော်၌ ပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာတို့ကို ဆရာနည်းကျ ကြည့်ရှု၊ ပို့ချ၊ သင်ကြားပေးနိုင်သော ပညာတတ် ရဟန်းတော်များစွာ ပေါ်ထွက်စေရေး မြှော်တွေးကြလျက် အထက်ဆိုခဲ့ပြီး “မန္တလေးစာချနည်း၊ စာသင်နည်း” တို့ကို အခြေခံ၍ ဓမ္မာစရိယ(စာချ)တန်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို ရေးဆွဲ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသည်။ ၎င်းစည်းမျဉ်းဥပဒေအတိုင်းပင် “အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ သကျသီဟဓမ္မာစရိယ၊ စေတီယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ” စသော ဓမ္မာစရိယစာမေးပွဲများကို ဆင်ယင်ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။

စာသင်, စာချ မိမိဘဝ

မိမိသည် ၁၈-နှစ်အရွယ်တွင် မန္တလေး မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ကျေးဇူးတော်ရှင် ဓမ္မဒါယာဒကျောင်းဆရာတော် (ယခု မစိုးရိမ်တိုက်သစ်ကြီး၏ အဓိပတိမဟာ နာယကဆရာတော် ဘဒ္ဒန္တရာဇေဓမ္မာဘိဝံသ)၏ ခြေတော်ရင်းသို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ရောက်သည့်နှစ်မှစ၍ ဆရာတော်ပို့ချသည့် စာသင်တန်း, စာချတန်းစာဝါတို့၌ မိမိက ဆိုဝါဖြင့် လိုက်ခွင့်ရခဲ့သည်။ ၎င်းပြင် မန္တလေးစာချနည်းတို့ဖြင့် ပီပြင်စွာ ပို့ချတော်မူကြသော “ပိဋကနယူပဒေသကျောင်းဆရာတော်”စသော မစိုးရိမ်စာချ နာယကဆရာတော်ကြီးများနှင့် ပေါက်မြိုင်ဆရာတော်, ဘုရားကြီးဆင်မင်းကျောင်း ဆရာတော်စသော စာချအကျော်အမော်ဆရာတော်တို့ထံ၌ စာဝါဆည်းပူးသင် ယူခဲ့သည်။

၁၃၃၉-ခု ရဟန်းဖြစ်ခါစ, ရဟန်းငယ်ဘဝမှစ၍ ကျေးဇူးတော်ရှင် ဓမ္မဒါယာဒဆရာတော်၏ ချီးမြှောက်မှုကြောင့် (ကျောင်းထိုင်နာယကမဟုတ်သော) လက်ထောက်စာချဘုန်းကြီးဘဝဖြင့် သီတင်းသုံးဖော်ဖြစ်ကြသော စာသင်သား တို့အား (ငယ်, လတ်, ကြီး)ဆိုင်ရာ စာဝါများကို စတင်ပို့ချခွင့်ရခဲ့သည်။

ရဟန်းသိက္ခာ (၅)ဝါရမှစ၍ အကြီးတန်းနှင့် ဓမ္မာစရိယ (စာချ)တန်း ဆိုင်ရာ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာကျမ်းတို့ကို ပို့ချခဲ့သည်။

ကျောင်းထိုင်နာယက, စာချ + ကျမ်းပြု

ရဟန်းသိက္ခာ (၉)ဝါရအရွယ်မှစ၍ ကျောင်းထိုင်နာယကစာချဘုန်းကြီး ဘဝဖြင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ ပို့ချခဲ့သည်။ စာဝါပို့ချရင်း ဝါကျဉာဏ်ကျမ်းစာ များကို ဆက်ကာဆက်ကာ ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သည်။ တိပိဋကပါဠိ+မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့၌ ပါဝင်ရေးသားခဲ့သည်။

လမ်းညွှန်ကျမ်းစာ ဖြစ်ပေါ်လာ

ဓမ္မာစရိယ(စာချ)တန်းသို့ ဝင်ရောက်ခါစ စာသင်ပျိုနု အခြေပြုတို့ အတွက် အဋ္ဌကထာစာဝါပို့ချသည့်အချိန်မှ သီးခြားအချိန်တစ်ခုယူ၍ ဝိဂြိုဟ် ဆိုနည်း, ဉာဏ်ကောက်နည်း, ဝါကျခွဲနည်း, အဘော်သံဝဏ္ဏနာဖော်နည်း, နယူပစာရကြိဆနည်း, နေတ္တိထုတ်နည်းတို့ကို “စာချတန်းအခြေပြုစာဝါ”

(၈)

အနေဖြင့် တနှစ်လျှင် (၂)လခန့်စီ အချိန်ယူပို့ချခဲ့သည်။ ကျက်မှတ်ဖွယ်ရာ နိယံ သာဓကများနှင့်တကွ သဒ္ဒါရေးဆိုင်ရာပါဠိအတိုအထွာ မှတ်စုမှတ်တမ်း များကိုပါ ရေးမှတ်စေခဲ့ပါသည်။ ဓမ္မာစရိယစာသင်သားများအဖို့ ၎င်းမှတ်စု မှတ်တမ်းများကို တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ရေးကူးနေကြသည်မှာ အချိန်များစွာ ပေးဆပ်နေကြရသည်။ မိမိအနီးနေတပည့်ပရိသတ်များနှင့် ဝေးနီးရပ်နေ သီးတင်းသုံးဖော် ချစ်မိတ်ဆွေတို့၏ တောင်းပန်လျှောက်ထားချက်အရ မိမိပို့ချခဲ့သော ဓမ္မာစရိယအခြေပြုသင်တန်းစာဝါ မှတ်စုမှတ်တမ်းများကိုပင် ပြန်လည်စုစည်းအနှစ်ချုပ်စီစဉ်၍ ၁၃၆၀-ပြည့်နှစ်မှာပင် “ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်”အမည်ဖြင့် စတင်ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။

မိမိဖွင့်လှစ်သော နွေရာသီစာဝါ၊ ဝါတွင်း၊ ဝါပစာဝါတို့၌ ဤလမ်းညွှန် စာအုပ်ကိုပင် (စာသင်သားတို့၏ လက်ကိုင်တုတ်သုဖွယ်၊ အိတ်ဆောင်သဖွယ်) အသုံးပြုစေ၍ ပို့ချခဲ့သည်။ ကျက်မှတ်စေခဲ့သည်။

အသစ်တပန် ထပ်မံ ဖြည့်စွက်

ယခုအခါ ၁၂-နှစ်တိုင်တိုင် ရိုက်နှိပ်ဖြန့်ဝေခဲ့ပြီးသော “ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်”စာအုပ်ကိုပင် တဖန်စိစစ်သုတ်သင်ပြီး ဖြည့်စွက်စရာ များ အနည်းငယ်ထပ်မံ ဖြည့်စွက်၍ ကောင်းသထက်ကောင်းအောင်၊ ပြည့်စုံ သထက်ပြည့်စုံအောင် စီစဉ်ရေးသားထုတ်ဝေလိုက်ပါသည်။

ဤကျမ်းစာအုပ်ငယ်ကို “ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်”ဟု အမည်ပေးထားသော်လည်း ဤစာအုပ်ငယ်၌ ---

- ၁။ ဝိဂြိုဟ်ဆိုနည်း၊ ဉာဏ်ကောက်နည်း
- ၂။ ဂန္ဓာဘာရဏကျမ်းလာ ဝါကျ(၁၈)မျိုး ဆိုရိုးနှင့်ဝါကျနိယံသာဓကများ
- ၃။ ပဒ၊ လိင်္ဂ၊ ဂဏ၊ ကာရန္တယူပုံနှင့် လိင်ဆုံးဖြတ်ရန်နိယံသာဓကများ
- ၄။ သံဝဏ္ဏနာနိယံနှင့် ဥဒါဟရဏ်ပုံစံသာဓကပါဠိများ
- ၅။ နည်းဥပစာကြံဆပုံနှင့် ကျက်မှတ်ဖွယ်ဆိုရိုးများ
- ၆။ နေတ္တိဟာရထုတ်နည်းတို့ကို ကျက်မှတ်ဖွယ်ပုံစံပြုယုဂ်အသီးသီးနှင့် တကွ လေ့လာမှတ်သား ဖတ်ရှုကြရမည်ဖြစ်သည်။

စာသင်ပျို့အခြေပြုတို့သည် ဤစာအုပ်ငယ်၌ စီစဉ်တင်ပြထားသော ကျက်မှတ်ဖွယ်ရာများကို နှုတ်တက်အာဂုမ်ကျက်မှတ်ဆောင်ထားပါက အချိန်တိုတိုနှင့် ဓမ္မာစရိယအောင်ပန်း လျှင်မြန်စွာဆင်မြန်းနိုင်ကြလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်မိပါသတည်း။

ကတညုတာ ပူဇော်မင်္ဂလာ

မိမိကြိုးပမ်း ဤစာအုပ်စာတမ်း စာလွှာပန်းဖြင့် ရတနာသုံးပါးနှင့် တကွ အနန္တဂိုဏ်းဝင် ကျေးဇူးရှင် မိဘဆရာထေရ်မဟာတို့အား လေးမြတ် ကော်ရော်ပူဇော်ပါ၏။

ကတညုတာ မှတ်တမ်းလွှာ

ဤစာအုပ်ဖြစ်ပေါ်လာရန် မစိုးရိမ်တိုက်သစ်၌ မိမိသင်ကြားပို့ချခဲ့သော မှတ်စုမှတ်တမ်းများကို လက်ရေးမူသန့်သန့်ဖြင့် ပြန်လည်ကူးယူပေးသူ တပည့် - မောင်ကောသလ္လနှင့် ယခုတစ်ဖန် သုမ်သင်တည်းဖြတ် ဖြည့်စွက် ရိုက်ကူးရာ၌ ကွန်ပျူတာစာစီပေးခြင်းစသည်ဖြင့် လိုအပ်သလို ဆောင်ရွက် ပေးသော ဓမ္မာစရိယတက္ကသိုလ် လက်ထောက်စာချ၊ နာယကအဖွဲ့ဝင် အရှင်သာသနာလင်္ကာရတို့အား ဆရာပါရမီကူညီပေးသူများဟု ဝမ်းမြောက်စွာ ပင် မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါကြောင်းနှင့် ဤကျမ်းစာရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေရန် ငွေပင်ငွေရင်းစိုက်ထူလှူဒါန်းပေးသော ရဟန်းဒါယကာ ဦးဘိုကြီး (အဂ္ဂမဟာသီရိသုဓမ္မမဏိဇောတရေ) + ရဟန်းဒါယိကာမ ဒေါ်သန်းသန်း (သီရိသုဓမ္မသီရိ) ရွှေပဒေသာပြည်လုံးချမ်းသာဆေးတိုက်မိသားစုတို့အားလည်း ဤကျမ်းပြုစုသူ၏ ကုသိုလ်ပါရမီကူညီကြသူများဟု ဝမ်းမြောက်စွာပင် မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသတည်း။

Handwritten signature

ဘဒ္ဒန္တသုခိတ္တာဘိဝံသ
(နာယကချုပ်ဆရာတော်)၊
ဓမ္မာစရိယတက္ကသိုလ်၊ ရန်ကုန်။

၁၃၅၂-ခု၊ ဝါဆိုလပြည့်
(ဓမ္မစကြာအခါတော်နေ့)

(၁)

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁။	ပဏာမနှင့် ပဋိညာဉ်	၁
၂။	ဥယျောဇဉ်	၂
၃။	သမာဿညဿကောက်	၃
၄။	ကျန်သမာဿလေးပါးညဿကောက်မှတ်ဖွယ်	၃
၅။	ဒွန်သမာဿညဿကောက်မှတ်ဖွယ်	၃
၆။	ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဿညဿကောက်မှတ်ဖွယ်	၃
၇။	ကျက်မှတ်စရာနိယံကဗျာများ	၄
၈။	လကျှ-ဥဒါဟရဏ်အသီးသီး	၄
၉။	အဗျယီဘောသမာဿလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံဆနည်း	၄
၁၀။	အဗျယီဘောသမာဿဘေဒနှင့် ညဿကောက်	၅
၁၁။	ပထမအဗျယီဘော	၅
၁၂။	ဒုတိယအဗျယီဘော	၆
၁၃။	တတိယအဗျယီဘော	၆
၁၄။	စတုတ္ထအဗျယီဘော	၆
၁၅။	ပဉ္စမအဗျယီဘော	၆
၁၆။	ဆဋ္ဌိအဗျယီဘော	၆
၁၇။	သတ္တမအဗျယီဘော	၆
၁၈။	ကမ္မဓာရယ်သမာဿသဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း	၆
၁၉။	ကမ္မဓာရယ်သမာဿ (၉)မျိုး	၇
၂၀။	ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်	၇
၂၁။	ဝိသေသနတ္တရပဒကမ္မဓာရယ်	၇
၂၂။	ဝိသေသနောဘယကမ္မဓာရယ်	၈
၂၃။	ဥပမာကမ္မဓာရယ်(ဥမာနတ္တရပဒကမ္မဓာရယ်)	၈
၂၄။	သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရယ်	၉
၂၅။	အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်	၉
၂၆။	ကု-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်	၁၀
၂၇။	န-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်	၁၀

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၂၈။	န-အတ္ထုဒ္ဓါရ	၁၀
၂၉။	ဝိရဒ္ဓ(ပဋိပက္ခ)ပုံစံ	၁၁
၃၀။	ဂုဒ္ဓိပုံစံ / အညတ္ထပုံစံ	၁၁
၃၁။	တဗ္ဘောပုံစံ	၁၁
၃၂။	ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်	၁၁
၃၃။	တဗ္ဘာဝဂုတ္တိကမ္မဓာရယ်	၁၂
၃၄။	ဒိဂုလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း	၁၂
၃၅။	ဒိဂုနှစ်မျိုး	၁၂
၃၆။	တပျရိသမာသံသဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း	၁၃
၃၇။	တပျရိသံသမာသံနှစ်မျိုး / မိဿကတပျရိသံနှစ်မျိုး	၁၃
၃၈။	သုဒ္ဓတပျရိသံ (၆)မျိုး	၁၃
၃၉။	ဒုတိယာတပျရိသံ	၁၄
၄၀။	ကိတန္တဒုတိယာတပျရိသံဉာသကောကံ	၁၄
၄၁။	သမာသံမစပ်ကောင်းသော ကိတ်ပစ္စယန္တပုဒ်များ	၁၅
၄၂။	တတိယာတပျရိသံ	၁၅
၄၃။	ကိတန္တတတိယာတပျရိသံပုံစံ	၁၆
၄၄။	မဇ္ဈေလောပီ တတိယာတပျရိသံပုံစံ	၁၆
၄၅။	စတုတ္ထိတပျရိသံ	၁၆
၄၆။	ပဉ္စမိတပျရိသံ	၁၇
၄၇။	ဆဋ္ဌိတပျရိသံ	၁၇
၄၈။	ဆဋ္ဌိတပျရိသံအတွက် ကျက်မှန်ရန် နိယံများ	၁၈
၄၉။	သတ္တမိတပျရိသံ	၁၈
၅၀။	ကိတန္တသတ္တမိတပျရိသံ (နိစ္စသမာသံ)	၁၈
၅၁။	ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံဉာသကောကံ	၁၉
၅၂။	ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ (၇)မျိုး	၁၉
၅၃။	ပထမာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံပုံစံ	၁၉
၅၄။	ဒုတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံပုံစံ	၁၉

(၈)

မာတိကာ

	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၅၅။	တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုံစံ	၁၉
၅၆။	စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုံစံ	၂၀
၅၇။	ကံဟောတစ်စိတ်ပါသော တတိယာ၊ စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်မှတ်ဖွယ်	၂၀
၅၈။	ပဉ္စမိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုံစံ	၂၀
၅၉။	ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုံစံ	၂၁
၆၀။	သတ္တမိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုံစံ	၂၁
၆၁။	(တစ်နည်း) ဗဟုဗ္ဗိဟိဆယ်မျိုး	၂၁
၆၂။	(တစ်နည်း) ဗဟုဗ္ဗိဟိ နှစ်မျိုး	၂၄
၆၃။	ဒွန်သမာသ်သဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း	၂၅
၆၄။	ဒွန်သမာသ်နှစ်မျိုး	၂၅
၆၅။	ဒွန်သမာသ်တွဲစပ်ရာ၌ ရှေ့နေရမည်ပုဒ်များ	၂၆
၆၆။	တဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်	၂၇
၆၇။	တဒ္ဓိတ်လေးမျိုး	၂၇
၆၈။	သာမညတဒ္ဓိတ် (၁၅)ပါး	၂၇
၆၉။	သာမညတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း	၂၈
၇၀။	သာမညတဒ္ဓိတ်နှင့် အဗျယတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်နည်း	၂၈
၇၁။	အပစ္စတဒ္ဓိတ်	၂၉
၇၂။	တရတျာဒိတဒ္ဓိတ်	၂၉
၇၃။	ရာဂါဒိတဒ္ဓိတ်	၂၉
၇၄။	ဇာတာဒိတဒ္ဓိတ်	၃၀
၇၅။	သမူဟတဒ္ဓိတ်	၃၀
၇၆။	ဌာနတဒ္ဓိတ်	၃၀
၇၇။	ဥပမာတဒ္ဓိတ်	၃၀
၇၈။	နိဿိတတဒ္ဓိတ်	၃၀
၇၉။	ဗဟုလတဒ္ဓိတ်	၃၀
၈၀။	ဝိသေသတဒ္ဓိတ်	၃၁

မာတိကာ

	စာမျက်နှာ
၈၆။ အကြောင်းအရာ	
၈၁။ အဿတ္တိတဒ္ဓိတ်	၃၁
၈၂။ ပကတိတဒ္ဓိတ်	၃၁
၈၃။ ပူရဏတဒ္ဓိတ်	၃၂
၈၄။ သင်္ချာတဒ္ဓိတ်	၃၂
၈၅။ ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ်	၃၂
၈၆။ အဗျယတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြိနည်း	၃၃
၈၇။ အဗျယတဒ္ဓိတ်ညှိသကောက်	၃၃
၈၈။ ဘာဝတဒ္ဓိတ်ညှိသကောက်	၃၄
၈၉။ ဘာဝတဒ္ဓိတ် (၅)ပါး	၃၄
၉၀။ ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြိနည်း	၃၄
၉၁။ ဘာဝတဒ္ဓိတ်ညှိသကောက်နည်း	၃၅
၉၂။ ဒဗ္ဗဘာဝတဒ္ဓိတ်	၃၅
၉၃။ ဂုဏဘာဝတဒ္ဓိတ်	၃၅
၉၄။ ကြိယာဘာဝတဒ္ဓိတ်	၃၆
နာမဘာဝတဒ္ဓိတ်	၃၆
၉၅။ ဇာတိဘာဝတဒ္ဓိတ်	၃၆
၉၆။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံပေါ် ဘောစီးသောပုဒ်ညှိသကောက်	၃၇
၉၇။ သောမနဿံ, ဒေါမနဿံ-ပုဒ်ညှိသကောက်	၃၈
၉၈။ သောတ္ထတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြိနည်း	၃၈
သောတ္ထတဒ္ဓိတ်ညှိသကောက်	၃၉
၉၉။ ဧကသေသတဒ္ဓိတ်	၃၉
၁၀၀။ အာချာတ်ညှိသကောက်	၄၀
၁၀၁။ အာချာတ်ပုဒ်ညှိသကောက်မှတ်ဖွယ်	၄၀
၁၀၂။ ကတ္တားဟောကြိယာညှိသကောက်နည်း	၄၀
၁၀၃။ သဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တားဟောကြိယာညှိသကောက်နည်း	၄၁
၁၀၄။ အဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တားဟောကြိယာညှိသကောက်နည်း	၄၂
၁၀၅။ ပရမတ္ထကတ္တားဟော ကြိယာညှိသကောက်နည်း	၄၂
၁၀၆။ ကံဟောကြိယာညှိသကောက်နည်း	၄၂

(၅)

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁၀၇။	ဘောဟောကြံယာဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၃
၁၀၈။	ကိတ်ဉာဉ်ကောက်	၄၄
၁၀၉။	ကိတ်နာမ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း	၄၄
၁၁၀။	ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း (၂)မျိုး	၄၄
၁၁၁။	သာဓက(၇)ပါးအဓိပ္ပါယ်နှင့် ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း	၄၄
၁၁၂။	ကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်	၄၅
၁၁၃။	ပရမတ္ထသဒ္ဓါနှင့် ပညတ္တိသဒ္ဓါခွဲပုံ	၄၆
၁၁၄။	ပရမတ္ထ(ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ)ကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၆
၁၁၅။	ပညတ္တိ(အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ)ကတ္တုသာဓကနှစ်မျိုး	၄၆
၁၁၆။	သဝိညာဏက(ပညတ္တိ)ကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၇
၁၁၇။	အဝိညာဏက(ပညတ္တိ)ကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၈
၁၁၈။	အဝုတ္တကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၈
၁၁၉။	ဟေတုကတ္တုသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၉
၁၂၀။	ကိတန္တသမာဓ်ဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၉
၁၂၁။	ဟေတုကတ္တုသာဓကိတန္တသမာဓ်ဉာဉ်ကောက်နည်း	၄၉
၁၂၂။	ကမ္မသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၀
၁၂၃။	ဝုတ္တကမ္မသာဓကဉာဉ်ကောက်နည်း	၅၀
၁၂၄။	ကမ္မဋ္ဌအရ ပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်ကို ကောက်ရသည့်ပုံစံ	၅၁
၁၂၅။	အဝုတ္တကမ္မသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၁
၁၂၆။	ဟေတုကမ္မသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၂
၁၂၇။	ကရဏသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၂
၁၂၈။	သမ္ပဒါနသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၃
၁၂၉။	အပါဒါနသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၃
၁၃၀။	အဓိကရဏသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၃
၁၃၁။	ဘာဝသာဓကသာဓကဉာဉ်ကောက်	၅၄
၁၃၂။	အန္တ၊ မာနပစ္စယန္တပုဒ်ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဉ်ကောက်မှတ်ဖွယ်	၅၄
၁၃၃။	တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဉ်ကောက်မှတ်ဖွယ်	၅၅

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁၃၄။	ဝိသေသနဉာဏ်ကောက်နည်း	၅၆
၁၃၅။	ဝါကျ(၁၈)မျိုး မူလ-မူလီ သင်္ကေတအနက် တွဲစပ်မှတ်ဖွယ် ဇယားပုံ	၅၇
၁၃၆။	ဝါကျ(၁၈)မျိုးဆိုရိုးအကျဉ်း	၅၈
၁၃၇။	(၂)(၃)အတွက် ဝါကျခွဲနိယံများ	၅၉
၁၃၈။	နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အတ္ထုဒ္ဓါရပြဂါထာများ	၆၃
၁၃၉။	(၅)နိပါတ်ဆိုင်ရာ မှတ်သားဖွယ်များ	၆၄
၁၄၀။	ကျက်မှတ်ဖွယ်ရာ အဗျယပစ္စည်းပြ ဂါထာများ	၆၅
၁၄၁။	သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့် စပ်၍ ဂိုဏ်းဆုံးဖြတ်ချက်	၆၆
၁၄၂။	လိင်ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ဤနိယံများ၊ ကျက်မှတ်ထား	၆၆
၁၄၃။	သံဝဏ္ဏနာနိယံနှင့် လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ	၆၇
၁၄၄။	ဥပစာ(၁၁)ပါး အကျဉ်းမှတ်ရန်ဇယား	၆၉
၁၄၅။	ဥပစာယူဆနည်း အကျဉ်း	၆၉
၁၄၆။	ဥပစာ(၁၁)ပါး လမ်းညွှန်	၇၀
၁၄၇။	ကာရဏူပစာ (နာနန္တရိကနည်း)	၇၀
၁၄၈။	ဖလူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)	၇၁
၁၄၉။	သဒိသူပစာ	၇၂
၁၅၀။	ဌာနူပစာ (နာနန္တရိကနည်း)	၇၃
၁၅၁။	ဌာနျူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)	၇၃
၁၅၂။	ဂုဏူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)	၇၄
၁၅၃။	ဧကဒေသူပစာ	၇၅
၁၅၄။	ဧကဒေသျူပစာ	၇၆
၁၅၅။	သမိပျူပစာ	၇၇
၁၅၆။	တဒ္ဓမ္မူပစာ	၇၇
၁၅၇။	ဘောရူပစာ (အဘောဒနည်း)	၇၈
၁၅၈။	နည်း၊ ဥပစာတွဲစပ်ပုံ ဆောင်ပုဒ်များ	၇၉
၁၅၉။	ပစ္စာသန္တ၊ ယေဘုယျ၊ တဗ္ဗဟုလနည်း(ဧကဒေသူပစာ)	၇၉,၈၀
၁၆၀။	ပစ္စာသတ္တိ၊ ပါရိသေသ၊ ဂေါဗလိဗဒ္ဓ၊ ပုညဉာဏသမ္ဘာရနည်း(ဧကဒေသျူပစာ)	၈၀,၈၁,၈၂

(၄)

မာတိကာ

	စာမျက်နှာ
စဉ် အကြောင်းအရာ	
၁၆၁။ နေတ္တိဟာရ	၈၃
၁၆၂။ ဒေသနာဟာရ	၈၃
၁၆၃။ အဿာဒါဒိဒေသနာဟာရထုတ်ပုံ	၈၄
၁၆၄။ စတုသစ္စဒေသနာဟာရထုတ်ပုံ	၈၆
၁၆၅။ ဝိစယဟာရ	၈၈
၁၆၆။ ပဒဝိစယဟာရစိစစ်ရန် ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများ	၈၈
၁၆၇။ ကိတ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၈၈
၁၆၈။ သမာသ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၈၉
၁၆၉။ တဒ္ဓိတ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၈၉
၁၇၀။ အာချာတ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၈၉
၁၇၁။ ဥပသာရပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၉၀
၁၇၂။ နိပါတ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ	၉၀
၁၇၃။ ယုတ္တိဟာရ	၉၁
၁၇၄။ ကိတ်နာမ်ပုဒ် ယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ	၉၁
၁၇၅။ အာချာတ်ပုဒ် ယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ	၉၁
၁၇၆။ ဥပသာရပုဒ် အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ	၉၂
၁၇၇။ နိပါတ်ပုဒ် အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ	၉၂
၁၇၈။ တဒ္ဓိနာမ်ပုဒ် အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ	၉၂
၁၇၉။ ပဒဋ္ဌာနဟာရ	၉၃
၁၈၀။ ကျက်မှတ်ဖွယ် ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများ	၉၄
၁၈၁။ ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် အကြောင်း + အကျိုးများ	၉၅
၁၈၂။ ကုသိုလ်အတွက် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ	၉၅
၁၈၃။ အကုသိုလ်အတွက် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ	၉၆
၁၈၄။ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ သွင်းပုံ	၉၇
၁၈၅။ ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဖြင့်ထုတ်ပုံ	၉၇
၁၈၆။ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဖြင့်ထုတ်ပုံ	၉၈
၁၈၇။ ခန္ဓာငါးပါးရသောပုဒ်များ၌ ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ	၉၈
၁၈၈။ ဗုဒ္ဓညဏ်တော်များ အရကောက်ရာ၌ မှတ်ဖွယ်	၉၉

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁၈၉။	ဒသေတုံ, ဒဿန္တာ, ပကာသေန္တာ, အာဟ, အာရဒ္ဓံ-တို့၌ အရကောက်ပုံ	၉၉
၁၉၀။	မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ္တုပ္ပါဒ် ပဒဋ္ဌာန်ထုတ်ရာ၌ ကြောင်း+ကျိုးဆက်စပ်ပုံ	၁၀၀
၁၉၁။	ရူပကုသိုလ်ဈာနစိတ္တုပ္ပါဒ်အတွက် နမူနာထုတ်ပုံ	၁၀၀
၁၉၂။	လက္ခဏဟာရ	၁၀၁
၁၉၃။	ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ယူ၍ ထုတ်ပုံ	၁၀၁
၁၉၄။	ခန္ဓာငါးပါးယူ၍ထုတ်ပုံ	၁၀၂
၁၉၅။	ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍ထုတ်ပုံ	၁၀၂
၁၉၆။	အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍ထုတ်ပုံ	၁၀၃
၁၉၇။	(တစ်နည်း) ကုသိုလ်ဓမ္မလက္ခဏဟာရထုတ်ပုံ	၁၀၃
၁၉၈။	ရုပ်ဓမ္မလက္ခဏဟာရထုတ်ပုံ	၁၀၄
၁၉၉။	အာဝတ္တဟာရ	၁၀၄
၂၀၀။	ကုသိုလ်ဓမ္မ အာဝတ္တဟာရထုတ်ပုံ	၁၀၅
၂၀၁။	ပရိဝတ္တနဟာရ	၁၀၆
၂၀၂။	ကုသိုလ်ဓမ္မ ပရိဝတ္တနဟာရထုတ်ပုံ	၁၀၆
၂၀၃။	အကုသိုလ်ဓမ္မ ပရိဝတ္တနဟာရထုတ်ပုံ	၁၀၇
၂၀၄။	ဒါနမယကုသိုလ်စသည်အတွက် အသေးစိတ်ပဋိပက္ခဓမ္မများ	၁၀၇
၂၀၅။	ဝေဝစနဟာရ	၁၀၉
၂၀၆။	ဩတရဏဟာရ	၁၁၀
၂၀၇။	ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ဩတရဏဟာရထုတ်ပုံ	၁၁၀
၂၀၈။	အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ဩတရဏဟာရထုတ်ပုံ	၁၁၁
၂၀၉။	လောကီခန္ဓာငါးပါးကို ယူ၍ထုတ်ပုံ	၁၁၂
၂၁၀။	အာသီသပတ္တနာဂါထာ	၁၁၃

=====

မာတိကာ ပြီး၏။

“နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ”

ပဏာမနှင့် ပဋိညာဉ်

နယူပဒေသံ၊ ဒီပကံ၊ ဗုဒ္ဓံ နမာမိ။
ဝန္တိတွာ တံ၊ ဒေသိတံ၊ ဓမ္မံ နမာမိ။
နတွာ သံဃံ၊ တံ ပုတ္တံ၊ ဂဏံ ပူဇေမိ။
ပူဇေတွာဟံ၊ နယူပဒေသံ၊ ဣမံ လိခါမိ။

အဟံ-မစိုးရိမ်နာယက၊ စာချသမုတ်၊ အကျွန်ုပ်သည်။ နယူပဒေသံ-
ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်နည်းသိကြောင်း၊ နည်းနာကောင်းကို။ ဒီပကံ-ပေါင်းကာ
သတ်မှတ်၊ ပြတော်မူတတ်သော။ ဗုဒ္ဓံ-မြတ်စွာဘုရားကို။ ဝန္တမိ-ကာယ၊
ဝစီ၊ တစ်လီမန၊ သုံးဒွါရဖြင့်၊ ကြည်ဆွသဒ္ဓါ၊ ရှိခိုးပါ၏။

ဝန္တိတွာ-ရှိခိုးပြီး၍၊ တံ ဒေသိတံ-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်နည်းသိကြောင်း၊
နည်းနာကောင်းကို၊ ပေါင်းကာသတ်မှတ်၊ ပြတတ်ပေငြား၊ ထိုမြတ်စွာဘုရားသည်၊
မေတ္တာရှေ့ထား၊ ကရုဏာပွားသဖြင့်၊ ဟောကြားတော်မူအပ်သော။ ဓမ္မံ-မဂ်၊
ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်၊ ဓမ္မက္ခန်ဟု၊ ဆယ်တန်ထင်ပေါ်၊ တရားတော်ကို၊ နမာမိ- ကိုယ်၊
နှုတ်၊ စိတ်ပါ၊ သုံးဖြာဒွါရ၊ ပဏာမဖြင့်၊ လေးမြတ်ရိုကျိုး၊ ရှိခိုးပါ၏။

နတွာ-ရှိခိုးပြီး၍၊ တံ ပုတ္တံ-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်နည်းသိကြောင်း၊ နည်းနာ
ကောင်းကို၊ ပေါင်းကာသတ်မှတ်၊ ပြတတ်ပေငြား၊ ထိုမြတ်စွာဘုရား၏၊
သားမြတ် ရတနာဖြစ်သော၊ ဂဏံ(သံဃံ)-ရှစ်ယောက် အရိယံ၊ ဂိုဏ်းသံဃာ
ကို။ ပူဇေမိ-စေတနာအမျိုးမျိုး၊ ဝေဖြာတိုး၍၊ မြတ်နိုး ကော်ရော်၊ ပူဇော်ပါ၏။

ပူဇေတွာ-ပူဇော်ပြီး၍၊ နယူပဒေသံ-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်နည်းသိကြောင်း၊
နည်းနာကောင်းကို၊ ပေါင်းကာသတ်မှတ်၊ ထွန်းပြတတ်လှ၊ သကတ္ထကြောင့်၊
ရအပ်ဟူဘိ၊ “ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်”အမည်ရှိသော။ ဣမံ၊ ဂန္တံ-
အဆီအနှစ်၊ ဤကျမ်းသစ်ကို၊ လိခါမိ-ဂန္ထစုရ၊ ကိစ္စလုပ်လျား၊ ချိန်အကြား၌၊
ရေးသားပြုပြင်၊ စီရင်ပေတော့အံ့။

ဥပေယျာဇဉ်

နယူပဒေသော၊ ဣစ္ဆိတော၊ ဇနော ပဿတိ။
အယံ ဂန္ဓော၊ ပဿန္တော၊ ပါဒေါ ဟေဿတိ။
ပုဏ္ဏနယော၊ သော ဂန္ဓော၊ ဟိတော ဌဿတိ။
တသ္မာ ဒေသော၊ နယူပဒေသော၊ ဣတော ဟေဿတိ။

နယူပဒေသော-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်၊ ဧကန်သိကြောင်း၊
နည်းနာကောင်းကို။ ဣစ္ဆိတော-သိမြင်ခြင်းငှာ အလိုရှိပါသော။ ဇနော-
စာသင်ပျို့ဖြန်း၊ ရှင်၊ ရဟန်း-ဟု၊ ခေါ်ဆိုအပ်ပါသော။ တွံ-သင်သည်။ (ဣမံ
ဂန္ဓံ-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်၊ ခေါ်ရန်တင့်ဆန်း၊ ဤမည်သော
ကျမ်းကို။) ပဿသိ-စေ့ငှသေချာ၊ ကြည့်ရှုပါလော့။

အယံ ဂန္ဓော-“ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်” ခေါ်ရန် တင့်ဆန်း၊
ဤမည်သောကျမ်းကို။ ပဿန္တော-စေ့ငှသေချာ၊ ကြည့်ရှုပါသော။ တွံ-
စာသင်ပျို့နု၊ သင်အခြေပြုသည်။ ပါဒေါ-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်ကောက်နည်းနာ၊
ထိမိစွာလှ၊ အခြေရသည်။ ဟေဿတိ-မုချမသွေ ဖြစ်ရပေလိမ့်မည်။

ပုဏ္ဏနယော-ပြည့်စုံစွာဘိ၊ နည်းနာရှိသော၊ (ဝါ) နည်းနာအပေါင်း
တို့ဖြင့်၊ ကောင်းကောင်းကြီး၊ ပြည့်စုံလှသော။ သော ဂန္ဓော-ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊
ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်၊ မည်ရန်တွင်လှစ်၊ ထိုကျမ်းငယ်သစ်သည်။ ဟိတော-
ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်နည်းဆိုင်ရာ၊ သိနိုင်စွာသား၊ ကျိုးစီးပွားနှင့်၊ များများ
ယှဉ်သည်။ ဟုတွာ-တကယ်စင်စစ်၊ ဖြစ်ကြီးဖြစ်၍၊ ဌဿတိ-မုချမသွေ၊
တည်ရစ်ပေအံ့။

တသ္မာ-ထိုသို့များလတ်၊ ဂုဏ်သကတ်ကြောင့်၊ ဒေသော နယူပဒေသော-
ဝိဂ္ဂဟနှင့်၊ ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်၊ မည်ရန်တွင်လှစ်၊ ဤကျမ်းငယ်သစ်သည်။
ဣတော (ပဌာယ)-ဤယနေ့မှ စ၍။ ဟေဿတိ-မုချမသွေ ဖြစ်ရစ်ပေတော့အံ့။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၃)

သမာဓိဉာဏ်

ဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ဒွန်မှတစ်ပါး ကျန်သမာဓိလေးပါး ဉာဏ်ကောက်မှတ်ပွယ်

သမာဓိခြောက်ပါးတို့တွင် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဓိမှတစ်ပါး ငါးပါးသော သမာဓိတို့၌ “မုချော+ပစာ၊ သမာဓိပါ၊ သုံးဖြာ ကြွင်းပုဒ်၊ အကောက်ထုတ်” ဟူသည်နှင့်အညီ-

- (က) မုချကောက်
- (ခ) ဥပစာကောက်
- (ဂ) သမာဓိပုဒ်အကောက်-ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိသည်။

ထိုတွင် ဒွန်သမာဓိမှတစ်ပါး လေးပါးသောသမာဓိတို့၌-

- (က) ဝိသေသနပုဒ်အရကို ရှေးဦးစွာ မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ထို့နောက် ဝိသေသနဖြစ်သော ရှေးပုဒ်အရနှင့် ဝိသေသဖြစ်သော နောက်ပုဒ်အရတို့၏ ဇနက+ဇည၊ ဂုဏ်+ဂုဏေး-စသည်အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်း သမ္ပန်ကို ဌာနူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) ထို့နောက် သမာဓိပုဒ်လုံး၏အရကို ထိုမုချ+ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝတ္ထုသဘာဝခြစ်၊ ဓမ္မသဘာဝခြစ်ကို ကောက်အပ်၏။

ဒွန်သမာဓိ ဉာဏ်ကောက်မှတ်ပွယ်

ဝိသေသနကင်းသော ဒွန်သမာဓိ၌ကား-

- (က) ရှေ့ပုဒ်အရကို ရှေးဦးစွာ မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ထို့နောက် ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်နှစ်ခုတို့၏ သွားခြင်း၊ ချက်ခြင်း- စသော ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်းငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာ ပေက္ခာသမ္ပန်ကို ဌာနူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) သမာဓိပုဒ်၏အရကို ထိုမုချ+ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝတ္ထုသဘာဝခြစ်၊ ဓမ္မသဘာဝခြစ်ကို ကောက်အပ်၏။

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဓိ ဉာဏ်ကောက်မှတ်ပွယ်

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာဓိ၌ကား “မုချော+ပစာ၊ အည-ပါ၊ သုံးဖြာ ဗဟုဗ်၊ အကောက်ထုတ်”ဟူသည်နှင့်အညီ-

- (က) မုချကောက်
- (ခ) ဥပစာကောက်
- (ဂ) အညပုဒ်ကောက်-ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိသည်။

(၄)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ထိုတွင်-

(က) သမာသ်ပုဒ်အရကို ရှေးဦးစွာ မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။

(ခ) ထို့နောက် သမာသ်ပုဒ်အရနှင့် အညပုဒ်အရတို့၏ ဂုဏ်+ဂုဏေး၊
ဝိသေသန + ဝိသေသျစသည်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်ကို ဌာနူပစာအားဖြင့်
ကောက်အပ်၏။

(ဂ) ထို့နောက် အညပုဒ်အရကို ထိုမုချ+ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်
သော ဝတ္ထုသဘာဝခြစ်၊ ဓမ္မသဘာဝခြစ်ကို ကောက်အပ်၏။

မှတ်ချက်။ ။ (ဂ) သမာသ်ပုဒ်လုံးအရ၊ အညပုဒ်အရကောက်ရာ၌-

▶ အဗျယီဘာဝသမာသော ပုဗ္ဗပဒတ္ထပုဗ္ဗဓာနော

▶ တပျုရိသသမာသော ဥတ္တရပဒတ္ထပုဗ္ဗဓာနော

▶ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသော အညပဒတ္ထပုဗ္ဗဓာနော

▶ ဒန္တသမာသော ဥဘယပဒတ္ထပုဗ္ဗဓာနော-ဟူသည်နှင့် အညီ ဖြစ်သင့်

သော ဝတ္ထုသဘာဝခြစ်၊ ဓမ္မသဘာဝခြစ်ကို ထိုက်သည့် အားလျော်စွာ
ကောက်အပ်၏။

ဒီဂု၊ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်နှစ်ပါးသည် တပျုရိသ်သမာသ်၏ အစိတ်ပင်
ဖြစ်သောကြောင့် ဥတ္တရပဒတ္ထပုဗ္ဗဓာနပင် ဖြစ်သည်ဟု မှတ်ပါ။

ကျက်မှတ်စရာ နိယံ + ကဗျာများ

၁။ မုချော+ပစာ၊ သမာသ်ပါ၊ သုံးဖြာ ကြွင်းပုဒ်၊ အကောက်ထုတ်။

၂။ မုချော+ပစာ၊ အညပါ၊ သုံးဖြာ ဗဟုပံ၊ အကောက်ထုတ်။

၃။ ပုဒ်လုံး ဗဟုပံ၊ ရှေ့ပုဒ် ဒန္တ၊ ကြွင်းလေးဝ၌၊ ဝိသေသန၊ ပုဒ်အရကို၊
မုချ+ ဌာနူ ကောက်လေမြဲ။

၄။ ဌာနူ+ပစာရ၊ သမ္ပန္တ၊ အရကောက်လေမြဲ။

၅။ ၎င်းခြောက်ရပ်၊ သမာသ်အည၊ ပုဒ်အရကို၊ မုချ+ဥပစာ၊ လက္ခဏာနှင့်၊
လျော်စွာဝေခွဲ၊ ကောက်လေမြဲ။

လက္ခ-ဥဒါဟရှုဏ် အသီးသီး

၁။ အဗျယီဘောသမာသ်လက္ခဏာနှင့်ဝိဂ္ဂဟကြီးနည်း

ရှေ့ပုဒ်၌ ပထမ၊ နောက်ပုဒ်၌ ဝိဘတ်ခုနှစ်သွယ်တို့တွင် တစ်လုံးလုံးကျေ၍
ဥပသာရပုဒ်+နိပါတ်ပုဒ် ရှေ့ရှိပြဌာန်းသော သမာသ်သည် အဗျယီဘောသမာသ်
မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ယေ ယေ ဝုဗ္ဗာ ယထာဝရံ-စသည်တည်း။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၅)

ယင်းအဗျယိဘောသမာသ်ကို ဝိဂြိုဟ်(ဝစနတ္ထ)ပြုသောအခါ

- ✓ ရှေ့ဖြစ်သော ဥပသာရ၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့၌ ပထမာဝိဘတ် အမြဲထားရသည်။
- ✓ နောက်ပုဒ်၌ကား ဝိဘတ်ခုနှစ်သွယ်တို့တွင် သင့်လျော်ရာ ထားရသည်။
- ✓ နိပ္ပန္နပုဒ်၌ကား နပုလ္လိင်၊ ဧကဂုဏ် အမြဲထားရသည်။
- ✓ ၎င်းအပြင် ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့ကို တိုက်ရိုက် မသုံးစွဲရ၊ ယင်း ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်တို့၏အနက်ကို ဟောသောပုဒ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုရသည်။

♣ အဗျယိဘော၊ သမာသကား၊ နိစ္စဧကန်၊ စင်စစ်မှန်၍၊ ပြုရန်ဝိဂြိုဟ်၊ မရှိဆို၏။
ဝိဂြိုဟ်ဝါကျ၊ ပြုလိုကြမှု၊ တစ်ပါးကပုဒ်၊ ဆောင်ကာထုတ်၍၊ လုပ်လေ ဝိဂြိုဟ်
ဝါကျတည်း။ (ဘုရားကြီး၊ ၁၉၂။)

♣ အဗျယိနှင့်၊ ဒိဂုသမာသ်၊ နပုလ္လိင်ဟု၊ အမြဲမှတ်။(ဘုရားကြီး၊ ၁၉၉။)

အဗျယိဘောသမာသ်ဘေဒနှင့် ဉာဏ်ကောက်

၁။ ပထမာ အဗျယိဘော

ယေ ယေ + ဂုဗျာ ယထာဂုဗျံ။ (ကစ္စည်း။)

ဂုဗျာ၊ ကြီးကုန်သော။ ယေ ယေ၊ အကြင်အကြင်သူတို့။ ယထာဂုဗျံ၊
ကြီးကုန်သော အကြင်အကြင်သူတို့။

ယေ ယေ ဂုဗျာ-ကား ပထမာအဗျယိဘောသမာသ်ဝိဂြိုဟ်၊

ယထာဂုဗျံ-ကား ပထမာအဗျယိဘောသမာသ်ပုဒ်၊ ယထာ-ပုဒ်+ဂုဗျာ-ပုဒ်။

(က) ဤယထာဂုဗျံ-ဟူသော ပထမာအဗျယိဘောသမာသ်၌-

ဂုဗျာ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား-အသက်၊ သိက္ခာ၊ ဂုဏ်တို့ဖြင့်
ကြီးသည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသောဂုဏ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။

(ခ) ထိုကြီးသောဂုဏ်၏+အကြင်ကြင်သူတို့ခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးအဖြစ်
ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့်ရ၏။

(ဂ) ယထာဂုဗျံ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံး၏အရကား-ထိုမုချ ဌာနူပစာ
တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော အသက်၊ သိက္ခာ၊ ဂုဏ်တို့ဖြင့် ကြီးသော
သူတို့ခြစ်ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဝိဂြိုဟ်ပြုကောင်းသော သမာသ်၊ တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်ပုဒ်တို့ကို
ဉာဏ်ကောက်ရာ၌ မကောက်မီ ရှေးဦးစွာ-

(၁) ဝိဂြိုဟ်ဆို၊ (၂) အနက်ပေး၊ (၃) ဝိဂြိုဟ်အမည်၊ ပုဒ်အမည်ပေး။

(သမာသ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် ပုဒ်ခွဲပြပါ။ တဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် ပုဒ်+ပစ္စည်း ခွဲပြပါ။

ကိတ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် ဓာတ်+ပစ္စည်းခွဲပြပါ။)

(၄) ထိုသုံးချက်ပြီးမှ အစဉ်အတိုင်း ဉာဏ်ကောက်ရသည်ကို သတိပြုပါ။

(၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၂။ ဒုတိယအဗျယီဘော

စိတ္တံ+မဓိကိစ္စ ပဝတ္တန္တိ တေ ဓမ္မောတိ အဓိစိတ္တံ။ (ကစူဠ်း)

- (က) ဤ အဓိစိတ္တံ-ဟူသော အဗျယီဘောသမာသ်ပုဒ်၌-
စိတ္တံ-ဟူသော ဝိသေသန ပုဒ်၏အရကား-စိတ်ခြစ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။
- (ခ) ထိုစိတ်ခြစ်၏+စွဲ၍ဖြစ်သောတရားတို့နှင့် အကြောင်း+အကျိုး၊ ဂုဏ်+ ဂုဏေး
အဖြစ်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (ဂ) အဓိစိတ္တံ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံး၏အရကား ထိုမုချ + ဌာနူပစာတို့ဖြင့်
မှတ်အပ်သော စိတ်ကို စွဲ၍ဖြစ်သောတရားတို့ရ၏။

၃။ တတိယအဗျယီဘော

ကောကိလာယ အဝကုဋ် အဝကောကိလံ။ (ရ၊ ၁၉၈။)

- (က) ကောကိလာ-အရ ဥဩမခြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+စွန့်အပ်သော တောခြစ်နှင့် ဌာနီ+ဌာန၊ ပဟာယက+ပဟာတဗ္ဗစပ်-
ဌာနူ။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ဥဩမသည် စွန့်ပစ်အပ်သော တောခြစ်ရ၏။

၄။ စတုတ္ထအဗျယီဘော

ကမဿ အနရူပံ ယထာက္ကမံ။
အစဉ်၏ + အနရူပဘောဂုဏ်နှင့် ဂုဏေး+ဂုဏ်-စပ်။

၅။ ပဉ္စမအဗျယီဘော

ဝါနတော နိက္ခန္တံ နိဗ္ဗာနံ။
တဏှာ၏+နိဗ္ဗာန်နှင့် အပါဒါန် + အပါဒါနိ၊ ဝိသေသန + ဝိသေသျှစပ်။

၆။ ဆဋ္ဌိအဗျယီဘော

နဂရဿ သမိပေ ပဝတ္တတိ ကထာ ဣတိ ဥပနဂရံ။
နဂရ-အရ မြို့ခြစ်၏ + စကားခြစ်နှင့် သမိပိ+သမိပ-စပ်။

၇။ သတ္တမအဗျယီဘော

ကုမာရိသု အဓိကိစ္စ ပဝတ္တတိ ကထာဣတိ အဓိကုမာရိ။
သတိုးသမီးခြစ်၏+စွဲ၍ဖြစ်သောစကားခြစ်နှင့် ဌာန+ဌာနီ-စပ်။

၂။ ကမ္မဓာရယ်သမာသ် သဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟဖြန့်နည်း

တူသော အနက်ရှိသည်ဖြစ်၍ ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်တို့၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေသော သမာသ်သည်လည်းကောင်း၊ ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်တို့၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေ၍ စ-သဒ္ဓါ နှစ်လုံး၊ တ-သဒ္ဓါတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော သမာသ်သည်လည်းကောင်း ကမ္မဓာရယ် သမာသ်မည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၇)

ပြယုဂ်ကား- မဟန္တော + ပုရိသော မဟာပုရိသော။

မဟန္တော စ+သော+ပုရိသော စာတိ မဟာပုရိသော-စသည်တည်း။

ယင်းကမ္မဓာရယ်သမာသ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ-

ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်နှစ်ခုလုံး၌ ပထမာဝိဘတ်ချည်းသာထားရသည်။

နိပ္ပန္နပုဒ်၌ကား နောက်ပုဒ်၏ လိင်+ဝုဗ် အတိုင်းသာ လိင်+ဝုဗ်ထားရသည်။

စ-သဒ္ဒါနှစ်လုံး တ-သဒ္ဒါတို့ဖြင့် ဝိဂြိုဟ်ပြုရာ၌ တ-သဒ္ဒါကို ရှေ့ပုဒ်၏ လိင်+ဝုဗ်အတိုင်းသာ ထားရသည်။

◆ ရှေ့ပုဒ်လိင်သာ၊ တ-သဒ္ဒါ၊ ထားရာ ကမ္မဓာရယ်သဘောတည်း။ (ကြီး၊ ၁၉၄။)

ကမ္မဓာရယ်သမာသ် (၉)မျိုး

ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် ဝိသေသလက္ခဏာအားဖြင့် ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရယ်၊ ဝိသေသနပရပဒ (ဝိသေသနတ္တရပဒ)ကမ္မဓာရယ်၊ ဝိသေသနောဘယပဒ ကမ္မဓာရယ်၊ ဥပမာကမ္မဓာရယ်၊ သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရယ်၊ အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်၊ ကုန်ပါတ ပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်၊ နနိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်၊ ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်အားဖြင့် (၉)ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-

၁။ ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်

ဝိသေသနပုဒ်ရှေးရှိသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- မဟန္တော + ပုရိသော မဟာပုရိသော။

မဟန္တော စ + သော + ပုရိသော စာတိ မဟာပုရိသော-ဟူသည်တည်း။

ဉာဏ်ကောက်ပုံ

ဤမဟာပုရိသော-ဟူသော ဝိသေသနပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ်၌-

(က) မဟန္တ-ဟူသော ဝိသေသပုဒ်၏အရကား- မြတ်သော သီလ၊

သမာဓိစသောဂုဏ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။

(ခ) ထို၏+ယောကျ်ားခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မြတ်သောယောကျ်ားခြစ်ရ၏။

၂။ ဝိသေသနတ္တရပဒကမ္မဓာရယ်

သာရိပုတ္တော စ + သော + ထေရော စာတိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော။

(က) ထေရ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား သီလ၊ သမာဓိ-စသော ဂုဏ်တို့ဖြင့် မြဲမြံခိုင်ခံ့သည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော (ထိရဘော)ဂုဏ်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+အရှင်သာရိပုတ္တရာခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ်- ဌာန။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား-သာရိပုတ္တရာမထေရ်ခြစ်ရ၏။

(၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော၊ ဗုဒ္ဓဃောသာစရိယော၊ မဟောသပေဏ္ဍိတော၊
ဝိဓုရပဏ္ဍိတော။

✓ ဝိသေသနုတ္တရပဒေ ဇိနာဝစနာနပရောဓတော ထေရာစရိယပဏ္ဍိတာဒိ
ဝိသေသနံ ပရဉ္စ ဘဝတိ။ (ရူ။ ၁၈၆။)

၃။ ဝိသေသနောဘယပဒကမ္မဓာရယ်

သဏှဉ္စ + တံ + သုဓမ္မဉ္စာတိ သဏှသုဓမ္မံ။ (ဝတ္ထု)

(က) သဏှ၊ သုဓမ္မ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်တို့၏အရကား နူးညံ့သည်၏ အဖြစ်
ဟူသော သဏှဘောဂုဏ်၊ သိမ်မွေ့သည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော သုဓမ္မဘော
ဂုဏ်သည် မှချ။

(တစ်နည်း) သဏှ-အရ သဏှဘောဂုဏ်သည် မှချ။

သုဓမ္မ-အရ သုဓမ္မဘောဂုဏ်သည် မှချ။

(ခ) ထိုဂုဏ်နှစ်ပါးတို့၏ + တစ်စုံတစ်ခုသော ဝတ္ထုနှင့် ဂုဏ် + ဂုဏေး-စပ်။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား နူးညံ့သိမ်မွေ့သော(တစ်စုံတစ်ခုသော)ဝတ္ထုရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သဏှော စ + သော + သုဓမ္မော စာတိ သဏှသုဓမ္မော။ (ပုရိသော)

သဏှော စ + သာ + သုဓမ္မော စာတိ သဏှသုဓမ္မော။ (ကညာ)

သီတဉ္စ + တံ + ဥဏှဉ္စာတိ သီတုဏှံ။ (သေနာသနံ)

အန္ဓော စ + သော + ဗဓိရော စာတိ အန္ဓုဗဓိရော။ (ပုဂ္ဂလော)

၄။ ဥပမာကမ္မဓာရယ် (ဥပမာနုတ္တရပဒကမ္မဓာရယ်)

(သီဟော ဝိယာတိ သီဟော။)

မုနိ စ + သော + သီဟော စာတိ မုနိသီဟော။

(က) သီဟ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား ခြင်္သေ့နှင့်တူသည်၏ အဖြစ်တည်း
ဟူသော သဒိသဘောဂုဏ်သည် မှချ။

(ခ) ထို-၏ + ဘုရားခြံနှင့် သဒိသ + သဒိသီ-စပ် ဌာန။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ခြင်္သေ့နှင့်တူသော မြတ်စွာဘုရားရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

မုနိဝသဘော၊ မုနိပုဂံဝေါ၊ ဗုဒ္ဓနာဂေါ၊ ဗုဒ္ဓါဒိဇ္ဈော၊ သဒ္ဓမ္မရံသိ၊ ဝိနယသာဂရော၊
မုခစန္ဒော။

✓ ဥပမာနုတ္တရပဒေ အဘိဓာနာနုရောဓတော ဥပမာနဘူတံ ဝိသေသနံ ပရံ
ဘဝတိ။ (ရူ။ ၁၈၆။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၉)

၅။ သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရယ်

ချီးမြှောက်ခြင်းအနက်ကိုဟောသော ဣတိ၊ ဟုတွာ၊ သင်္ခါတ-စသော သဒ္ဓါကျေသော ကမ္မဓာရယ်သမာသံသည် သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရယ်သမာသံမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- အနိစ္စာ ဣတိ + သညာ အနိစ္စသညာ။

- (က) အနိစ္စ-အရ ခန္ဓာငါးပါး၏ မမြဲခြင်းအနိစ္စဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+သညာခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား အနိစ္စ-ဟူ၍ဖြစ်သော သညာ (ဝါ) အနိစ္စသညာရ၏။

ဟေတု + ဟုတွာ + ပစ္စယော ဟေတုပစ္စယော။

- (က) ဟေတု-အရ ဟိတိခြောက်ပါးသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ဟိတိခြောက်ပါးဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရားရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ယ-ကာရသင်္ခါတော + အာဒေသော ယကာရာဒေသော။
 ဧ-ဘူတော + ကာရော ဧကာရော။ ဓမ္မော-ဣတိ + ဗုဒ္ဓိ ဓမ္မဗုဒ္ဓိ။
 ဧဝံ ဓမ္မသညာ၊ အသုဘသညာ၊ အတ္တဒိဋ္ဌိ။ (ရူ။ ၁၈၇။)

♣ ဟုတွာ-သင်္ခါတ၊ ဘူတ တစ်ထွေ၊ ဧဝ-ဣတိ၊ သဒ္ဓါရှိက၊ မှတ်ဘိ သမ္ဘာဝနာ၊ ကမ္မဓာရယာ။

၆။ အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်

ပိုင်းခြားခြင်း (တားမြစ်ခြင်း)အနက်ကို ဟောသော ဧဝ-သဒ္ဓါကျေသော ကမ္မဓာရယ်သမာသံသည် အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်သမာသံမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဂုဏော ဧဝ + ဓနံ ဂုဏဓနံ။

- (က) ဂုဏ-အရ သီလ၊ သမာဓိ-စသောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဥစ္စာခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား သီလ၊ သမာဓိ-စသော ဂုဏ်သာလျှင်ဖြစ်သော ဥစ္စာ-ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သဒ္ဓါဓနံ၊ သီလဓနံ၊ ပညာဓနံ၊ စက္ခုဧဝ ဣန္ဒြိယံ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ စက္ခယတနံ၊
 စက္ခုဓာတု၊ စက္ခုဒ္ဓါရံ၊ ရူပါရမ္မဏံ-စသည်တည်း ။
 မှတ်ချက်။ ။ ဧဝ-သဒ္ဓါ သန္တိဋ္ဌာနအနက်ရှိလျှင် သမ္ဘာဝနာကမ္မဓာရယ်မှတ်။
 ဧဝ-သဒ္ဓါ နိဝတ္တာပနအနက်ရှိလျှင်အဝဓာရဏကမ္မဓာရယ်မှတ်။
 သမ္ဘာဝနာ ဧဝ-ကို “သည်ပင်”ဟု အနက်ပေး။
 အဝဓာရဏ ဧဝ-ကို “သည်သာ”ဟု အနက်ပေး။
 ဤသို့ထူးခြားပုံကို သတိပြုပါ။

(၁၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၇။ ကု-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်

ကု-နိပါတ်ပုဒ်ရှေ့ရှိသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် ကု-နိပါတပုဗ္ဗပဒ ကမ္မဓာရယ်သမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ကုစ္ဆိတော + ပုတ္တော ကုပုတ္တော။

- (က) ဤ-၌ ကု-နိပါတ်ပုဒ်အရကား ကုစ္ဆိတောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+သားခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား စက်ဆုတ်အပ်သော သားခြင်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ကုစ္ဆိတ်+အနံ၊ ကဒနံ၊ ကဒဿနံ၊ ကုဒါရာ၊ ကုဒါသာ၊ ကုဒိဋ္ဌိ၊ အပ္ပကံ လဝဏံ ကာလဝဏံ၊ ဧဝံ ကာပုပ္ဖံ၊ ကုစ္ဆိတော ပုရိသော ကာပုရိသော၊ ကုပုရိသော ဝါ။(ဂူ။ ၁၈၉)

၈။ န-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်

န-နိပါတ်ပုဒ်ရှေ့ရှိသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် န-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မ ဓာရယ်သမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- န + ဗြာဟ္မဏော အဗြာဟ္မဏော။

- (က) ဤပြယုဂ်၌ န-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား ပဋိသေခ-အနက်ကို အဦးမူ၍ သဒိသဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ပုဏ္ဏားတုခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ပုဏ္ဏားနှင့်တူသူ (ပုဏ္ဏားတု)ခြင်ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ န-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ် ဉာဏ်ကောက်ရာ၌ အတ္တက္ကမအတိုင်း မကောက်ရ၊ ဝိသေသနဖြစ်သော န-နိပါတ်ပုဒ်ကစ၍ ကောက်ရသည်။ န-နိပါတ်ပုဒ်အရကောက်ရာ၌ န-သဒ္ဒါသည် တဗ္ဘာဝအနက်မှတစ်ပါး အခြားအနက် တစ်မျိုးမျိုးကို ဟောနေလျှင် “ပဋိသေခအနက်ကို အဦးမူ၍ သဒိသဘောဂုဏ်ရ၏” စသည်ဖြင့် “ပဋိသေခအနက်ကို အဦးမူ၍”ဟူသော စကားရပ်ကို ထည့်သွင်း ကောက်ရသည်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

အဿမဏော၊ အနဿော၊ အနရိယော၊ အနိဿရော။

အမှာ။ ။ န-နိပါတပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ် ဉာဏ်ကောက်ရာ၌ န-နိပါတ်ပုဒ်အရ လွယ်ကူစွာကောက်နိုင်ရန် အောက်ပါ အတ္ထုဒ္ဓါရပြဂါထာကို ကျက်မှတ်ပြီး ပုံစံအသီးသီး ဉာဏ်ကောက်ပုံကို လေ့လာမှတ်သားပါ။

န-အတ္ထုဒ္ဓါရ

ပဋိသေခေ ဝုဒ္ဓိတဗ္ဘာဝေ၊ အညတ္ထေ သဒိသေပိ စ။
ဝိရဒ္ဓေ ဂရဟေ သုညေ၊ အကာရော ဝိရဟပွကေ။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဝိရဒ္ဓ(ပဋိပက္ခ)ပုံစံ ။ ။ န + လောဘော အလောဘော။

- (က) န-အရ ပဋိသေဓအနက်ကိုအဦးမူ၍ ပဋိပက္ခဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+အလောဘနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား အလောဘ-ရ၏။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ။ ။ အကုသလာ၊ အမိတ္တော၊ အဒေါသော၊ အမောဟော။

ဝုဒ္ဓိပုံစံ။ ။ န + ဖလံ အဖလံ။ (ဖလာဖလံ-ပုဒ်မှ)

- (က) န-အရ ပဋိသေဓအနက်ကို အဦးမူ၍ ဝုဒ္ဓိဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+သစ်သီးကြီးနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား သစ်သီးကြီးရ၏။

အညတ္ထပုံစံ။ ။ န + ဗျာကတာ အဗျာကတာ။

- (က) န-အရကား ပဋိသေဓအနက်ကို အဦးမူ၍ အညဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ ဝိပါက်၊ ကြိယာ၊ ရုပ်တရားတို့နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား (ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်မှ တစ်ပါးသော) ဝိပါက်၊ ကြိယာ၊ ရုပ်တရား-ဟု ဆိုအပ်သော (အဗျာကတ)တရားတို့ရ၏။

တဗ္ဗောပုံစံ။ ။ (ဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ ဂရဟိတဗ္ဗန္တိ ဝဇ္ဇံ။) ဝဇ္ဇမေဝ အဝဇ္ဇံ။

- (က) န-အရ တဗ္ဗာဝဝါစကဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+အပြစ်ဒြပ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား အပြစ်ဒြပ်ရ၏။

၉။ ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ်

ပ-အစရှိသော ဥပသာရဇရားရှိသော ကမ္မဓာရယ်သမာသ်သည် ပါဒိပုဗ္ဗပဒကမ္မဓာရယ်သမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ပကဋ္ဌံ + ဝစနံ ပါဝစနံ။

- (က) ပ-အရကား ပကဋ္ဌဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + စကားဒြပ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ပြဋ္ဌာန်းသော စကားတော်ဒြပ်ရ၏။
- (ဝါ) ပါဠိတော် စကားရ၏။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ

ပဓာနံ ဝစနံ ပါဝစနံ၊ သမံ၊ သမ္မာ ဝါ အာဓာနံ သမာဓာနံ၊ ဝိဝိဓာ မတိ ဝိမတိ၊ ဝိဝိဓော ကပ္ပေါ ဝိကပ္ပေါ၊ အမိကော ဒေဝေါ အတိဒေဝေါ၊ ဧဝံ အဝိဒေဝေါ၊ အမိသီလံ၊ အမိစိတ္တံ၊ အမိပညာ၊ သုန္ဒရော ဂန္ဓော သုဂန္ဓော၊ ကုစ္စိတော ဂန္ဓော ဒုဂ္ဂန္ဓော၊ သောဘနံ ကတံ သုကတံ၊ အသောဘနံ ကတံ ဒုက္ကဋ်။ (ဇူ၊၁၈၉၊၁၉၀။)

(၁၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၁၀။ တဗ္ဗာဝဂ္ဂတ္တိကမ္မဓာရယ်သမာသံ

ပြယုဂ်ကား- သုတ္တမေဝ သုတ္တန္တံ။

(က) သုတ္တ-အရ သုတ္တန်ပိဋကတ်ဖြစ်ရ၏။

(ခ) အန္တ-ဟူသော နောက်ပုဒ်၏ အနက်မရှိခြင်းကြောင့် သုတ္တန္တ-ဟူသော သမာသံ ပုဒ်လုံးအရလည်း သုတ္တန်ပိဋကတ်ပင်ရ၏။

လေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဒိဋ္ဌိဂတံ၊ သိပ္ပမေဝ သိပ္ပါယတနံ-စသည်။

၃။ ဒိဂ္ဂလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း

ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေ၍ သင်္ချာရှေ့ရှိသော သမာသံသည် ဒိဂ္ဂသမာသံမည်၏။ ယင်းဒိဂ္ဂသမာသံသည်လည်း-

၁။ သမာဟာရဒိဂ္ဂ၊ ၂။ အသမာဟာရဒိဂ္ဂ-အားဖြင့် နှစ်ပါးရှိ၏။ ထို-တွင်

၁။ နပုံးဧကတ်၌ ဧကဝုဗ္ဗိဘတ်အဆုံးရှိသော ဒိဂ္ဂသည် သမာဟာရဒိဂ္ဂမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- တယော + လောကာ တိလောကံ။

၂။ နပုံးဧကတ်မဲ့မူ၍ ဗဟုဝုဗ္ဗိဘတ်အဆုံးရှိသောဒိဂ္ဂသည် အသမာဟာရဒိဂ္ဂ မည်၏။

ပြယုဂ်ကား-ပဉ္စ + ဣန္ဒြိယာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ-တည်း။ (ပုဒ်စစ်။၁၀၈။ သုဓမ္မဝတီ)

ဒိဂ္ဂသမာသံကို ဝိဂ္ဂဟပြုသောအခါ-

✓ ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်နှစ်ခုလုံး၌ ပထမာဝိဘတ် ချည်းထားရသည်။

✓ သမာဟာရဒိဂ္ဂ၌ နိပ္ပန္နကို နပုလ္လိင်ဧကဝုဗ္ဗိချရသည်။

✓ အသမာဟာရ ဒိဂ္ဂ၌ကား လိင်သုံးပါး၊ ဝုဗ္ဗိနှစ်ပါး ချနိုင်သည်။

[ဒိဂ္ဂသမာသံသည် ကမ္မဓာရယသမာသံမျိုးပင်ဖြစ်သည်။ ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ် တုလျာဓိ- ကရဏဖြစ်ရသည်။ သင်္ချာရှေ့ရှိသောကြောင့်သာ ဒိဂ္ဂ-ဟူသော အမည်ထူးကို ရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်- ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ ဂုဏ်+ဂုဏေး၊ သင်္ချာ+သင်္ချေယျစပ်၍ ကောက်ရသည်။]

♣ အဗျယီနှင့်၊ ဒိဂ္ဂသမာသံ၊ နပုလ္လိင်-ဟု အမြဲမှတ်။ (ကြီး၊၁၈၉။)

♣ အသမာဟာရ၊ ဒိဂ္ဂကျသော်၊ ဝုဗ္ဗိကားနှစ်ပါး၊ လိင်သုံးပါးပင်၊

နေငြား ရှိကောင်းရာသတည်း။ (ကြီး၊၁၉၇။)

ပြယုဂ်ကား- တယော + လောကာ တိလောကံ။

(က) တိ-အရကား- သုံးပါးဟုဆိုအပ်သော ရေတွက်ခြင်းသင်္ချာသည် မှချ။

(ခ) ထို-၏+လူဖြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး၊ သင်္ချာ+သင်္ချေယျ-စပ် ဌာန။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား - လူသုံးပါးရ၏။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ

တိဒဏ္ဍံ၊ တိမလံ၊ တိလက္ခဏံ၊ စတုဿစွံ၊ စတုဒ္ဓိသံ၊ တိဘဝံ၊ ပဉ္စသိက္ခာပဒံ၊ သဠာယတနံ၊ သတ္တာဟံ၊ အဋ္ဌသီလံ၊ နဝလောကုတ္တရံ၊ ဒုသသီလံ၊ သတယောဇနံ။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဒွေ ရတ္တိယော ဒွိရတ္တံ၊ တိရတ္တံ၊ ဒွေ အင်္ဂုလိယော ဒွင်္ဂုလံ။ အသမာဟာရဒိဂု
ယထာ-ဧကော စ သော ပုဂ္ဂလော စာတိ ဧကပုဂ္ဂလော၊ ဧဝံ ဧကဓမ္မော၊ ဧကပုတ္တော၊
တယော ဘဝါ တိဘဝါ၊ စတုဒ္ဒိသာ၊ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠာနိ။ (ရူ။ ၁၉၂။)

၄။ တပျူရိသ်သမာသ် သဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း

ရှေ့ပုဒ်၊ နောက်ပုဒ်၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေ၍ န-သဒ္ဒါ၊ သင်္ချာသဒ္ဒါတို့ဖြင့်
မှတ်အပ်သော နောက်ပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော သမာသ်သည်လည်းကောင်း၊ ယေဘုယျ
အားဖြင့် ရှေ့ပုဒ်၌ ဒုတိယာ-စသော ဝိဘတ်ခြောက်သွယ်တို့တွင် တစ်လုံးလုံးကျေ၍
နောက်ပုဒ်၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေသော နောက်ပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော သမာသ်
သည်လည်းကောင်း တပျူရိသ်သမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- န + ဗြာဟ္မဏော အဗြာဟ္မဏော။
တယော + လောကာ တိလောကံ။
ဘူမိ + ဂတော ဘူမိဂတော-စသည်တည်း။

တပျူရိသ်နှစ်မျိုး

တပျူရိသ်သမာသ်သည်လည်း မိဿကတပျူရိသ်၊ သုဒ္ဒတပျူရိသ်အားဖြင့်
နှစ်ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-

ကမ္မဓာရယ်၊ ဒိဂုလက္ခဏာနှင့် ရောသော တပျူရိသ်သမာသ်သည် မိဿက
တပျူရိသ်သမာသ်မည်၏။

ကမ္မဓာရယ်၊ ဒိဂုလက္ခဏာနှင့် မရောသော တပျူရိသ်သမာသ်သည်
သုဒ္ဒတပျူရိသ်သမာသ်မည်၏။

မိဿကတပျူရိသ်သမာသ်နှစ်မျိုး

ထို-တွင် မိဿကတပျူရိသ်သည်လည်း ကမ္မဓာရယ်မိဿကတပျူရိသ်၊ ဒိဂု
မိဿကတပျူရိသ်အားဖြင့် နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-

တူသောအနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ကမ္မဓာရယ်လက္ခဏာနှင့်
ရောသော မိဿကတပျူရိသ်သည် ကမ္မဓာရယ်မိဿကတပျူရိသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- န + ဗြာဟ္မဏော အဗြာဟ္မဏော-ဟူသည်တည်း။

သင်္ချာရှေးရှိသည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော ဒိဂုလက္ခဏာနှင့်ရောသော မိဿက
တပျူရိသ်သည် ဒိဂုမိဿကတပျူရိသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- တယော + လောကာ တိလောကံ-ဟူသည်တည်း။

သုဒ္ဒတပျူရိသ်(၆)မျိုး

သုဒ္ဒတပျူရိသ်သမာသ်သည်လည်း ဒုတိယာသုဒ္ဒတပျူရိသ် (ပ) သတ္တမိသုဒ္ဒ
တပျူရိသ်အားဖြင့် ခြောက်ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-

(၁၄)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၁။ ရှေ့ပုဒ်၌ ဒုတိယာဝိဘတ်ကျေသော သုဒ္ဓတပုဂ္ဂိုလ်သမာသံသည် ဒုတိယာသုဒ္ဓတပုဂ္ဂိုလ်သမာသံမည်၏။

ပြုယုတ်ကား -ဘူမိ + ဂတော ဘူမိဂတော။ (ဂစ္ဆတိတိ ဂတော)

(က) ဘူမိ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား မြေခြင်သည် မုချ။

(ခ) ထိုမြေခြင်၏+သွားတတ်သောသူခြင်နှင့် ဌာန+ဌာနီ-စပ် ဌာန။

(ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မြေသို့ သွားတတ်သောသူရ၏။

ဒုတိယာတပုဂ္ဂိုလ်သမာသံတွဲစပ်ရာ၌ နောက်ပုဒ်အဖြစ်နေနိုင်သော သဒ္ဒါများ ဒုတိယာတပုဂ္ဂိုလ်သော ဂတနိဿိတာတိတာတိက္ကန္တပုတ္တဘန္ဓာဒီဟိ ဘဝတိ။ (ဇူ၁၉၂။) ယင်းနောက်ပုဒ်သဒ္ဒါတို့ကို များသောအားဖြင့် ကတ္တုသာဓနပြုရသည်။

♣ ကတ္တုသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ရှေးကပုဒ်နှင့်၊ ဒုတိယာတွဲမြဲ။ (ကြီး။ ၁၉၉။)

♣ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ ကံဟော အဝုတ္တ၊ ဒုတိယန္တနှင့်၊ ဖွင့်၍ပြု၊ ကတ္တုသာဓန ကြံစရာ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ)

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သရဏဂတော၊ အရညဂတော၊ ဓမ္မနိဿိတော၊ အတ္တနိဿိတော၊ ဘဝံ + အတိတော ဘဝါတိတော၊ လောကာတိက္ကန္တံ၊ သုဓပ္ပတ္တော၊ ဒုက္ခပ္ပတ္တော၊ သောတာပန္နော၊ နိရောဓသမာပန္နော၊ သဗ္ဗရတ္တိသောဘဏော။ (ဇူ။ ၁၉၃။)

ကိတန္တုဒုတိယာတပုဂ္ဂိုလ် ဉာဏ်ကောက်

ကုမ္ဘံ + ကရောတိတိ၊ ကုမ္ဘကာရော။ (ကုမ္ဘ+ကရ+ဏ။)

(က) ကုမ္ဘ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်အရကား အိုးခြင်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+ပြုလုပ်တတ်သောသူနှင့် (ဝါ) ပြုလုပ်ခြင်းကြိယာနှင့် သာချ +သာဓက၊ အာရုံ+အာရမ္မဏိက၊ ကမ္မ+ကမ္မိ-စပ် ဌာန။

(ဂ) ကရ-ဓာတ်၏အရကား အိုးထိန်းသည်၏ သန္တာန်၌ အိုးကို ပြုလုပ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော သတိ၊ ဝိရိယပြဋ္ဌာန်းသောစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။

(ဃ) ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရ-စသည်သည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏။

(င) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော သား၊ မယားကို လုပ်ကျွေးခြင်း-စသည်သည် ကာရဏူပစာအားဖြင့်ရ၏။

(စ) ဏ-ပစ္စည်းအရလည်းဖြစ်သော ကုမ္ဘကာရော-ဟူသော သမာသံပုဒ်လုံးအရကား ထိုမုချ+ဥပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော အိုးထိန်းသည် ခြင်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ကမ္ဘံ ကရောတိတိ ကမ္ဘကာရော၊ အတ္တကာမော၊ ဓမ္မကာမော၊ ဓမ္မစာရော၊ ဓမ္မဓရော၊ ဝိနယဓရော။ (ဇူ။ ၁၉၃။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၁၅)

မှတ်ချက်။ ။ ကုမ္ဘာကော-စသည်ကား ဥပပဒသမာသ်(နိစ္စသမာသ်)တည်း။ ထို့ကြောင့် ကုမ္ဘံ+ကာရော-စသည်ဖြင့် ဝါကျ မရှိကောင်း-ဟုမှတ်။

▶ ဥပပဒသမာသေ ပန ဝုတ္တိယေဝ, တဿ နိစ္စတ္တာ။ (ရူ။ ၁၉၃။)

သမာသ်မစပ်ကောင်းသော ကိတ်ပစ္စယန္တများ

- ♣ မာန, အန္တ, တုံ, တုနနှင့် တွာနနှင့် တွာ၊ နောက်ပုဒ်ပါမူ၊ ဝါကျသာမှတ်၊ သမာသ်မဖြစ်၊ ဆိုတုံလှစ်၏။ (ကြီး။ ၂၀၃။)
- ♣ တဝန္တ, တာဝီ, တလီ မာန, အန္တ, အာနာ, တုံ, တွာ, တုန, တွာနသဒ္ဓါ, နောက်ပုဒ်ပါမူ၊ န-သဒ္ဓါမှ၊ ကြွင်းပဒနှင့်၊ ဝါကျသာမှတ်၊ သမာသ်မဖြစ်၊ ဆိုတုံလှစ်၏။ (ရူ-ဘာသာဋီ။ ၁။ ၆၄၀။)
- ▶ တဝန္တမာနန္တဒိကိတန္တေဟိ ဝါကျမေဝ, ဝဝတ္တိတဝိဘာသာဓိကာရတော၊ ယထာ သြဒနံ ဘုတ္တဝါ၊ ဓမ္မံ သုဏမာနော၊ ဓမ္မံ သုဏန္တော၊ ကဋ် ကရာနော။ (ရူ။ ၁၉၃။)

တတိယာတပျရိသ်

၂။ ရှေ့ပုဒ်၌ တတိယာဝိဘတ်ကျေသော သုဒ္ဓတပျရိသ်သမာသ်သည် တတိယာသုဒ္ဓတပျရိသ်သမာသ်မည်၏။

ပြုယုဂ်ကား- ဗုဒ္ဓေန + ဘာသိတော ဗုဒ္ဓဘာသိတော-ဟူသည်တည်း။

- (က) ဗုဒ္ဓ-အရ ဘုရားခြစ်သည် မှချ။
- (ခ) ထို-၏+ဟောအပ်သောတရားနှင့် ဒေသက+ဒေသေတဗ္ဗ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မြတ်စွာဘုရားသည် ဟောအပ်သော တရားရ၏။

တတိယာတပျရိသ်သမာသ် တွဲစပ်သင့်သော နောက်ပုဒ်သဒ္ဓါများ

တတိယာ ကိတကပုဗ္ဗသဒိသသမူနတ္တကလဟနိပုဏမိဿကသဒိလာဒိဟိ။ (ရူ။ ၁၉၄။)

ကမ္မသာဓနပုဒ်နောက်ရှိရာ၌လည်း များသောအားဖြင့် တတိယာတပျရိသ် သမာသ်ကြံရသည်။

- ကမ္မသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ရှေးကပုဒ်နှင့်၊ တတိယာတွဲမြဲ။ (ကြီး။ ၂၀၀။)
- သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ ကတ္တာ၊ အဝုတ္တ၊ တတိယန္တနှင့်၊ ဖွင့်၍ပြု၊ ကမ္မသာဓန ကြံစရာ။ (သံဝဏ္ဏနာနိယံ)

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ဇိနေန + ဒေသိတော ဇိနဒေသိတော၊ သတ္တာရာ + ဝဏ္ဏိတော သတ္တာဝဏ္ဏိတော၊ ဝိညဂရဟိတော၊ ဣဿိရကတံ၊ သယံကတံ၊ ရာဗောတော၊ ရောဂပိဋိတော၊ အဂ္ဂိဒဗ္ဗော၊ သပ္ပဒဋ္ဌော၊ သလ္လဝိဒ္ဓေါ၊ ဣစ္ဆာပကတော၊ သီလသမ္ပန္နော၊ သူခသဟဂတံ၊ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ၊ ဓိတ္တသံသဂ္ဂေါ၊ ဝိယဝိပယောဂေါ၊ မာသပုဗ္ဗော၊ မာတုသမော၊ ပိတုသဒိသော၊ ဧကေနဝိသတိ၊ သီလဝိကလော၊ အသိကလဟော၊ ဝါစာနိပုဏော၊ ယာဝကာလိကသမ္ဘိသံ၊ ဝါစာသဒိလော၊ ပုညတ္ထိကော၊ ဂုဏာဓိကော၊ ဇာတိယာ အန္တော ဇစ္စန္တော၊ ပကတိယာ မေဓာဝိ ပကတိမေဓာဝိ။ (ရူ။ ၁၉၄။)

(၁၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကိတုတ္တိတတိယာတပျုရိသ်ပုံစံ

ဥရေန ဂစ္ဆတိတိ ဥရဂေါ။ ပါဒေန ပိဝတိတိ ပါဒပေါ။ (ရူ။ ၁၉၄။)

မဇ္ဈေလောပီတတိယာတပျုရိသ်ပုံစံ

အသေန + ယုတ္တော + ရထော အဿရထော။

- (က) အဿ-အရ မြင်းခြင်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ကသော ရထားခြင်နှင့် ဝိသေသန+သျှ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မြင်းဖြင့် ကသော ရထားရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ မဇ္ဈေလောပဿမာသ်မျိုး၌ မဇ္ဈေလောပုဒ်၏အနက်ကို ၎င်း၏စပ်ရာ နောက်ပုဒ်၌ ထည့်၍ ကောက်ရသည်ဟုမှတ်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ဂုဠေန + သံသဋ္ဌော + ဩဒနော ဂုဠောဒနော၊ ဒီရောဒနော၊ မဂ္ဂစိတ္တံ၊ ဇမ္ဗုယာ + ပညာတော + လက္ခိတော ဒီပေါ၊ ဇမ္ဗုဒီပေါ၊ ဧကေန + အဓိကာ + ဒဿ ဧကာဒဿ။ (ရူ။ ၁၉၄။)

စတုတ္ထိတပျုရိသ်

၃။ ရှေ့ပုဒ်၌ စတုတ္ထိဝိဘတ်ကျေသော (ပ) စတုတ္ထိတပျုရိသ်သမာသ်မည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ကထိနဿ + ဒုဿ ကထိနဒုဿ-ဟူသည်တည်း။

- (က) ကထိန-အရ ကထိန်အကျိုးသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဆောင်အပ်သောပုဆိုးနှင့် အကျိုး+အကြောင်း-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ကထိန်အကျိုးငှါ ဆောင်အပ်သော ပုဆိုး (ဝါ) ကထိန်လျှာ ပုဆိုးရ၏။

စတုတ္ထိတပျုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်သင့်သော နောက်ပုဒ်သဒ္ဒါများ

▶ စတုတ္ထိ တဒတ္ထအတ္တဟိတဒေယျာဒီဟိ။ (ရူ။ ၁၉၅။)

မှတ်ချက်။ ။ ကာရကသမ္ပဒါန်အခဏ်းလာ သမ္ပဒါန်နှင့်သော ပုဒ်များကို ယင်း၏ ရှေးပုဒ် များနှင့် စတုတ္ထိတပျုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်ရသည်မှတ်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ယာဂုယာ အတ္တာယ + တဏှုလာ ယာဂုတဏှုလာ။

- (က) ယာဂု-အရ ယာဂုသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဆန်တို့နှင့် အကျိုး+အကြောင်း၊ ဝိကာရ+ဝိကာရီ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ယာဂုအကျိုးငှါ(ဆောင်အပ်သော)ဆန်တို့ရ၏။

ဗုဒ္ဓဿ + ဒေယျံ ဗုဒ္ဓဒေယျံ။ (ပဋိဂ္ဂါဟက+ပဋိဂ္ဂါဟေတဗ္ဗ-စပ်။)

သံဃဿ အတ္တာယ + ဘတ္တံ သံဃဘတ္တံ၊ အာဂန္တုကဘတ္တံ၊ ဂမိကဘတ္တံ၊ လောကဿ + ဟိတော လောကဟိတော၊ သံဃဒေယျံ။ (ရူ။ ၁၉၅။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

သမ္မုဒါန်ဥသော်လည်း စတုတ္ထီတပျုရိသ် မစပ်သင့်သောပုဒ်များ

- ▶ ဣဓ န တဝတိ သံဃဿ ဒါတဗ္ဗံ သံဃဿ ဒါတုံ ဣစ္စာဒိ။ (ရူ၊ ၁၉၅။)
- ▶ “သံဃဿ ဒါတဗ္ဗံ သံဃဿ ဒတွာ သံဃဿ ဒဒန္တော”တိအာဒိသု အနဘိဓေနတော သာဓေက္ခတာယ စ သမာသော န ဟောတိ။ (ရူ၊ ၂။)

ပဉ္စမီတပျုရိသ်

၄။ ရှေ့ပုဒ်၌ ပဉ္စမီဝိဘတ်ကျေသော (ပ) ပဉ္စမီတပျုရိသ်သမာသ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- မေထုနာ + အပေတော မေထုနာပေတော-ဟူသည်တည်း။

- (က) မေထုန-အရ မေထုန်အမှုသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ကင်းသော သူခြစ်နှင့် အပါဒါန်+အပါဒိ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မေထုန်အမှုကင်းသော သူခြစ်ရ၏။

ပဉ္စမီတပျုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်သင့်သော နောက်ပုဒ်သဒ္ဒါများ

- ▶ ပဉ္စမီ အပဂမနဘယဝိရတိမောစနတ္တာဒိဟိ။ (ရူ၊ ၁၉၅။)
- မှတ်ချက်။ ။ ကာရကအပါဒါန်အခဏ်းလာ အပါဒါန်ကို ငဲ့သောပုဒ်များကို ယင်း၏ ရှေ့ပုဒ်များနှင့် ပဉ္စမီတပျုရိသ်သမာသ်တွဲစပ်ရသည်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ပလာပါပဂတော (ဖွဲ့အဖျင်းတို့မှ ကင်းသော စပါး)၊ နဂရနိဂ္ဂတော၊ ဝိဏ္ဏပါတ-
ပဋိက္ကန္တော (ဆွမ်းခံခွာမှ ဖဲခွာသောရဟန်း)၊ ဂါမနိက္ခန္တံ (ဝန်)၊ ရုက္ခဂ္ဂါ + ပတိတော
ရုက္ခဂ္ဂပတိတော။ သာသနစုတော (သာသနာတော်မှရှေ့လျောသူ)၊ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနံ
(အာပတ်မှထခြင်း)၊ သဗ္ဗဘဝေဟိ + နိဿဇ္ဇော သဗ္ဗဘဝနိဿဇ္ဇော (ရဟန္တာ)၊ ရာဇတော
+ ဘယံ ရာဇဘယံ (မင်းကြောင့်ဖြစ်သော ဘေး)၊ စောရဘယံ၊ အမနုဿဘယံ၊
ပါပဘိတော၊ ပါပဘိရကော၊ အကတ္တဗ္ဗတော + ဝိရတိ အကတ္တဗ္ဗဝိရတိ (မကောင်းမှုမှ
ရှောင်ကြဉ်ခြင်း)၊ ကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ၊ ဗန္ဓနမ္မတ္ထော (ထန်းသီး)၊ ဗန္ဓနမောက္ခော
(အနှောင်အဖွဲ့မှ လွတ်သူ)။

ဆဋ္ဌီတပျုရိသ်

၅။ ရှေ့ပုဒ်၌ ဆဋ္ဌီဝိဘတ်ကျေသော (ပ) ဆဋ္ဌီတပျုရိသ်သမာသ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- ရညော + ပုတ္တော ရာဇပုတ္တော-ဟူသည်တည်း။

- (က) ရာဇ-အရကား မင်းခြစ်သည်မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + သားခြစ်နှင့် ဇနက+ဇည-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မင်းသားခြစ်ရ၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ

ရာဇပုရိသော၊ အာစရိယပူဇော (ဆရာကို ပူဇော်သူ)၊ ဗုဒ္ဓသာဝကော၊ ဗုဒ္ဓရူပံ၊ ဇိနဝစနံ၊ သမုဒ္ဒယောသော၊ ခညရာသိ၊ ပုပ္ဖဂန္ဓော၊ ဖလရသော၊ ကာယလဟူတာ၊ မရဏဿတိ (သေခြင်းကို အောက်မေ့ခြင်း)၊ ရုက္ခမူလံ၊ အယဿ + ပတ္တော အယောပတ္တော၊ ဟတ္ထိပဒံ၊ ဣတ္ထိရူပံ၊ ဘိက္ခုနိသံဃော၊ ဇမ္ဗုသာခါ။ (ရွ။ ၁၉၆။)

✓ ဧတ္ထ စ ကုစာဒိမဇ္ဈတ္တရာနန္ဒိအာဒိနာ မဇ္ဈေ ဤကာရူကာရာနံ ရဿတ္ထံ။ (ရွ။ ၁၉၆။)

ဆဋ္ဌိတပျုရိသံသမာဿ်အတွက် ကျက်မှတ်ရန်နိယံများ

- ▶ ကရဏသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ရှေးကပုဒ်နှင့်၊ ဆဋ္ဌိတပျုရိသံတွဲဖြဲ။
ပုံစံ။ ။ ရာဂေါ ဝိရဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ရာဂဝိရာဂေါ။ (မဂ္ဂေါ)
- ▶ အဓိကရဏသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ရှေးကပုဒ်နှင့်၊ ဆဋ္ဌိတပျုရိသံတွဲဖြဲ။
ပုံစံ။ ။ အာသဝါ တိဋ္ဌန္တိ ဧတေသုတိ အာသဝဋ္ဌာနိယာ။
- ▶ ဘာဝသာဓန၊ နောက်ပုဒ်ပြု၊ ရှေးကပုဒ်နှင့်၊ ကမ္မတ္ထဆဋ္ဌိတွဲဖြဲ။
ပုံစံ။ ။ အတိပတနံ အတိပါတော။ ပါဏဿ အတိပါတော ပါဏာတိပါတော။
- ▶ ယု၊ ဣ၊ တု-ပြီ၊ ပစ္စည်းမည်၊ ဆဋ္ဌိကံနေစေ။
- ▶ ဣန္ဒြိယန္တဿ တု ကမ္မတ္ထေ၊ ဆဋ္ဌိ ဘဝတိ ဧကဒါ။ (ကစ္ဆာယနသာရ)

သတ္တမိတပျုရိသံ

ရှေ့ပုဒ်၌ သတ္တမိဝိဘတ်ကျေသော (ပ) သတ္တမိတပျုရိသံသမာဿ်မည်၏။
ပြုယုဂ်ကား- ရူပေ + သညာ ရူပသညာ-ဟူသည်တည်း။

- (က) ရူပ-အရ ရူပါရုံသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဖြစ်သောသညာနှင့် အာရုံ+အာရမ္မဏိက-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား ရူပါရုံ၌ဖြစ်သော သညာရ၏။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ

ရူပသဇ္ဈေတနာ၊ သံသာရဒုဏ္ဍံ၊ စက္ခုသ္မိံ + သန္နိဿိတံ + ဝိညာဏံ စက္ခုဝိညာဏံ၊ ဓမ္မေ + ရတော ဓမ္မရတော၊ ဓမ္မာဘိရတိ၊ ဓမ္မရစိ၊ ဓမ္မဂါရဂေါ၊ ဒါနာဓိမုတ္တိံ (ဒါန၌ စွဲမြဲသက်ဝင်ခြင်း)၊ ဘဝန္တရကတံ (ဘဝတစ်ပါး၌ ပြုအပ်သောကံ)၊ အရညေ + ဝါသော အရညဝါသော၊ ဝိကာလဘောဇနံ၊ ဝနပုပ္ဖံ၊ သမုဒ္ဒမဇ္ဈော၊ ဣတ္ထိသု + ခုတ္တော ဣတ္ထိခုတ္တော၊ ဗုဒ္ဓပုသန္ဓော။ (ရွ။ ၁၉၇။)

ကိတန္တသတ္တမိတပျုရိသံ (နိစ္စသမာဿ်)

ဝနေ စရတိတိ ဝနစရော၊ ကုစ္ဆိမှိ သယတိတိ ကုစ္ဆိသယော၊ ထလေ တိဋ္ဌတိတိ ထလဋ္ဌော၊ ဧဝံ လေဋ္ဌော၊ ပဗ္ဗတဋ္ဌော၊ မဂ္ဂဋ္ဌော၊ ပကေံ + ဇာတံ ပကံဇံ၊ သိရေ ရူပာတိတိ သိရောရဟံ။ (ရွ။ ၁၉၇။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၅။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ဇောဏ်း

ယ၊ တ၊ ဧတ၊ ဣမ-ဟူသော အညပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော သမာသ်သည် ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်မည်၏။

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်(၇)မျိုး

ထိုဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်လည်း ပထမဗဟုဗ္ဗိဟိ (ပ) သတ္တမိဗဟုဗ္ဗိဟိ-အားဖြင့် (၇)ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် အညပုဒ်၌ ပထမာဝိဘတ်သက်သော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ပထမဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏-စသည်ဖြင့် သိပါလေ။

ပထမဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

- စက္ခုဘူတော ဣဝ + ဘူတော ယော ဘဂဝါ သောယံ စက္ခုဘူတော။
- (က) စက္ခုဘူတ-ဟူသော ပုဒ်လုံးအရကား မျက်စိ၏ ထင်ခြင်းကဲ့သို့သော ထင်ခြင်းသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+မြတ်စွာဘုရားနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အညပုဒ်အရကား မျက်စိ၏ထင်ခြင်းကဲ့သို့သော ထင်ခြင်းရှိသော မြတ်စွာဘုရားရ၏။

ဒုတိယဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

- အာဂတာ + သမဏာ ဣမံ သံဃာရာမန္တိ အာဂတာသမဏော။
- (က) အာဂတာသမဏ-အရကား လာရောက်ကြကုန်သော ရဟန်းတို့ဖြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+သံဃာအာရာမံနှင့် ဌာနီ+ဌာန-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဣမ-အရကား လာရောက်ကြကုန်သော ရဟန်းတို့ရှိသော သံဃာအာရာမံရ၏။ မှတ်ချက်။ ။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်သည် အညပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်း၏။ ဟောအပ်သော အနက်၏ လိင်ဝှစ်နှင့်တူသော လိင်ဝှစ်ရှိရ၏။

- ✓ အညပဒတ္တပ္ပဓာနော ဟိ ဗဟုဗ္ဗိဟိ။
- ✓ ဗဟုဗ္ဗိဟိစာယံ အဘိဓေယျလိင်္ဂံစနော။ (ရူ။ ၂၀၀။)

ပုံစံ ။ ။ အာဂတာ သမဏာ ဣမံ သံဃာရာမန္တိ အာဂတာသမဏော။ တထာ- အာဂတာသမဏာ သာဝတ္ထိ၊ အာဂတာသမဏံ ဇေတဝနံ။ (ရူ။ ၂၀၀။)

တတိယဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

- ဇိတာနိ + ဣန္ဒြိယာနိ အနေန သမဏေနာတိ ဇိတိန္ဒြိယော။
- (က) ဇိတိန္ဒြိယ-အရ အောင်အပ်ကုန်ပြီးသော ဣန္ဒြေတို့သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ရဟန်းခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဣမ-အရကား အောင်အပ်ကုန်ပြီးသော ဣန္ဒြေတို့ရှိသော ရဟန်းခြစ်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ဒိဋ္ဌဓမ္မော၊ ပတ္တဓမ္မော၊ ကတကိစ္စော၊ ဇိတမာရော (ဘဂဝါ)။(ရူ။ ၂၀၁။)

(၂၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

ဒိန္နော + သုကော ယဿာတိ ဒိန္နသုကော။

- (က) ဒိန္နသုကံ-အရ ပေးအပ်သော အခွန်ဖြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+မင်းခြင်နှင့် သံ+သာမိ၊ ပဋိဂ္ဂါဟေတဗ္ဗ+ပဋိဂ္ဂဟက-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အရကား ပေးအပ်သော အခွန်ရှိသော မင်းခြင်ရ၏။

ကံဟောပုဒ်တစ်စိတ်ပါရှိသော တတိယာ၊ စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိပုဒ်

- ၁။ သမာသ်ပုဒ်တစ်စိတ်သည် ကံဟောကြိယာဖြစ်နေလျှင် ယင်းကံဟောကြိယာ၏ ကတ္တားနှင့် အညပုဒ်တို့အရတူနေပါက တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိကြိရသည်။
- ၂။ သမာသ်ပုဒ်တစ်စိတ်သည် ကံဟောကြိယာဖြစ်နေသော်လည်း ယင်းကံဟော ကြိယာ၏ ကတ္တားနှင့် အညပုဒ်တို့အရမတူလျှင် စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်စသည် တစ်မျိုးမျိုးကြိရသည်။

ရှင်းလင်းချက်။ ။ ဇိတိန္ဒြိယော-ဟူသော သမာသ်၌ ဇိတာနိ-ဟူသော ကံဟော ကြိယာ၏ ကတ္တားကား သမဏေန-ဖြစ်သည်။ အနေန-ဟူသော အညပုဒ်အရလည်း သမဏ-ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ကံဟောပုဒ်တစ်စိတ်၏ ကတ္တား နှင့် အညပုဒ်တို့ အရတူနေသောကြောင့် ဇိတိန္ဒြိယော-ကို တတိယာဗဟုဗ္ဗိဟိ ကြိရသည်။

ဒိန္နသုကော-ဟူသော သမာသ်၌ ဒိန္န-ဟူသော ကံဟောကြိယာ၏ ကတ္တား ကား ဇနေဟိ-ဖြစ်သည်။ ယဿ-ဟူသော အညပုဒ်အရကား ရာဇာ-ဖြစ်သည်။ ဤသို့ ကံဟောပုဒ်တစ်စိတ်၏ ကတ္တားနှင့် အညပုဒ်တို့ အရမတူသောကြောင့် ၎င်းဒိန္နသုကော-ပုဒ်ကို စတုတ္ထိဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ကြိရသည်။

ပဉ္စမိဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

နိဂ္ဂတာ + ဇနာ အသ္မာ ဂါမာတိ နိဂ္ဂတဇနော။

- (က) နိဂ္ဂတဇန-အရ ထွက်ကုန်သော လူတို့ဖြစ်သည်-မုချ။
 - (ခ) ထို-၏+ရွာခြင်နှင့် အပါဒါန်+အပါဒိ-စပ် ဌာန။
 - (ဂ) ဣမ-အညပုဒ်အရကား ထွက်ကုန်သော လူတို့ရှိသောရွာရ၏။
- တစ်နည်း (က) နိဂ္ဂတဇန-အရ လူတို့မရှိခြင်း အဘာဝဘောဂုဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ရွာခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
 - (ဂ) ဣမ-အရ ရွာခြင်ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်၌ အပါဒါန်ကိုငဲ့သော ပုဒ်ပါလျှင် ပဉ္စမိဗဟုဗ္ဗိဟိ-ပြုရမည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ

နိဂ္ဂတော + အယော အသ္မာတိ နိရယော။

နိဂ္ဂတာ + ကိလေသာ ဧတသ္မာတိ နိက္ကိလေသော။ (ရူ။ ၂၀၁။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

ဆိန္ဒော + ဟတ္ထော ယဿ ပုရိသဿာတိ ဆိန္ဒဟတ္ထော။

- (က) ဆိန္ဒဟတ္ထ-အရ ပြတ်သော လက်ခြစ်ရ၏။
- (ခ) ထို-၏+ယောကျားခြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး, ဌာနီ+ဌာန, အဝယဝ+အဝယဝိ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အညပုဒ်အရကား ပြတ်သောလက်ရှိသော ယောကျားခြစ်ရ၏။ မှတ်ချက်။။ သမ္ပန်ဒ်သောပုဒ်များပါခဲ့လျှင် ဆဋ္ဌိဗဟုဗ္ဗိဟိ-တွဲ။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပေ၊ ခိဏာသဝေ၊ ဝိတရာဂေါ၊ ဒွေ ပဒါနိ အဿာတိ ဒွိပဒေါ၊ ဒွိဟတ္ထော ပဋေ၊ တေဝိဇ္ဇော၊ စတုပဒေါ၊ ပဉ္စ စက္ခုနိ အဿာတိ ပဉ္စစက္ခု၊ ဘဂဝါ၊ ဆဠာဘိညော၊ နဝဂံ သတ္တုသာသနံ၊ ဒသဗလော၊ အာနန္တညဏော၊ ဝိဂတံ မလံ အဿာတိ ဝိမလော၊ သုန္ဒရာ ဂန္ဓော အဿာတိ သုဂန္ဓံ၊ စန္ဒနံ။ ဧဝံ သုသီလော၊ သုမုခေါ၊ ကုစ္ဆိတော ဂန္ဓော အဿာတိ ဒုဂန္ဓံ၊ ကုဏပံ။ ဒုဋ္ဌု မနော အဿာတိ ဒုမ္မနော၊ ဧဝံ ဒုသီလော၊ ဒုမ္မုခေါ၊ ခန္တိသင်္ခါတံ ဗလံ အဿာတိ ခန္တိဗလော-စသည်။ (ရူ၊၂၀၁၊၂၀၂။)

သတ္တမိဗဟုဗ္ဗိဟိပုံစံ

သမ္ပန္နာနိ + သဿာနိ ယသ္မိ ဇနပဒေတိ သမ္ပန္နသဿော။

- (က) သမ္ပန္နသဿ-အရ ပြည့်စုံကုန်သော ကောက်တို့ခြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဇနပုဒ်နှင့် ဌာနီ+ဌာန-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အရကား ပြည့်စုံကုန်သော ကောက်တို့ရှိသော ဇနပုဒ်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သုလဘော + ပိဏ္ဏော ယသ္မိ ဇနပဒေတိ သုလဘပိဏ္ဏော၊ ဗဟူ + နဒိယော ယသ္မိ ဇနပဒေတိ ဗဟုနဒိကော၊ ဒုလ္လဘာ + ဘိက္ခာ ဧတ္ထ ဝေရဉ္ဇာယန္တိ ဒုဋ္ဌိက္ခာ၊ အာကိဏ္ဏာ+မနုဿာ ယဿ ရာဇောနိယန္တိ အာကိဏ္ဏမနုဿာ။

(တစ်နည်း) ဗဟုဗ္ဗိဟိဆယ်မျိုး

တစ်နည်းကား- ဒွိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ တိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ဘိန္နာဓိကရဏဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ သင်္ချောဘယပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ဒိသန္တရာဠတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ဗျတိဟာရလက္ခဏဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ဥပမာပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ ကုနိပါတပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ နနိပါတပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ သဟပုဗ္ဗပဒ-ဗဟုဗ္ဗိဟိ-အားဖြင့် ဆယ်ပါးအပြားရှိ၏။

✓ ဒွိ, တိ, ဘိန္န, သင်္ချောဘျနှင့်, ဒိ, ဗျ, ဥ, ကု, န, သ, စု၊ ဆယ်ပုဒ်ဗဟုဗ္ဗိဟိ။

၁။ ထိုတွင် နှစ်ပုဒ်ရှိသောဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ဒွိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဧတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ အနေန သမဏေနာတိ ဧတိန္ဒြိယော။

(၂၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၂။ သုံးပုဒ်ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် တိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- မုနိနာ + ဝဏ္ဏိတာ + ဗုဒ္ဓိ ယဿ သောတိ မုနိဝဏ္ဏိတဗုဒ္ဓိ။

- (က) မုနိဝဏ္ဏိတဗုဒ္ဓိ-အရ မြတ်စွာဘုရားသည် ချီးမွမ်းအပ်သော အသိဉာဏ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + ပုဂ္ဂိုလ်ခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အရ မြတ်စွာဘုရားသည် ချီးမွမ်းအပ်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ပရက္ကမေန + အဓိဂတာ + သမ္ပဒါ ယေဟိ မဟာပုရိသေဟိတိ ပရက္ကမာဓိဂတ-
သမ္ပဒါ။ ဧဝံ ဓမ္မာဓိဂတဘောဂါ။ ဩဏိတော + ပတ္တတော + ပါဏိ ယေနာတိ ဩဏိတ-
ပတ္တပါဏိ၊ မတ္တာ + ဗဟဝေါ + မာတဂီ အသ္မိ ဝနေတိ မတ္တဗဟုမာတဂံ။ ဝနံ။ (ဇူ၊ ၂၅)

၃။ သမာသ်ပုဒ်အချင်းချင်း ဝိဘတ်ပြားသောဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ဘိန္ဇာဓိကရဏ
ဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဩဏိတော + ပတ္တတော + ပါဏိ ယေနာတိ ဩဏိတပတ္တပါဏိ။

- (က) ဩဏိတပတ္တပါဏိ-ပုဒ်လုံးအရကား သပိတ်မှ ဖဲအပ်သော လက်ခြင်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + ရဟန်းခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး၊ ဌာနီ+ဌာန-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အရကား သပိတ်မှ ဖဲအပ်သော လက်ရှိသော ရဟန်းခြင်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ဧကရတ္ထိ + ဝါသော အဿာတိ ဧကရတ္ထိဝါသော၊ ဥဘတော + ဗျဉ္ဇနံ
အဿာတိ ဥဘတောဗျဉ္ဇနကော၊ ဆတ္တံ + ပါဏိမိ အဿာတိ ဆတ္တပါဏိ (ပုရိသော)၊
ဧဝံ ဒဏ္ဍပါဏိ၊ သတ္တပါဏိ၊ ဝဇီရပါဏိ၊ ခဂ္ဂဟတ္ထော၊ သတ္တဟတ္ထော၊ ဒါနေ +
အဇ္ဈာသယော အဿာတိ ဒါနဇ္ဈာသယော၊ ဒါနာဓိမုတ္တိကော၊ ဗုဒ္ဓဘတ္တိကော၊
သဒ္ဓမ္မဂါရဝေါ ဣစ္စာဒိ။ (ဇူ။ ၂၀၄၊ ၂၀၅။)

၄။ ဝါ-သဒ္ဓါ၏အနက်၌ သင်္ချာနှစ်ပုဒ်ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် သင်္ချောဘယပဒ
ဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဒွေ ဝါ+တယော ဝါ+ပတ္တာ ဒွတ္တိပ္ပတ္တာ-ဟူသည်တည်း။ (ဇူ၊ ၂၀၇။)

- (က) ဒွတ္တိပ္ပတ္တာ-ပုဒ်လုံးအရကား နှစ်လုံး၊ သုံးလုံးသော သပိတ်တို့သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+နှစ်ခု၊ သုံးခုသော သင်္ချာနှင့် သင်္ချေယျ+သင်္ချာ၊ ဂုဏေး+ဂုဏ်-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဝါ-ဟူသော အညပုဒ်တို့၏အရကား နှစ်ခု၊ သုံးခုသော သင်္ချာတို့ရ၏။

(တစ်နည်း)

- (က) ဒွိ၊ တိ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား နှစ်ခု၊ သုံးခုဟူသော သင်္ချာဘောဂုဏ်
သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+သပိတ်တို့ခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဒွတ္တိပ္ပတ္တာ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံးအရကား နှစ်သပိတ်၊ သုံးသပိတ်တို့ခြင်ရ၏။
အမှာ။ ။ သင်္ချောဘယဗဟုဗ္ဗိဟိ၌ ဉာဏ်ကောက်ပုံ နှစ်နည်းကွဲပြားနေသည်ကို သတိပြု။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ဒွိဟံ ဝါ + တိဟံ ဝါ ဒွိဟတိဟံ၊ ဆ ဝါ + ပဉ္စ ဝါ + ဝါစာ ဆပဉ္စဝါစာ၊ ဧဝံ သတ္တဋ္ဌမာသာ၊ ဧကယောဇနဒွိယောဇနာနိ။ (ရူ။ ၂၀၇။)

၅။ တူရုဖြစ်သော အရပ်မျက်နှာကို မရမူ၍ အထောင့်ဖြစ်သော အရပ်မျက်နှာကို ရသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ဒိသန္တရာဋ္ဌဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ပုဗ္ဗဿာ စ + ဒက္ခိဏဿာ စ ဒိသာယ ယဒန္တရာဋ္ဌံ သာယံ ပုဗ္ဗဒက္ခိဏာ။ (ဝိဒိသာ) (ရူ။ ၂၀၇။)

- (က) ပုဗ္ဗဒက္ခိဏာ-ပုဒ်လုံးအရကား အရှေ့အရပ်၊ တောင်အရပ်တို့သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+အကြားအရပ်နှင့် သမိပိ+သမိပ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ယ-အရကား အရှေ့တောင်ထောင့်အရပ်ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

ပုဗ္ဗုတ္တရာ၊ အပရဒက္ခိဏာ၊ ပစ္စိမုတ္တရာ။ (ရူ။ ၂၀၇။)

၆။ သမာသ်ပုဒ်အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်အနက်ကို ဟောသော ဗဟုဗ္ဗိဟိ သည် ဗျတိဟာရလက္ခဏဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဧကသေသု စ + ဧကသေသု စ ဂဟေတွာ ဣဒံ ယုဒ္ဓံ ပဝတ္တတိတိ ဧကသာဧကသိ။ (ရူ။ ၂၀၇။)

- (က) ဧကသာဧကသိ-အရကား နှစ်ဘက်သော စစ်သည်တို့၏ ဆံပင်တို့သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ကိုင်၍ စစ်ထိုးခြင်းနှင့် ဝိသေသန+ဝိသေသျှစပ်- ဌာန။
- (ဂ) ဣမ-အရကား နှစ်ဘက်သော စစ်သည်တို့၏ ဆံပင်တို့၌ ကိုင်၍ စစ်ထိုးခြင်းရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံ

ဒဏ္ဍေဟိ စ + ဒဏ္ဍေဟိ စ ပဟရိတွာ ဣဒံ ယုဒ္ဓံ ပဝတ္တတိတိ ဒဏ္ဍာဒဏ္ဍိ။(ရူ။၂၀၇။)

၇။ ဥပမာရှေ့ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ဥပမာပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- စက္ခုဘူတော ဣဝံ + ဘူတော ယော ဘဂဝါ သောယံ စက္ခုဘူတော။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဝိယ + ဝဏ္ဏော ယဿ ဘဂဝတောတိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော ဣဝံ + ပရိမဏ္ဍလော ယော ရာဇကုမာရော၊ ယဿ ရာဇကုမာရဿ ဝါတိ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော၊ ဗြဟ္မဿရော ဝိယ + သရော ယဿ ဘဂဝတောတိ ဗြဟ္မဿရော။ (ရူ။ ၂၀၆။)

၈။ ကု-နိပါတ်ပုဒ်ရှေ့ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် ကုနိပါတ်ပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ကုစ္ဆိတာ + ဒါရာ ယေသန္တိ ကုဒါရာ။

(စက်ဆုတ်အပ်သော မယားတို့၏+ယောက်ျားတို့ဖြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေးစပ်။)

(၂၅)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၉။ န-နိပါတ်ပုဒ်ရေးရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် နနိပါတပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။
ပြယုဂ်ကား- နတ္ထိ + သမော ဧတဿာတိ အသမော။

(က) အသမ-အရ တူသောသူမရှိခြင်း နတ္ထိဘာဝဂုဏ်သည် (ဝါ) အသမဘော-
ဂုဏ်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+မြတ်စွာဘုရားနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။

(ဂ) ဧတ-အရကား တူသောသူမရှိသော မြတ်စွာဘုရားရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ န-နိပါတပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ၌-

(က) တည်ရာဌာနကိုရလျှင် အညပုဒ်ကို သတ္တမိဝိဘတ်ဖြင့်ထားရသည်။

ပုံစံ။ ။ နတ္ထိ ရာဇာ ဧတ္ထဒုတိ အရည်။

(ခ) ပုဂ္ဂိုလ်ခြံပ်ကိုရလျှင် အညပုဒ်ကို စတုတ္ထိဝိဘတ်ဖြင့်ထားရသည်။

ပုံစံ။ ။ နတ္ထိ သေနာသနံ ဧတဿာတိ အသေနာသနိကော၊ ဘိက္ခု။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။)

(ဂ) ဓမ္မကိုရလျှင် အညပုဒ်ကို စတုတ္ထိ၊ သတ္တမိဝိဘတ်တို့ဖြင့်ထားရသည်။

ပုံစံ။ ။ နတ္ထိ ဝိတက္ကော ဧတဿ၊ ဧတသ္မိ ဝါတိ အဝိတက္ကံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။)

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

အပုဋ္ဌိပုဂ္ဂလော၊ အပုတ္တကော၊ အဟေတုကော၊ အသံဝါသော၊ အနုတ္တရော၊
အနာသဝေါ၊ အဘိက္ခကော။

၁၀။ သဟ-သဒ္ဓါရေရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် သဟပုဗ္ဗပဒဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဝိတက္ကေန + သဟ ယေ ဝတ္တန္တိတိ သဝိတက္ကာ။

(က) သဝိတက္က-ပုဒ်လုံးအရ ဝိတက်နှင့်တကွဖြစ်ဖြင့် သဟဝတ္တနဘောဂုဏ်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+တရားတို့နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။

(ဂ) ယ-အရကား ဝိတက်နှင့်တကွဖြစ်သော တရားတို့ရ၏။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

သဟေတုကော၊ သပို့တိကော၊ သပုစ္စယာ၊ သဥပါဒါနာ၊ သဝိစာရာ (ဓမ္မာ)။

(တစ်နည်း) ဗဟုဗ္ဗိဟိ နှစ်မျိုး

တစ်နည်း- ဗဟိရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ အန္တောရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိ-ဟု နှစ်ပါး။ ထို-တွင်

၁။ သမာသ်ပုဒ်တစ်စိတ်သည် အညပုဒ်၏ ဝိသေသနဖြစ်သော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည်

ဗဟိရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- မာသော + ဇာတဿ အဿာတိ မာသဇာတော-တည်း။

(က) မာသဇာတ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံးအရကား မွေးဖွားပြီး၍ တစ်လအတိုင်း
အရှည်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+ကလေးသူငယ်ခြံပ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး၊ ပမာဏ+ပမာဏဝန္တ-စပ် ဌာန။

(ဂ) တ-အရကား မွေးဖွားပြီး၍ တစ်လအတိုင်းအရှည်ရှိသော ကလေးသူငယ်ခြံပ်ရ၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(တစ်နည်း)

- (က) မာသ-ဟူသော ရှေ့ပုဒ်တစ်စိတ်အရကား တစ်လအတိုင်းအရှည်သည် မုချ။
 - (ခ) ထို-၏+မွေးဖွားပြီးသော ကလေးသူငယ်ခြင်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး, ပမာဏ+ပမာဏဝန္တ, ကာလ+ကာလဝန္တ-စပ် ဌာန။
 - (ဂ) ဇာတ-ဟူသော နောက်ပုဒ်တစ်စိတ်နှင့် တ-ဟူသော အညပုဒ်အရကား ထို-သော တစ်လအတိုင်းအရှည်ရှိသော မွေးဖွားပြီးသော ကလေးသူငယ်ခြင်ရ၏။
- မှတ်ချက်။ ။ ဗာဟိရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ၌ ဤသို့ဉာဏ်ကောက်ပုံ နှစ်နည်းရှိသည်။
 ဝိဂ္ဂဟပြုရာ၌ အညပုဒ်ကို စတုတ္ထိဝိဘတ်ဖြင့် ထားရသည်။
 ဉာဏ်ကောက်ရာ၌ ကာလ+ကာလဝန္တစပ်၍ ဌာနပစာကောက်ရသည်။
- ✓ ဗာဟိရတ္ထ၊ ဟူလတ်က၊ အည စတုတ္ထိ။
 - ✓ ဗာဟိရတ္ထ၊ ဟူလတ်က၊ ကာလ+ကာလဝန်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံများ

- ဝဿသတံ + ပရိနိဗ္ဗုတဿ အဿာတိ ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။)
- စိရံ + နိသိန္နဿ အဿာတိ စိရနိသိန္နော။
- စိရံ + ပဗ္ဗဇိတဿ အဿာတိ စိရပဗ္ဗဇိတော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။)
- အစိရံ + ပက္ကန္တဿ အဿာတိ အစိရပက္ကန္တော။
- ပဌမံ အဘိသိတ္တဿ အဿာတိ ပဌမာဘိသိတ္တော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။)
- စိရကာလော + ပသုတာနံ ဧတေသံ ဗြာဟ္မဏာနန္တိ စိရကာလပသုတာ။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။)

၂။ သမာသံပုဒ်တစ်စိတ်သည် အညပုဒ်၏ ဝိသေသနမဖြစ်သော ဗဟုဗ္ဗိဟိသည် အန္တောရတ္ထဗဟုဗ္ဗိဟိမည်၏။ပြယုဂ်ကား- ဒိန္နော + သုကော ယဿာတိ ဒိန္နသုကော။

၅။ ဒွန်သမာသံသဘောလက္ခဏာနှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း

ရှေ့ပုဒ်, နောက်ပုဒ်၌ ပထမာဝိဘတ်ကျေ၍ စ-သဒ္ဒါနှစ်လုံးဖြင့် မှတ်အပ်သော နှစ်ပုဒ်အနက်ပြဋ္ဌာန်းသော သမာသံသည် ဒွန်သမာသံမည်၏။ ယင်းဒွန်သမာသံကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ ရှေ့ပုဒ်, နောက်ပုဒ်တို့၌ ပထမာဝိဘတ်ထားရသည်။ နိပ္ပန္နုချရာ၌ကား နောက်ပုဒ်လိင်အတိုင်း လိင်သုံးပါး, ဝစ်နှစ်ပါး သင့်ရာထားနိုင်သည်။

ဒွန်သမာသံနှစ်မျိုး

၁။ နပုံးဧကတ်ငဲ့သည်ဖြစ်၍ ဧကဝစ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ဒွန်သည် သမာဟာရဒွန်မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- စက္ခူ စ + သောတဉ္စ စက္ခူသောတံ-ဟူသည်တည်း။

- (က) စက္ခူ-ဟူသော ရှေ့ပုဒ်အရကား မျက်စိသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+နားနှင့် တစုံတခုသောကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်း ငဲ့သကဲ့သို့ ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်သည် ဌာန။
- (ဂ) ပုဒ်လုံးအရကား မျက်စိနှင့် နားရ၏။

(၂၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(တစ်နည်း)

- (က) စက္ခု-ဟူသော ရှေ့ပုဒ်အရ မျက်စိသည် မှချ။
- (ခ) သောတ-ဟူသောနောက်ပုဒ်အရ နားသည် မှချ။
- (ဂ) ထိုမျက်စိနှင့် နားတို့၏ +တစုံတခုသောကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်း ငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်သည် ဌာနူ။
- (ဃ) ပုဒ်လုံးအရကား မျက်စိနှင့် နားရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ ဒွန်သမာသံ၌ ဌာနူပစာကောက်သည့်အခါ စပ်ရာကြိယာကို ကြည့်၍ ဖြစ်သင့်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်ကို ဖော်၍ ကောက်ရသည်။ ဥပမာ- သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလာနာ ဓမ္မဒေသန္တိ-၌ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလာနာ-ကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ အရှင်မောဂ္ဂလာန်နှင့် ဟောကြားခြင်း (ဒေသနာ)ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်းငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့် ရ၏-ဟု ကောက်ရမည်ဟူလို။

၂။ နပုံးဧကတ်မငဲ့မှု၍ ဗဟုဝုစ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ဒွန်သည် ဣတရိတရ-ယောဂ(အသမာဟာရ)ဒွန်မည်၏။

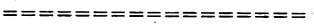
ပြယုဂ်ကား- သမဏော စ + ဗြာဟ္မဏော စ သမဏဗြာဟ္မဏာ။

ဒွန်သမာသံတွဲစပ်ရာ၌ ရှေ့နေရမည့်ပုဒ်များ

- ▶ အမြတ်၊ အယုတ်၊ ထိုနှစ်ပုဒ်မှာ၊ အမြတ်သာ၊ ဒွန်မှာ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလာနာ၊ သမဏဗြာဟ္မဏာ၊ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ၊ ဓတ္တိယဗြာဟ္မဏာ၊ ပိတာပုတ္တာ-စသည်။
- ▶ အပွသရ၊ ဗဟုသရ၊ ဒွန်သို့ကျ၊ အပွသရ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ အဇေဋကံ၊ အင်္ဂမဂဓာ၊ စန္ဒသူရိယာ၊ နိဂမဇနပဒါ-စသည်။
- ▶ အဝဏ္ဏန္တ၊ ဣဝဏ္ဏန္တ၊ ဒွန်သို့ကျ၊ ဣဝဏ္ဏန္တ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ သာလိယဝံ၊ အဟိနကုလံ၊ အသိစမ္ပံ၊ ဟတ္ထိအသံ-စသည်။
- ▶ အဝဏ္ဏန္တ၊ ဥဝဏ္ဏန္တ၊ ဒွန်သို့ကျ၊ ဥဝဏ္ဏန္တ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ စက္ခုသောတံ၊ ဓာတဝေါ စ လိင်္ဂါနိ စ ဓာတုလိင်္ဂါနိ-စသည်။
- ▶ သရာဒျကာရန္တ၊ ဗျဉ္ဇနာဒျကာရန္တ၊ ဒွန်သို့ကျ၊ သရာဒျကာရန္တ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ အတ္ထော စ ဓမ္မော စ အတ္ထဓမ္မာ-စသည်။
- ▶ အပွသချံာ၊ ဗဟုသချံာ၊ ဒွန်၌လာမူ၊ သချံာအပွ ရှေးနေများသတည်း။
ပုံစံ ။ ။ ဧကကဉ္စ ဒုကဉ္စ ဧကကဒုကံ၊ ဒုကတိကံ၊ တိကစတုက္ကံ၊ စတုက္ကပဉ္စကံ-စသည်။
ယေဘုယျေန စေတ္ထ-

အစို့တပွသရံ ပုဗ္ဗံ၊ ဣဝဏ္ဏုဝဏ္ဏကံ ကုစိ။
ဒွန္ဓေ သရာဒျကာရန္တံ၊ ဗဟုသုနိယမော ဘဝေ။ (ဓူ။၂၁၄။)

သမာသံဉာဏ်ကောက်ပြီးပါပြီ။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၂၇)

တဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်

တဒ္ဓိတ်လေးမျိုး

- တဒ္ဓိတ်သည် “သာမံ၊ ဗျယ၊ ပုဒ်ဘာဝ၊ သောတ္ထတဒ္ဓိတ်ပုဒ်” ဟူသည်နှင့်အညီ
- ၁။ သာမညတဒ္ဓိတ်
 - ၂။ အဗျယတဒ္ဓိတ်
 - ၃။ ဘာဝတဒ္ဓိတ်
 - ၄။ သောတ္ထတဒ္ဓိတ်-ဟုလေးမျိုးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-
- ၁။ လိင်သုံးပါးနှင့်ဆက်ဆံသော တဒ္ဓိတ်သည် သာမညတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 ပြုယုဂ်ကား- ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော၊ ဝါသိဋ္ဌိ၊ ဝါသိဋ္ဌံ-စသည်တည်း။
- ၂။ လိင်သုံးပါး၊ ဝိဘတ်ခုနစ်သွယ်တို့ဖြင့် မပျက်ကောင်းသော တဒ္ဓိတ်သည် အဗျယတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 ပြုယုဂ်ကား- သော ပကာရော တထာ၊ တံ ပကာရံ တထာ၊ တေန ပကာရေန
 • တထာ၊ တဿ ပကာရဿ တထာ၊ တသ္မာ ပကာရော တထာ၊ တဿ ပကာရဿ တထာ၊ တသ္မိံ ပကာရေ တထာ-ဟူသည်တည်း။
 အမှာ။ ။ နာမ်ပဉ္စမပိုင်းလာ တော၊ ယ၊ ဩ-စသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်တို့ကိုလည်း အဗျယတဒ္ဓိတ်၌ သွင်းယူရသည်။
 ▶ “ကွစိတော ပဉ္စမုတ္တေ” တိအာဒိနာ ဝုတ္တတောအာဒိပုစ္စယန္တာ စ ဣဓေဝ အဗျယတဒ္ဓိတေ သင်္ဂယန္တိ။ (ရူ၊ ၂၅၅။)
- ၃။ သဒ္ဓပဝတ္ထနိမိတ်ကို ဟောသော ဘာဝ-သဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် ဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 ပြုယုဂ်ကား- ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္ထံ-ဟူသည်တည်း။
- ၄။ ပစ္စည်းအနက်မရှိသော တဒ္ဓိတ်သည် သောတ္ထတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 ပြုယုဂ်ကား- ဒေဝေါယေဝ ဒေဝတာ-ဟူသည်တည်း။

သာမညတဒ္ဓိတ်(၁၅)ပါး

ထိုတွင် သာမညတဒ္ဓိတ်သည်လည်း အပစ္စတဒ္ဓိတ်၊ တရတျာဒိတဒ္ဓိတ်-အစ ရှိသောအားဖြင့် (၁၅)ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ဝါကျအနိက်၌ အပစ္စ-သဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် အပစ္စတဒ္ဓိတ်မည်၏။ (ပ) ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 မှတ်ချက်။ ။ ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ်ကို ပုဒ်စစ်ကျမ်း၌ သာမညတဒ္ဓိတ်အမျိုးအစား၌ ထည့်သွင်းထားသည်။ ရူပသိဒ္ဓိကျမ်း၌ကား အဗျယတဒ္ဓိတ်အမျိုးအစား၌ ထည့်သွင်းထားသည်။

(၂၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

သာမညတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြီးနည်း

သာမညတဒ္ဓိတ်ပုဒ်မျိုးကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ-

- ၁။ လိင်ပုဒ်နောင် ဝိဘတ်ခုနှစ်သွယ်ထဲမှ သင့်လျော်ရာဝိဘတ်တစ်မျိုးမျိုးကို ရွေးချယ်ထားရမည်။
- ၂။ ပစ္စည်းက ဟောသောပုဒ် (ဝါ) ပစ္စည်း၏ ကိုယ်စားလှယ်ပုဒ်ကို ပထမာဝိဘတ် ဖြင့်သာ ထားရသည်။
- ၃။ နိပုန္ဒပုဒ်ကို အရကောက်အဘိဓယျတ္ထနှင့်လျော်ညီအောင် လိင်, ဝှစ်ထားရသည်။

အောက်ပါပုံစံအသီးသီးကိုသေချာစွာ ကြည့်ပါ

- ၁။ အပစ္စတဒ္ဓိတ် = ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော၊ ဝါသိဋ္ဌိ၊ ဝါသိဋ္ဌံ။
- ၂။ တရတျာဒိတဒ္ဓိတ် = နာဝါယ တရတိတိ နာဝိကော။
- ၃။ ရာဂါဒိတဒ္ဓိတ် = ကသာဝေန ရတ္တံ ဝတ္တံ ကာသာဝံ။
- ၄။ ဇာတာဒိတဒ္ဓိတ် = ပစ္စာ ဇာတော ပစ္စိမော။
- ၅။ သမူဟတဒ္ဓိတ် = မနုဿာနံ သမူဟော မာနုဿကော။
- ၆။ ဌာနယဒ္ဓိတ် = မဒနဿ ဌာနံ မဒနိယံ။
- ၇။ ဥပမာတဒ္ဓိတ် = ဝုမော ဝိယ ဒိဿတိတိ ဝုမာယိတတ္တံ။
- ၈။ နိဿိတဒ္ဓိတ် = ဒုဋ္ဌု နိဿိတံ ဒုဋ္ဌုလ္လံ။
- ၉။ ဗဟုလတဒ္ဓိတ် = အဘိဇ္ဈာ အဿ ဗဟုလာ အဘိဇ္ဈာလု။
- ၁၀။ ဝိသေသတဒ္ဓိတ် = ပါပါနံ ဝိသေသေန ပါပေါတိ ပါပတရော။
- ၁၁။ အဿတ္ထိတဒ္ဓိတ် = ဂုဏော အဿ အတ္ထိ, တသ္မိံ ဝါ ဝိဇ္ဇတိတိ ဂုဏဝါ။
- ၁၂။ ပကတိတဒ္ဓိတ် = သုဝဏ္ဏေန ပကတံ ကမ္မံ သောဝဏ္ဏမယံ။
- ၁၃။ ပူရဏတဒ္ဓိတ် = ပဉ္စနံ ပူရဏော ပဉ္စမော။
- ၁၄။ သင်္ချာတဒ္ဓိတ် = စတု စ ဒသ စ စတုဒ္ဒသ။
- ၁၅။ ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ် = ဧကေန ဝိဘာဂေန ဧကော။

သာမညတဒ္ဓိတ်နှင့် အဗျယတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်နည်း

သာမညတဒ္ဓိတ်နှင့် အဗျယတဒ္ဓိတ်တို့၌-

- ၁။ မုချကောက်
- ၂။ ဥပစာကောက်
- ၃။ ပစ္စည်းကောက်-ဟု သုံးပါးအပြားရှိ၏။ ထို-တွင်
- ၁။ ပုဒ်အရကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- ၂။ ပုဒ်အရ၏+ပစ္စည်းအရနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စသည်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန္နဘောကို ဌာနပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၂၉)

၃။ ပစ္စည်းအရ ထိုမှချ+ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော (နောက်ပုဒ်၏ အနက်ဖြစ်သော) ဝတ္ထုသဘာဝခြစ်ကို ကောက်အပ်၏။
 မှတ်ချက်။ ။ တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်းတို့မည်သည် ကျေပျောက်သွားသော နောက်ပုဒ်၏ အနက်ကို အမွေခံ၍ ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဝိဂ္ဂိုဟ်ပြုစဉ်က နောက်ပုဒ်ဖြစ်သော (ကျေပျောက်သွားသော) ပုဒ်၏အနက်ကိုပင် ပစ္စည်းအရကောက်ရသည်။
 ဆောင်။ ။ မုချော+ပစာရ၊ ပစ္စယ၊ သုံးဝအကောက်ထုတ်။
 တဒ္ဒိတ်ဟူက၊ ပုဒ်အရ၊ မုချ+ဌာနူလုပ်။
 ပစ္စည်းအတွက်၊ နောက်ပုဒ်နက်၊ ဆက်ဆက်အကောက်ထုတ်။
 တဒ္ဒိတ်ပစ္စယ၊ ဟောနေကြ၊ မုချနောက်ပုဒ်နက်သာတည်း။

အပစ္စတဒ္ဒိတ်

ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ ဝါသိဋ္ဌော။
 ဝသိဋ္ဌဿ၊ -၏။ အပစ္စံ၊ -တည်း။ ဝါသိဋ္ဌော -သား။
 ဝသိဋ္ဌဿ အပစ္စံ-ကား အပစ္စတဒ္ဒိတ်ဝိဂ္ဂိုဟ်၊ ဝါသိဋ္ဌော-ကား အပစ္စတဒ္ဒိတ်ပုဒ်။
 ဝသိဋ္ဌ-ပုဒ်(အပစ္စ-ပုဒ်)၊ ဣ-ပစ္စည်း။
 ဝါသိဋ္ဌော-ဟူသောအပစ္စတဒ္ဒိတ်ပုဒ်၌-
 (က) ဝသိဋ္ဌ-ဟူသော တဒ္ဒိတ်ပုဒ်၏ အရကား ဝသိဋ္ဌ-အမည်ရှိသော ဖခင်ဖြစ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။
 (ခ) ထိုဝသိဋ္ဌအမည်ရှိသော ဖခင်ဖြစ်၏+သားဖြစ်နှင့် ဇနက+ဇညအဖြစ်ဖြင့်စပ်ခြင်း သမ္ပန်သည် ဌာနူပစာအားဖြင့်ရ၏။
 (ဂ) ဣ-ပစ္စည်း၏အရကား ထိုမှချ+ဌာနူပစာအားဖြင့် မှတ်အပ်သော သားဖြစ်ရ၏။
 ✓ တဒ္ဒိတ် အပစ္စ၊ မုန်သမ္ပ၊ ဇနက+ဇညစပ်မြဲတည်း။
 ပုံစံ။ ။ သမဏဿ (ဥပဇ္ဈာယဿ) ပုတ္တော သာမဏေရော။ (ဓူ။ ၂၂၁။)

တရတျာဒိတဒ္ဒိတ်

နာဝါယ တရတိတိ နာဝိဓကာ။ (အနက်ပေးစသည်ကို ထုံးစံအတိုင်းလုပ်ပါ။)
 (က) နာဝါ-ပုဒ်၏အရကား လှေဖြစ်သည် မုချ။
 (ခ) ထို-၏+ကူးတတ်သောလှေသူကြီးဖြစ်နှင့် ဌာနူ+ဌာနူ-စပ် ဌာနူ။
 (ဂ) ဣက-ပစ္စည်းအရကား လှေသူကြီးဖြစ်ရ၏။

ရာဂါဒိတဒ္ဒိတ်

ကသာဝေန ရတ္တံ ဝတ္တံ ကာသာဝံ။
 (က) ကသာဝ-ပုဒ်၏အရကား ဖန်ရည်ဖြစ်သည် မုချ။
 (ခ) ထိုဖန်ရည်၏+ဆိုးအပ်သောအဝတ်နှင့် ဌာနူ+ဌာနူ-စပ် ဌာနူ။
 (ဂ) ဣ-ပစ္စည်း၏အရကား ဖန်ရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်ရ၏။

(၃၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဇာတာဒိတဒ္ဓိတ်

ပစ္စာ ဇာတော ပစ္ဆိမော။

- (က) ပစ္စာ-ပုဒ်၏ အရကား နောက်ကာလသည် မုချ။
- (ခ) ထိုနောက်ကာလ၏+ဖြစ်သော[မွေးဖွားသော]သူဖြစ်နှင့် ဌာန+ဌာနီ၊ ကာလ+ကာလဝန္တ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဣမ-ပစ္စည်း၏ အရကား နောက်ကာလ၌ဖြစ်သောသူ ရ၏။

သမ္မဟုတဒ္ဓိတ်

မနုဿာနံ သမ္မဟော မာနုဿကော။

- (က) မနုဿ-အရကား လူတို့ဖြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထိုလူတို့၏+အပေါင်းနှင့် အဝယဝ+အဝယဝီ၊ သမ္မဟီ+သမ္မဟ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ကဏ-ပစ္စည်း အရကား လူတို့၏အပေါင်းရ၏။

ဌာနတဒ္ဓိတ်

မဒနဿ၊ ဌာနံ မဒနိယံ။

- (က) မဒန-ပုဒ်၏အရကား မူးယစ်ခြင်းသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+အကြောင်းဖြစ်သော သေအရက်-စသည်နှင့် အကျိုး+အကြောင်း-စပ်။
- (ဂ) ဣယ-ပစ္စည်းအရကား မူးယစ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော သေအရက်-စသည်ရ၏။

ဥပမာတဒ္ဓိတ်

ရူမော ဝိယ ဒိဿတီတိ ရူမာယိတတ္တံ။

- (က) ရူမ-ပုဒ်၏အရကား မီးခိုးဖြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထိုမီးခိုးဖြစ်၏+တောဖြစ်နှင့် သဒိသ+သဒိသီ၊ ဥပမာ+ဥပမေယျ-စပ်။
- (ဂ) အာယိတတ္တ-ပစ္စည်းအရကား မီးခိုးကဲ့သော ရှုအပ်သော တောရ၏။

နိဿိတဒ္ဓိတ်

ဒုဋ္ဌ၊ နိဿိတာ ဒုဋ္ဌုလ္လာ။ (ဝါစာ)

- (က) ဒုဋ္ဌ-ပုဒ်၏အရကား မကောင်းသော အကြောင်းအရာသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+စကားဖြစ်နှင့် နိဿယ+နိဿိတ၊ ဌာန+ဌာနီ-စပ်။
- (ဂ) လ-ပစ္စည်းအရကား မကောင်းသော အကြောင်းအရာကို ခြိုနှိမ်ဖြစ်သော စကားရ၏။

ဗဟုလတဒ္ဓိတ်

အဘိဇ္ဈာ အဿ ဗဟုလာ အဘိဇ္ဈာလု။

- (က) အဘိဇ္ဈာ-ပုဒ်၏ အရကား များသောအဘိဇ္ဈာသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်နှင့် ဌာနီ+ဌာန-စပ်။
- (ဂ) အာလု-ပစ္စည်းအရကား အဘိဇ္ဈာများသောသူရ၏။
- (ဝါ) များသောအဘိဇ္ဈာရှိသူ ရ၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အမှာ။ ။ ဗဟုလတဒ္ဓိတ်၌ ဗဟုလပုဒ်၏ အနက်ကို (အဘိဇ္ဈာ-ဟူသော) နာမ်ပုဒ်၏ ဝိသေသနယူ၍ ဉာဏ်ကောက်ရသည်။

ဝိသေသတဒ္ဓိတ်

ပါပါနံ ဝိသေသေန ပါပေါတိ ပါပတရော။

အယ်၊ ဤသူသည်။ ပါပါနံ၊ ယုတ်မာကုန်သောသူတို့အောက်။ ဝိသေသေန၊ ထူးသောအားဖြင့်။ ပါပေါ၊ ယုတ်မာသောသူတည်း။

- (က) ပါပ-ပုဒ်အရကား ယုတ်မာကုန်သော သူတို့ဖြစ်သည် မူချ။
 - (ခ) ထို-၏+အထူးသဖြင့် ယုတ်မာသောသူ ဖြစ်နှင့် သာမည+ဝိသေသ-စပ်။
 - (ဂ) တရ-ပစ္စည်း အရကား အထူးသဖြင့် ယုတ်မာသောသူဖြစ်ရ၏။
- အမှာ။ ။ ပါပါနံ ဝိသေသောတိ ပါပတရော-ဟုလည်း လုပ်နိုင်သည်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံ

ပဏီတတရော၊ ဇေယျော၊ ဇေဋ္ဌော၊ သေယျော၊ သေဋ္ဌော၊ နေဒိယော၊ နေဒိဋ္ဌော၊ ကဏီယော၊ ကဏီဋ္ဌော၊ ကနိယော၊ ကနိဋ္ဌော၊ ဂုဏီယော၊ ဂုဏီဋ္ဌော၊ သတိယော၊ သတိဋ္ဌော၊ မေမိယော၊ မေမိဋ္ဌော။ (ရူ။ ၂၄၂၊ ၂၄၃၊ ၂၄၄။)

အမှာ။ ။ အထက်ပါ လှေကျင့်ရန်ပုံစံများကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ နာမ်ပစ္စမပိုင်းလာ ဝုဗ္ဗဿ ဇော ဣယိဋ္ဌေသု-စသော သုတ်တို့၏ အစီအရင်ကို အထူးသတိပြုရမည်။

အဿတ္တိတဒ္ဓိတ်

ဂုဏော အဿ အတ္တိ၊ တသ္မိံ ဝါ ဝိဇ္ဇတီတိ ဂုဏဝါ။

- (က) ဂုဏ-ပုဒ်၏ အရကား သီလ-စသော ဂုဏ်သည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာနူ။
- (ဂ) ဝန္တ-ပစ္စည်းအရကား သီလ- စသော ဂုဏ်ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်ရ၏။

ပကတိတဒ္ဓိတ်

သုဝဏ္ဏေန ပကတံ သောဝဏ္ဏမယံ။

- (က) သုဝဏ္ဏ-ပုဒ်အရကား ရွှေဖြစ်သည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+ခွက်ဖြစ်နှင့် ပကတိ+ဝိကတိ၊ ဝိကာရီ +ဝိကာရ-စပ်။
- (ဂ) မယ-ပစ္စည်းအရကား ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော ခွက်ဖြစ်ရ၏။

ပကတိ၊ နိဗ္ဗတ္တံ၊ သကတံ၊ နိပ္ပန်၊ ဤလေးတန်၊ သက်ရန် မယ-ပစ္စည်းတည်း။ [ဂဝေန နိဗ္ဗတ္တံ ဂေါမယံ-စသည်တည်း။]

မှတ်ချက်။ ။ ပကတိတဒ္ဓိတ်၌ ပကတိ+ဝိကတိ-စပ်၊ နိဗ္ဗတ္တံ၊ နိပ္ပန္နတဒ္ဓိတ်တို့၌ အကြောင်း + အကျိုး-စပ်။

လှေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ သုဝဏ္ဏမယော (ရထော)၊ သောဝဏ္ဏမယော ဝါ၊ သုဝဏ္ဏမယာ (ဘာနေဝိကတိ)၊ ရူပိယမယံ (ပ) ဒါရမယံ၊ မတ္တိကာမယံ၊ ဣဒ္ဓိမယံ၊ မနတော နိပ္ပန္နံ မနောမယံ၊ အယသာ ပကတံ အယောမယံ။ (ရူ။ ၂၃၅။)

(၃၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ပူရဏာတဒ္ဓိတ်

ပဉ္စနံ ပူရဏော ပဉ္စမော။

- (က) ပဉ္စ-ပုဒ် အရကား ငါးခုအရေအတွက် သင်္ချာသည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+ငါးခုပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော နောက်ဆုံးတစ်ခုနှင့် အပေါင်း+အစိတ်-စပ်။
- (ဂ) မ-ပစ္စည်းအရကား ငါးခုတို့၏ပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော နောက်ဆုံးတစ်ခုရ၏။
လှေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ စတုတ္ထော၊ ဆဋ္ဌော၊ ဒုတိယော၊ တတိယော၊ ဧကာဒသီ၊
ဒွါဒသီ၊ စုဒ္ဒသီ၊ ပန္နရသီ၊ ပဉ္စဒသီ။ (ရူ။ ၂၄၆၊ ၂၄၈။)

သင်္ချာတဒ္ဓိတ်

စတု စ ဒသ စ စတုဒ္ဒသ။

- (က) စတု-ပုဒ်အရကား လေးခုအရေအတွက်သင်္ချာသည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+ဆယ်ခုဟူသောအရေအတွက်သင်္ချာနှင့် တစုံတခုသော ကြိယာကို မှီ၍
အချင်းချင်းငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ဗန်သည် ဌာန။
- (ဂ) စတုဒ္ဒသ-ဟူသောပုဒ်လုံးအရကား တဆယ့်လေးခုသော သင်္ချာရ၏။
မှတ်ချက်။ ။ စ-သဒ္ဓါဖြင့်ပြုထားသော သင်္ချာတဒ္ဓိတ်မှန်သမျှ ဒွန်သမာသ်အတိုင်းကောက်။

ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ်

ဧကေန ဝိဘာဂေန ဧကော။

- (က) ဧက-ပုဒ်အရကား တခုသော သင်္ချာသည် မူချ။
 - (ခ) ထို-၏+ဝေဖန်ခြင်းနှင့် သင်္ချာ+သင်္ချေယျ-စပ် ဌာန။
 - (ဂ) ဓာ-ပစ္စည်းအရကား တခုသော ဝေဖန်ခြင်းရ၏။
- (တစ်နည်း)
- (က) ဧက-ပုဒ်အရကား တခုသော သင်္ချာဝါစကဘောဂုဏ်သည် မူချ။
 - (ခ) ထို-၏+ဝိဘာဂဘောဂုဏ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ်။
 - (ဂ) ဓာ-ပစ္စည်းအရကား ဝိဘာဂဂုဏ်ရ၏။
- အမှာ။ ။ ဝိဘာဂတဒ္ဓိတ်၌ ဤသို့ နှစ်မျိုးကောက်ကြသည်။
လှေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ ဒွိဟိ ဝိဘာဂေဟိ ဒွိဓာ၊ ဒုဓာ ဝါ၊ ဒွေဓာ။ တိဟိ ဝိဘာဂေဟိ
တိဓာ၊ တေဓာ ဝါ။ ဧဝံ စတုဓာ-စသည်။ (ရူ။၂၅၄။)

သာမညတဒ္ဓိတ်(၁၅)ပါး ပြီး၏။
=====

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အဗျယတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း

အဗျယတဒ္ဓိတ်သည် လိင်သုံးပါး၊ ဝိဘတ်ခုနစ်သွယ်တို့ကြောင့် ပြောင်းလွဲမှု မရှိ၊ ယင်းအဗျယတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ လိင်ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်း၏ ကိုယ်စားလှယ် ပုဒ်နှစ်မျိုးတို့၌ ဝိဘတ်ခုနစ်သွယ် သင့်လျော်ရာ ထားရသည်။ နိပ္ပန္နပုဒ်ကိုကား ပစ္စည်း၏ ထုံးစံအတိုင်းထားရသည်။

ဘောက်ပါပုံစံ အသီးသီးကိုကျနစွာ ကြည့်ပါ

- ၁။ ကော ပကာရော ကထံ။ (ထံ-ပစ္စည်း)
- ၂။ သော ပကာရော တထာ။ (ထာ-ပစ္စည်း)
- တေန ပကာရေန တထတ္တာ။ (ထတ္တာ-ပစ္စည်း)
- ၃။ ဧကေန ဝိဘာဂေန ဧကဓာ။ (ဓာ-ပစ္စည်း)
- ၄။ ဧကဓာ ကရောတီတိ ဧကဇ္ဈံ။ (ဇ္ဈ-ပစ္စည်း)
- ၅။ သုတ္တေန ဝိဘာဂေန သုတ္တသော။ (သော-ပစ္စည်း)
- ၆။ ဧကော ဝါရော ဧကက္ခတ္တံ။ (က္ခတ္တံ-ပစ္စည်း)
- ၇။ ဣမသ္မိံ ကာလေ၊ ဣမသ္မိံ ဝါ ဒိဝသေ အဇ္ဇ။ (ဇ္ဇ-ပစ္စည်း)
- ၈။ သမာနေ ကာလေ သဇ္ဇ။ (ဇ္ဇ-ပစ္စည်း)
- ၉။ အဇ္ဇ ဘဝံ အဇ္ဇတနံ။ (တန-ပစ္စည်း)
- သေ ဘဝါ သွာတနံ။ (တန-ပစ္စည်း) (၇။၂၅၄၂၅၅၂၅၆။)

အဗျယတဒ္ဓိတ် ဉာဏ်ကောက်

သဗ္ဗော ပကာရော သဗ္ဗထာ။

(က) သဗ္ဗ-ဟူသောတဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏အရကား သကလဘောဂုဏ်သည် မုချ။

(ခ) ထို-၏+ပကာရဘောဂုဏ်နှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စပ် ဌာန။

(ဂ) ထာ-ပစ္စည်းအရကား ထို-သော ပကာရဘောဂုဏ်ရ၏။

မှတ်ချက်။ ။ အဗျယတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်ရန် ဣမ၊ ယ၊ တ၊ သဗ္ဗ၊ ကိ-စသော ပုဒ်တို့၏အနက်ကို ရူပသိဒ္ဓိသဗ္ဗနာမ်ခဏ်းလာ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်တို့၏ အဖွင့်ကို ကြည့်၍ ကောက်ရသည်။

နမူနာပုံစံ

သော ပကာရော တထာ။

တ-အရ နိယမဘောဂုဏ်သည် မုချ။

ယေန ပကာရေန ယထာ။

ယ-အရ အနိယမဘောဂုဏ်သည် မုချ။

အယံ ပကာရော ဣတ္ထံ။

ဣမ-အရ အာသန္နဝါစကဘောဂုဏ်သည် မုချ။

ကော ပကာရော ကထံ။

ကိ-အရ ပုစ္ဆာဝါစကဘောဂုဏ်သည် မုချ။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဣသိကောကလမ်းညွှန်

၃။ ဘာဝတဒ္ဓိတ်
ဘာဝတဒ္ဓိတ်ငါးပါး

သဒ္ဓပဝတ္တိနိမိတ်အနက်ကို ဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသောတဒ္ဓိတ်သည် ဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။ ယင်းဘာဝတဒ္ဓိတ်သည်လည်း ဒဗ္ဗဘာဝတဒ္ဓိတ်စသောအားဖြင့် ငါးပါးအပြားရှိသည်။ ထိုတွင်-

- ၁။ ခြစ်ကိုဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် ဒဗ္ဗဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- ဝိသာဏီဿ ဘာဝေါ ဝိသာဏီတ္ထံ-တည်း။
- ၂။ ဂုဏ်ကိုဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် ဂုဏဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- သုက္ကဿ ဘာဝေါ သုက္ကတ္ထံ။
- ၃။ ကြိယာကိုဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် ကြိယာဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- ဂန္တဿ ဘာဝေါ ဂန္တတ္ထံ။
- ၄။ အမည်နာမအနက်ကိုဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် နာမဘာဝ တဒ္ဓိတ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- စိတ္တဿ ဘာဝေါ စိတ္တတ္ထံ။
- ၅။ ဇာတ်ကိုဟောသော ဘာဝသဒ္ဓါကျေသော တဒ္ဓိတ်သည် ဇာတိဘာဝတဒ္ဓိတ်မည်၏။
ပြယုဂ်ကား- ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္ထံ-တည်း။

ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဝိဂ္ဂဟကြနည်း

ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသောအခါ- လိင်ပုဒ်ကို ဆဋ္ဌိဝိဘတ်ဖြင့်သာ ထားရသည်။ ပစ္စည်း၏ ကိုယ်စားလှယ်ပုဒ်ကို ပထမာဝိဘတ်ဖြင့်သာ ထားရသည်။ နိပ္ပန္နပုဒ်ကိုကား “ဇျ၊ ဣ-နှင့်၊ ဣန-ပေါင်းရုံး၊ ပစ္စည်းသုံးမှာ၊ နပုံးသာ၊ တာ- မှာ လူတ္တိ၊ ဧကန်မြဲသတည်း”ဟူသည်နှင့်အညီ ဇျ၊ ဣ၊ ဣန-ပစ္စည်းသုံးမျိုး တစ်မျိုးမျိုး ဆုံးသောပုဒ်ကို နပုံးလိင်၊ ဧကဝုစံဖြင့်သာ ထားရသည်။ နိယံ၌ မပါသော ဇောယျ၊ ဇာ၊ ကဏ်-ပစ္စည်းဆုံးသောပုဒ်တို့ကိုလည်း နပုံးလိင်၊ ဧကဝုစံဖြင့်သာ ထားရ သည်။ တာ-ပစ္စည်း ဆုံးသောပုဒ်ကိုကား လူတ္တိလိင်၊ ဧကဝုစံသာ အမြဲထားရသည်။

ဘောက်ပါပုံစံ အသီးသီးကို သေချာစွာ ကြည့်ပါ

- ၁။ ပဏ္ဍိတဿ ဘာဝေါ ပဏ္ဍိစ္စံ။ (ဇျ-ပစ္စည်း)
 - ၂။ ပံသုကူလိကဿ ဘာဝေါ ပံသုကူလိကတ္ထံ။ (ဣ-ပစ္စည်း)
 - ၃။ ပုထုဇ္ဇနဿ ဘာဝေါ ပုထုဇ္ဇနတ္တံ။ (ဣန-ပစ္စည်း)
 - ၄။ နိဒ္ဒါရာမဿ ဘာဝေါ နိဒ္ဒါရာမတာ။ (တာ-ပစ္စည်း)
 - ၅။ သုစိဿ ဘာဝေါ သောစေယျံ။ (ဇောယျ-ပစ္စည်း)
 - ၆။ ဝိသမဿ ဘာဝေါ ဝေသမံ။ (ဇာ-ပစ္စည်း)
 - ၇။ ရမဏီယဿ ဘာဝေါ ရမဏီယကံ။ (ကဏ်-ပစ္စည်း)
- (၅။၂၃၆။၂၃၇။၂၃၈။၂၃၉။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုဒ်ဉာဏ်ကောက်ရာ၌-

- ၁။ မုချကောက်
- ၂။ ဥပစာကောက်
- ၃။ ပစ္စည်းကောက်-ဟူ၍ သုံးမျိုး ခွဲရသည်။ ထိုတွင်-
 - ၁။ ပုဒ်၏အရကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
 - ၂။ ပုဒ်အရ၏+ပစ္စည်းအရနှင့် ဂုဏ်+ဂုဏေး-စသည်ဖြင့် စပ်ခြင်းသမ္ပန္နဘောကို ဌာနူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
 - ၃။ ပစ္စည်းအရကို ထိုမုချ+ဌာနူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော (နောက်ပုဒ်၏အနက် ဖြစ်သော) ဇာတ်, ဂုဏ်, ကြိယာ, ခြစ်, နာမ်-ဟုဆိုအပ်သော သဒ္ဒပဝတ္ထိနိမိတ် ငါးပါးကို ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ကောက်အပ်၏။
 - ✓ မုချော+ပစာရ၊ ပစ္စယ၊ သုံးဝ အကောက်ထုတ်။
 - ✓ တဒ္ဓိတ်ဟူက၊ ပုဒ်အရ၊ မုချ+ဌာနူလုပ်။
 - ✓ ပစ္စည်းအတွက်၊ နောက်ပုဒ်နက်၊ ဆက်ဆက် အကောက်ထုတ်။
 - ✓ တဒ္ဓိတ်ပစ္စယ၊ ဟောနေကြ၊ မုချနောက်ပုဒ်နက်သာတည်း။
 - ✓ တဒ္ဓိတ်ဘာဝ၊ ဝါစက၊ သဒ္ဒပဝတ္ထိနိမိတ်ကိုသာတည်း။

ဒဗ္ဗဘာဝတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက်ပုံ

ဝိသာဏိဿ ဘာဝေါ ဝိသာဏိတ္တံ။

- (က) ဝိသာဏိ-ပုဒ်၏အရကား ဦးချိုရှိသော နွားခြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ဦးချိုခြစ်နှင့် အပေါင်း+အစိတ်၊ အဆာဒ+ဆာဒ၊ နိဿယ+နိဿိတ-စပ်။
- (ဂ) ဣ-ပစ္စည်းအရကား ဦးချိုခြစ်ရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) ဝိသာဏ = ဦးချို။ (ခ) ဝိသာဏိ = ဦးချိုရှိသောနွား။
- (ဂ) ဝိသာဏိတ္တံ = ဦးချိုရှိသောနွား၏ ဖြစ်ကြောင်း (ဦးချို)။

ဂုဏဘာဝတဒ္ဓိတ်

သုက္ကဿ ဘာဝေါ သုက္ကတ္တံ။

- (က) သုက္က-ပုဒ်၏အရကား ဖြူသောနွားခြစ်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+အဖြူဂုဏ်နှင့် ဂုဏေး + ဂုဏ်-စပ်။
- (ဂ) ဣ-အရကား ဖြူသောနွား၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော အဖြူဂုဏ်ရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) သုက္က = အဖြူဂုဏ်။ (ခ) သုက္က = ဖြူသောနွား။
- (ဂ) သုက္ကတ္တံ = ဖြူသောနွား၏ ဖြစ်ကြောင်း (အဖြူဂုဏ်)။

(၃၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကြိယာဘာဝတဒ္ဓိတ်

ဂန္တုဿ ဘာဝေါ ဂန္တုတ္တံ။

- (က) ဂန္တု-ပုဒ်၏အရကား သွားတတ်သောသူဖြစ်သည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+သွားခြင်းကြိယာနှင့် ဌာန+ဌာနီ-စပ်။
- (ဂ) ဣ-ပစ္စည်းအရကား သွားတတ်သောသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော သွားခြင်းကြိယာရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) ဂမု = သွားခြင်းကြိယာ။
- (ခ) ဂန္တု = သွားတတ်သောသူ။
- (ဂ) ဂန္တုတ္တံ = သွားတတ်သောသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း(သွားခြင်းကြိယာ)။

နာမဘာဝတဒ္ဓိတ်

စိတ္တဿ ဘာဝေါ စိတ္တတ္တံ။

- (က) စိတ္တ-ပုဒ်အရကား စိတ္တနာမည်ရှိသူဖြစ်သည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+စိတ္တနာမည်နှင့် သညီ+သညာ၊ နာမီ+နာမ-စပ် ဌာန။
- (ဂ) ဣ-ပစ္စည်းအရကား စိတ္တနာမည်ရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော စိတ္တနာမည်ရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) စိတ္တ = စိတ္တနာမည်။
- (ခ) စိတ္တ = စိတ္တနာမည်ရှိသူ။
- (ဂ) စိတ္တတ္တံ = စိတ္တနာမည်ရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်း (စိတ္တနာမည်)။

ဇာတိဘာဝတဒ္ဓိတ်

ဂေါဿ ဘာဝေါ ဂေါတ္တံ။

- (က) ဂေါ-ပုဒ်၏အရကား နွားဖြစ်သည် မူချ။
- (ခ) ထို-၏+နွားတို့၏ တစ်ကောင်သည် တစ်ကောင်နှင့်တူသော အခြင်းအရာ-ဟုဆိုအပ်သော ဇာတ်နှင့် အဘေဒ+ဘေဒ၊ ဂုဏေး+ဂုဏ်-စပ်။
- (ဂ) ဣ-ပစ္စည်းအရကား နွားတို့၏ တစ်ကောင်သည် (ပ) ဇာတ်ရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) ဂေါ = နွားဇာတ်။
- (ခ) ဂေါ = နွားဖြစ်။
- (ဂ) ဂေါတ္တံ = နွားဇာတ်။

အမှာ။ ။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်တို့ကား အသတ္တိတဒ္ဓိတ်အပေါ်၌ ဘောစီးသောပုဒ် ဉာဏ်ကောက်နည်းတို့ပေတည်း။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်ပုဒ်အပေါ် ဘောစီးသောပုဒ် ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဒိန္နော + သုကောံ ယဿာတိ ဒိန္နသုကောံ။

ဒိန္နသုကံဿ ဘာဝေါ ဒိန္နသုကံတ္တံ။

- (က) ဒိန္နသုကံ-ပုဒ်၏အရကား ပေးအပ်ပြီးသော အခွန်ရှိသော မင်းဖြစ်သည် မှချ။
- (ခ) ထို-၏+ပေးအပ်သောအခွန်နှင့် သာမိ+သံ-စပ်။
- (ဂ) တွ-ပစ္စည်းအရကား ပေးအပ်သော အခွန်ရ၏။

သုံးချက်ခွဲပုံ

- (က) ဒိန္နသုကံ = ပေးအပ်သောအခွန်။
- (ခ) ဒိန္နသုကံ = ပေးအပ်သောအခွန်ရှိသောမင်း။
- (ဂ) ဒိန္နသုကံတ္တံ = ပေးအပ်သောအခွန်ရှိသောမင်း၏ဖြစ်ကြောင်း(ပေးအပ်သောအခွန်)။

ထပ်မံရှင်းလင်းချက်

ဒဗ္ဗဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုံစံ ဝိသာဏိတ္တံ-၌

- (က) ဝိသာဏ = ဦးချို။
- (ခ) ဝိသာဏိ = ဦးချိုရှိသောနွား။ (ဝိသာဏံ အဿ အတ္တိတိ ဝိသာဏိ)။
- (ဂ) ဝိသာဏိတ္တံ = ဦးချိုရှိသော နွား၏ဖြစ်ကြောင်း (ဦးချို)ဟု သုံးမျိုးခွဲ။

ဝိသာဏ = ဦးချိုကြောင့်သာ နွားကို “ဝိသာဏိ-ဦးချိုရှိသူ”ဟု ခေါ်ရသည်။ ဦးချို မရှိက ဝိသာဏိ-ဟု မခေါ်နိုင်။ ထို့ကြောင့် ဝိသာဏ=ဦးချိုဖြစ်သည် ဝိသာဏိ-သဒ္ဓါဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းပဝတ္တန်မိတ်ဖြစ်သည်။

ဝိသာဏိဿ ဘာဝေါ ဝိသာဏိတ္တံ-ဟု ဝိသာဏိ-ဟူသော အဿတ္တိတဒ္ဓိတ် အပေါ် ဘောစီးသောအခါ ဘာဝ-အရ (ဝါ) တွ-ပစ္စည်းအရ ဝိသာဏိ-သဒ္ဓါ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော (က) ဝိသာဏ-ဦးချိုကိုသာ အရကောက် ရသည်။ (က)နှင့် (ဂ)မှာ ဝိသာဏ-ဦးချိုဖြစ်ကိုချည်းရသဖြင့် အရတူနေသည်ကို တွေ့ရပေမည်။

“ပဏ္ဍိစုံ = ပညာရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်း”ဆိုလျှင်

(က) ပညာ၊ (ခ) ပညာရှိသူ၊ (ဂ) ပညာရှိသူ၏ဖြစ်ကြောင်း(ပညာ)ဤသို့ သုံးချက်ခွဲ၍ (ဂ)အရ ဘာကိုရသနည်း-ဟုမေးလျှင် (က)ကိုပင် ရသည်ဟု မှန်ကန်စွာ သိမှတ်ထားရမည်။ ကြွင်းသော ဂုဏဘာဝတဒ္ဓိတ်ပုံစံ-စသည်တို့၌လည်း ဒဗ္ဗဘာဝ တဒ္ဓိတ်ပုံစံနည်းတူ သုံးမျိုးစီခွဲခြား၍ စနစ်တစ်ကျ အရကောက်ရသည်။

ယင်းသို့ သုံးမျိုးစီခွဲ၍ (ဂ) ပစ္စည်းအရ ပုဒ်ရင်းဖြစ်သော (က)ကို အရကောက် သည်ကိုပင် ရည်ရွယ်၍ “ဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ အဿတ္တိတွင်၊ ဘောတင်စီးလတ်၊ သမာသ်+ တဒ္ဓုတ်၊ ပုဒ်ရင်း ကိုသာ၊ ရအပ်စွာ၊ အရာမျိုးခပ်သိမ်း”ဟု မောင်းထောင်နိယံ၌ ဆိုထားသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ချွင်းချက်မှတ်ရန် ဤပုံစံ ကေန့်ကျက်မှတ်ပါ

အထက်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော “ဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ အဿတ္ထိတွင်” စသော နိယံ ဥပဒေနှင့် မညီသော (ဝါ) နိယံဥပဒေကို မလိုက်နာသော သောမနဿံ၊ ဒေါမနဿံ-ပုဒ်တို့၏ ဉာဏ်ကောက်ပုံကို သီးခြားကျက်မှတ်ထားရမည်။

သုမနဿ + ဘာဝေါ သောမနဿံ။

(က) သုမန-ပုဒ်၏ အရကား ကောင်းသောစိတ်ရှိသောသူ ဖြစ်သည် မူချ။

(ခ) ထို-၏ + မာနသိကသုခဝေဒနာနှင့် အကျိုး+အကြောင်း-စပ်။

(ဂ) ဣ-ပစ္စည်းအရကား ကောင်းသောစိတ်ရှိသောသူ၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော မာနသိကသုခဝေဒနာရ၏။

✓ သောမနဿံ၊ ဒေါမနဿံ၊ ပုဒ်နှစ်တန်၊ ပုံစံထူးခြား၊ ကျက်မှတ်ထား။

ရှင်းလင်းချက်

သောမနဿံ-ပုဒ်ဝယ် အထက်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးအတိုင်း-

(က) သုမန = ကောင်းသောစိတ်။

(ခ) သုမန = ကောင်းသောစိတ်ရှိသူ။

(ဂ) သောမနဿံ = ကောင်းသောစိတ်ရှိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း (ကောင်းသောစိတ်)ဟု သုံးမျိုးခွဲပြီး “ဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ အဿတ္ထိတွင်” စသော နိယံဥပဒေနှင့်အညီ ဉာဏ်ကောက်ပါက-

(က) သုမန-ပုဒ်၏ အရကား ကောင်းသောစိတ်ရှိသူသည် မူချ။

(ခ) ထို-၏+ကောင်းသောစိတ်နှင့် ဌာန+ဌာနီ၊ ဂုဏေး+ဂုဏ်-စပ်။

(ဂ) ဣ-ပစ္စည်း၏ အရကား ကောင်းသောစိတ်ရ၏-ဟု ကောက်ရမည်။

ယင်းသို့ကောက်လိုက်လျှင် “ဗဟုဗ္ဗိဟိ၊ အဿတ္ထိတွင်” စသော နိယံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော်လည်း “မာနသိကသုခဝေဒနာယေတံ အဓိဝစနံ” ဟူသော အဘိဓမ္မတ္ထ ဝိဘာဝိနီ-ခေါ် ဋီကာကျော်လာ သောမနဿံ-ပုဒ်၏ အဘိဓမ္မတ္ထနှင့် လုံးဝ ဆန့်ကျင်နေသည်။ ထို့ကြောင့်- ယင်းသို့ မဆန့်ကျင်ရလေအောင် သောမနဿံ၊ ဒေါမနဿံ-ပုဒ်တို့အတွက် သီးခြားကျက်မှတ်ထားရမည်။

ဘာဝတဒ္ဓိတ် ပြီး၏။

=====

သောတ္ထတဒ္ဓိတ် အဓိပ္ပာယ်နှင့် ဝိဂ္ဂဟကြံနည်း

ပစ္စည်းအနက်မရှိသော တဒ္ဓိတ်ကို “သောတ္ထတဒ္ဓိတ်” ဟု ခေါ်သည်။ ယင်း သောတ္ထတဒ္ဓိတ်ပုဒ်မျိုးကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ ပစ္စည်း၏ ကိုယ်စားလှယ်ပုဒ် မပါ ရတော့ဘဲ လိင်ပုဒ်နောင် ဧဝ-သဒ္ဓါကို ထည့်ရသည်။ နိပ္ပန္နပုဒ်ကိုကား ပစ္စည်း၏လိင် သီးခြားမရှိလျှင် နပုံလိင် ဧကဝုဗ္ဗိသာ ထားရသည်။ တာ-ပစ္စည်းကဲ့သို့ ပစ္စည်း၏လိင် သီးခြားရှိရာ၌ကား ထိုပစ္စည်း၏ လိင်အတိုင်း လိင်၊ ဝုဗ္ဗိထားရသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အောက်ပါပုံစံတို့ကို သေချာစွာ လေ့လာပါ

- ၁။ ဒေဝေါယေဝ ဒေဝတာ။ (တာ-ပစ္စည်း) (ရှု။၂၃၃။)
- ၂။ အသင်္ခါရောယေဝ အသင်္ခါရိကံ၊ သသင်္ခါရိကံ၊ နာမေဝ နာမိကံ၊ ဧဝံ အာချာတိကံ၊
ဩပသဂ္ဂိကံ၊ နေပါတိကံ။ (ဏိက-ပစ္စည်း) (ရှု။၂၂၆။)
- ၃။ ဒါနမေဝ ဒါနမယံ၊ သီလမယံ၊ (မယ-ပစ္စည်း) (ရှု။၂၃၅။)
- ၄။ ယထာဘူတမေဝ ယထာဘုဒ္ဓံ၊ ကရုဏာမေဝ ကာရညံ၊ ပတ္တကာလမေဝ ပတ္တကာလံ၊
အာကာသာနန္တမေဝ အာကာသာနန္တံ။ (ဏျ-ပစ္စည်း)(ရှု။၂၃၈။)
- ၅။ ကာယပါဂုဉ်မေဝ ကာယပါဂုဉ်တော။ (တာ-ပစ္စည်း) (ရှု။၂၃၉။)

သောတ္တတဒ္ဓိတ် ဉာဏ်ကောက်နည်း

သောတ္တတဒ္ဓိတ်ကို ဉာဏ်ကောက်ရာ၌-

“အရမက္ခေ၊ ပုဒ်၊ ပစ္စည်း၊ ယုမြိ သောတ္တတဒ္ဓိတ်တည်း”ဟူသည်နှင့် အညီ သောတ္တတဒ္ဓိတ်တို့၏ သဘောသည် ပုဒ်အရ၊ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် လူရ၏၊ နတ်ရ၏၊ စိတ်ရ၏-စသည်ဖြင့် ပုဒ်နှင့် ပစ္စည်းကို အရတူတွဲကောက်ရသည်။

ကောက်ပုံကား

ဒေဝေါယေဝ ဒေဗိတာ။ ဒေဝ-ပုဒ်၊ (ဧဝ-ပုဒ်)၊ တာ-ပစ္စည်း။

ဒေဝ-ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏အရ၊ တာ-ပစ္စည်း၏အရကား- သောတ္တတဒ္ဓိတ် တို့၏ သဘောသည် ပုဒ်အရ၊ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် နတ်-ရ၏။ မနောဧဝ မာနသံ။

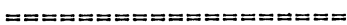
မန-ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်၏အရ၊ သ-ပစ္စည်း၏ အရကား- သောတ္တတဒ္ဓိတ် တို့၏ သဘောသည် ပုဒ်အရ၊ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် အာရမ္မဏိက ဖြစ်သော စိတ်-ရ၏။

ဧကသေသတဒ္ဓိတ် ဉာဏ်ကောက်ပုံ

ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာ။ (ပုရိသ-ပုဒ်+ပုရိသ-ပုဒ်)

- (က) ပုရိသ-ဟူသော ရှေ့ပုဒ်အရကား တစ်ယောက်သော ယောက်ျားသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + နောက်ပုဒ်အရဖြစ်သော ယောက်ျားခြင်နှင့် တစ်ခုခုသော ကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်းငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်သည် ဌာန။
- (ဂ) ပုရိသ-ဟူသော တဒ္ဓိတ်ပုဒ်လုံးအရကား ထို-သော ယောက်ျားနှစ်ယောက်ရ၏။ မာတာ စ ပိတာ စ မာတရော။
- (က) မာတု-အရ မိခင်သည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏ + ပိတု-အရ ဖခင် နှင့် တစ်ခုခုသောကြိယာကို အကြောင်းပြု၍ အချင်းချင်း ငဲ့သကဲ့သို့ဖြစ်သော အညမညာပေက္ခသမ္ပန်သည် ဌာန။
- (ဂ) မာတရော-ဟူသော ဧကသေသတဒ္ဓိတ်ပုဒ်လုံးအရကား ထို-သော မိတနှစ်ပါးရ၏။ မှတ်ချက်။ ။ ဧကသေသတဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ပုံမှာ ဒွန်သမာသ်ဉာဏ်နှင့် တူ၏။

တဒ္ဓိတ်ဉာဏ်ကောက် ဖြီးပါပြီ။

အာချာတ်ဉာဏ်ကောက်

အာချာတ်ပုဒ် ဉာဏ်ကောက်မှတ်ဖွယ်

“ကြိယံ အာချာယတိတိ အာချာတ်” ဟူသည်နှင့်အညီ ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် (ဒြမ်ကို အပွဓာနအားဖြင့်) ဟောတတ်သောကြောင့် အာချာတ်မည်၏။

ထိုအာချာတ်ပုဒ်သည်-

- ၁။ ကတ္တားဟော ကြိယာပုဒ်၊
- ၂။ ကံဟော ကြိယာပုဒ်၊
- ၃။ ဘောဟောကြိယာပုဒ်-ဟု သုံးမျိုးရှိသည်။
ယင်းအာချာတ်ကြိယာပုဒ်တို့ကို ဉာဏ်ကောက်ရာ၌-
✓ ရုဠိချာတ် နိပါတဉ္စု-ပသဂ္ဂါလပနံ တထာ။
သဗ္ဗနာမန္တိမေတေသု၊ န ကတော ဝိဂ္ဂဟော ဆသု။

✓ “ရုဠိ၊ အာချာတ်၊ နိပါတ်၊ ဥပသာ၊ သဗ္ဗနာ၊ အာလုပ်၊ ဤခြောက်ပုဒ်၊ မထုတ် ဝိဂြိုဟ်မှု” ဟူသည်နှင့်အညီ ဝိဂြိုဟ်ပြုစရာ မလိုတော့ပါ။ ဉာဏ်မကောက်မီ ဓာတ်+ပစ္စည်း+ဝိဘတ်-တို့ကိုသာ ခွဲပြရမည်။

ကတ္တားဟော ကြိယာ ဉာဏ်ကောက်နည်း

ကတ္တားဟော ကြိယာ၌-

- ၁။ ဓာတ်အရကောက်
- ၂။ ပစ္စည်းအရကောက်
- ၃။ ဝိဘတ်အရကောက်-ဟု သုံးမျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် -
၁။ ဓာတ်အရကောက်သည်လည်း

- (က) မုချကောက်
- (ခ) ဖလူပစာကောက်
- (ဂ) ကာရဏူပစာကောက်-ဟု သုံးမျိုးပြားပြန်၏။
ထို့ကြောင့် ကတ္တားဟောကြိယာပုဒ်ကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-
(က) မုချကောက်
- (ခ) ဖလူပစာကောက်
- (ဂ) ကာရဏူပစာကောက်
- (ဃ) ပစ္စည်းအရကောက်
- (င) ဝိဘတ်အရကောက်-ဟု ငါးမျိုးခွဲကောက်ရသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အကျယ်ကောက်ပုံ

- (က) ကတ္တုဋ္ဌကြိယာ-ဟု ဆိုအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်ကတ္တား ပရမတ္ထတရားကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
 - (ခ) ထိုမုချဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန်ကတ္တားပရမတ္ထတရား၏ ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ဖလူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
 - (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ကာရဏူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
 - (ဃ) ပစ္စည်းအရ များသောအားဖြင့် ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌဘောဂုဏ်ကို ကောက်အပ်၏။
 - (င) ဝိဘတ်အရ ကတ္တားကို အပ္ပဓာနအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။ ဆိုခဲ့ပြီး ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- ✓ မုချ+ဖလူ၊ ကာရဏူ၊ လွယ်ကူသိစေမင်း။
 - ✓ ပစ္စုပ္ပန်မှု၊ မုချယူ၊ ရှေ့ဖလူ၊ ကာရဏူကို၊ နောက်စိတ်သွင်း။
 - ✓ ပစ္စယတ္တ၊ သိလိဋ္ဌ၊ ဘာဝဘောဂုဏ်မင်း။
 - ✓ ဝိဘတ်အရ၊ ဝစနတ္တ၊ ကောက်ကြ မှန်မယွင်း။

သဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တားဟောကြိယာပုဒ် ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဂစ္ဆတိ-ဟူသော ကတ္တားဟောပြုယုဂ်၌ ဂမ-ဓာတ်+အ-ပစ္စည်း+တိ-ဝိဘတ်။

- (က) ဂမ-ဓာတ်အရကား ထိုထိုအရပ်သို့ သွားခြင်းငှာ အလိုရှိသော သူ၏ သတိ၊ ဝီရိယ၊ ဉာဏ်-ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။
- (ခ) ယောနိသောမနသိကာရအစရှိသော ရှေးရှေးသောစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဖလူပစာ အားဖြင့်ရ၏။
- (ဂ) သွားခြင်းကြိယာပြီးဆုံးသဖြင့် အဆင့်ဆင့်အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော နောက်နောက်၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ကာရဏူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (ဃ) အ-ပစ္စည်း၏အရကား “အပစ္စယော ရူပသိဒ္ဓိမတ္တောဝ ဇာယတိ”ဟူသည်နှင့် အညီ ဘူဝါဒိဂဏိက၊ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟုဆိုအပ်သော ဘောဂုဏ်ရ၏။
- (င) တိ-ဝိဘတ်၏အရကား “တိဝိဘတ္တိ ပဋ္ဌမာယ ဇောတိတံ ကတ္တုကာရကံ ဝဒေ” ဟူသည်နှင့် အညီ သွားတတ်သောပုဂ္ဂိုလ် (ဟုဆိုအပ်သော ကတ္တား) သည် အပ္ပဓာနအားဖြင့်ရ၏။

ထိုသို့ပင်ရငြားသော်လည်း ခပ်သိမ်းသော ကြိယာပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော (သွားခြင်း ဟူသော) ကတ္တုဋ္ဌကြိယာသည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့်ရ၏။

အမှာ။ ။ ဤကား သဝိညာဏပညတ္တိကတ္တားဟော ကြိယာပုဒ် ဉာဏ်ကောက်ပုံတည်း။
ရဟတိ-စသော အဝိညာဏပညတ္တိကတ္တားဟောကြိယာပုဒ်နှင့် ဖုသတိ၊ ဝေဒယတိ-စသော ပရမတ္ထကတ္တားဟောကြိယာပုဒ်တို့၌ကား ရှေ့ဖလူ+နောက် ကာရဏူကို ထည့်ကောက်စရာမလို။

(၄၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တားဟောကြံယူပုဒ် ဉာဏ်ကောက်နည်း

- ရဟတီ-ဟူသော ကတ္တားဟောပြုယုဂ်၌ ရဟ-ဓာတ်၊ အ-ပစ္စည်း၊ တိ-ဝိဘတ်။
- (က) ရဟ-ဓာတ်အရကား ပေါက်ရောက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော သစ်ပင်-ဟူသော အဋ္ဌကလာပရုပ်ရှစ်ခု၏ ဥပါဒ်ရ၏။
- (ခ) အ-ပစ္စည်းအရကား ဘူဝါဒိဂဏိက၊ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟု ဆိုအပ်သော ဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ဂ) တိ-ဝိဘတ်အရကား တိဝိဘတ္တိ (ပ) နှင့်အညီ ဥပ္ပါဒဝန္တဖြစ်သော ပေါက်ရောက်တတ်သော သစ်ပင်ခြံသည် အပွဇာနအားဖြင့် ရ၏။
ထိုသို့ပင် ရငြားသော်လည်း ခပ်သိမ်းသော ကြိယာပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ကြိယာကို ပဇာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော (ပေါက်ရောက်ခြင်းဟူသော) ကတ္တန္တုကြိယာသည်သာလျှင် ပဇာနအားဖြင့် ရ၏။

ပရမတ္ထကတ္တားဟော ကြိယာဉာဏ်ကောက်ပုံ

- ဖုသတီ-ဟူသော ကတ္တားဟောပြုယုဂ်၌ ဖုသ-ဓာတ်၊ အ-ပစ္စည်း၊ တိ-ဝိဘတ်။
- (က) ဖုသ-ဓာတ်အရကား ဖုသနသတ္တိ၊ ဖုသနလက္ခဏာ၊ ဖုသနသဘာဝရ၏။
- (ခ) အ-ပစ္စည်းအရကား ဘူဝါဒိဂဏိက၊ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟုဆိုအပ်သော ဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ဂ) တိ-ဝိဘတ်၏အရကား သတ္တိမန္တ၊ လက္ခဏန္တ၊ သဘာဝန္တဖြစ်သော (ကတ္တားဖြစ်သော) ဖဿစေတသိက်သည် အပွဇာနအားဖြင့်ရ၏။
ထိုသို့ပင်ရငြားသော်လည်း ခပ်သိမ်းသော ကြိယာတို့၏ သဘောသည် ကြိယာကို ပဇာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော (တွေထိခြင်းဟူသော) ကတ္တန္တုကြိယာသည်သာ ပဇာနအားဖြင့်ရ၏။

✓ သဒ္ဓါဝိဇ္ဇမာန၊ ကြိယာဖြစ်က၊ ဓာတ်အရမှာ၊ လက္ခဏာ၊ သဘာဝ၊ ကောက်ရမချို့၊ ဝိဘတ်တို့မှာ၊ လက္ခဏာဝန်၊ သဘာဝန်ကို၊ ဧကန် အရ၊ ညွှန်းသတည်း။

ကံဟောကြိယာ ဉာဏ်ကောက်နည်း

ကံဟောကြိယာပုဒ်၌လည်း (ကတ္တားဟော ကြိယာနည်းတူ)-

၁။ ဓာတ်အရကောက် ၂။ ပစ္စည်းအရကောက်

၃။ ဝိဘတ်အရကောက်-ဟု သုံးမျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်- ဓာတ်အရကောက်သည်လည်း-

၁။ မုချကောက် ၂။ ဖလူပစာရကောက်-ဟု နှစ်မျိုးပြားပြန်၏။

ထို့ကြောင့် ကံဟောကြိယာပုဒ်ကို ဉာဏ်ကောက်သည်အခါ-

- (က) မုချကောက်၊ (ခ) ဖလူပစာရကောက်၊
- (ဂ) ပစ္စည်းအရကောက်၊ (ဃ) ဝိဘတ်အရကောက်-ဟူ၍ လေးမျိုးခွဲ ကောက်ရသည်။

အကျယ်ကောက်ပုံ

- (က) ကတ္တုဋ္ဌကြိယာ၏ အရကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာ၏ အရကို (ဝါ) ကမ္မဋ္ဌအရတရား၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိကို ဖလူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) ပစ္စည်းအရ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာဘောဂုဏ်ကို ကောက်အပ်၏။
- (ဃ) ဝိဘတ်အရ ကံကို အပ္ပဓာနအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး ဓာတွတ္တကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။

ကံဟောပြုယုဂ်

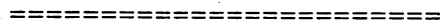
- ဟညတေ-ဟူသော ကံဟောပြုယုဂ်၌ ဟန-ဓာတ်၊ ယ-ပစ္စည်း၊ တေ-ဝိဘတ်။
- (က) ဟန-ဓာတ်၏ အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား သတ်တတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝဇက စေတနာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။
 - (ခ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရကား သတ်အပ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။
 - (ဂ) ယ-ပစ္စည်း၏အရကား “ယပစ္စယော ရူပသိဒ္ဓိမတ္တောဝ ဇာယတိ” ဟူသည်နှင့် အညီ ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟု ဆိုအပ်သော ဘောဂုဏ်ရ၏။
 - (ဃ) တေ-ဝိဘတ်၏အရကား “တေဝိဘတ္တိ ပဋ္ဌမာယ ဇောတိတံ ကမ္မကာရကံ ဝဒေ” ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုမုချ+ဥပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော သတ်အပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည် အပ္ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။
- ထိုသို့ပင် ရငြားသော်လည်း ခပ်သိမ်းသော ကြိယာတို့၏ သဘောသည် ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ဓာတွတ္တသည် သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏။

ဘောဟောကြိယာ ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဘောဟော အာချာတ်ကြိယာတို့၌ ဘာဝါစကဖြစ်သောပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဓာတ်အရ၊ ဝိဘတ်အရ အထူးမရှိသောကြောင့် ပရမတ္ထသဘောဖြစ်သော ကြိယာကို ကောက်အပ်၏။

ဘောဟောကြိယာ ပြုယုဂ်

- ဘူယတေ-ဟူသော ဘောဟောပြုယုဂ်၌ (ဘူ+ယ+တေ)-
- (က) ဘူ-ဓာတ် + တေ-ဝိဘတ်တို့၏အရကား ဘာဝါစကဖြစ်သော ပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဓာတ်အရ၊ ဝိဘတ်အရ အထူးမရှိသောကြောင့် ဖြစ်ခြင်းကြိယာ (ဟူသောစိတ္တုပ္ပါဒ်) ရ၏။
 - (ခ) ယ-ပစ္စည်းအရကား ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟုဆိုအပ်သောဘောဂုဏ်ရ၏။
- အာချာတ်ဉာဏ်ကောက် ပြီးပါပြီ။

ကိတ်ဉာဏ်ကောက်

ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းချဉ်း၍ ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအနက် အတွင်းငုပ်၊ မငုပ်သော နာမ်သည် ကိတ်နာမ်မည်၏။

ကိတ်နာမ်ပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း

ကိတ်နာမ်ပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်ပြုလိုလျှင်- ရှေးဦးစွာ ဓာတ်နှင့် ပစ္စည်းကို ခွဲပါ။ ထို့နောက် ဓာတ်၏အနက်ကို ရှာဖွေပါ။ အဘိဓမ္မာ-အရကောက်ကို ရှု၍ ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ရှာဖွေပါ။ ထို့နောက် အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ကိတ်ပုဒ်ဖြင့် သော်လည်းကောင်း ဝိဂ္ဂဟပြုလုပ်ပါ။

အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုရာ၌-

- ၁။ ဓာတ်သည် မည်သည့်ဂိုဏ်းဝင်ဓာတ် ဖြစ်သည်ကို ရှာရမည်။
- ၂။ အာချာတ်ဝိဘတ်ရှစ်သွယ်တွင် မည်သည့်ဝိဘတ်သက်ရမည်ကိုလည်း ရှာရမည်။
ဝတ္ထုမာန်ဝိဘတ် ဖြစ်သင့်အံ့ - ပရဿပုဒ်၊ အတ္တနောပုဒ်တို့တွင် မည်သည့်ပုဒ် (ဝိဘတ်) ဖြစ်သင့်သည်ကို ရှာရမည်။
ပရဿပုဒ်ဖြစ်အံ့- မည်သည့်ပုဒ်ဖြင့် ပြုရမည်နည်းဟု ပုဒ်ကို ရှာရမည်။
ပထမပုဒ်ဖြင့် ပြုရမည်ဖြစ်အံ့- မည်သည့်ပုဒ်ဖြင့် ပြုရမည်နည်းဟု ပုဒ်ကိုလည်း ရှာရမည်။

ဤသို့ ဆိုခဲ့ပြီး အချက်အလက် စုံလင်တိကျမှ ဝိဂ္ဂဟပြုရသည်။

✓ ဂိုဏ်း၊ ဝိဘတ္တိ၊ ပုဒ်၊ ဒွိပုဒ်၊ ဝစန၊ ခွဲပြုပြုလေပါ။

ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း(၂)မျိုး

- ၁။ ကိတ်ပုဒ်ကို ကိတ်ပုဒ်ဖြင့်ပင်ပြုအပ်သော ဝိဂ္ဂဟသည် သပဒဝိဂ္ဂဟမည်၏။
ပုံစံ- ဗုဇ္ဈန္တောတိ ဗုဒ္ဓေါ။
- ၂။ ကိတ်ပုဒ်ကို အာချာတ်ပုဒ်ဖြင့် ပြုအပ်သောဝိဂ္ဂဟသည် အသပဒဝိဂ္ဂဟမည်၏။
ပုံစံ-ဗုဇ္ဈန္တောတိ ဗုဒ္ဓေါ။

သာဓန(၇)ပါး အဓိပ္ပါယ်နှင့်ဝိဂ္ဂဟပြုနည်း

၁။ တတ်-ဟူ၍ပေးအပ်သော် ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအနက်၌ရှိသော ကတ္တားကို ဟောသော သာဓနသည် ကတ္တုသာဓနမည်၏။

၂။ အပ်-ဟူ၍ပေးအပ်သော ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအနက်၌ရှိသော ကံကို ဟောသော သာဓနသည် ကမ္မသာဓနမည်၏။

ယင်းကတ္တုသာဓန၊ ကမ္မသာဓနပုဒ်တို့ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ ဣတိ-အတွင်း ရှိသော ကြိယာပုဒ်နှင့် ဣတိ-အပြင်ရှိ နိပ္ပန္နပုဒ်နှစ်မျိုးလုံး၌ အဘိဓမ္မာကို ရှု၍ လိင်၊ ပုစိထားရသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကရုဏာသာဓန-စသည် (၄)ပါး

၁။ ကြောင့်-ဟူ၍ ပေးအပ်သော ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော ကရိုဏ်းကိုဟောသော သာဓနသည် ကရုဏာသာဓနမည်၏။

၂။ ရာ-ဟူ၍ ပေးအပ်သော ကိတ်ပြီးလတ်သော် ဝါကျအခိုက်၌ရှိသော သမ္ပဒါန်ကို ဟောသော သာဓနသည် သမ္ပဒါနသာဓနမည်၏။

၃။ ရာ-ဟူ၍ ။ပ။ အပါဒါန်ကိုဟောသော သာဓနသည် အပါဒါနသာဓနမည်၏။

၄။ ရာ-ဟူ၍ ။ပ။ အဓိကရုဏကို ဟောသော သာဓနသည် အဓိကရုဏာသာဓန မည်၏။

ယင်းကရုဏာသာဓန-စသော (၄)ပါးသောပုဒ်တို့ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ ဣတိ-အတွင်းရှိကြိယာ၌ ကတ္တားဟော၊ ကံဟော၊ ဧကဝုဓ်၊ ဗဟုဝုဓ် လျော်သလို ထားရသည်။ ဧတေန၊ ဧတေဟိ၊ ဧတဿ၊ ဧတေသံ၊ ဧတသ္မာ၊ ဧတေဟိ၊ ဧတဿ၊ ဧတေသံ၊ ဧတသ္မိံ၊ ဧတေသု-ဟူသော သာဓနပြုပုဒ်တို့ကိုကား အရကောကံ= အဘိဓေယျကို ရှု၍ လိင်၊ ဝုဓ်ထားရသည်။ နိပ္ပန္နပုဒ်ကိုလည်း အရကောကံ= အဘိဓေယျကိုပင် ရှု၍ လိင်၊ ဝုဓ်ထားရသည်။

ဘာဝသာဓန

ခြင်း-ဟူ၍ ပေးအပ်သော ကိတ်ပြီးလတ်သော် ကြိယာဟု ဆိုအပ်သော ဘောကို ဟောသော သာဓနသည် ဘာဝသာဓနမည်၏။

ယင်းဘာဝသာဓနပုဒ်ကို ဝိဂ္ဂဟပြုသည့်အခါ ယ-ပစ္စည်း+တေ-ဝိဘတ်ဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ယု-ပစ္စည်းဖြင့်ဖြစ်စေ ပြုနိုင်သည်။ ဣတိ-သဒ္ဒါ လုံးဝ မထည့်ရပါ။ နိပ္ပန္နပုဒ်ကို လိင်သုံးပါးတွင် သင့်သလို ထားရသည်။ နပုံးလိင် အရှိများသည်။ မှတ်ချက်။ ။ ယု-ပစ္စည်းဖြင့် ဝိဂ္ဂဟပြုလျှင် သပဒဝိဂ္ဂဟဟု ခေါ်၍ ယ-ပစ္စည်း+တေ-ဝိဘတ်ဖြင့်ပြုလျှင် အသပဒဝိဂ္ဂဟဟုခေါ်သည်။

ကတ္တုသာဓန ဉာဏ်ကောက်မှတ်ဖွယ်

ကိတ်သာဓန (၇)ပါးတွင် ကတ္တုသာဓနသည်-

- ၁။ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓန
- ၂။ ဟေတုကတ္တုသာဓန-ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။
ထိုတွင် သုဒ္ဓကတ္တုသာဓနသည်လည်း -
- ၁။ ဝုတ္တကတ္တုသာဓန
- ၂။ အဝုတ္တကတ္တုသာဓန-ဟု နှစ်မျိုးရှိပြန်သည်။
ထိုတွင် ဝုတ္တကတ္တုသာဓနသည်လည်း-
- ၁။ ပရမတ္တကတ္တုသာဓန
- ၂။ ပညတ္တိကတ္တုသာဓန-ဟု နှစ်မျိုးရှိပြန်သည်။

(၄၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ပရမတ္ထသဒ္ဓါနှင့် ပညတ္တိသဒ္ဓါခွဲပုံ

ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော စိတ္တ၊ စေတသိက၊ ရူပ၊ နိဗ္ဗာန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ-စသော ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိသဒ္ဓါမျိုးကို ပရမတ္ထသဒ္ဓါဟု မှတ်ရမည်။

ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော ဘူမိ၊ ပဗ္ဗတ၊ ရုက္ခ၊ ဣတ္ထိ၊ ပုရိသ၊ ဗုဒ္ဓ-စသော အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိသဒ္ဓါမျိုးကို ပညတ္တိသဒ္ဓါဟု မှတ်ရမည်။

(သင်္ဂဟ၊ ပစ္စည်းပိုင်း၊ ပညတ္တိသဒ္ဓါအခွဲကို သတိပြုပါ။)

ပရမတ္ထ (ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ) ကတ္တုသာနေဉာဏ်ကောက်နည်း

ထိုတွင်- ပရမတ္ထ (ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ) ကတ္တုသာနေပုဒ်မျိုးကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-

၁။ ဓာတ်အရ- သတ္တိ၊ လက္ခဏာ၊ သဘာဝကို ကောက်အပ်၏။

၂။ ပစ္စည်းအရ-သတ္တိမန္တ၊ လက္ခဏန္တ၊ သဘာဝန္တကို ကောက်အပ်၏။

✓ သဒ္ဓါဝိဇ္ဇမာန၊ ဝိဂြိုဟ် ပြက၊ ဓာတ်-အရမှာ၊ လက္ခဏာ၊ သဘာဝ၊ ကောက်ရ မချို့၊ ပစ္စည်းတို့မှာ၊ လက္ခဏာဝန်၊ သဘာဝန်ကို၊ ဧကန်အရ၊ ညွှန်းသတည်း။

အရကောက်ပုံကား

ဖုသတီတိ ဖဿော။

ယော သဘာဝေါ-သည်၊ အာရမ္မဏံ-ကို၊ ဖုသတိ-၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သော သဘာဝေါ-သည်၊ ဖဿော-မည်၏။

ဖုသတီတိ-ကား ကတ္တုသာနေကိတ်ဝိဂြိုဟ်၊ ဖဿော-ကား ကတ္တုသာနေ ကိတ်ပုဒ်။ ဖုသ-ဓာတ်+ဏ-ပစ္စည်း။

ဤဖဿော-ဟူသော ကတ္တုသာနေကိတ်ပုဒ်၌-

(က) ဖုသ-ဓာတ်၏ အရကား အာရုံကို တွေ့ထိတတ်သော ဖုသနသတ္တိ၊ ဖုသနလက္ခဏာ၊ ဖုသနသဘာဝရ၏။

(ခ) ဏ-ပစ္စည်း၏အရကား သတ္တိမန္တ၊ လက္ခဏန္တ၊ သဘာဝန္တဖြစ်သော ဖဿ စေတသိက်ရ၏။

မှတ်ချက် ။ ။ (၁) ပရမတ္ထသဒ္ဓါလည်း ဖြစ်မည်၊ (၂) ကတ္တုသာနေလည်း ဖြစ်မည်၊ ဤအင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့် ညီနေလျှင် ဤဖဿ-ပုဒ်နည်းတူ ပုံသေကောက်ရမည်။

ပညတ္တိ (အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ) ကတ္တုသာနေနှစ်မျိုး

ပညတ္တိကတ္တုသာနေသည်လည်း-

၁။ သဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တုသာနေ

၂။ အဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တုသာနေ-ဟု နှစ်မျိုးရှိ၏။

ဥပမာ။ ။ ဣတ္ထိ၊ ပုရိသ၊ ဗုဒ္ဓ-စသည်ကို သဝိညာဏက-ဟု မှတ်။

ဘူမိ၊ ပဗ္ဗတ၊ ရုက္ခ-စသည်ကို အဝိညာဏက-ဟု မှတ်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

သဝိညာဏက(ပညတ္တိ) ကတ္တုသာနေ ဉာဏ်ကောက်နည်း

ထိုတွင်- သဝိညာဏပညတ္တိ ကတ္တုသာနေပုဒ်မျိုးကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-

- (က) ဓာတ်-အရ ဓာတ္တတ္ထကြိယာ-ဟု ဆိုအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်ကတ္တာ(ပရမတ္ထတရား) ကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ထိုမုချဖြစ်သော ပစ္စုပ္ပန်ကတ္တာပရမတ္ထတရား၏ ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ဖလူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ကာရဏူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဃ) ပစ္စည်းအရ ကတ္တာဖြစ်သော ပညတ္တိဓမ္မဒြပ်ဝိသေသကို ကောက်အပ်၏။

- ✓ အဝိဇ္ဇာနသဒ္ဓါ၊ ဝိပြိုဟ်မှကား၊ ပရမတ္ထဓာတ်အရ၊ ပစ္စည်းအရ ပညတ္တိ၊
- ✓ မုချ-ဖလူ၊ ကာရဏူ၊ လွယ်ကူသိစေမင်း။
- ✓ ပစ္စုပ္ပန်မှု၊ မုချပူ၊ ရှေးဖလူ၊ ကာရဏူကို နောက်စိတ်သွင်း။

အရကောက်ပုံကား

သဗ္ဗဓမ္မေ ဗုဇ္ဈတီတိ ဗုဒ္ဓေါ။ (အနက်ပေး-စသည် လုပ်မြဲ။)

- (က) ဗုဓ-ဓာတ်၏အရကား သဗ္ဗညုတဉာဏ်သည် မုချအားဖြင့် ရ၏။
- (ခ) ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော ပါရမီဉာဏ်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်တို့သည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။
- (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိဉာဏ်၊ အာသယာနသယ-ဉာဏ်၊ ဒေသနာဉာဏ်-စသည်တို့သည် ကာရဏူပစာအားဖြင့် ရ၏။
- (ဃ) တ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထိုမုချ+ဖလူ+ကာရဏူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော (ခန္ဓာပဉ္စကကို စွဲ၍) ဘုရား (ဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်သမှတ်အပ်သော သတ္တ-သန္တာနပညတ် ဒြပ်ဝိသေသ)ရ၏။

ဒဒါတီတိ ဒါယကော။

- (က) ဒါ-ဓာတ်အရ- ပေးလှူသောသူ၏ ဒါနစေတနာပြဋ္ဌာန်းသောစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
- (ခ) ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော အလောဘ၊ ယောနိသောမနသိကာရ-စသည်သည် ဖလူ။
- (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌဓမ္မိက၊ သမ္ပရာယိကအကျိုးတရားများသည် ကာရဏူ။
- (ဃ) ကျွဲ-ပစ္စည်း အရကား ထို.....သော ပေးလှူတတ်သော ဒါယကာရ၏။ မှတ်ချက်။ ။ သက်ရှိ၊ သဝိညာဏကပညတ္တိ ကတ္တုသာနေပုဒ်မျိုးဖြစ်လျှင် အထက်ပါ အတိုင်း (၄)ချက်စီ ခွဲ၍ ကောက်ရသည်။ မစွမ်းနိုင်က (ခ+ဂ)ဥပစာ ကောက်ကို ချန်လှပ်ထားနိုင်သည်။

လေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) ဟနတီတိ ဃာတကော၊ (ခ) စောရေတီတိ စောရော၊ (ဂ) ကုဇ္ဈတီတိ ကောစော။

(၄၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အဝိညာဏကပညတ္တိကတ္တုသာနေဉာဏ်ကောက်နည်း

အဝိညာဏကပညတ္တိ ကတ္တုသာနေပုဒ်မျိုးကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-

- (က) ဓာတ်အရ ပစ္စုပ္ပန်ကတ္တု: ပရမတ္ထတရား၏ ဥပါဒ်ကို ကောက်အပ်၏။
 - (ခ) ပစ္စည်းအရ ဥပ္ပါဒဝန္တဖြစ်သော ပညတ္တိဓမ္မကို ကောက်အပ်၏။
- မှတ်ချက်။ ။ ရှေးဖလူ+နောက်ကာရဏကိုကား စွမ်းနိုင်လျှင်ထည့်ကောက်နိုင်၏။

အရကောက်ပုံကား

ရဟတီတိ ရက္ခော။

- (က) ရဟ-ဓာတ်၏အရ- ပေါက်ရောက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော (ပထဝီဓာတ် လွန်ကဲသော)သစ်ပင်ဟူသော အဋ္ဌကလာပရုပ်ရှစ်ခု၏ ဥပါဒ်သည် မှချ။
- (ခ) ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော ဥတု, ဝိစေသည်သည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သောအသီးအပွင့်စသည်သည် (ဥတုဇရပ်အဆက်ဆက် သည်) ကာရဏပစာအားဖြင့် ရ၏။
- (ဃ) ခ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို...သော ဥပ္ပါဒဝန္တဖြစ်သော သစ်ပင်ဖြစ်ရ၏။

ဘာတိ ဒိဗ္ဗတီတိ ဘာဏု။ (ဘာ+ဏု)

- (က) ဘာ-ဓာတ် အရကား တေဇောဓာတ်လွန်ကဲသော နေဟူသော အဋ္ဌကလာပ ရုပ်ရှစ်ခု၏ ဥပါဒ်ရ၏။
- (ခ) ဏု-ပစ္စည်းအရကား ဥပ္ပါဒဝန္တဖြစ်သော နေဖြစ်ရ၏။

အဝုတ္တကတ္တုသာနေဉာဏ်ကောက်နည်း

ဝါကျအခိုက်၌ ကတ္တု:ကို မဟော၊ (ကံကိုသာဟော)သော်လည်း ပုဒ်ပြီးနိပ္ပန္န အခိုက်၌ ကတ္တု:ကိုပင်ပြန်၍ အရကောက်ရသော ကတ္တုသာနေမျိုးကို “အဝုတ္တကတ္တု သာနေ”ဟုခေါ်သည်။

ပြုယုဂ်ကား-ဗျဉ္ဇိယတိ အတ္ထော နုတေဟီတိ ဗျဉ္ဇနာ-တည်း။

ယင်းအဝုတ္တကတ္တုသာနေပုဒ်ကို ဝုတ္တကတ္တုသာနေဝစနတ္ထုပြုလိုလျှင် “အတ္ထော ဗျဉ္ဇန္တိ ပကာသေန္တိတိ ဗျဉ္ဇနာ”ဟုပြုရမည်။ အဝုတ္တကတ္တုသာနေပုဒ်ကို ဝုတ္တကတ္တုသာနေ အတိုင်းပင် ဉာဏ်ကောက်ရသည်။

ဉာဏ်ကောက်ပုံ

- (က) ဝိ-ဥပသာရပုဒ်၏ အရကား ဓာတွတ္ထာနဝတ္တကဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ခ) အဉ္ဇု-ဓာတ်၏ အရကား အနက်ကို ပြတတ်သော အက္ခရာဟူသော အပေါင်း ပညတ္တိသဒ္ဒါ၏ ဝါစကသတ္တိသည် မှချအားဖြင့် ရ၏။
- (ဂ) ပထမဝိထိ, ဒုတိယဝိထိ၏ အာရုံဖြစ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါ၏ ပကတူပနိဿယ သတ္တိသည် ဖလူပစာရတ္ထအားဖြင့်ရ၏။
- (ဃ) ယု-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို.....သော သတ္တိမန္တဖြစ်သော အက္ခရာတို့ဖြစ်ရ၏။ အမှာ။ ။ သဒ္ဒါဝါစကပုဒ်များ၌ ဤကဲ့သို့ သတ္တိ, သတ္တိမန္တရှိ၍ ကောက်ရသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဟေတုကတ္တုသာဓနဉာဏ်ကောက်နည်း

ဟေတုကတ္တုသာဓနပုဒ်ကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-

- (က) သုဒ္ဓကတ္တု (ခ) ဟေတုကတ္တု
- (ဂ) ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲကောက်ရသည်။ ထိုတွင်-
- (က) သုဒ္ဓကတ္တု-အရ ကာရိကံ၏အရဖြစ်သော ပရမတ္ထတရားကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ဟေတုကတ္တု-အရ ပစ္စည်းအရတရား၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိ၊ ပကတူပနိဿယသတ္တိကို ဖလူပစာအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) ပစ္စည်းအရ ထိုမုချ+ဖလူပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဟေတုကတ္တုအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။

အရကောက်ပုံကား

မာတာပိတုနံ ဟဒယံ ပူရေတီတိ ပုရိသော။

- (က) ပူရ-ဓာတ်အရ သုဒ္ဓကတ္တုကြိယာကား အမိ+အဖတို့၏ သဒ္ဓိတိကတဏှာပြဋ္ဌာန်းသော လောဘမူစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။
- (ခ) ဟေတုကတ္တုကြိယာ-အရကား ထိုအားတတ်သော ယောက်ျားခြင်၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိ၊ ဥပနိဿယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (ဂ) ဣသ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို...သော သားယောက်ျားခြင်ရ၏။

ကိတန္တသမာသ်ဉာဏ်ကောက်နည်း

ကိတန္တသမာသ်ဉာဏ်ကောက်နည်းမှာ သမာသ်ဉာဏ်နှင့် ကိတ်ဉာဏ်ကောက်တို့ကို သဘောပေါက်နေပါက ခက်ခဲသည့်အရာမဟုတ်။ စာမျက်နှာ(၁၄)၌ သုဒ္ဓကတ္တုသာဓနကိတန္တသမာသ်ဉာဏ်ကောက်ပုံကို ကုမ္ဘု ကရောတီတိ ကုမ္ဘကာရော-ပုံစံဖြင့် ပြခဲ့ပြီ။

ဟေတုကတ္တုသာဓနကိတန္တသမာသ်ဉာဏ်ကောက်ပုံ

ရတိံ ပေမံ ဇနေတီတိ ရတနံ။

(ယံ ဝတ္ထုတ္တယံ-သည်၊ ဝေနေယျသတ္တိ-တို့ကို၊ ရတိံ ပေမံ-နှစ်သက်ခြင်းကို၊ ဇနေတီ-၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ ရတနံ-မည်၏။)

- (က) ရတိံ-ဟူသော ဝိသေသနပုဒ်၏အရကား နှစ်သက်ခြင်းသည် မုချ။
- (ခ) ထို-၏+ရတနာသုံးပါးနှင့် အကျိုး+အကြောင်း၊ ဧည+နေကစပ်-ဌာန။
- (ဂ) ဇနေ-ဓာတ်၏အရ သုဒ္ဓကတ္တုကြိယာကား ဝေနေယျသတ္တိတို့၏ သဒ္ဓါ၊ မေတ္တာ၊ ပါမောဇ္ဇ၊ ပီတိ-စသည် ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
- (ဃ) ဟေတုကတ္တုကြိယာ၏ အရကား ထိုအားတတ်သော ရတနာသုံးပါး၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (င) အ-ပစ္စည်း၏ အရလည်းဖြစ်သော ရတနံ-ဟူသော သမာသ်ပုဒ်လုံး၏ အရကား ထို-သော ရတနာသုံးပါးရ၏။

=====

(၅၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကမ္မသာဓနဉာဏ်ကောက်

ကမ္မသာဓနသည်- ၁။ သုဒ္ဓကမ္မသာဓန

၂။ ဟေတုကမ္မသာဓန-ဟုနှစ်မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်- သုဒ္ဓကမ္မသာဓနသည်လည်း-

၁။ ဝုတ္တကမ္မသာဓန၊

၂။ အဝုတ္တကမ္မသာဓန-ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။

ဝုတ္တကမ္မသာဓန ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဝုတ္တကမ္မသာဓနပုဒ်ကို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ-

(က) ကတ္တာန္တု (ခ) ကမ္မဋ္ဌ

(ဂ) ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲ၍ ကောက်ရသည်။ ထိုတွင်-

(က) ကတ္တာန္တုကြိယာအရ ကတ္တာဒါနီ အရဖြစ်သော ပရမတ္ထတရားကို မုချအားဖြင့် ကောက်အပ်၏။

(ခ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရ ပစ္စည်းအရတရား၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိကို ဖလူပစာအားဖြင့်ကောက်အပ်၏။

(ဂ) ပစ္စည်းအရ ထိုမုချ+ဖလူပစာတို့ဖြင့်မှတ်အပ်သော ဝုတ္တကံဒြပ်ကို ကောက်အပ်၏။

အရကောက်ပုံကား

အရီယတိ ဉာယတိတိ အတ္ထော။

ယော အဘိဓေယျော-အကြင်အနက်ကို၊ အရီယတိ ဉာယတိ-သိအပ်၏။

ဣတိ-ကြောင့်၊ သော အဘိဓေယျော-သည်၊ အတ္ထော-မည်၏။

(က) အရ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တာန္တုကြိယာကား အနက်ကို အာရုံပြု၍ သိတတ်သော ဉာဏ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။

(ခ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော အနက်ဒြပ်၏ အာရမ္မဏပစ္စယ သတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။

(ဂ) ထ-ပစ္စည်း၏ အရကား အနက်ဒြပ်ရ၏။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) ပိဋိယတိ သဒ္ဓိယတိ ပရိယာပုဏိယတိတိ ပိဋကံ။

(ခ) ဘုဒ္ဓိတဗ္ဗန္တိ ဘတ္တံ။ (ဂ) ပရိယာပုဏိတဗ္ဗာတိ ပရိယတ္တိ။

(ဃ) ဒါတဗ္ဗန္တိ ဒိန္နံ။

ရှင်းလင်းချက်

ကမ္မသာဓနပုဒ်ကို ဉာဏ်ကောက်ရာ၌ ကတ္တာန္တုတရားနှင့် ကမ္မဋ္ဌတရားတို့ အာရမ္မဏပစ္စယပုဒ်နှင့်ပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် ဆက်သွယ်၍ ပစ္စည်းပြိုင်ရမ္မသာလျှင် ကမ္မဋ္ဌအရ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိကို ကောက်အပ်၏။ ကတ္တာန္တုတရားနှင့် ကမ္မဋ္ဌတရားတို့ ပစ္စယပုဒ် +ပစ္စည်း ဆက်သွယ်၍ မရလျှင် ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရ ပစ္စယပုဒ်ဘောဂုဏ်ကိုသာ ကောက်ရသည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကမ္မဋ္ဌအရ ပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်ကို ကောက်ရသည့်ပုံစံ

- ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာတိ ဣဒံ ပဒဘာဇနိယံ အာရဒ္ဓံ-ဟူသော (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၁၊၉၇။)ပါ၌ အာရဒ္ဓံ-ကို အာရဘိယတေတိ အာရဒ္ဓံ-ဟုပြု။
- (က) အာ-ဥပသာရပုဒ်၏ အရကား ဓာတုတ္တန်ပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်ရ၏။
 - (ခ) ရာ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား မြတ်စွာဘုရား၏ ဝီရိယပြဋ္ဌာန်းသော ဒေသနာဉာဏ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
 - (ဂ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရကား ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ-အစရှိသော ပဒဘာဇနိ (ဝစီဘေဒသဒ္ဓါ)၏ သဟဇာတဒိပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်သည် ကာရဏူ။
 - (ဃ) တ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို-သော ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ-အစရှိသော ပဒဘာဇနိ (ဝစီဘေဒသဒ္ဓါ)ရ၏။

ထပ်မံ ရှင်းလင်းချက်

ဤ အာရဒ္ဓံ-ပြယုဂ်၌ ကတ္တုဋ္ဌအရ ဒေသနာဉာဏ်စိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် ကမ္မဋ္ဌအရ (တ-ပစ္စည်းအရ) အားထုတ်အပ်သော ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ-စသော ပဒဘာဇနိ ဝစီဘေဒသဒ္ဓါတို့ တုပြိုင်တည်းဖြစ်နေသဖြင့် ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်အားတတ်သော ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ-စသော ပဒဘာဇနိ၏ အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်ကို ကမ္မဋ္ဌအရ မကောက်နိုင်။

ဤသို့ ကတ္တုဋ္ဌအရနှင့် ကမ္မဋ္ဌအရတို့ အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်+ပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် ဆက်သွယ်၍ မရသော ကမ္မသာဓနပုဒ်မျိုး၌ ပစ္စယုပ္ပန္နဘောဂုဏ်သာ ကမ္မဋ္ဌအရ ကောက်ရသည်။ တ-ပစ္စည်းအရ ဝစီဘေဒသဒ္ဓါကိုယူလျှင် အာရမ္မဏမျိုး မဟုတ်၊ သဟဇာတမျိုးသာဖြစ်သည်။ တ-ပစ္စည်းအရ ဒေသနာပုဂ္ဂိုလ်၏ စိတ်ဖြင့် မှတ်သားထားသော မနသာဝဝတ္ထပိတသဒ္ဓါဖြစ်လျှင်ကား ကတ္တုဋ္ဌအရ အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်၍ တ-ပစ္စည်းအရ အာရမ္မဏပစ္စည်းဖြစ်နိုင်သည်ကို အထူးသတိပြုမှတ်သားရာ၏။

အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်

ဝါကျအခိုက်၌ ကံကို မဟော (ကတ္တားကိုသာဟော)သော်လည်း ပုဒ်ပြီးနိပ္ပန္န အခိုက်၌ ကံကိုပင် ပြန်၍ အရကောက်ရသော ကမ္မသာဓနမျိုးကို အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်ဟုခေါ်သည်။ ပြယုဂ်ကား- နိဿယ နံ ဝသတိတိ နိဿယော-တည်း။

နံ အာစရိယံ-ကို၊ နိဿယ-မိ၍၊ ဝသတိ-၏၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သော အာစရိယော-သည်၊ နိဿယော-မည်၏။ (နိ+သိ+အ)

- (က) နိ-ဥပသာရပုဒ်၏ အရကား နိဿယဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ခ) သိ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား ဆရာကိုမိ၍ နေသောတပည့်၏ သဒ္ဓါ၊ မေတ္တာပြဋ္ဌာန်းသောစိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
- (ဂ) ကမ္မဋ္ဌကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော ဆရာဒြပ်၏ အာရမ္မဏပစ္စယုပ္ပန်သည် ဖလူပစာအားဖြင့်ရ၏။
- (ဃ) အ-ပစ္စည်း အရကား ထို....သော ဆရာဒြပ်ရ၏။

(၅၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဟေတုကမ္မသာနေ ဉာဏ်ကောက်နည်း

ဟေတုကမ္မသာနေပုဒ်မျိုးကို ဉာဏ်ကောက်သည်အခါ-

- (က) ဟေတုကတ္တုဋ္ဌ (ခ) ဟေတုကမ္မဋ္ဌ
- (ဂ) ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲ၍ ကောက်ရသည်။ ထိုတွင်-
- (က) ဟေတုကတ္တုဋ္ဌအရ ဟေတုကတ္တုဋ္ဌာ၏ အရဖြစ်သော ပရမတ္ထတရားကို ကောက်အပ်၏။
- (ခ) ဟေတုကမ္မဋ္ဌအရ ပစ္စည်းအရတရား၏အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိကို ကောက်အပ်၏။
- (ဂ) ပစ္စည်းအရ ထို မုချ+ဥပစာတို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဟေတုကံခြစ်ကို ကောက်အပ်၏။

အရကောက်ပုံကား

နိပ္ပါဒေတဗ္ဗန္တိ နိပ္ပါဒိတံ။ (နိ+ပဒ+တ)

- (က) နိ-ဥပသာရပုဒ်၏ အရကား ဓာတ္တတ္တာနုတ္တကဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ခ) ပဒ-ဓာတ်၏အရ ဟေတုကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား- ထိုထို အမှုကို ပြီးစေတတ် (ပြုတတ်)သောသူ၏ သတိ၊ ဝီရိယ၊ ဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
- (ဂ) ဟေတုကမ္မဋ္ဌ ကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော ထိုထိုအမှု၏ အာရမ္မဏ ပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာအားဖြင့် ရ၏။
- (ဃ) တ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို...သော ထိုထိုအမှုရ၏။

ကမ္မသာနေ ဉာဏ်ကောက်ပြီး၏။

=====

အမှာ။ ။ ကိတ်သာနေ (၇)ပါးရှိရာ ကတ္တုဋ္ဌာသာနေနှင့် ကမ္မသာနေတို့ ဉာဏ်ကောက် ပုံမှာ အရာလည်းကျယ်၊ ခက်လည်းခက်သဖြင့် အထူးကျက်မှတ်ထားရမည်။ ကျန်သာနေတို့ ဉာဏ်ကောက်ပုံမှာ လွယ်ကူသွားပြီဖြစ်၍ ဤ၌ အကျယ်မပြတော့ဘဲ အကျဉ်းမျှသာ ပြဆိုသွားပါမည်။

ကရဏသာနေ ဉာဏ်ကောက်

၁။ ကတ္တုဋ္ဌ ၂။ ကရဏဋ္ဌ ၃။ ပစ္စယတ္ထ- သုံးချက်ခွဲ။ ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ အတ္တော ဧတေနာတိ ပဒံ။ (ပဒ+အ)

- (က) ပဒ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား ပုဒ်ကို အာရုံပြု၍ သိတတ်သော ဉာဏ်သည် မုချအားဖြင့်ရ၏။
 - (ခ) ကရဏဋ္ဌကြိယာအရကား- ထိုအားတတ်သော (အကွဲရာအပေါင်း-ဟုဆို အပ်သော) ပုဒ်၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာ။
 - (ဂ) အ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို...သော ပုဒ်ရ၏။
- လေကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ သသတိ ဟိသတိ သတ္တေ ဧတေနာတိ ဘတ္တံ။ (သသု+ထ) ဖုသန္တိ ဧတေနာတိ ဖသော။ (ဖုသ+ဏ)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

သမ္ပဒါနသာနေ ဉာဏ်ကောက်

၁။ ကတ္တန္တု ၂။ သမ္ပဒါနန္တု ၃။ ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲ။
ဒါတဗ္ဗော အဿာတိ ဒါနီယော။ (ဘိက္ခု)

- (က) ဒါ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တန္တုကြိယာကား ပေးလှူတတ်သောသူ၏ သဒ္ဓါ၊ မေတ္တာ ပြဋ္ဌာန်းသော ပရိစ္စာဂစေတနာသည် မူချ။
- (ခ) သမ္ပဒါနန္တုကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော ပေးလှူရာဖြစ်သော ရဟန်းဒြပ်၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူ။
- (ဂ) အနီယ-အရ ထို-သော ပေးလှူရာဖြစ်သော ရဟန်းဒြပ်ရ၏။

အပါဒါနသာနေ ဉာဏ်ကောက်

၁။ ကတ္တန္တု ၂။ အပါဒါနန္တု ၃။ ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲ။
ဟိနောတိ ပဝတ္တတိ ဖံလံ ဧတသ္မာတိ ဟေတု။

- (က) ဟိ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တန္တုကြိယာကား အကျိုးဖြစ်သော ပစ္စယပုဂံဓမ္မ၏ ဥပါဒ်သည် မူချ။
- (ခ) အပါဒါနန္တုကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော လောဘ-စသော ဟိတ်တရားတို့၏ ဟေတာဒိပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာ။
- (ဂ) တု-ပစ္စည်း၏အရကား ထို-သော ဟိတ်ခြောက်ပါး တရားရ၏။

ဘာယန္တိ ဧတသ္မာတိ ဘယံ။ (ဘိ+ဏ)

- (က) ဘိ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တန္တုကြိယာကား ကြောက်တတ်သော သတ္တဝါတို့၏ ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မူချ။
- (ခ) အပါဒါနန္တုကြိယာ အရကား ထိုအားတတ်သော ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံ၏ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိသည် ဖလူပစာ။
- (ဂ) ဏ-ပစ္စည်း၏အရကား ထို-သော ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံရ၏။

အဓိကရဏသာနေ ဉာဏ်ကောက်

၁။ ကတ္တန္တု ၂။ အဓိကရဏန္တု ၃။ ပစ္စယတ္ထ-ဟု သုံးချက်ခွဲ။

ဝိဟရန္တိ ဧတ္တာတိ ဝိဟာရော။ (ဝိ+ဟရ+ဏ)

- (က) ဝိ-ဥပသာရပုဒ်၏အရကား ဓာတုတ္ထဝိသေသကဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ခ) ဟရ-ဓာတ်၏အရ ကတ္တန္တုကြိယာကား ရဟန်းတို့၏ ဣရိယာပုထ်လေးပါး ပြဋ္ဌာန်းသော စတုသေန္တတိရုပ်သည် မူချ။
- (ဂ) အဓိကရဏန္တုကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော ကျောင်းဒြပ်၏ ပကတူပ နိဿယသတ္တိသည် ဖလူပစာ။
- (ဃ) ဏ-ပစ္စည်း၏အရကား ထို-သော ကျောင်းဒြပ်ရ၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

- အာဂနာ ရမန္တိ ဧတ္တာတိ အာရာမော။ (အာ+ရမု+ဏ)
- (က) အာ-ဥပသာရပုဒ်၏အရကား အာဂမနဘောဂုဏ်ရ၏။
- (ခ) ရမု-ဓာတ်၏အရ ကတ္တဋ္ဌကြိယာကား သတ္တဝါတို့၏ ရာဂတဏှာ ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုရ။
- (ဂ) အဓိကရဏဋ္ဌကြိယာ အရကား ထိုအားတတ်သော အာရာမံဒြပ်၏ အာရမ္မဏ ပစ္စယသတ္တိ၊ ပကတူပနိဿယသတ္တိသည် ဖလူပစာ။
- (ဃ) ဏ-ပစ္စည်း၏အရကား ထို-သော အာရာမံဒြပ်ရ၏။

ဘာဝသာနေ ဉာဏ်ကောက်

မုယုနံ မောဟော။ (မုဟ+ဏ)

မုဟ-ဓာတ်၊ ဏပစ္စည်းတို့၏ အရကား ဘာဝဝါစကပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဓာတ်အရ၊ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် တွေ့ဝေခြင်း မောဟရ၏။

✓ ဘာဝသာနေ၊ ဟူတုံက၊ ဓာတ်ရ ပစ္စည်းတူသည်သာ။

အန္တ၊ မာန၊ ပစ္စယန္တပုဒ်တို့၏ ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်မှတ်ဖွယ်

အန္တ၊ စွယန္တပုဒ်များကို ကတ္တုသာနေဝစနတ္ထပြုရသည်။ မာနပစ္စယန္တ-ပုဒ်များကိုကား အရာဌာနအားလျော်စွာ ဘော၊ ကံ၊ ကတ္တားသုံးမျိုးတွင် တစ်မျိုးမျိုး ပြုရသည်။ မာန-မှ အန္တ-ပြန်သော ပုဒ်တို့ကို မာနပစ္စယန္တပုဒ်အတိုင်း ဝစနတ္ထပြုရသည်။

▶ အန္တော ကတ္တရိ မာနော တု၊ ဘာဝေ ကမ္မနိ ကတ္တရိ။

အဋ္ဌကထာ+ဋီကာတို့၌ အနုသန္ဓေဝါကျရှိ ဒဿေန္တော၊ ပကာသေန္တော-စသော ပုဒ်တို့ကို အနက်ပေးသည့်အခါ ဒဿေန္တော-ပြလိုသော (ဝါ) မြင်စေလိုသော၊ ပကာသေန္တော-ထင်ရှားစေလိုသော၊ ဝဏ္ဏယန္တော-ဖွင့်ပြလိုသော-ဟု ကာမတ္ထ ပြန်ရသည်။ အန္တ-ပစ္စည်းက ကာမတ္ထကို ထွန်းပြသည်ဟုမှတ်။ ယင်းသို့ ကာမတ္ထကို ထွန်းပြသော အန္တပစ္စယန္တ၊ မာနပစ္စယန္တ-ပုဒ်တို့ကို အနာဂါတ်ဝိဘတ်ဖြင့် ဝစနတ္ထပြုရသည်။

ပုံစံ။ ။ ဝဏ္ဏယိဿတီတိ ဝဏ္ဏယန္တော။

ဒဿယိဿတီတိ ဒဿေန္တော။

ပကာသယိဿတီတိ ပကာသေန္တော-စသည်။

✓ နာဂါတ်နက်မှာ၊ မာနန္တ၊ ရံခါ ကာမတ္ထကို ထွန်းသတည်း။ (ကြီး)

ပုံစံ ။ ။ ဣဒါနိ ယမတ္ထံ ဝေရဉ္စော ဗြာဟ္မဏော အသောသိ၊ တံ ပကာသေန္တော “သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော”တိ အာဒိမာဟ။ (ဝိ၊ ၄၊ ၁၊ ၈၃။)

ဤပုံစံ၌- ပကာသေန္တော-ကို ပကာသယိဿတီတိ ပကာသေန္တော-ဟု ပြု။ (ယော ဥပါလိတ္တေရော-သည်၊ အတ္ထံ-ကို၊ ပကာသယိဿတီ-ထင်ရှားစေလတ္တံ့၊ ဣတိ-ကြောင့်၊ သော ဥပါလိတ္တေရော-သည်၊ ပကာသေန္တော-မည်၏။)

(က) ပ-ဥပသာရပုဒ်၏အရကား ဓာတွတ္တာနုဝတ္တကဘောဂုဏ်ရ၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

- (ခ) ကာသု-ဓာတ်၏အရ သုဒ္ဓကတ္တုဋ္ဌကြိယာကား ဝေရဉ္စာပုဏ္ဏားကြီးကြားသော “သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော” အစရှိသော အနက်ခြံပ်သည် မုချ။
 - (ဂ) ဟေတုကတ္တုဋ္ဌ ကြိယာအရကား ထိုအားတတ်သော ဥပါလိမထေရ်၏ ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဒေသနာဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် ဖလူ။
 - (ဃ) ဇော-ပစ္စည်း၏ အရကား ရူပသိဒ္ဓိမတ္တ၊ ပဒသိလိဋ္ဌတာ-ဟု ဆိုအပ်သော ဘောဂုဏ်ရ၏။
 - (င) အန္တ-ပစ္စည်း၏ အရကား ထို-သော ဥပါလိမထေရ်ရ၏။
- မှတ်ချက်။ ။ ဒဿေန္တ၊ ဒီပေန္တ၊ ပကာသေန္တ-ပုဒ်တို့ကို ဉာဏ်ကောက်ရာ၌-
 ဟေတုကတ္တုဋ္ဌအရ ဒေသကပုဂ္ဂိုလ်၏ ကရုဏာပုဗ္ဗင်္ဂမဉာဏ်ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ကောက်ရသည်။
- ✓ ဒဿေန္တ၊ ဒီပေန္တ၊ ပကာသေန္တ၊ ကျမ်း၌ပြုမူ၊ ကရုဏာရေးရှ၊ ဉာဏ်ကိုယူ။ (တွင်းကြီး၊ ၆၇၂)

တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ် ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်မှတ်ဖွယ်

ကလာပါဒီသု ဘာဝတ္ထေ၊ တုနာတျာဒိ ဝိဓိယတေ။
 ကစ္စာနာဒီသု ကတွတ္ထေ၊ ကိတ်သညာယ ဝိဓိယတေ။
 ကိတ်သညတ္ထေကကတ္တုန-မိတိ ဝုတ္တသဘာဝတော။
 ကတ္တရိယေဝ တုနာဒိ၊ ကထိတံ ရူပသိဒ္ဓိယံ။

အထက်ပါ ဘေဒစိန္တာနှင့် အညီ တွာဒိပစ္စယန္တ-ပုဒ်တို့ကို

၁။ ကလာပ်ကျမ်းဆရာအလို ဘာဝသာဓနဝစနတ္ထ ပြုရသည်။

၂။ ကစ္စည်း၊ ရူပသိဒ္ဓိဆရာတို့အလို (အညေ ကိတ်၊ ကတ္တရိ ကိတ်-တို့ကိုထောက်၍) ကတ္တုသာဓနဝစနတ္ထပြုရသည်။

၃။ တဒ္ဓိတသမာသကိတကာ နာမံ ဝါ တဝေတုနာဒီသုဇာတိ ဧတ္ထ အတဝေတုနာဒီ သူတိ နာမဗျပ္ပဒေသယ နိသေဓနတော တဒန္တာနံ နိပါတတ္တံ သိဒ္ဓိ ဘဝတိ-ဟူသော ရူပသိဒ္ဓိ (တဝေတုနာဒီသု ကာ-သုတ်အဖွင့်)ကို ထောက်လျှင် တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ် များမှာ နိပါတ်ပုဒ် ဖြစ်သောကြောင့် ဝစနတ္ထမပြုကောင်း။

ဉာဏ်ကောက်ပုံ

- နမတီတိ နတွာ။ (နမု+တွာ)
- (က) နမု-ဓာတ်၏ အရကား ရှိခိုးသောသူ၏ ပဏာမဇေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် မုချ။
 - (ခ) ရှေးရှေး၌ဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရ-စသည်သည် ဖလူ။
 - (ဂ) နောက်နောက်၌ဖြစ်သော အန္တရာယ်ကင်းခြင်း၊ ကျမ်းပြီးစီးခြင်း-စသော အကျိုးတရားများသည် ကာရဏူ။
 - (ဃ) တွာ-ပစ္စည်း၏အရကား ထို-သော ရှိခိုးသောသူ ရ၏။

(၅၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ထိုသို့ပင် ရငြားသော်လည်း တွာဒိပစ္စယနုပုဒ်တို့သည် ကြိယာပုဒ်ဖြစ်၍ ကြိယာကို ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ဓာတွတ္ထ (အန္တတ္ထ) သည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့်ရ၏။

(တစ်နည်း) နမနံ နတွာ။ (နမု+တွာ)

နမု-ဓာတ်+တွာ ပစ္စည်း၏ အရကား ဘာဝဝါစကပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဓာတ်အရ ပစ္စည်းအရ အထူးမရှိသောကြောင့် ရှိခိုးခြင်း(ပဏာမစေတနာ)ရ၏။

ဝိသေသနဉာဏ်ကောက်နည်း

ဝိသေသနပုဒ်သည် ခြစ်ကို မဟော၊ ဂုဏ်ကိုသာ ဟောသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိသေသနပုဒ်တို့ကို ဝိဂြိုဟ်ဆို ဉာဏ်ကောက်သည့်အခါ ဝိသေသျှခြစ်ဆိုက်အောင် ကောက်ပြီးနောက် အောက်ပါအတိုင်း ဝိသေသနဆက်ကောက်ရပြန်သည်။

ကောက်ပုံကား

၁။ ဝိသေသနပုဒ်သည် သမာသ်နာမ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်၊ တစ်မျိုးမျိုးဖြစ်အံ့ -

“ထိုသို့ပင် ရငြားသော်လည်း ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဂုဏ်ကိုသာ လျှင် ပဓာနအားဖြင့် ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော အန္တတ္ထသည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏” ဟု ကောက်ရသည်။

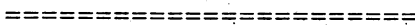
၂။ ဝိသေသနပုဒ်သည် ကိတ်နာမ်ပုဒ်ဖြစ်အံ့ -

“ထိုသို့ပင် ရငြားသော်လည်း ဝိသေသနပုဒ်တို့၏ သဘောသည် ဂုဏ်ကိုသာလျှင် ပဓာနအားဖြင့်ဟောမြဲဖြစ်သောကြောင့် ဆိုခဲ့ပြီးသော ဓာတွတ္ထသည်သာလျှင် ပဓာနအားဖြင့် ရ၏” ဟု ကောက်ရသည်။

မှတ်ချက်။ ။ သမာသ်တဒ္ဓိတ်အတွက် အန္တတ္ထကို ကောက်။

• ကိတ်အတွက် ဓာတွတ္ထကို ကောက်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန် ပြီး၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၅၇)

ဝါကျ (၁၈) မျိုး မူလ+မူလီ+သင်္ကေတအနက်

တွဲစပ်မှတ်ဖွယ်ဇယားပုံ

“ဝါကျ(၁၈)မျိုး”

စဉ်	မူလ	မူလီ	သင်္ကေတအနက်
၁	သင်္ခေပ	ဝိတ္တာရ	ချဲ့ဦးအံ့
၂	ဝိတ္တာရ	သင်္ခေပ	အကျဉ်းချုပ်ဆိုအံ့
၃	ဒဠိယ	ဒဠိကရဏ	မှန်၏/သင့်စွ
၄	အပါကဋ	တပ္ပါကဋိကရဏ	ထင်ရှားအောင်ပြဦးအံ့
၅	နိဂမနိယ	နိဂမန	နိဂုံးကိုဆိုဦးအံ့
၆	ဖလ	ကာရဏ	(ဟိ-ယသွာ) အကြင်ကြောင့်
၇	ကာရဏ	ဖလ	ထို့ကြောင့်/ဟိ-အကျိုးကို ဆိုအံ့
၈	ယုတ္တိ/ လဒ္ဓဂုဏိယ	လဒ္ဓဂုဏ	အကျိုးကိုဆိုဦးအံ့/ ထို့ကြောင့်
၉	အယုတ္တိ/ လဒ္ဓဒေါသိယ	လဒ္ဓဒေါသ	အပြစ်ကိုဆိုအံ့/ လဒ္ဓဒေါသထင်ရှားပြအံ့
၁၀	အာရဒ္ဓ/ မူလဇ္ဈေဒ	ဝါကျာရဗ္ဗ	ဆက်ဦးအံ့
၁၁	အမူလဇ္ဈေဒ	ဥပနာသ	ဆက်ဦးအံ့
၁၂	သာမည	ဝိသေသ	အထူးကိုဆိုဦးအံ့
၁၃	ဝိသေသ	သာမည	သာမညကား
၁၄	အန္ဓယ	ဗျတိရောက	ဗျတိရိက်ကား
၁၅	ဗျတိရောက	အန္ဓယ	အလျော်ကိုဆိုဦးအံ့/ စင်စစ်ကား/ အန္ဓယကား
၁၆	သမ္ဘာဝနာ	ဂရဟာ	ထိုသို့ပင်...သော်လည်း
၁၇	ဂရဟာ	သမ္ဘာဝနာ	ထိုသို့ပင်....သော်လည်း
၁၈	ပက္ခ	ပက္ခန္ဓရ	အဖို့တပါးကို ဆိုဦးအံ့/ သည်သာမကသေး

(၅၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အာဂုံကျက်မှတ်ဆောင်ထားရမည့်
ဝါကျ (၁၈) မျိုးဆိုရိုး အကျဉ်း

- ၁။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို ထုတ်ဖော်ချဲ့ပြသောဝါကျသည် ဝိတ္ထာရဝါကျမည်၏။
- ၂။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို အကျဉ်းချုံးသောဝါကျသည် သင်္ခေပဝါကျမည်၏။
- ၃။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို ခိုင်မြဲအောင် ပြုပေးသောဝါကျသည် ဒဋ္ဌိကရဏဝါကျမည်၏။
 - ယင်းသည်လည်း-
 - (က) ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ
 - (ခ) အာဂမဒဋ္ဌိကရဏဝါကျ-ဟု နှစ်ပါးအပြားရှိ၏။ ထိုတွင်-
 - ယုတ္တိအားဖြင့် ခိုင်မြဲအောင်ပြုပေးသော ဝါကျသည် ယုတ္တိဒဋ္ဌိကရဏဝါကျမည်၏။
 - အာဂုံပါဠိတော်တို့ဖြင့် ခိုင်မြဲအောင်ပြုပေးသော ဝါကျသည် အာဂမဒဋ္ဌိကရဏဝါကျမည်၏။
- ၄။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို ထင်ရှားအောင်ပြုပေးသော ဝါကျသည် တပ္ပါကဋ္ဌိကရဏဝါကျမည်၏။
- ၅။ ရှေးဆိုခဲ့ပြီးသော စကားရပ်များကို ပြန်၍နိဂုံးအုပ်ပေးသော ဝါကျသည် နိဂမနဝါကျမည်၏။
- ၆။ ရှေးဝါကျ၏ အကြောင်းကိုပြသော ဝါကျသည် ကာရဏဝါကျမည်၏။
- ၇။ ရှေးဝါကျ၏ အကျိုးကိုပြသော ဝါကျသည် ဖလဝါကျမည်၏။
- ၈။ ရှေးဝါကျမှ ရအပ်သော အကျိုးဂုဏ်ကို ပြတတ်သောဝါကျသည် (ဝါ) ရှေးဝါကျ၌ ဆိုထားခဲ့သည့်အတိုင်းယူလျှင် ရအပ်သော အကျိုးကို ပြသောဝါကျသည် (ဝါ) အကျိုးရင်းကို ပြပြီး၍ ထိုအကျိုးရင်းမှ တဆင့် ရအပ်သော အကျိုးတပါးကို ပြသော ဝါကျသည် လဒ္ဒဂုဏဝါကျမည်၏။
- ၉။ ရှေးဝါကျမှ ရအပ်သောအပြစ်ကို ပြတတ်သောဝါကျသည် (ဝါ) ရှေးဝါကျ၌ ဆိုထားသည့်အတိုင်းမယူလျှင် ရအပ်သောအပြစ်ကို ပြသောဝါကျသည် လဒ္ဒဒေါသဝါကျမည်၏။
- ၁၀။ ပြောလက်စစကား ပြတ်ပြီးမှ ပြန်၍ဆက်ပြသော ဝါကျသည် ဝါကျာရမ္မဝါကျမည်၏။
- ၁၁။ ရှေးဝါကျ၌ စကားမပြီးပြတ်ခဲ့၍ ဆက်လက်ပြသောဝါကျသည်(ဝါ) စကားစပ်သဖြင့် အစိုစကားတစ်ခုကို ဆက်လက်ပြသောဝါကျသည် (ဝါ) အမှာအထားကို ပြသောဝါကျသည် ဥပနာသဝါကျမည်၏။
- ၁၂။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို အထူးပြုသောဝါကျသည် (ဝါ) ဤ၌ အလိုရှိအပ်သော အနက်ထူးကို ထုတ်ပြသောဝါကျသည် ဝိသေသဝါကျမည်၏။
- ၁၃။ ရှေးဝါကျ၏ အများဆိုင်အနက်ကို ထုတ်ဖော်ပြသော ဝါကျသည် သာမညဝါကျမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၅၉)

- ၁၄။ ဆန့်ကျင်ဘက်အနက်ကို ပြသောဝါကျသည် ဗျတိရေကဝါကျမည်၏။
- ၁၅။ အလျော်ဖြစ်သောအနက်ကို ပြသောဝါကျသည် အနွယ်ဝါကျမည်၏။
- ၁၆။ ရှေးဝါကျ၏ စကားရပ်ကို ကဲ့ရဲ့သောဝါကျသည် (ဝါ) ကဲ့ရဲ့အပ်သော အနက်ကို ပြသောဝါကျသည် ဂရဟာဝါကျမည်၏။
- ၁၇။ ရှေးဝါကျစကားရပ်ကို ချီးမွမ်းသောဝါကျသည် (ဝါ) ချီးမွမ်းအပ်သော အနက်ကို ပြသောဝါကျသည် သမ္ဘာဝနာဝါကျမည်၏။
- ၁၈။ ရှေးဝါကျမှ အခြားအဖို့တပါးကို ပြသောဝါကျသည် ပက္ခန္ဓရဝါကျမည်၏။
- အမှာ။ ။ ဤဝါကျ(၁၈)မျိုးအပြင် ပုစ္ဆာ+ဝိသဇ္ဇနာ၊ အနိယမ+နိယမ၊ ဥပမာနာ+ ဥပမေယျ-စသော ဝါကျအမည်များကိုလည်း သုံးစွဲလေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့ကို ဝါကျ(၁၈)မျိုးသို့သွင်းလျှင် ပက္ခ+ပက္ခန္ဓ၌ ဝင်သည်။

=====

“နှစ်၊ သုံးအတွက်၊ သက်လုံးကောင်းရန်၊ ဤနိယံများ ကျက်မှတ်ထား”

ဝိတ္ထာရ + သင်္ခေပ

- ၁။ ဂုဏ္ဍိ-သင်္ခေ၊ တည်နေဝါကျ၊ ပုဗ္ဗဌာကို၊ ချဲ့ကာတက်ဘိ၊ နိပါတ်ဟိ၊ မှတ်သိ ဝိတ္ထာရာ။
- ၂။ ကထံ-တတ္ထ၊ ဟိတ်ပြနောက်မှာ၊ ဟိ-ရောက်လာ၊ ချဲ့ကာယူကြမင်း။
- ၃။ တတ္ထ-ချီလျက်၊ စကားတက်မှု၊ မှတ်ယူဝိတ္ထာရာ။
- ၄။ အနုသန္ဓေနောက်၊ တတ္ထရောက်၊ မဖောက် ဝိတ္ထာရာ။
(အနုသန္ဓေနောက်၊ တတ္ထရောက်၊ မဖောက် ဝိတ္ထာ၊ ပက္ခန္ဓာ။)
- ၅။ အဓိပ္ပါယ်၊ အတ္ထောရှိက၊ ဂုဏ္ဍိဖော်ပြ၊ စကားကျ။
- ၆။ ဣတိ ဂုဏ္ဍိ၊ ဟောတိခံ၊ ပဒပိဏ္ဍတ္ထ၊ ဝိတ္ထာရ။
- ၇။ ဣဒံ ဂုဏ္ဍိ၊ ဟောတိခံ၊ ဝါကျပိဏ္ဍတ္ထ၊ ဝိတ္ထာရ။
- ၈။ ဟေတုနောင်မှ၊ ဟိနှင့်ပြမှု၊ ချဲ့မှသင့်မည်၊ ဝိတ္ထာပြီ။
- ၉။ ဟေတု-သရူပ၊ ချဲ့၍ပြ၊ မှတ်ကြဝိတ္ထာရာ။
- ၁၀။ သေယျထိဒံ၊ တက်လာပြန်၊ ဖော်ရန်ဂုဏ္ဍိ။
- ၁၁။ သေယျထိဒံ၊ တက်လာပြန်၊ မှတ်ရန် ဝိတ္ထာရ။
- ၁၂။ တထာ ဟိမှာ၊ ဉာဏာ၊ ရံခါ ချဲ့၊ မြဲ၊ စွဲ။
- ၁၃။ အတ္ထုဒ္ဓါရ၊ ပြသည့်နောက်တွင်၊ ဟိ-ကိုမြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဒဇ္ဇိစွဲ။
- ၁၄။ အဓိဝစနံ၊ နာမံ-ပုဒ်နောက်၊ ဟိ-လျှင်ရောက်၊ နက်ကောက် ချဲ့၊ ထင်၊ မြဲ။
- ၁၅။ ဟောတိ စေတ္ထ၊ စ-နက်ရ၊ သင်္ခေပ-ဟုစွဲ။
- ၁၆။ အဓိပ္ပါယ်၊ အတ္ထောနောက်တွင်၊ နိပါတ်မြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဟိတ်၊ ဆက်၊ မြဲ။

(၆၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဒဋ္ဌိကရဏ

- ၁။ ထူးဆန်း၍ကား၊ နှစ်ဆူပြား၍၊ လှုပ်ရှား မခိုင်၊ ရှေ့နက်ယိုင်၊ မြဲခိုင် ဒဋ္ဌိခင်း။
- ၂။ ဝုတ္တဉ္ဇေတ၊ အာဂမ၊ ယူရဒဋ္ဌိရင်း။
(ဝုတ္တဉ္ဇေတ၊ ယထာဟ-နှင့်၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ တွေ့ကြုံပြန်၊ မှန်ရန် အာဂမဒဋ္ဌိ။)
(အာဂမ-၏၊ ရှေ့နားဟိ၊ ယုတ္တိဒဋ္ဌိများသတည်း။)
- ၃။ တေနေဝါဟ၊ ဉာပကာ၊ တဝ ဒဋ္ဌိယာ။
- ၄။ ဧဝ၊ ကေဝလံ၊ နှစ်တန်ကပ်ရှိ၊ နိပါတ်ဟိ၊ ယုတ္တိ ဒဋ္ဌိစွဲ။
- ၅။ တထာ ဟိ-မှာ၊ ဉာပကာ၊ ရံခါ ချဲ့၊ မြဲ၊ စွဲ။
- ၆။ န ဟိ တက်ရာ၊ ဟိ-နက်မှာ၊ ဟိတ်ပါ ဒဋ္ဌိစွဲ။
- ၇။ အဓိဝစနံ၊ နာမံ-ပုဒ်နောက်၊ ဟိ-လျှင်ရောက်၊ နက်ကောက် ချဲ့၊ ထင်၊ မြဲ။
- ၈။ အတ္ထုဒ္ဓါရ၊ ပြသည့်နောက်တွင်၊ ဟိ-ကိုမြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဒဋ္ဌိစွဲ။
- ၉။ သန္နိဋ္ဌာန်နောင်၊ ဟိ-နှင့်ဆောင်၊ မြဲခေါင် ဒဋ္ဌိ၊ ဇောတကပြီ။
- ၁၀။ ဟေတု နောက်မှာ၊ ဟိ-သဒ္ဓါ၊ ရံခါ ဒဋ္ဌိ၊ ဇောတကပြီ။
- ၁၁။ ဝုတ္တံ၊ တေနာဟ၊ စသည် ဝက္ခတိ၊ ရှိသည့်အညီ၊ ပုဒ်နှင့်ညီမူ၊ ဒဋ္ဌိဉာပကာ၊ စုဒ်ထုတ်ရာ၊ မှတ်ကြ အရာမျှော်။

တပျိကဋ္ဌိကရဏ

- ၁။ လီနတ်တဖြာ၊ ဥပမာနောက်၊ ဟိ-လျှင်ရောက်၊ နက်ကောက်ထင်ရှားခြင်း။
- ၂။ လီန-သင်္ကာ၊ ဗျာဘိစာကြောင့်၊ ယသ္မာနောက်၊ ပန-ရောက်၊ နက်ကောက် ထင်ရှားစွဲ။
- ၃။ မူလစကား၊ လျှို့ဝှက်ငြား၍၊ ထင်ရှားပြဘိ၊ နိပါတ်ရှိ၊ ယုဘိ ပါကဋ္ဌာ။
- ၄။ ရှေ့ဝါကျဝယ်၊ ပမာဆွယ်၍၊ နောက်ဝယ်ဝါကျ၊ တက်လာက၊ မှတ်ကြ ပါကဋ္ဌိ။
- ၅။ အဓိဝစနံ၊ နာမံ-ပုဒ်နောက်၊ ဟိလျှင်ရောက်၊ နက်ကောက် ချဲ့၊ ထင်၊ မြဲ။
- ၆။ အတ္ထုဒ္ဓါရ၊ ပြသည့်နောက်တွင်၊ ဟိ-ကိုမြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဒဋ္ဌိစွဲ။
- ၇။ အဓိပ္ပာယော၊ အတ္ထောနောက်တွင်၊ နိပါတ်မြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဟိတ်၊ ဆက်၊ မြဲ။

နိဂမန

- ၁။ လဒ္ဒဂုဏ်ပြ၊ ဒေါသတစ်ဖုံ၊ နိဂုံးတစ်ဖြာ၊ သရုပ်မှာ၊ လျော်စွာ ဧဝံ-ပြ။
- ၂။ ဝိတ္တာ-နောက်ရှိ၊ ဟောတိ စေတ္ထ၊ သင်္ဂဟ၊ မှတ်ကြ နိဂုံးသာ။
- ၃။ ဣတိ-မျှသာ၊ နိဂုံးသာ၊ ရံခါ သရုပ်ပြ။
- ၄။ တေန ဝုတ္တံ၊ တည်ပါဠိပြန်ပြ၊ ထားကုန်ကြမူ၊ လဒ္ဒဂုဏ၊ ဆိုကုန်ကြ၏၊ နိဂုံး- ထင်လှ၊ နောတက္က။
- ၅။ ဧဝံ ဆုံးသတ်၊ နိဂုံးမှတ်၊ ဆုံးဖြတ် အပြီးဇာည်း။
- ၆။ ဧတ္တာဝတာ၊ နိဂမာ၊ တစ်ခါ အဆုံးသတ်။

• ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကာရဏာ+ ဖလ

- ၁။ န ဟိ-တက်ရာ၊ ဟိ-နက်မှာ၊ ဟိတ်ပါ ဒဠိစွဲ။
- ၂။ အကျိုး၏ နောက်၊ နိပါတ်ရောက်၊ မဖောက် ကာရဏာ။
- ၃။ တသွာ တင်းလင်းရှိရာ၊ ရှေ့ဟိ-သဒ္ဓါကား၊ ကာရဏသာ များသတည်း။
- ၄။ တသွာနောက်၊ ကျိုးရင်းရောက်၊ ရှေ့ထောက် ဟိ-မှာ၊ အကြောင်းသာ။
- ၅။ ဒဠိ-မည်ရ၊ ယင်းဝါကျ၊ ကာရဏ ယူလေမြဲ။
- ၆။ အဓိပ္ပါယ်၊ အတ္ထောနောက်တွင်၊ နိပါတ်မြင်၊ ချဲ့, ထင်, ဟိတ်, ဆက်, မြဲ။

လဒ္ဓဂုဏာ+ လဒ္ဓဒေါသ

- ၁။ လဒ္ဓဂုဏ်ပြ၊ ဒေါသတံဖုံ၊ နိဂုံးတစ်ဖြာ၊ သရုပ်မှာ၊ လျော်စွာ ဧဝံ-ပြ။
- ၂။ ဧဝံ သတိ၊ သန္တေရှိလျက်၊ ယုတ္တိနောင်မှ၊ တက်တုံက၊ လဒ္ဓဂုဏ၊ အယုတ္တိ နောင်မှ၊ တက်တုံက၊ လဒ္ဓဒေါသ ခေါ်သတည်း။
- ၃။ ချဲ့, မြဲ-ဟိနောက်၊ တသွာ-ရောက်၊ မဖောက် လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၄။ သီးခြား တသွာ၊ ရှိလေရာ၊ ယူပါ လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၅။ အကြောင်း ဟိ-မှန်၊ အရင်းပြန်၊ နောက်ဌာန် လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၆။ ဧဝဉ္စ ကတွာ၊ သာကော၊ တဖြာ လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၇။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ၊ ပါဠိတွေ့ကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်လည်းပြ၊ သာကော။
- ၈။ တေန ဝုတ္တံ၊ တည်ပါဠိပြန်ပြ၊ ထားကုန်ကြမှု၊ လဒ္ဓဂုဏ၊ ဆိုကုန်ကြ၏၊ နိဂုံးထင်လှ၊ နော တက္က။
- ၉။ ဧဝဉ္စ ကတွာ၊ တသွာ တေန၊ အယံ ဟေတ္တာတိ၊ မနသိကတွာ၊ ကျမ်းမှာ လာကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၁၀။ တေနာဟု-ပြ၊ တေန ဝုတ္တံ၊ တွေ့ကြုံပြန်က၊ လဒ္ဓဂုဏ်လည်းပြ၊ မြင်းဆက်ခွ။
- ၁၁။ ကျိုးတဆက်မှ၊ ကျိုးဆက်ပြ၊ မှတ်ကြ လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၁၂။ လဒ္ဓဂုဏ၊ ဟူလက၊ ကမ္မဆုံးထားစေ။
- ၁၃။ ဧဝဉ္စိမှာ၊ ကျိုး+ပြစ်ရှာ၊ လျော်စွာအနက်ခင်း။
- ၁၄။ တေန-ဒဿေတိ (ဒီပေတိ)၊ ပါဠိတွေ့ကြုံ၊ လဒ္ဓဂုဏ်။
- ၁၅။ ယဒိနောက်မှ၊ နိပါတ်ပြ၊ လဒ္ဓဒေါသစွဲ။
- ၁၆။ ယဒိနောက်မှ၊ စ-ပနနှင့်၊ တကွယုဉ်လျက်၊ စကားတက်က၊ လဒ္ဓဒေါသ ခေါ်သတည်း။
- ၁၇။ အညထာနောက်၊ နိပါတ်ရောက်က၊ နက်စွဲရ၊ ဒေါသ-ဗျတိစွဲ။
- ၁၈။ ဣတရဏာနောက်၊ ဟိ-လျှင်ရောက်မှု၊ မှတ်ယူ လဒ္ဓဒေါသ။
- ၁၉။ တသွာ-အတ္ထော၊ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ မှတ်လော လဒ္ဓဂုဏ်။

(၆၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဝါကျာရပ္ပ + ဥပနာသံ

- ၁။ ပြတ်ပြီးစင်းစင်း၊ စုဒ်ထုတ်လျင်းမှု၊ မှတ်ယူ ဝါကျာရမ္ပ။
- ၂။ မပြတ်စပ်ကာ၊ စုဒ်ထုတ်ရာကား၊ ဥပနာသ၊ မှတ်သားကြ၊ ရှေးကထုံးမှီ၊ ကျမ်းအညီ။
- ၃။ ဧတ္ထ စ-မှာ၊ စ-သဒ္ဓါ၊ မှတ်ပါ ဝါကျာရမ်။
- ၄။ အယံ-ဧတ္ထ၊ တာဝ-နောက်မှာ၊ နိပါတ်ပါ၊ ဝါကျာရမ္ပစွဲ။
- ၅။ အဓိပ္ပါယော၊ အတ္ထောနောက်တွင်၊ နိပါတ်မြင်၊ ချဲ့၊ ထင်၊ ဟိတ်၊ ဆက်၊ မြဲ။
- ၆။ စ ပန-ဟု၊ တကွ တက်ရာ၊ စ-နက်မှာ ဆက်၊ ပန-နက်၊ ထူးချက် ခိပ္ပါယ်စွဲ။
- ၇။ အတိဒေသ၊ ညွှန်းဖွင့်က၊ ပက္ခ၊ ဝါကျာရမ်။

ဝိသေသ + သာမည

- ၁။ သစေ ဣဓ၊ နောက် ပန၊ ဝိသေသ-ဟုစွဲ။
- ၂။ အတ္ထုဒ္ဓေသ၊ ဟူလတ်က၊ ဝိသေသဝါကျပင်။
- ၃။ အတ္ထုဒ္ဓေသ၊ ပြုလတ်က၊ ဣဓ ပနထားမြဲသာ။
- ၄။ ပက္ခန္တရ-ဝိသေသ၊ နှစ်ဝ ယူလေပါ။
- ၄။ စ-ပန-ဟု၊ တကွတက်ရာ၊ စ-နက်မှာ ဆက်၊ ပန-နက်၊ ထူးချက်ခိပ္ပါယ်စွဲ။
- ၅။ ဧဝ၊ စ၊ ဝါ၊ ပန-ပါမူ၊ ကန့်ယူ ဧဝ၊ စ-ဝါမျှသာ၊ ဆည်းပေါင်းရာ၊ ပနာ ထူးကြောင်းစွဲ။
- ၆။ မူလ-သာမန်၊ ဝါကျထွက်ကို၊ ထူးရန် ထွန်းဘိ၊ နိပါတ်ရှိ၊ မှတ်သိ ဝိသေသ။

ဗျတိရေက + အန္တယ

- ၁။ ဗျတိရေက၊ အန္တယ၊ သေဓ-ပါ၊ မပါ။
- ၂။ အနက်ရောက်လျော်၊ နွယ်ခေါ်၊ ပြန်သော် ဗျတိရေ။
- ၃။ အညထာ-နောက်၊ နိပါတ်ရောက်က၊ နက်စွဲရာ၊ ဒေါသ ဗျတိစွဲ။
- ၄။ န ဟိ၊ န စ၊ ဆိုသမျှ၊ ဗျတိရိုက်ချည်း၊ ဆရာနည်း။

သမ္ဘာဝနာ + ဂရဟာ

- ၁။ ပန-စပ်ရာ၊ ယုတ်၊ နည်းပါ၊ ဂရဟာ-မှတ်စေချင်။
- ၂။ ယင်းတို့စပ်ရာ၊ များမြတ်ပါ၊ သမ္ဘာဝနာပင်။
- ၃။ ပန-နဂ္ဂဟာ၊ ထွန်းတုံပါ၊ ကိဉ္ဇာ-အရစိ။
- ၄။ ကိဉ္ဇာပိ-က၊ နဂ္ဂဟ၊ ပန-အရစိ။

ပက္ခန္တရ + ပက္ခ

- ၁။ ဝါ-အထ ဝါ၊ အပိ စ-အပရော နယော၊ တက်သောဝါကျ၊ ပက္ခန္တရ။
- ၂။ ပေါင်းပြီး စိတ်ပြ၊ နောက်ပက္ခ၊ ယူကြ ပက္ခန်ပင်။
- ၃။ တတော ပရံ-နောက်၊ နိပါတ်ရောက်၊ နက်ထောက် အဖို့စွဲ။
- ၄။ အတ္ထုဒ္ဓေသ၊ ပြုလတ်က၊ ဣဓ ပန-ထားမြဲသာ။
- ၅။ ပက္ခန္တရ၊ ဝိသေသ၊ နှစ်ဝ ယူလေပါ။

=====

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိရပြေ ဂါထာများ

ဟိ-အနက် (၉)

ဝါကျာရမ္ဘေ ဝိတ္တာရေ စ၊ ဒဠိယံ ဖလဟေတုကေ။

တပ္ပါကဠိကရေ စေဝ၊ ဝိသေသေ အန္တယေပိ စ။

ဗျတိရေကေ စ ဟိ-သဒ္ဓေါ၊ နဝတ္ထေသု ပကာသိတော။ (ဂန္ထာဘရဏ၊၇။)

✓ ဝါကျာရမ္ဘ၊ ဝိတ္တာရနှင့်၊ ဖလ၊ ဟေတု၊ ဒဠိပြု၍၊ ထင်မူ ပါကဠ၊ ဝိသေသနှင့်၊ နွယ်၊ ဗျတိ၊ နက်ဟောရှိ၊ ဟိ-၏ ကိုးအတ္တာ။

စ-အနက် (၉)

ဝါကျာရမ္ဘေ ဖလေ စေဝ၊ ကာရဏေ စ ဝိသေသံကေ။

တပ္ပါကဠိကရေ စေဝ၊ ဒဠိယမ္ပိ ပက္ခန္တရေ။

အန္တယေ ဗျတိရေကေ စ၊ စ-သဒ္ဓေါပိ ပဝတ္ထရေ။ (ဂန္ထာဘရဏ၊၈။)

✓ ဟိ-နက်ကိုးတန်၊ ပက္ခန် ဖြည့်စွက်၊ ဝိတ်-ကို ဖျက်၊ စ-နက်ကိုးမျိုးသာ။

ပန-အနက် (၁၁)

ဝါကျာရမ္ဘေ ဝိသေသေ စ၊ ဟေတုဖလေသု အန္တယေ။

ဒဠိ တပ္ပါကဠိကရေ၊ ဗျတိရေကေ ပက္ခန္တရေ။

သမ္ဘာဝနေ ဂရဟေ စ၊ ပန-သဒ္ဓေါ ပကာသိတော။ (ဂန္ထာဘရဏ၊၉။)

✓ စ-နက် ကိုးချက်၊ လောင်းစွက် သမ္ဘာဝနာ၊ ဂရဟာ၊ ဟောရာ ပန၊ ဆယ့်တစ်ရ။

အ-အနက် (၁၀)

ပဋိသေဓေ ဝုဒ္ဓိတဗ္ဘာဝေ၊ အညတ္ထေ သဒိသေပိ စ။

ဝိရဒ္ဓေ ဂရဟေ သုညေ၊ အကာရော ဝိရဟ+ပွကေ။

ဣတိ-အနက် (၇)

ဣတိ ဟေတုပွကာရေသု၊ အာဒိမိစာ၊ ဝဓာရဏေ။

နိဒဿနေ ပဒတ္တဿ၊ ဝိပလ္လာသေ သမာပနေ။

ပိ, အပိ-အနက်(၄)

သမုစ္စယေ အပေက္ခေ စ၊ သမ္ဘာဝနေ စ နိန္ဒာယံ။

ပိ-သဒ္ဓေါ စ အပိ-သဒ္ဓေါ၊ စတုတ္ထေသု ပကာသိတော။

တစ်နည်း။ ။ သမ္ဘာဝနေ စ ဂရဟာ၊ ပေက္ခာသု စ သမုစ္စယေ။

ပဗ္ဗေ သံဝရဏေ စေဝ၊ အာသိသတ္ထေ အပိ+ရိတ်။

ဝါ-အနက် (၇)

သမုစ္စယေ စောပမာယံ၊ သံသယေ ပဒပူရဏေ။

ဝဝတ္ထိတ ဝိဘာသာယံ၊ ဝါ-ဝဿဂ္ဂေ ဝိကပ္ပနေ။

(၆၄)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်စကားလမ်းညွှန်

ဧဝ-အနက် (၄)

နိယမေ စာဝဓာရဏော၊ သန္နိဋ္ဌာနေ စ ဝုစ္စတော။
ပဒပူရဏမတ္ထေပိ၊ ဧဝ-သဒ္ဓေါ ဝိဘာဝိနာ။

ဧဝ-အနက်(၁၁)

ဧဝံ နိဒဿနာ+ကာရော၊ ပမာသု သမ္ပဟံသနေ။
ဥပဒေသေ စ ဝစန-ပဋိဂ္ဂါဟေ'ဝဓာရဏော။
ဂရဟာယေ ဒမတ္ထေ စ၊ ပရိမာဏေ စ ပုစ္ဆနေ။

တာဝ-အနက် (၄)

ပဌမတ္ထေ ကမတ္ထေ စ၊ ဝတ္တဗ္ဗန္တရာပေက္ခနေ။
အနုညာတေ တေသွ'တ္ထေသု၊ တာဝသဒ္ဓေါ ပဝတ္တတိ။ (ဇူ၊ ၁၃၀၊)

အမှာ။ ။ ဤသည်တို့ကား အမေးများသော နိပါတ်ပုဒ်တို့၏ အတ္ထုဒ္ဓါရတို့ဖြစ်သည်။
စွမ်းနိုင်ပါက အဘိဓာန်အဗျယဝဂ်တစ်ခုလုံးကို ကျက်မှတ်ထားရမည်။

=====

၅။ နံပါတ်ဆိုင်ရာ မှတ်သားပွယ်များ

(၅) နံပါတ်ပုစ္ဆာ၌-ဓာတု၊ ပစ္စယ၊ ဝိဘတ္တိ၊ ဂဏ၊ ကာရက၊ ကြိယာ၊ ပဒ၊
လိင်္ဂ-တို့ကို မေးလေ့ရှိသည်။

- ဓာတု-ဟူသည် = ဂမု၊ ပစ-စသော အာချာတ်ဓာတ်၊ ကိတ်ဓာတ်တို့တည်း။
- ဓာတုတ္ထ-ဟူသည် = ဂမု-ဓာတ်၏ ဂတုတ္ထ၊ ပစ-ဓာတ်၏ ပါကတ္ထ-စသည်။
- ပစ္စယ-ဟူသည် = (က) အာ၊ ဤ၊ ဣနိ-စသော နာမ်ပစ္စည်း၊
(ခ) ဣ၊ ဣက-စသော တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း၊
(ဂ) ခ၊ ဆ၊ သ-စသော အာချာတ်ပစ္စည်း၊
(ဃ) တ၊ တဝန္တ၊ တာဝိ-စသော ကိတ်ပစ္စည်းတို့တည်း။
- ပစ္စယတ္ထဟူသည် = (က) နာမ်ပစ္စည်း၊ အာချာတ်ပစ္စည်းတို့အတွက် ဇောတကတ္ထများ။
(ခ) တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်းများအတွက် အပစ္စ-စသော အနက်များ။
(ဂ) ကိတ်ပစ္စည်းများအတွက် ကတွတ္ထ-စသောအနက်များ။
- ဝိဘတ္တိဟူသည် = (က) သိ-စသော နာမ်ဝိဘတ်။
(ခ) တိ-စသော အာချာတ်ဝိဘတ်တို့တည်း။
- ဝိဘတုတ္ထဟူသည် = (က) နာမ်ဝိဘတ်များအတွက် လိင်္ဂတ္ထ-စသော အနက်များ။
(ခ) အာချာတ်ဝိဘတ်များအတွက် ကတွတ္ထ-စသောအနက်များတည်း။
- ဂဏ-ဟူသည် = (က) နာမ်အတွက် ပုရိသာဒိ-စသည်။
(ခ) အာချာတ်အတွက် ဘူဝါဒိ-စသည်။
(ဂ) ဥပသာရ၊ နိပါတ်တို့အတွက် ဂဏဝိမှတ်တည်း။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၆၅)

ကာရန္တ-ဟူသည် = အကာရန္တ၊ အာကာရန္တ-စသည်။

(ကာရန္တယူရာ၌ ပကတိကာရန္တကိုသာ ယူရသည်။)

ပကတိကာရန်-ဟူသည် = ရုပ်စဉ်၍ ရကောင်းသော ပုဒ်များ၌ ရုပ်တည်သောအခါ နောက်ဆုံးသရုပ်တည်း။ ရုပ်စဉ်၍ မရကောင်းသော ပုဒ်များ၌ကား ပုဒ်ပြီးသောအခါ နောက်ဆုံးသရုပ်တည်း။

အာချာတ်ပုဒ်၌ ဓာတ်ကို ကာရန်ယူရသည်။

(ဥပမာ = ဂစ္ဆတိ-၌ ဂမု-ဓာတ်ဖြစ်၍ ဥကာရန္တ၊ ပစတိ-၌ ပစ-ဓာတ်ဖြစ်၍ အကာရန္တဟူလို)

ကာရက-ဟူသည် = ကတ္တုကာရက-စသည်နှင့် အာလုပန၊ သာမိ-စသော အကာရကတို့တည်း။

ကာရကတ္တ-ဟူသည် = ကတ္တားအနက်၊ ကံအနက်-စသည်တည်း။

ကြိယာ-ဟူသည် = အာချာတ်ကြိယာ၊ ကိတ်ကြိယာတို့တည်း။

ကြိယတ္တ-ဟူသည် = ကတ္တားအနက်၊ ကံအနက်-စသည်တို့တည်း။

ပဒ-ဟူသည် = နာမ်၊ အာချာတ်၊ ဥပသာရ၊ နိပါတ်တို့တည်း။

(ထို-တွင် နာမ်ပုဒ်ဖြစ်လျှင် နာမနာမ်၊ သဗ္ဗနာမ်၊ သမာသ်နာမ်၊ တဒ္ဓိတ်နာမ်၊ ကိတ်နာမ်ဟု ခွဲဖြေ။)

နိပါတ်-ဟူရာ၌

ဟိ၊ စ၊ ပန-စသော နိပါတ်ပုဒ်များသာမက နာမ်ပစ္စမပိုင်းလာ တော၊ ဩ-စသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်များ၊ တဒ္ဓိတ်ကျမ်းလာ ထာ၊ က္ခတ္တု-စသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော ပုဒ်များ၊ ကိတ်ကျမ်းလာ တုန၊ တွာန၊ တွာ၊ တုံ-စသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသောပုဒ်များကိုပါ ထည့်သွင်းယူရမည်။ ထိုပုဒ်များသည် နိပါတ်အမည်ရသည်နှင့် တပြိုင်နက် အလိင်+ ဂဏဝိမုတ် အမည်ရသည်ကို သတိပြုရမည်။

ကျက်မှတ်ဘွယ်ရာ အဗျယ ပစ္စည်းများ ပြဂါဏ

တုန၊ တွာန၊ တဝေ၊ တွာ၊ တုံ၊ ဓာ၊ သော၊ ထာ၊ က္ခတ္တုမေဝ စ။

တော၊ ထ၊ ဩ၊ ဟိဉ္ဇနံ၊ ဟိ၊ ဟံ၊ မိ၊ ဟ၊ ဟိ၊ ဓ၊ ဝုနာ၊ ရဟိ။

ဒါနိ၊ ဝေါ၊ ဒါစနံ၊ ဒါ၊ ဇ္ဇ၊ ထံ၊ ထတ္ထံ၊ ဇ္ဇ၊ ဇ္ဇုအာဒယော။

သမာသော စာဗျယိဘာဝေါ၊ ယာဒေသော စာဗျယံ ဘဝေ။

လိင်္ဂ-ဟူသည် =

ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်၊ ဒွိလိင်၊ တိလိင်၊ အလိင်တို့တည်း။

(ဤ၌ လုံးဝရုပ်စဉ်၍ မရသော ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်များနှင့် ရုပ်စဉ်၍ ရသော်လည်း လိင်ကြောင့် ရုပ်ထူးမရှိသော ပဉ္စ-အစ အဋ္ဌာရသ-အဆုံးရှိသော သင်္ချာ သဒ္ဓါ၊ တုမှ၊ အမှ-သဒ္ဓါတို့ကို “အလိင်”ဟု ဆုံးဖြတ်ရမည်။)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့် စပ်၍ ဂိုဏ်းဆုံးဖြတ်ချက်
(သဗ္ဗနာမ် ၂၇-ပုဒ်)

သဗ္ဗ, ကတရ, ကတမ, ဥဘယ, ဣတရ, အည, အညတရ, အညတမ, ပုဗ္ဗ, ပရ, အပရ, ဒက္ခိဏ, ဥတ္တရ, အဓရ, ယ, တ, ဧတ, ဣမ, အမှ, ကိ, ဧက, ဥဘ, ဒွိ, တိ, စတု, တုမှ, အမှ-ဣတိ သတ္တဝီသတိ သဗ္ဗနာမာနိ။

အထက်ပါ ၂၇-ပုဒ်တို့တွင်-

(က) အမှ-သဒ္ဓါကို ရတ္တာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်းသင့်၏။

(ခ) ဥဘ, ဒွိ, တိ, စတု, တုမှ, အမှ-သဒ္ဓါတို့ကို လက္ခဏာတူသော အခြားဂိုဏ်း မရှိ၍ အခြားဂိုဏ်း၌ သွင်းရန် ခဲယဉ်းသောကြောင့် “သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်း” ဟုပင် ဆိုသင့်၏။

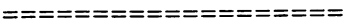
(ဂ) ကျန် သဗ္ဗ-မှစ၍ ဧက-အထိ သဗ္ဗနာမ်တို့ကို ယောက်ျားစသော ပုလ္လိင် အနက်ကိုဟောလျှင် ပုရိသာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်းပါ။ မိန်းမ-စသော ဣတ္ထိလိင်အနက်ကို ဟောလျှင် ကညာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်းပါ။ စိတ်-စသော နပုလ္လိင်အနက်ကိုဟောလျှင် စိတ္တာဒိဂိုဏ်း၌ သွင်းပါ။

► သဗ္ဗနာမ၊ ဟူလတ်က၊ ဝုတ္တ, ဝုစ္စမာနလိင် ယူမြဲ။

ဆရာတို့ကား သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်မှန်သမျှ သဗ္ဗနာမ်ဂိုဏ်းဟုပင်ယူကြသည်။

လိင်ဆုံးဖြတ်ရန်၊ ဤနိယံများ၊ ကျက်မှတ်ထား

- ၁။ ပစ္စည်း ဤ, အာ၊ ဣတ္ထိချာ၊ နောင်လာ နလုံးပြု။ (ရွှေကျင်။ ၄၀။)
- ၂။ သိ-ဩ, ယော-အာ၊ ပုံလိင်သာ၊ မြိစ္ဆံ ဉာဏ်ဖြင့်ရှု။ (ရွှေကျင်။ ၃၉။)
- ၃။ အဗျယီနှင့်၊ ဒိဂုသမာသံ၊ နပုံလိင်ဟု၊ အမြဲမှတ်။ (ဘုရားကြီး။ ၁၈၉။)
- ၄။ အညပဒတ္တ၊ သမာသမှာ၊ လိင်-သင်္ချာကို၊ မြိစ္ဆာ အဟုတ်၊ အညပုဒ်၏၊ လိင်-ဝစ်ယူလတ်၊ တူမြဲမှတ်။ (ဘုရားကြီး။ ၁၉၀။)
- ၅။ ဣ, ဣနှင့် ဣပျောင်းရုံး၊ ပစ္စည်းသုံးမှာ၊ နပုံသာ၊ တာမှာ ဣတ္ထိ၊ ဧကန်မြဲသတည်း။ (ကြီး။ ၂၂၁။)
- ၆။ ကိစ္စ ၅-ချက်၊ ဘောဋ္ဌိ သက်မှု၊ နပုံယူ၊ ကံ၌မှုကား၊ လိင်သုံးပါး၊ ငြားလိမ့်စင်စစ် ဧကန်တည်း။ (ဘုရားကြီး။ ၂၃၄။)
- ၇။ ဘာဝ-အနက်၊ သက်သည့် တ-မှာ၊ နပုံသာ၊ ကြွင်း ၆-ဖြာမှာ၊ သုံးလိင်ဆံသတည်း။ (ကြီး။ ၂၄၂။)
- ၈။ ဣဝဏ္ဏန္တ, ဥဝဏ္ဏန္တ၊ ဂဟမှနောက်၊ ရောက်သည့် အ-မှာ၊ ပုံလိင်သာ။ (ကြီး။ ၂၅၀။)
- ၉။ အ, ဣပစ္စယ၊ ဒုတိယဏော၊ ဤသဘော၊ အဟော ပုံလိင်သာ။ (ကြီး။ ၂၅၁။)
- ၁၀။ ကတ္တာအနက်၊ သက်သည့် ယုမှာ၊ သုံးလိင်သာ၊ ကြွင်း ၆-ဖြာမှာ၊ နပုံးများသတည်း။ (ကြီး။ ၂၄၁။)
- ၁၁။ ဝိသေသန၊ တစ်ခုမျှနှင့်၊ ဝိသေသျှများစွာ၊ ယူလေပါက၊ ဝိသေသနမှာ၊ တူမြဲရာသည်၊ ဦးစွာ ဝိသေသျှ၊ လိင်-ဝစ်တည်း။ (ဘုရားကြီး။ ၈၀။)
- ၁၂။ နှစ်, သုံး, လေးပါး၊ ကံ, ကတ္တာနှင့်၊ ထားသည့်အရာ၊ ကြိယာမှာ၊ မှန်စွာ နောက်ဖျား၊ ကံ, ကတ္တာနှင့်၊ တူငြား လိင်-ဝစ်၊ အညီတည်း။ (ကြီး။ ၇၉။)

သံဝဏ္ဏနာနိယံနှင့် လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ

၁။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ပုဒ်ဧကကို၊ သမန္နာဂတ၊ သမ္ပန္နနှင့်၊ ထိုမှတလီ၊ သမိဂီတညံ၊ ပရိပုဏ္ဏ၊ သံပုဏ္ဏ-က၊ စသည်တို့နှင့်၊ ဖွင့်ပြလေရာ၊ မှတ်ပါမယုတ်၊ ဖွင့်နည်း ထုတ်၊ တဒ္ဓုတ်၊ အသတ္တိ၊ ကြံနည်းသိ။

- ပုံစံ။ ။ ♦ ကလျာဏောတိ ကလျာဏဂုဏသမန္နာဂတော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၄။)
- ♦ တာယ(ဥပေက္ခာယ)- သမန္နာဂတတ္တာ ဝါတိယဇ္ဈာနသမိဂီ “ဥပေက္ခာ”တိ ဝုစ္ဆတိ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။)
- ♦ သေနိယောတိ သေနာယ သမ္ပန္နော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။)
- ♦ ဘဒြေန--သမန္နာဂတတ္တာ “ဘဒြော ဘိက္ခု”တိ သံချံ ဂစ္ဆတိ။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။)
- ♦ သရဝတီတိ သရသမ္ပန္နာ။

၂။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ဒိပဒ၊ ကြံကြံနည်းသိ၊ ဗဟုဗ္ဗိ။

ပုံစံ။ ။ မဂဓမဟာမတ္တာတိ မဂရေဋ္ဌေ မဟာမတ္တာ၊ မဟာတိယာ ဣဿရိယမတ္တာယ သမ္ပန္နာဂတော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။)

၃။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ ကတ္တာအဝုတ္တ၊ တတိယန္တနှင့်၊ ဖွင့်၍ပြ၊ ကမ္မသာဓန ကြံစရာ။

- ပုံစံ။ ။ ♦ ဩတိဏ္ဏောတိ (ပ) ရာဂေန ဩတိဏ္ဏော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။)
- ♦ ပရိယောနဒ္ဓါယာတိ တေန အဝိဇ္ဇဏ္ဏောကောသေန သမန္တတော ဩနဒ္ဓါယ ဗဒ္ဓါယ ဝေဋ္ဌိတာယ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။)

၄။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ ကမ္မ အဝုတ္တ၊ ဒုတိယန္တနှင့်၊ ဖွင့်၍ပြ၊ ကတ္တာသာဓန ကြံစရာ။

ပုံစံ။ ။ ဩတိဏ္ဏောတိ (ပ) သယံ ဝါ ရာဂံ ဩတိဏ္ဏော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။)

၅။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုတ္တ၊ သက္ကာ၊ အရဟာ၊ သက္ကာဏေယျ၊ အနုစ္စဝိက- စသည်တို့နှင့်၊ ဖွင့်၍ပြ၊ ကမ္မသာဓန ကြံစရာ။

- ပုံစံ။ ။ ♦ ပုရိသဒမ္မောတိ အဒန္တာ ဒမေတုံ ယုတ္တာ-- ပုရိသာပိ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။)
- ♦ သမ္မောဒိတုံ ယုတ္တာဘာဝတော စ သမ္မောဒနိယံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။)
- ♦ သာရေတုံ နိရုန္တရံ ပဝတ္တေတုံ အရဟရူပတော- သာရဏီယံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။)

၆။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ အပါကဋ၊ ဖြစ်တုံက၊ ကမ္မဝါစက၊ ပါကဋနှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဓါ၊ ထည့်ကာ နင်းသိပ်၊ တဒ္ဓိတ်ဘာဝ၊ နှက်ထပြီးကာ၊ ဖွင့်ပြလာ၊ မှတ်ပါကမ္မသာဓန၊ ဘာဝပုဓာန။

ပုံစံ။ ။ ဥဒ္ဓေသံ အာဂစ္ဆန္တိတိ သဂ္ဂပေန ဥဒ္ဓိသိတဗ္ဗတံ အာဂစ္ဆန္တိ။ (ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ။)

၇။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ အပါကဋ၊ ဖြစ်လတ်က၊ ကတ္တာဝါစက၊ ပါကဋနှင့်၊ ဘာဝစွက်ကာ၊ ဖွင့်ပြလာ၊ မှတ်ပါမုချ၊ ကတ္တာသာဓန၊ ဘာဝပုဓာန။

(၆၈)

ဒိဋ္ဌဟနနှင့် ဣသ်ကောကံလမ်းညွှန်

၈။ အန္တ-ပစ္စယန္တ၊ ပုဒ်ပဒကို၊ မာနပစ္စယန္တနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ အန္တ-မာန ပြန်မြဲပ။
၉။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ တဒ္ဓိတ၊ ကိတ်ဘာဝနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ တဒ္ဓိတ်ဘာဝကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ ♦ သမံ၊ သမန္တတော ဝါ ပကာရေဟိ ဇာနနံ သမ္ပဇေ။

(သမ္ပဇာနာတိတိ သမ္ပဇာနော၊ တဿ ဘာဝေါ သမ္ပဇေ-ဟုပြု။)

♦ ဆန္ဒိတတ္တန္တိ --ကာယိဥနံ ကာယကမ္မော ဟဒယမံသစလနံ။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။)

၁၀။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ တဒ္ဓိတ်ဘာဝနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ကိတ်ဘာဝကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ ထိနတာ ထိနံ၊ မိဒ္ဓတာ မိဒ္ဓံ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။)

၁၁။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ တဒ္ဓိတ၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ အဿတ္ထိ ဟုကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ ♦ ဥပဋ္ဌိတဿတိတာယ သတိမာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။)

♦ လောဟိတိကာတိ လောဟိတဝဏ္ဏာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။)

၁၂။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ သမာသ၊ အဿတ္ထိနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိ ကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ သသမ္ဘာရန္တိ သမ္ဘာရဝန္တံ။ (သဟ သမ္ဘာရေဟိ ယံ ဝတ္တတိတိ သသမ္ဘာရ်-ဟုပြု။)

၁၃။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ကတ္တုသ္မာဓေ ကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ ♦ အဘိသမေတာဝိနိတိ ပဋိဝိဒ္ဓစတုသစ္စာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။)

♦ သမိတပါပတ္တာ သမဏော၊ ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။)

၁၄။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒ၊ အဿတ္ထိနှင့် ဖွင့်၍ပြ၊ ကတ္တုသ္မာဓေ ကြံစရာ။
ပုံစံ။ ။ ဘုတ္တောဝိတိ ဘုတ္တဝန္တံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။)

၁၅။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ တဒ္ဓိတကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရနှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဓါ၊ ဖွင့်ပြရာ၊
ကြံပါဘာဝ၊ တဒ္ဓိတ။
ယု-ပုံစံ။ ။ သမံ၊ သမန္တတော ဝါ ပကာရေဟိ ဇာနနံ သမ္ပဇေ။ (မူလဋီကာ)
အာကာရပုံစံ။ ။ သရဏာကာရော သရဏတာ။ (အဋ္ဌသာလိနိ)

ဘာဝပုံစံ။ ။ သာမညန္တိ သမဏဘာဝေါ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။)

၁၆။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ ကိတ်ပဒကို၊ ယုပစ္စယ၊ အာကာရနှင့်၊ ဘာဝသဒ္ဓါ၊ ဖွင့်ပြရာ၊
ကြံပါ မုချ၊ ကိတ် ဘာဝ။

ပုံစံ။ ။ ♦ လောမဟံသောတိ လောမာနံ ဟံသနံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။)

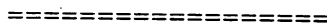
♦ ဝိရာဂေါတိ တဿာ ဇီဂုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။)

၁၇။ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ၊ သာမညကို၊ သရိက္ခက၊ သဒိသနှင့်၊ သမာန၊ ဣဝ၊ စသည်တို့နှင့်၊
ဖွင့်ပြလေရာ၊ ဥပမာ၊ ကြံပါ တဒ္ဓိတ။

သရိက္ခကပုံစံ။ ။ ဝိတ္တိသရိက္ခကတာယ ဝိတ္တိ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။)

သဒိသပုံစံ။ ။ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။)

သံဝဏ္ဏနာနိယံပြီး၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဥပစာ (၁၁)ပါး အကျဉ်းမှတ်ရန် ဇယား

စဉ်	ဥပစာ	အကြောင်းအရာ	ပုံစံ
၁။	ကာရဏူပစာ	အကြောင်း၏အမည်ကို အကျိုး၌တင်	စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတီ
၂။	ဖလူပစာ	အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်း၌တင်	ဩဒနော ပစ္စတေ
၃။	သဒိသု	အတူဖြစ်သောအနက်၏ - အတူရှိသောအနက်၌တင်	သီဟော ဂါယတိ
၄။	ဌာနု	ဌာန/ဌာနီ	မဇ္ဈာ ယောသန္တိ
၅။	ဌာနျူ	ဌာနီ/ဌာန	ကုန္တာ ပစရန္တိ
၆။	ဂုဏူ	ဂုဏ်/ဂုဏေး	နီလော ပဠော
၇။	ဧကဒေသု (အဝယဝု)	အစိတ်/အပေါင်း	ရာဇာ အာဂစ္ဆတိ
၈။	ဧကဒေသျူ (သမုဒါယူ)	အပေါင်း/အစိတ်	သမုဒ္ဒေါ မယာ ဒိဋ္ဌော
၉။	သမိပျူ	အနီးရှိ/အနီးဖြစ်	ဂင်္ဂါယံ သဿံ တိဋ္ဌတိ
၁၀။	တဒ္ဒမ္မူ	ထင်ရှားရှိ/ထင်ရှားမရှိ	သသဝိသာဏံ
၁၁။	ဘောဒူပစာ	မပြားဘဲကို ပြားသကဲ့သို့ခေါ်ဝေါ်ခြင်း	သိလာပုတ္တကဿ သရီရံ

ဆောင်။ ။ ကာရဏူ၊ ဖလူ၊ သဒိသု၊ ဌာနု၊ ဌာနျူ။
 ဂုဏူ၊ ဒေသု၊ ဒေသျူ၊ သမိပျူ၊ တဒ္ဒမ္မူ။
 ဘောဒူပစာ၊ ပေါင်းထည့်ကာ၊ ဥပစာ ဆယ့်တစ်ဆူ။

ဥပစာယူဆနည်း အကျဉ်း

သဒ္ဒါက တိုက်ရိုက်ဟောနိုင်သော၊ ဟောနေကျဖြစ်သော အနက်ကို မယူရဘဲ တိုက်ရိုက်မဟောနိုင်သော၊ ဟောနေကျ မဟုတ်သော တင်စားအပ်သော ဥပစာရတ္ထ အနက်ကိုသာ ယူရသော ပုဒ်မျိုးကို ဥပစာသဒ္ဒါဟု မှတ်ရမည်။

- ဥပစာ အမည်ပေးလိုလျှင်-
- (၁) သဒ္ဒါက တိုက်ရိုက်ဟောသော အနက်ကို ရှေးဦးစွာ ကောက်ပြီး
 - (၂) ဤနေရာ၌ ယူရသော အနက်ကို ကောက်ပါ။
 - (၃) ၎င်း ၁-၂ တို့၏ ဆက်စပ်ပုံကို စဉ်းစားကြည့်ပါ။

(၅၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၄) သဒ္ဓါက အကြောင်းကို ဟောပါလျက် ဤနေရာ၌ အကျိုးကို အရကောက် ယူရလျှင် ကာရဏူပစာမည်၏။ သဒ္ဓါက အကျိုးကို ဟောပါလျက် ဤနေရာ၌ အကြောင်းကို အရကောက်ယူရလျှင် ဖလူပစာမည်၏-စသည်ဖြင့် သိမှတ်ရမည်။

မှတ်ချက်။ ။ (၁) ပုဒ်တစ်ခု၏ တိုက်ရိုက်ဟောနိုင်သော အနက်။

(၂) တိုက်ရိုက် မဟောနိုင်သော ဟောနေကျ မဟုတ်သော တင်စားအပ် သောအနက်ဟု နှစ်မျိုးရှိရာတွင်- ဥပစာတိုင်း၌ အနက်နှစ်မျိုးလုံးကို မယူရ။ တင်စားအပ်သော (ဥပစာ) အနက်တစ်မျိုးကိုသာ ယူရမည်။ အကယ်၍ အနက်နှစ်မျိုး လုံးကို ယူရလျှင် ဥပစာသဒ္ဓါမျိုး မဟုတ်၊ နည်း(၅၅)ပါးတွင် သင့်လျော်ရာနည်းဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ယူဆရသော စကားမျိုးသာ ဖြစ်သည်။ ဤအချက်ကို အထူးသတိပြုရမည်။

ဥပစာ (၁၁)ပါးလမ်းညွှန်

၁။ ကာရဏူပစာ (နာနန္တရိကနည်း)

(အကြောင်း-မုချတ္တ၊ အကျိုး-ဥပစာရတ္တ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“ကာရဏဿ နာမံ ဖလမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ကာရဏူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အကြောင်း၏အမည်ကို အကျိုး၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ကာရဏူပစာသဒ္ဓါမည်၏။ ပြုယုဂ်ကား- စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤပြုယုဂ်၌ စက္ခု-သဒ္ဓါသည် အကြောင်းဖြစ်သော စက္ခုပဿာဒခြစ်၏ စက္ခု- ဟူသောအမည်ကို အကျိုးဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဏ်ခြစ်၌တင်စား၍ အကျိုးဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဏ်ခြစ်ကို စက္ခု-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ကာရဏူပစာသဒ္ဓါမည်၏။

မကင်းရာကို ဆိုသဖြင့် မကင်းတတ်သည်ကိုလည်း ရသောနည်းသည် နာနန္တရိကနည်းမည်၏။ ပြုယုဂ်ကား- စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘စက္ခုနာ’ ဟူသောနည်းသည် စက္ခုပဿာဒတည်းဟူသော မကင်းရာ ကိုဆိုသဖြင့် စက္ခုဝိညာဏ်တည်းဟူသော မကင်းတတ်သည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် နာနန္တရိကနည်းမည်၏။

ရှင်း။ ။ စက္ခုနာ-သည် စက္ခုပဿာဒကိုသာ ဟောရိုးထုံးစံရှိသည်။ စက္ခုဝိညာဏ်ကို ဟောရိုး ထုံးစံ မရှိ။ ရူပံ ပဿတိ-ဟူသော တွဲဘက်စကားကို ထောက်လျှင်ကား ပဿာဒရုပ် တရားက မြင်ခြင်းကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်။ ယင်း၌မှီသော ဝိညာဏ်စိတ်ကသာ မြင်ခြင်း ကိစ္စကို ပြီးစေနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် စက္ခုနာ-အရ ဟောနေကျ (မုချတ္တ) ဖြစ်သော ပဿာဒရုပ်ကို မယူရတော့ဘဲ ဟောနေကျမဟုတ်သော တင်စားအပ်သော စက္ခုဝိညာဏ် ဟူသော အနက်ကိုသာ ယူရသောကြောင့် စက္ခုနာသဒ္ဓါကို ဥပစာသဒ္ဓါ-ဟု မှတ်ရမည်။

ဥပစာလက္ခဏာများနှင့် စိစစ်ပါမူကား-

စက္ခုပဿာဒက အကြောင်း၊ စက္ခုဝိညာဏ်က အကျိုးတည်း။

(တစ်နည်း) စက္ခုပဿာဒက ဌာန၊ စက္ခုဝိညာဏ်က ဌာနီတည်း။ ဤသို့ အကြောင်း+အကျိုး လက္ခဏာနှင့် လည်းကောင်း၊ ဌာန+ဌာနီ လက္ခဏာနှင့် လည်းကောင်း ညီညွတ်သောကြောင့် စက္ခုနာ-ကို ကာရဏူပစာ (တစ်နည်း) ဌာနူပစာ-ဟု ကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ (က) သောတေန သဒ္ဓံ သုတွာ။

(ခ) ဃာနေန ဂန္ဓံ ဃာယိတွာ။

(ဂ) ဇိဝါယ ရသံ သာယိတွာ။

(ဃ) ကာယေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဖုသိတွာ။

(င) ဒါနံ ဒတွာ။ (အကြောင်း စေတနာ+အကျိုး ဒါနဝတ္ထု။)

၂။ ဖလူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)

(အကျိုး - မုချတ္ထ။ အကြောင်း - ဥပစာရတ္ထ။)

ဆိုနိုး (အရကျက်ရန်)

“ဖလဿ နာမံ ကာရဏမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဖလူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အကျိုး၏အမည်ကို အကြောင်း၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဖလူပစာသဒ္ဓါမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ဩဒနော ပစ္စတေ-အစရှိသည်တည်း။

ဤပြယုဂ်၌ ‘ဩဒန’သဒ္ဓါသည် အကျိုးဖြစ်သော ထမင်းခြစ်၏ ဩဒန- ဟူသောအမည်ကို အကြောင်းဖြစ်သော ဆန်ခြစ်၌တင်စား၍ အကြောင်းဖြစ်သော ဆန်ခြစ်ကို ‘ဩဒန’ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဖလူပစာသဒ္ဓါမည်၏။

မကင်းတတ်သည်ကို ဆိုသဖြင့် မကင်းရာကိုလည်း ရသောနည်းသည် အဝိနာဘာဝနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ဩဒနော ပစ္စတေ-တည်း။

ဤ၌ ‘ဩဒနော’ဟူသောနည်းသည် ထမင်းတည်းဟူသော မကင်းတတ်သည် ကို ဆိုသဖြင့် ဆန်တည်းဟူသော မကင်းရာကိုလည်း ရသောကြောင့် အဝိနာဘာဝနည်းမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ဩဒနသည် ထမင်းကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ (မုချတ္ထ) ဆန်ကို ဟောရိုး ထုံးစံမရှိ။ ပစတိ-ကို ထောက်သော် ဆန်ကို ယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ ထမင်း+ဆန်နှစ်မျိုး တွင် ထမင်းသည် (မုချတ္ထ)ဖလ၊ ဆန်သည် (ဥပစာရတ္ထ) ကာရဏတည်း။ ဤသို့ အကျိုး+အကြောင်း လက္ခဏာနှင့် ညီနေသောကြောင့် ဩဒနောကို ဖလူပစာဟုကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) ဘတ္တံ ပစိတွာ။

(ခ) နတ္ထိ ဒိန္နံ, နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ။

(အကျိုး-ဒါနဝတ္ထု + အကြောင်း-စေတနာ။)

(၅)

ဝိဂ္ဂဟနုဇိ ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၃။ သဒ္ဓိသုပစာ

(အတူဖြစ် သဒ္ဓိသ (မုချတ္တ)။ အတူရှိ သဒ္ဓိသီ (ဥပစာရတ္တ)။
(တစ်နည်း) (နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာန(မုချတ္တ)၊ အနှိုင်းခံ ဥပမေယျ(ဥပစာရတ္တ)။)

သိရှိ(အရကျက်ရန်)

“သဒ္ဓိသဿ နာမံ သဒ္ဓိသိမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော သဒ္ဓိသုပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အတူဖြစ်သော အနက်၏အမည်ကို အတူရှိသောအနက်၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် သဒ္ဓိသုပစာသဒ္ဓါမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- သီဟော ဂါယတီ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘သီဟ’သဒ္ဓါသည် အတူဖြစ်သော ခြင်္သေ့ခြင်္သေ့၏ သီဟ-ဟူသောအမည် ကို အတူရှိသော လုလင်ခြင်္သေ့တင်စား၍ အတူရှိသော လုလင်ခြင်္သေ့ကို သီဟ-ဟု တင်စား ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် သဒ္ဓိသုပစာသဒ္ဓါမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ သီဟ-သည် ခြင်္သေ့ကိုသာ ဟောရိုးတည်း၊ (မုချတ္တ) လုလင်ကို ဟောရိုးထုံးစံ မရှိ။ ဂါယတီ-ကို ထောက်သော် လုလင်ကိုယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ ခြင်္သေ့+လုလင် နှစ်မျိုးတွင် ခြင်္သေ့သည် သဒ္ဓိသ-ဥပမာန၊ လုလင်သည် သဒ္ဓိသီ-ဥပမေယျတည်း။ ဤသို့ သဒ္ဓိသ+သဒ္ဓိသီ၊ ဥပမာန+ ဥပမေယျလက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် သီဟော-ကို သဒ္ဓိသုပစာဟုကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ

- (က) အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန ဥစ္ဆန္တံ တဏှာဝိဇ္ဇာမယံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။)
- (ခ) နေတ္ထိသဒ္ဓိသတာယ ဘဝတဏှာ “နေတ္ထိ” တိ အဓိပေတော။ (ဒိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။)
- (ဂ) သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္တာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။)
- (သဒ္ဓိသ-ဘုရားရှင်+သဒ္ဓိသီ-ဓမ္မဝိနယ။)
- (ဃ) ဝိရိယပါဒေဟိ သီလပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ကမ္မက္ခယကရံ ဉာဏဖရသုံ ဂဟေတွာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။)
- (င) ဝိတ္တိသရိက္ခကတာယ ဝိတ္တိ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။)
- (စ) ဒိဗ္ဗသဒ္ဓိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။)
- (ဆ) သုတ္တသဘာဂတော စ “သုတ္တ”န္တိ အက္ခာတံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။)

မှတ်ချက်။ ။ ဥပမာနတ္ထရကမ္မဓာရယ်သမာသ်ပုဒ်၌ နောက်ပုဒ်တစ်စိတ်ဝယ် သဒ္ဓိသု-ပစာရသည်။ ထို့အတူ အတူဟူသောအနက်ကို ဟောသော သရိက္ခက၊ သဒ္ဓိသ၊ သမာန၊ သဘာဂ-စသော သဒ္ဓါတို့နှင့် အဖွင့်ခံရသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဠိ၌ လည်း သဒ္ဓိသုပစာရသည်ဟုမှတ်။

- ✓ ဥပမာကမ္မဓာရယ၊ နောက်ပဒ၊ မှတ်ကြ သဒ္ဓိသု။
- ✓ သဒ္ဓိသတ္ထဝါစက၊ သမာန ထုဝ၊ စသည်တို့နှင့် ဖွင့်ပြုလေရာ၊ ပုဒ်တိုင်းမှာ၊ ကြံပါ သဒ္ဓိသု။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၄။ ဌာနူပစာ (နာနန္တရိကနည်း)

(ဌာန-မုချတ္ထ။ ဌာနီ-ဥပစာရတ္ထ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“ဌာနဿ နာမံ ဌာနိမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဌာနူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ ဌာန၏ အမည်ကို ဌာနိ၌ တင်စား၍ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဌာနူပစာသဒ္ဒါ မည်၏။

ပြယုဂ်ကား- မဇ္ဇာ ယောသန္တိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ မဇ္ဇာ-သဒ္ဒါသည် ဌာနဖြစ်သော ညောင်းစောင်းခြစ်၏ မဇ္ဇာ-ဟူသော အမည်ကို ဌာနိဖြစ်သော လူခြစ်၌တင်စား၍ ဌာနိဖြစ်သော လူခြစ်ကို မဇ္ဇာ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဌာနူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ မဇ္ဇာ-သဒ္ဒါသည် (ဌာနဖြစ်သော) ကုဋ်ကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ (ဌာနိ ဖြစ်သော)လူကို ဟောရိုးထုံးစံမရှိ။ ယောသန္တိ-ကို ထောက်သော် (ဌာနိ)လူကို ယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ ကုဋ်+လူ နှစ်မျိုးတွင် ကုဋ်သည် မုချတ္ထ-ဌာန၊ လူသည် ဥပစာရတ္ထ-ဌာနိတည်း။ ဤသို့ ဌာန+ဌာနိ လက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် မဇ္ဇာကို ဌာနူပစာဟု ကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် ပုံစံ။ ။ (က) ဂါမဓမ္မောတိ ဂါမဝါသိနံ သေဝနဓမ္မော။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။)

(ဌာန-ရွာ + ဌာနီ-ရွာနေသူ)

- (ခ) စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ။
 - (ဂ) သဗ္ဗော ဂါမော အာဂတော။
 - (ဃ) ဝဇ္ဇိပုတ္တကာတိ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌေ ဝေသာလိယံ ကုလာနံ ပုတ္တာ။
- (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။)

၅။ ဌာနျူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)

(ဌာနီ-မုချတ္ထ။ ဌာန-ဥပစာရတ္ထ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“ဌာနိနော နာမံ ဌာနမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဌာနျူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ ဌာနီ၏ အမည်ကို ဌာန၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဌာနျူပစာ သဒ္ဒါမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ကုန္တာ ပစရန္တိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ကုန္တာ’သဒ္ဒါသည် ဌာနိဖြစ်သော လုံခြစ်၏ ကုန္တ-ဟူသောအမည်ကို ဌာနဖြစ်သော လုံခြစ်၌တင်စား၍ ဌာနဖြစ်သော လူခြစ်ကို ကုန္တာ-ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်း ကြောင့် ဌာနျူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၅၄)

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ကုန္တာ-သည် (ဌာနိဖြစ်သော) လုံကိုသာ ဟောရိုးထုံးစံရှိသည်။ (ဌာန ဖြစ်သော)လူကို ဟောရိုးထုံးစံ မရှိ။ ပစရန္တိ-ကြိယာကို ထောက်သော် (ဌာန) လူကိုယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ လုံ+လူ နှစ်မျိုးတွင် လုံသည် မုချတ္ထ-ဌာနိ၊ လူသည် ဥပစာရတ္ထ-ဌာနတည်း။ ဤသို့ ဌာနိ+ဌာနလက္ခဏာ နှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် ကုန္တာကို ဌာနျပစာဟု ကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) ဘေရိ စရာပေသိ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။)

(ဌာနိ-စည်+ ဌာန-စည်ထမ်းသူ)

(ခ) ယဋ္ဌိ ပဝေသေယ။ (ဌာနိ-တောင်မှေး+ဌာန-ကိုင်ဆောင်သူ)

(ဂ) သာသနံ ပေသေတိ။

(ဌာနိ-သတင်းစကား+ဌာန-သတင်းပို့သူ)

(ဃ) မဂမေဟာမတ္ထောတိ မဂဓရဋ္ဌေ မဟာမတ္ထော။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။)

၆။ ဂုဏူပစာ (အဝိနာဘာဝနည်း)

(ဂုဏ်-မုချတ္ထ။ ဂုဏေး-ဥပစာရတ္ထ။)

ဆိုလို (အရကျက်ရန်)

“ဂုဏဿ နာမံ ဂုဏိမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဂုဏူပစာရော”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ ဂုဏ်၏အမည်ကို ဂုဏေး၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဂုဏူပစာ သဒ္ဒါမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- နီလော ပဋေဝ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘နီလ’သဒ္ဒါသည် အညိုဟူသော ဂုဏ်၏ နီလ-ဟူသော အမည်ကို ဂုဏေးဖြစ်သော ပုဆိုးခြစ်၌ တင်စား၍ ဂုဏေးဖြစ်သော ပုဆိုးခြစ်ကို နီလ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဂုဏူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ နီလော-သည် ညိုသောဂုဏ်ကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ ပုဆိုးအဝတ်(ဂုဏေးခြစ်) ကို ဟောရိုးထုံးစံ မရှိ။ ပဋေဝကို ထောက်သော် အညိုဂုဏ်ရှိသော ပုဆိုးအဝတ် (ဂုဏေးခြစ်)ကိုယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ အညို+အဝတ်နှစ်မျိုးတွင် အညိုသည် မုချတ္ထ-ဂုဏ်၊ အဝတ်သည် ဥပစာရတ္ထ-ဂုဏေးတည်း။ ဤသို့ ဂုဏ်+ဂုဏေး လက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် နီလောကို ဂုဏူပစာဟုကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် ပုံစံ။ ။ (က) ဥဠာရာယ ပသံသာယ။ (မြတ်သောဂုဏ်+ချီးကျူးသံ)

(ခ) ဧဝံ ကလျာဏော ကိတ္တိသဒ္ဓေါ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။)

(ဂ) မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိ။ (ပူဇာ၊ ဥတ္တမ၊ ပရရဂုဏ်+ရဟန်းအပေါင်း)။

(ဃ) ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္စာဒေတွာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။)

(င) အညေ ဒီဃာ။ သေသာ ဗျဉ္ဇနာ။ တယော ရဿာ။ (ကစွည်းသုတ်)

► ဂုဏ်ကို လွန်မြောက်၊ ဂုဏေးရောက်၊ မှတ်လောက် ဂုဏူပစာ။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၇။ ဧကဒေသုပစာ (ဥပလက္ခဏာ၊ ပဓာန၊ နိဒဿန)
(အစိတ်-မုချုတ္တ။ အပေါင်း-ဥပစာရတ္တ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“ ဧကဒေသဿ နာမံ ဧကဒေသိမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဧကဒေသုပစာရော ” ဟူသောဝစနတ္ထနှင့်အညီ အစိတ်၏အမည်ကို အပေါင်း၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဧကဒေသုပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ရာဇာ အာဂစ္ဆတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ရာဇာ-ဟူသော သဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော မင်းခြင်၏။ ရာဇာ-ဟူသော အမည်ကို အပေါင်းဖြစ်သော မင်းနှင့်တကွ အခြွေအရံပရိသတ်အားလုံး၌ တင်စား၍ အပေါင်းဖြစ်သော မင်းနှင့်တကွ အခြွေအရံ ပရိသတ်အားလုံးကို ဤ၌ ရာဇာ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဧကဒေသုပစာသဒ္ဒါမည်၏။

အစိတ်ကို မှတ်၍ဆိုသဖြင့် အပေါင်းကိုလည်း ရသောနည်းသည် ဥပလက္ခဏာနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ရာဇာ အာဂစ္ဆတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ရာဇာ’ ဟူသော နည်းသည် မင်းတည်းဟူသော အစိတ်ကို မှတ်၍ ဆိုသဖြင့် မင်းနှင့်တကွ ခြွေရံပရိသတ်တည်းဟူသော အပေါင်းကိုလည်း ရသောကြောင့် ဥပလက္ခဏာနည်းမည်၏။

ပြဋ္ဌာန်းသည်ကိုဆိုသဖြင့် မပြဋ္ဌာန်းသည်ကိုလည်း ရသောနည်းသည် ပဓာနနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ရာဇာ အာဂစ္ဆတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ရာဇာ’ ဟူသောနည်းသည် မင်းတည်းဟူသော ပြဋ္ဌာန်းသည်ကို ဆိုသဖြင့် ခြွေရံပရိသတ်တည်းဟူသော မပြဋ္ဌာန်းသည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် ပဓာနနည်းမည်၏။

အထင်ကို ဆိုသဖြင့် အလုံးစုံကိုရသောနည်းသည် နိဒဿနနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- ရာဇာ အာဂစ္ဆတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ရာဇာ’ ဟူသော နည်းသည် မင်းတည်းဟူသော အထင်ကို ဆိုသဖြင့် မင်းနှင့်တကွ ခြွေရံပရိသတ်တည်းဟူသော အလုံးစုံကိုလည်းရသောကြောင့် နိဒဿနနည်းမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ရာဇာ-သဒ္ဒါသည် မင်းကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ အမတ်စသည်ကို ဟောရိုးထုံးစံ မရှိ။ အာဂစ္ဆတိကို ထောက်သော် မင်းနှင့်တကွ ခြွေရံမူးမတ်စသည်တို့ကိုပါ ယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ မင်း+မင်းနှင့်တကွ ခြွေရံ၊ မူးမတ်စသည်နှစ်မျိုးတွင် မင်းသည် မုချုတ္တ-အစိတ် ဧကဒေသ။ မင်းနှင့်တကွ ခြွေရံမူးမတ်စသည်တို့ကား ဥပစာရတ္တ-အပေါင်း ဧကဒေသိတည်း။ ဤသို့ အစိတ်+အပေါင်း လက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် “ရာဇာ” ကို ဧကဒေသုပစာဟု ကြံရသည်။ အဝယဂူပစာဟုလည်း ခေါ်သည်။

(၅၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

မှတ်ချက်။ ။ ဧကဒေသုပစာရသော ပုံစံပြုယုဂ်တို့၌ ဥပလက္ခဏာ၊ နိဒဿန၊ အမြဲရသည့်။
ပစာနနည်းကား အမြဲမရ၊ ဌာနာနရူပသာ။

✓ နိဒဿ်၊ ဥပ၊ ပစာန၊ မှတ်ကြ ဧကဒေသု။

လေ့ကျင့်ရန် ပုံစံ။ ။ (က) သတ္တာ ဒေဝမနုဿာနံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။)

(ခ) အနတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။)

(ဂ) ဗျာမမတ္တေ ကံဋ္ဌေဝရေ သသညိမိ သမနကေ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။)

(ဃ) အပရဏ္ဍန္တိ မဂ္ဂမာသာဒိနိ၊ ဥစ္ဆေတ္တာဒိကမ္ဘိ ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟိတံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။)

ဂ။ ဧကဒေသုပစာ

(အပေါင်း-မုချတ္ထ။ အစိတ်-ဥပစာရတ္ထ။)

သိပ္ပံ (အရကျက်ရန်)

“ဧကဒေသိနော နာမံ ဧကဒေသမိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဧကဒေသုပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အပေါင်းဖြစ်သောခြစ်၏ အမည်ကို အစိတ် ဖြစ်သောခြစ်၌ တင်စား ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဧကဒေသုပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ပြုယုဂ်ကား- သမုဒ္ဒေါ မယာ ဒိဋ္ဌော-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘သမုဒ္ဒ’ သဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော သမုဒ္ဒါတစ်စင်းလုံးဖြစ်၏ သမုဒ္ဒ- ဟူသော အမည်ကို အစိတ်ဖြစ်သော မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော သမုဒ္ဒရာတစ်စိတ်ဖြစ်၌ တင်စား၍ အစိတ်ဖြစ်သော မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော သမုဒ္ဒါတစ်စိတ်ဖြစ်ကို သမုဒ္ဒ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဧကဒေသုပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ သမုဒ္ဒသည် သမုဒ္ဒရာတစ်စင်းလုံးကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော သမုဒ္ဒရာတစ်စိတ်တဒေသကို ဟောရိုး ထုံးစံမရှိ။ တွဲဘက် ဒိဋ္ဌောကို ထောက်သော် မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော သမုဒ္ဒရာတစ်စိတ်တဒေသမျှကို ယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ သမုဒ္ဒရာတစ်စင်းလုံး+သမုဒ္ဒရာတစ်စိတ်တဒေသနှစ်မျိုးတွင် သမုဒ္ဒရာ တစ်စင်းလုံးသည် မုချတ္ထ-အပေါင်း၊ သမုဒ္ဒရာတစ်စိတ်တဒေသသည် ဥပစာရတ္ထ-အစိတ် တည်း။ ဤသို့ အပေါင်း+အစိတ်လက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် သမုဒ္ဒေါကို ဧကဒေသုပစာ-ဟု ကြိုသည်။ သမုဒ္ဒါယူပစာ-ဟု လည်း ခေါ်သည်။

လေ့ကျင့်ရန် ပုံစံ။ ။ (က) ဓမ္မဝိနယဝသေန ဒုဝိဓံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။)

(ခ) ဘဂဝါ စ အနတ္တရေန အရိယမဂ္ဂေန။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။)

(ဂ) ဗြဟ္မစရိယန္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။)

(ဃ) ဗြာဟ္မဏေတိ ဇာတိဗြာဟ္မဏေ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။)

(င) အပညတ္တေ သိက္ခာပဒေတိ ပဌမပါရာဇိကသိက္ခာပဒေ အဋ္ဌပိတေ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။)

(စ) မာတုတိ ဇနေတ္တိယာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။)

(ဆ) ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။)

(ဇ) ဒိဂုဿေကတ္တံ။ (ကဗျည်းသုတ်)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၇၇)

၉။ သမိပျူပစာ (ရုဋ္ဌီနည်း)

(သမိပိ = အနီးရှိ - မုချတ္ထ။ သမိပ = အနီးဖြစ် - ဥပစာရတ္ထ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“သမိပိနော နာမံ သမိပပိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော သမိပျူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အနီးရှိသော ဝတ္ထု၏အမည်ကို အနီးဖြစ်သော ဝတ္ထု၌တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် သမိပျူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- ဂင်္ဂါယံ သဿံ တိဋ္ဌတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ဂင်္ဂါ’သဒ္ဒါသည် အနီးရှိသော ဂင်္ဂါမြစ်၏ ဂင်္ဂါ-ဟူသော အမည်ကို အနီးဖြစ်သော ကမ်းနားခြင်၌တင်စား၍ အနီးဖြစ်သော ကမ်းနားခြင်ကို ဂင်္ဂါ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် သမိပျူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ဂင်္ဂါသည် ကမ်းစပ်အနီးရှိ မြစ်ရေ (သမိပိ)ကိုသာ ဟောရိုးတည်း။ ကမ်းကို ဟောရိုး မရှိ။ သဿံ တိဋ္ဌတိ-ကို ထောက်သော် အနီးဖြစ်သော ကမ်းနားခြင်ကို ယူမှ တွဲဘက်ညီမည်။ ဂင်္ဂါမြစ်+ကမ်းနားခြင်နှစ်မျိုးတွင် မြစ်သည် မုချတ္ထ-သမိပိ၊ ကမ်းနားခြင်သည် ဥပစာရတ္ထ-သမိပတည်း။ ဤသို့ သမိပိ+သမိပလက္ခဏာနှင့် ညီညွတ်နေသောကြောင့် ဂင်္ဂါယံကို သမိပျူပစာဟု ကြိုသည်။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ။

(သမိပိ-မြို့+ သမိပ-ဇေတဝန်)

(ခ) ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ အဘာသိ။

(သမိပိ=ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူစဉ်ကာလ။ သမိပ=ပရိနိဗ္ဗာန်စံခါနီးကာလ)

(ဂ) ဂင်္ဂါယ စရန္တိ၊ ယမုနာယ စရန္တိ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။)

(ဃ) ဝေရဇ္ဇာယံ ဝိဟရတိ နဋ္ဌေရပုစိမန္တမူလေ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။)

၁၀။ တဒ္ဒမ္ပူပစာ (ရုဋ္ဌီနည်း)

(ထင်ရှားရှိ - မုချတ္ထ။ ထင်ရှားမရှိ - ဥပစာရတ္ထ။)

(မရှိတာကို အရှိလုပ်ပြီး ဆိုထားသော စကားမျိုး)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“တဒ္ဒမ္ပူပစာ နာမံ တဒ္ဒမ္ပပိ ဥပစာရော ဝေါဟာရော တဒ္ဒမ္ပူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထု၏အမည်ကို ထင်ရှားမရှိသောဝတ္ထု၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် တဒ္ဒမ္ပူပစာသဒ္ဒါမည်၏။ ကား-သသဝိသာဏံ-စသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ဝိသာဏံ’သဒ္ဒါသည် ထင်ရှားရှိသော ကွဲ၊ နွားအစရှိသော သတ္တဝါတို့၏ ဦးချိုခြင်၏ ဝိသာဏံ-ဟူသောအမည်ကို ထင်ရှားမရှိသော ယုန်၏ ဦးချိုခြင်၌ တင်စား၍ ထင်ရှားမရှိသောယုန်၏ ဦးချိုခြင်ကို ဝိသာဏံ-ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် တဒ္ဒမ္ပူပစာသဒ္ဒါမည်၏။

(၅၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ချိုကို ဟောသော ဝိသာဏသဒ္ဓါကို ချိုမရှိသော သာသနာ့နှင့်တွဲစပ်၍ သာသနာ့ဇာတိဟု သုံးစွဲထားရကား မရှိတာကို အရှိလုပ်၍ ဆိုထားသဖြင့် ဝိသာဏကို တဒ္ဓမ္မပုစ္ဆာဟု ကြံရသည်။ ဤဥပစာမျိုးမှာ လွန်စွာအသုံးများသည်။ အလင်္ကာနည်းအရ ဆိုပါမူ သမာဓိဂုဏ်မြောက်သော စကားမျိုးပင်တည်း။

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က) ဝိဿဂန္ဓံ ဝါယန္တော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။)

(အနံ့မဲ့ ကိလေသာကို အနံ့ထွက်သကဲ့သို့ဆို)

(ခ) လောမဟံသောတိ လောမဟံသနံ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။)

(ဂ) ဘုန်းကြီးသား၊ ယုန်ချို၊ လိပ်မွေး၊ ပုဇွန်သွေး၊ ခွေးလေး တောင်ပန်ဖြူ၊ မှတ်ချက်။ ။ တကယ်အမှန်ကား မရှိ၊ သို့သော် လူအများ ပြောရိုးဆိုစဉ်ရှိသော ဝေါဟာရ စကားများ-ဟုမှတ်။

၁၁။ ဘောဒူပစာ (အဘောဒနည်း)

(မကွဲပြားဘဲလျက် ကွဲပြားသကဲ့သို့ ဆိုသောစကားမျိုး။)

(တခြားစီ မဟုတ်သော်လည်း တခြားစီခွဲ၍ ဆိုသော စကားမျိုး။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

“အဘောဒဗ္ဗိ ဘောဒံ ဝိယ ဥပစာရော ဝေါဟာရော ဘောဒူပစာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ မပြားဘဲကို ပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသည် ဘောဒူပစာသဒ္ဓါမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- သိလာပုတ္တကဿ သရီရံ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ သိလာပုတ္တက-သဒ္ဓါသည် ကိုယ်မှ ကျောက်သား မပြားဘဲကို ပြားသကဲ့သို့ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကြောင့် ဘောဒူပစာသဒ္ဓါမည်၏။

အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုအပ်သောနည်းသည် အဘောဒနည်းမည်၏။

ပြယုဂ်ကား သိလာပုတ္တကဿ သရီရံ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘သိလာပုတ္တကဿ’ ဟူသော နည်းသည် ကိုယ်နှင့် ကျောက်သားကို အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုအပ်သောကြောင့် အဘောဒနည်းမည်၏။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ သိလာပုတ္တကဿ-နှင့် သရီရံ-မှာ အနက်အရကောက်အားဖြင့် ဘာစံခုတည်းသာဖြစ်၍ မကွဲပြားပေ။ သို့ရာတွင် ဝိဘတ်တစ်ခုစီခွဲ၍ ပြောဆို သုံးစွဲထားလေ့ရှိသောကြောင့် ဘောဒူပစာ-ဟု ကြံရသည်။

လေ့ကျင့်ရန် ပုံစံ။ ။ (က) တထာဂတဿ ကာယော။

(ခ) မမ သရီရံ။

(ဂ) ဘိက္ခုနံ သံဃော။

(ဃ) ဇနပဒစာရိကံ ပက္ကမိံသု။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။)

(င) ဂဗ္ဘဿ သေယျာ ဂဗ္ဘသေယျာ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။)

(စ) စာရိကံ စရမာနော။ (သွားခြင်းကြိယာ တစ်ခုတည်းကို နှစ်ပုဒ်ခွဲဆို)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဩသ်ကောက်လမ်းညွှန်

“နည်း၊ ဥပစာတွဲစပ်ပုံဆောင်ပုဒ်များ”

- ၁။ နာနန္ဒရိက၊ ကာရဏ၊ ဌာန ဥပစာ။
- ၂။ ဂုဏ်+ဖလူ၊ ဌာနျ၊ နည်းမူ အဝိနာ။
- ၃။ ဧကဒေသျ၊ သမိဗျ၊ သဒိသု၊ ရဇ္ဇိသာ။
- ၄။ နိဒဿ်+ဥပ၊ ပဓာန၊ မှတ်ကြ ဧကဒေသု။
- ၅။ ရဇ္ဇိ+နေယျ၊ အဘောဒ၊ သုံးဝ ခပ်သိမ်းမှာ။

မှတ်ချက်။ ။ ဆောင်ပုဒ်များ၌ တိုက်ရိုက်မပါသော်လည်း ဧကဒေသုပစာ၌- ပစ္စာသန္နနည်း၊ ယေဘုယျနည်း၊ တဗ္ဗဟုလနည်းများလည်း အရာဌာနအားလျော်စွာ ရနိုင်သေးသည်။ ဧကဒေသျပစာ၌- ပစ္စာသတ္တိ၊ ဂေါဗလိဗဒ္ဒ၊ ပုညဉာဏသမ္ဘာရ၊ ပါရိသေသနည်းများလည်း အရာဌာနအားလျော်စွာ ရနိုင်သေးသည်။

- ✓ ပစ္စာသန္န၊ ယေဘုယျနှင့်၊ တဗ္ဗဟုလ၊ ဤသုံးဝ၊ မှတ်ကြ ဧကဒေသု၊ ဌာနာနဂ္ဂပယူ။
- ✓ ပစ္စာသတ္တိ၊ ဂေါဗလိနှင့်၊ ပါရိ၊ ပုည၊ ဤလေးဝ၊ မှတ်ကြ ဧကဒေသျ၊ ဌာနာနဂ္ဂပယူ။

“အောက်ပါတို့ကို တစ်မှုစီကျက်မှတ်ထားပါ”

၁။ ပစ္စာသန္နနည်း(ဧကဒေသု)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

အနီးကို ဆိုသဖြင့် အဝေးကိုလည်း ရသောနည်းသည် ပစ္စာသန္နနည်းမည်၏။ ပြုယုဂ်ကား- “ကာကေ ဝါရယ မစ္စမှာ”အစရှိသည်တည်း။ ဤပြုယုဂ်၌ ကာကေ-ဟူသော နည်းသည် ကျီးတည်းဟူသော အနီးကို ဆိုသဖြင့် သိမ်း၊ စွန်အစရှိသော အဝေးကိုလည်း ရသောကြောင့် ပစ္စာသန္နနည်းမည်၏။

ဆောင် ။ ။ နီးစပ်၍သာ၊ ပြဆိုပါ၊ ဝေးရာလည်းရ၊ ပစ္စာသန္န။

ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ ကာကေ-သည် (လူတို့နှင့် အနေနီးစပ်သော) ကျီးကိုသာ ဦးတည် ပြောဆိုသော်လည်း ငါးကို ချီသုတ်နိုင်သော သိမ်း၊ စွန်၊ ကြောင်၊ ခွေး-စသည်တို့ကိုလည်း မောင်းနှင်ရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ပစ္စာသန္နနည်းဖြင့် ပြဆိုထားသော စကားမျိုးတည်း။

ဥပစာ။ ။ အစိတ် - ကျီး (မုချတ္တ)

အပေါင်း - ကျီး၊ သိမ်း၊ စွန်၊ ကြောင်၊ ခွေး-စသည်။ (ဥပစာ)

လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံ။ ။ (က). ကာကေ ရက္ခန္တိ တဏှုလာ။ (ကစွည်း)

(ခ) ယဝါ ပဋိသေဓေန္တိ ဂါဝေါ။ (ကစွည်း)

(ဂ) ငါးကြော်ခွက်ကို ကြွက်မစားစေနဲ့။

- ✓ ရက္ခန္တောနမစ္စိတံသုတ်၊ ပုံစံပြုယုဂ်ဝယ်၊ ကံပုဒ်မှန်သမျှ၊ ပစ္စာသန္န၊ မှတ်ကြ ဧကဒေသု။ (နောမတိ)

(၈၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၂။ ယေဘုယျနည်း (ဧကဒေသု)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ဌာနီဖြင့် ဌာနကို မှတ်၍ အများကိုဆိုသဖြင့် အနည်းကိုလည်း ရသောနည်းသည် ယေဘုယျနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- “ခဒိရဝနံ”အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ခဒိရဝနံ’ဟူသောနည်းသည် ရှားပင်တည်းဟူသော ဌာနီဖြင့် တောတည်းဟူသော ဌာနကို မှတ်၍ ရှားပင်တည်းဟူသော အများကိုဆိုသဖြင့် ထိုတော၌ရှိသော သစ်ဆိမ့်၊ သဖန်းခါးအစရှိသော အနည်းကိုလည်း ရသောကြောင့် ယေဘုယျနည်းမည်၏။

ဥပစာ။ ။ အစိတ် - ရှားပင် (မုချတ္ထ)

အပေါင်း - ရှားပင်၊ သစ်ဆိမ့်၊ သဖန်းခါး-စသည်။ (ဥပစာရတ္ထ) လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ။ ။ (က) လုဒ္ဓိနိဝနေ။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။) (ခ) ဝေဠုဝနေ။

(ဂ) ဗြာဟ္မဏဂါမော။ (ဃ) နင်းဆီခြံ၊ လိမ္မော်ခြံ-စသည်။

(င) မွန်ပြည်နယ်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်-စသည်။

မှတ်ချက်။ ။ ယေဘုယျနည်း ပုံစံပြယုဂ်၌ ဧကဒေသုပုစာတင်သည့်အခါ ရှေ့ပုဒ် တစ်စိတ်၌သာ တင်ရသည်။

၃။ တဗ္ဗဟုလနည်း (ဧကဒေသု)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ဌာနဖြင့် ဌာနီကို မှတ်၍ အများကိုဆိုသဖြင့် အနည်းကိုလည်း ရသောနည်းသည် တဗ္ဗဟုလနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- “ဝနစရကော”အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ‘ဝနစရကော’ဟူသောနည်းသည် တော-တည်းဟူသော ဌာနဖြင့် မုဆိုး-တည်းဟူသော ဌာနီကို မှတ်၍ တော၌ ကျင်လည်ခြင်းတည်းဟူသော အများကို ဆိုသဖြင့် ရွာ၌ ကျင်လည်ခြင်းတည်းဟူသော အနည်းကိုလည်း ရသောကြောင့် တဗ္ဗဟုလနည်းမည်၏။

ဥပစာ။ ။ အစိတ် - တော၌ ကျင်လည်ခြင်း (မုချတ္ထ)

အပေါင်း - တော၌ ကျင်လည်ခြင်း၊ ရွာ၌ကျင်လည်ခြင်း-စသည်။ (ဥပစာရတ္ထ) လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ။ ။ (က) အရညဝါသိကော။

(ဂ) ဝေသာလိဝါသိနော၊ ဝေသာလိကာ။

၁။ ပစ္စာသတ္တိနည်း (ဧကဒေသု)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ရသင့်တိုင်းကို မယူမူ၍ အနီးကိုသာ ယူရသောနည်းသည် ပစ္စာသတ္တိနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- “သော ဣမံ လောကံ သဒေဝကံ သမာရကံ”စသည်တည်း။

ဤ၌ “သမာရကံ”ဟူသောနည်းသည် နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်တည်းဟူသော ရသင့်တိုင်းကို မယူမူ၍ ဝသဝတ္တိနတ်ပြည်တည်းဟူသော အနီးကိုသာ ယူရသောကြောင့် ပစ္စာသတ္တိနည်းမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

✓ ရသင့် မယူ၊ 'နီးရာယူ၊ မှတ်ယူ ပစ္စာသတ္တိ။
ရှင်း။ ။ ဤပုံစံ၌ သမာရကံသည် မာရ်နတ်မင်းပိုင်နက် နယ်မြေ နတ်ပြည် ၆-ထပ်
ရသင့်တိုင်းကို မယူဘဲ သဒေဝကံကိုထောက်၍ အနီးဖြစ်သော ဝသဝတ္တီ
နတ်ပြည်ကိုသာ ယူရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ပစ္စာသတ္တိနည်းဖြင့် ပြဆို
ထားသော စကားမျိုးတည်း။

ဥပစာ။ ။ အပေါင်း - နတ်ပြည် ၆-ထပ်။ (မုချုတ္တ)
အစိတ် - ဝသဝတ္တီနတ်ပြည်။ (ဥပစာရတ္တ)

၂။ ပါရိသေသနည်း (ဧကဒေသျှ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ဆိုခဲ့ပြီးသည်မှလည်းကောင်း၊ ဆိုလတ္တံ့သည်မှလည်းကောင်း အကြွင်းကို
ယူရသောနည်းသည် ပါရိသေသနည်းမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- “သော ဣမံ လောကံ သဒေဝကံ သမာရကံ”အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ “သဒေဝကံ”ဟူသောနည်းသည် ဆိုလတ္တံ့သော ဝသဝတ္တီနတ်ပြည်မှ
ကြွင်းသော နတ်ပြည်ငါးထပ်ကို ယူရသောကြောင့် ပါရိသေသနည်းမည်၏။

ဥပစာ။ ။ အပေါင်း - နတ်ပြည် ၆-ထပ်။ (မုချုတ္တ)
အစိတ် - အောက်နတ်ပြည် ၅-ထပ်။ (ဥပစာရတ္တ)

- လေ့ကျင့်ရန်ပုံစံများ။ ။
- (က) ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။)
 - (ခ) ပဒတော ဒုတိယာစတုတ္ထိဆဋ္ဌိသု ဝေါနော။ (ကစ္စည်း)

၃။ ဂေါဗလီဗဒ္ဒနည်း (ဧကဒေသျှ။)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ဂေါ-သဒ္ဒါသည် ယှဉ်ဘက် ဗလီဗဒ္ဒသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ချန်လှပ်၍ နွားငယ်၊
နွားလတ်တည်းဟူသော အနက်ကို ဟောသကဲ့သို့ ယှဉ်ဘက်သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ချန်၍
ဟောသောနည်းသည် ဂေါဗလီဗဒ္ဒနည်းမည်၏။

ပြယုဂ်ကား- “ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဒေသိတော ပညတ္တော”အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ဓမ္မော-ဟူသော နည်းသည် ဝိနယပိဋကတ်တည်းဟူသော ယှဉ်ဘက်
ဝိနယသဒ္ဒါ၏ အနက်ကို ချန်လှပ်၍ သုတ္တန်ပိဋကတ်၊ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်ကိုသာ
ဟောသောကြောင့် ဂေါဗလီဗဒ္ဒနည်းမည်၏။

ဥပစာ။ ။ အပေါင်း - သုတ်၊ အဘိဓမ္မာ၊ ဝိနည်း။ (မုချုတ္တ)
အစိတ် - သုတ်၊ အဘိဓမ္မာ။ (ဥပစာရတ္တ)

(၈၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၄။ ပုညဉာဏသမ္ဘာရနည်း (ကေဒေသျှ)

ဆိုရိုး (အရကျက်ရန်)

ပုည-သဒ္ဓါသည် ယှဉ်ဘက် ဉာဏသမ္ဘာရ-သဒ္ဓါ၏ အနက်ကို ချန်လှပ်၍ ဉာဏ်၏ အဆောက်အဦးမှတစ်ပါး ကောင်းမှုကိုသာ ဟောသကဲ့သို့ ယှဉ်ဘက်သဒ္ဓါ၏ အနက်ကို ချန်၍ ဟောသောနည်းသည် ပုညဉာဏသမ္ဘာရနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- “ဓမ္မော စ ဝိနယော” စ ဒေသိတော ပညတ္ထော” အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ ဓမ္မော-ဟူသောနည်းသည် ဝိနယပိဋကတ်တည်းဟူသော ယှဉ်ဘက် ဝိနယသဒ္ဓါ၏ အနက်ကို ချန်လှပ်၍ သုတ္တန်ပိဋကတ်, အဘိဓမ္မာပိဋကတ်ကိုသာ ဟောသောကြောင့် ပုညဉာဏသမ္ဘာရနည်းမည်၏။

=====

“ရဋ္ဌိ, နေယျ၊ အဘေဒ၊ သုံးဝ ခပ်သိမ်းမှာ”

အထက်ပါ နိယံနှင့်အညီ ဖြေဆိုတတ်ရန် အောက်ပါနမူနာပုံစံတို့ကို ကျက်မှတ် ထားရမည်။

(က) ထို၌ထင်သောအားဖြင့် ဤ၌ ခေါ်ဝေါ်အပ်သောနည်းသည် ရဋ္ဌိနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ စက္ခုနာဟူသောနည်းသည် စက္ခုပဿာဒတည်းဟူသော ထို၌ ထင်သော အားဖြင့် စက္ခုဝိညာဏ်တည်းဟူသော ဤ၌ ခေါ်ဝေါ်အပ်သောကြောင့် ရဋ္ဌိနည်းမည်၏။

(ခ) ဆောင်၍ ယူရသော အနက်ရှိသောနည်းသည် နေယျတ္ထနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ စက္ခုနာဟူသောနည်းသည် စက္ခုပဿာဒကို ဆိုသော်လည်း စက္ခုဝိညာဏ် ကို ဆောင်၍ယူရသော အနက်ရှိသောကြောင့် နေယျတ္ထနည်းမည်၏။

(ဂ) အပြားမဲ့အားဖြင့် ဆိုသောနည်းသည် အဘေဒနည်းမည်၏။ ပြယုဂ်ကား- စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတိ-အစရှိသည်တည်း။

ဤ၌ စက္ခုနာဟူသောနည်းသည် စက္ခုပဿာဒနှင့် စက္ခုဝိညာဏ်ကို အပြားမဲ့ အားဖြင့် ဆိုသောကြောင့် အဘေဒနည်းမည်၏။

ဥပစာ ပြီးပါပြီ။

=====

နေတ္တိဟာရ

နေတ္တိဟာရထုတ်ရာ၌-

(က) နိဒါန်း

(ခ) စာကိုယ် (ဝေဖန်စိစစ်ချက်)

(ဂ) နိဂုံး-ဟူ၍ အင်္ဂါ(၃)ချက် ပါရှိစေရမည်။

နေတ္တိဟာရနှင့် ပက်သက်၍ ဆရာများစွာတို့ တစ်ပါးနှင့် တစ်ပါး ကွဲပြားနေကြသော်လည်း ထုတ်နည်းပုံစံ စနစ်ကျဖို့၊ အစဉ်အလာကျဖို့သာ အဓိကဖြစ်သည်။ ထုတ်နည်းပုံစံ စနစ်ကျလျှင် မှန်ကန်သည်ဟု မှတ်ယူရမည်သာ။

စနစ်တကျ ဖြေဆိုတတ်ရန်မှာကား မူတစ်ခုကို ကျေပြန်စွာ ကျက်မှတ်ထားရမည်။ ကျက်မှတ်ရန် ပုံစံတစ်ခုစီကိုလည်း ဖော်ပြသွားပါမည်။

မေးခွန်း၌ ဖော်ပြထားသော ပါဠိဝါကျ၊ ပုဒ်တို့၏ အဘိဓမ္မာနည်းအရ ဖြစ်သင့်သော တရားကိုယ်များကို တိကျမှန်ကန်အောင် ကောက်ယူတတ်ရမည်။ ယင်းသို့ တရားကိုယ်ကောက်ယူတတ်ဖို့အတွက် ကိတ်ဉာဏ်ကောက်ကို ကျနစွာ နားလည်ထားရမည်။

၁။ ဒေသနာဟာရ

(ရှေးဦးလမ်းညွှန် မှတ်သားရန်)

ဒေသနာဟာရ-ဟူသည် သုတ်၌လာသော တရားတို့ကို အဿာဒစသည်ဖြင့် ဝေဖန်ခြင်းပင်တည်း။ ယင်းဒေသနာဟာရသည်-

- ၁။ သုတ်၌လာသောတရားတို့ကို အဿာဒစသည်ဖြင့် ဝေဖန်ခြင်း အဿာဒါဒိ ဒေသနာဟာရ။
- ၂။ သစ္စာအားဖြင့် ထုတ်ပြခြင်း စတုသစ္စဒေသနာဟာရ-ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။

ထိုတွင်-

- ၁။ အဿာဒစသည်ကို ရှေးဦးစွာထုတ်ပြီး သစ္စာကိုနောက်မှ ထုတ်လျှင် အဿာဒါဒိဒေသနာဟာရမည်၏။
- ၂။ သစ္စာကို ရှေးဦးစွာထုတ်ပြီး အဿာဒစသည်ကို နောက်မှ ထုတ်ပြလျှင် စတုသစ္စဒေသနာဟာရမည်၏။

များသောအားဖြင့် နာမ်တရားများရသောပုဒ်တို့၌ အဿာဒါဒိဒေသနာဟာရ ထုတ်ပါဟု မေးတတ်သည်။ ခန္ဓာငါးပါးရသော လောကော၊ ဗုဒ္ဓေါစသောပုဒ်တို့၌ စတုသစ္စဒေသနာဟာရထုတ်ပါဟု မေးတတ်သည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အန္တတ်၊ ဗာဟျတ် ခွဲခြား၍ မေးခဲ့လျှင်-

၁။ အန္တတ္ထကိုယူ၍ ထုတ်က အဿာဒါဒိဒေသနာဟာရနည်းဖြင့် ထုတ်။

၂။ ဗာဟျတ္ထကိုယူ၍ ထုတ်က စတုသစ္စဒေသနာဟာရနည်းဖြင့် ထုတ်။

- ✓ အန္တတ်အရ၊ ကောက်ယူက၊ အဿာဒ-ရှေးဦးထုတ်။
- ✓ ဗာဟျတ်အရ၊ ကောက်ယူက၊ သစ္စ-ရှေးဦးထုတ်။
- ✓ ပုဒ်နှင့်ဓာတ်ကို ၊ အန္တတ်ဆိုသည်၊ ပစ္စည်းဝိဘတ်၊ ဗာဟျတ် နှစ်ရပ်ထူးပုံသိ။

အဿာဒါဒိဒေသနာဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

(နိဒါန်း)

ဒေသနာဟာရဟူသော်ကား “ဒေသီယတိ သံဝဏ္ဏိယတိ သုတ္တတ္ထော ဧတာယာ-တိ ဒေသနာ၊ ဒေသနာ စ သာ ဟာရော စာတိ ဒေသနာဟာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထ နှင့်အညီ သုတ်၌လာသော တရားတို့ကို အဿာဒ၊ အာဒိနဝ၊ နိဿရဏ၊ ဖလ၊ ဥပါယ၊ အာဏတ္တိတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြကြောင်းလက္ခဏာရှိသော ဟာရသည် ဒေသနာ ဟာရမည်၏။

စာကိုယ် (ဝေဖန်စိစစ်ချက်)

ပြယုဂ်ကား- ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသည်တည်း။

ဤပြယုဂ်၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် အန္တတ္ထဖြစ်သော ဂမု-ဓာတ်အရ ဘုရားကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍ -

ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့်ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာသည် သာယာအပ်သောကြောင့် အဿာဒမည်၏။ ထိုကိုသာယာတတ်သော တဏှာသည်လည်း အဿာဒမည်၏။

သာယာအပ်၊ သာယာတတ်သောတရားသည်ပင် သင်္ခါရဒုက္ခဖြစ်၍ (တောဘူမက သင်္ခါရဇာတိ၌ အကျိုးဝင်သောကြောင့်) အာဒိနဝမည်၏။

ဘုရားကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သူသည် လိုလားတောင့်တအပ်သော အရိယာ မဂ်နှင့် နိဗ္ဗာန်သည် နိဿရဏမည်၏။

ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည်လည်းကောင်း၊ အန္တရာယ်ပျောက်ကင်းခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန် အကျိုးအမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း၊ ဘဝသမ္ပတ္တိ၊ ဘောဂသမ္ပတ္တိ စသော တမလွန်အကျိုးအမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း ဖလမည်၏။

ယောနိသောမနသိကာရ၊ သပ္ပုရိသုပနိဿယစသော အကြောင်းအမျိုးမျိုး သည်လည်းကောင်း၊ ဘုရားတည်းဟူသော အတိဏ္ဍဋ္ဌာရုံသည်လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ ရှေ့အဖို့၌ဖြစ်သော အကျင့်ပဋိပဒါသည်လည်းကောင်း ဥပါယမည်၏။

မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တကြကုန်သော သူတို့သည် (ဝါ) အန္တရာယ် ကင်းခြင်းစသော အကျိုးကို အလိုရှိသောသူတို့သည် မြတ်စွာဘုရားကို ကိုးကွယ်

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဆည်းကပ်ကြကုန်ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏတ္တိမည်၏။

ထိုအသ္မာဒစသည်တို့တွင်-

အာဒိနဝေါ ဖလဉ္စ ဒုက္ခံ-ဟူသည်နှင့်အညီ အာဒိနဝသည်လည်းကောင်း၊ ဖလသည်လည်းကောင်း ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

အသ္မာဒေါ သမုဒယော-ဟူသည်နှင့်အညီ အသ္မာဒသည် သမုဒယသစ္စာမည်၏။

နိဿရဏံ နိရောဓော-ဟူသည်နှင့်အညီ နိဿရဏသည် နိရောဓသစ္စာမည်၏။

ဥပါယော အာဏတ္တိ စ မဂ္ဂေါ-ဟူသည်နှင့်အညီ ဥပါယသည်လည်းကောင်း၊ အာဏတ္တိသည်လည်းကောင်း မဂ္ဂသစ္စာမည်၏။

နိဂုံး

ဤသို့လျှင် ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသော ဒေသနာတော်သည် အသ္မာဒ-စသည်ကို ဝောန်လျက် သစ္စာလေးပါးကို ဟောကြားတတ်သောကြောင့် (အသ္မာဒါဒိ ဒေသနာဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

(ဤကား ကုသိုလ်ဓမ္မကိုယူ၍ အသ္မာဒါဒိထုတ်ပုံတည်း။)

အကုသိုလ်ကိုယူ၍ အသ္မာဒါဒိဒေသနာဟာရထုတ်ပုံ

ပါဏံ ဟနတိ-ဟူသော ပြယုဂ်၌ ဟနတိ-ဝယ် အန္တတ္ထဖြစ်သော ဟန-ဓာတ်အရ သတ္တဝါကို သတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဝေဓကစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူအကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍-

ထို-သည် သာယာအပ်သောကြောင့် အသ္မာဒမည်၏။ ထိုကို သာယာတတ်သော တဏှာသည်လည်း အသ္မာဒမည်၏။

သာယာအပ်၊ သာယာတတ်သော ထိုတရားသည်ပင် သင်္ခါရဒုက္ခဖြစ်၍ (တေဘူမကသင်္ခါရတို့၌ အကျိုးဝင်သောကြောင့်) အာဒိနဝမည်၏။

ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်၏ ထွက်မြောက်ရာဖြစ်သော မဂ်နှင့် နိဗ္ဗာန်သည် နိဿရဏမည်၏။

အသက်တိုခြင်း၊ အနာရောဂါများခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးအမျိုးမျိုးသည် လည်းကောင်း၊ ဘဝဝိပဏ္ဍိ၊ ဘောဂဝိပဏ္ဍိ-စသော သံသရာတမလွန်အကျိုး အမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း ဖလမည်၏။

အယောနိသောမနသိကာရ၊ အသပ္ပရိသုပနိဿယစသော အကြောင်းတရားများသည်လည်းကောင်း၊ သတ်အပ်သော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း ဥပါယမည်၏။

အပါယ်ဒုဂ္ဂတိမှ လွတ်မြောက်လိုသော သူတို့သည် ပါဏာတိပါတအမှုမှ ရှောင်ကြဉ်ကြကုန်ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏတ္တိမည်၏။

(၈၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ထိုအဿာဒစသည်တို့တွင်-

အာဒိနဝေါ ဖလဉ္စ ဒုက္ခံ-ဟူသည်နှင့်အညီ ။ပ။ မဂ္ဂသစ္စာမည်၏။

ဤသို့လျှင် ပါဏံ ဟနတိ-ဟူသော ဒေသနာတော်သည် အဿာဒစသည်ကို ဝေဖန်လျက် သစ္စာလေးပါးကို ဟောကြားတတ်သောကြောင့် (အဿာဒါဒိ) ဒေသနာ ဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

လေ့ကျင့်ရန် နမူနာပုံစံများ

- (၁) ဒါနံ ဒေတိ=ဒါနစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- (၂) သီလံ သမာဓိယတိ= သီလဝိရတိစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- (၃) ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ =ဥပေါသထစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသောမဟာကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- (၄) အဒိန္နံ အာဒိယတိ= ထေယျစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- (၅) ပရဒါရံ ဂစ္ဆတိ=မိစ္ဆာစာရစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- (၆) ဗုဒ္ဓံ ဝန္တတိ = ပဏာမစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။

စတုသစ္စဒေသနာ ဟာရထုတ်ပုံ

(နိဒါန်း၊ ဆိုရိုး ရှေးနည်းတူ)

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဗာဟုတ္တဖြစ်သော မိဝိဘတ်၏အရ တုရားကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သောသူ၏ လောကီခန္ဓာငါးပါးကို ယူ၍-

ထို-တွင် လောဘကြဉ်သော လောကီခန္ဓာငါးပါးသည် “ပဉ္စုပ္ပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ” ဟူသည်နှင့်အညီ ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။

“တဿ မူလကာရဏဘာဝေန ပုရိမနိပ္ပန္နတဏှာ သမုဒယသစ္စံ” ဟူသည်နှင့် အညီ ထိုခန္ဓာငါးပါး၏ အကြောင်းရင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ရှေးဘဝ၌ ဖြစ်ပြီးသော တဏှာ- သည် သမုဒယသစ္စာမည်၏။

ဥဘိန္နမပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ-ဟူသည်နှင့်အညီ ဒုက္ခ၊ သမုဒယနှစ်ပါးတို့၏ မဖြစ်ရာဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်သည် နိရောဓသစ္စာမည်၏။

နိရောဓပဇာနနပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စံ-ဟူသည်နှင့်အညီ နိဗ္ဗာန်ကို သိကြောင်း ဖြစ်သောအကျင့်သည် မဂ္ဂသစ္စာမည်၏။

ထိုလေးပါးတို့တွင်-

သမုဒယဖြင့် အဿာဒဖြစ်၏။ (သမုဒယသစ္စာသည် အဿာဒမည်၏ဟူလို)

ဒုက္ခဖြင့် အာဒိနဝဖြစ်၏။

နိရောဓ၊ မဂ္ဂတို့ဖြင့် နိဿရဏဖြစ်၏။

ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကသည် ဖလမည်၏။ (ဝါ) ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသော ဝါကျ၏အစွမ်းဖြင့် ရအပ်သော အန္တရာယ်ကင်းပျောက်ခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဣသ်ကောက်လမ်းညွှန်

အမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း၊ ဘဝသမ္ပတ္တိ၊ ဘောဂသမ္ပတ္တိစသော တမလွန်အကျိုး အမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း ဖလမည်၏။

အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ ဣဒါနိ ဟေတုပဉ္စကသည် ဥပါယမည်၏။(၀၁) ယောနိသောမနသိကာရ၊ သပ္ပုရိသုပနိဿယစသော အကြောင်းအမျိုးမျိုး သည်လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ဖြစ်သော အကျင့်ပဋိပဒါသည်လည်းကောင်း ဥပါယမည်၏။

မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တကြကုန်သောသူတို့သည်(၀၁) အန္တရာယ် ကင်းပျောက်ခြင်းစသော အကျိုးကို အလိုရှိကုန်သောသူတို့သည် ဘုရားကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ကြလေကုန်ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏတ္တိမည်၏။

ဤသို့လျှင် ဗုဒ္ဓံ 'သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသော ဒေသနာတော်သည် သစ္စာလေးပါး ကို ဟောကြားလျက် အဿာဒစသည်ကို ဝေဖန်တတ်သောကြောင့် (စတုသစ္စ) ဒေသနာဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

အကုသိုလ်ကိုယူ၍ စတုသစ္စဒေသနာဟာရထုတ်ပုံ

ပါဏံ ဟနတိ-၌ ဟနတိ-ဝယ် ဗာဟုတ္ထဖြစ်သော တိဝိဘတ်အရ သတ္တဝါ ကို သတ်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ လောကီခန္ဓာငါးပါးကိုယူ၍

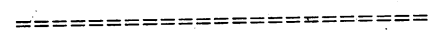
ထို-တွင် ဇလာဘကြည်သော လောကီခန္ဓာငါးပါးသည် "ပဉ္စုပ္ပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ"ဟူသည်နှင့်အညီ ဒုက္ခသစ္စာမည်၏။ (ပ) ဣဒါနိ ဖလပဉ္စက- သည် ဖလမည်၏။ (ပေယျာလမှာ ကုသိုလ်အတိုင်းဖြစ်သည်။)

(၀၁) ပါဏံ ဟနတိ-ဟူသောဝါကျ၏ အစွမ်းဖြင့်ရအပ်သော အသက်တို့ခြင်း၊ အနာရောဂါများခြင်းစသော ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးအမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း၊ ဘဝဝိပတ္တိ၊ ဘောဂဝိပတ္တိစသော တမလွန်အကျိုးအမျိုးမျိုးသည်လည်းကောင်း ဖလမည်၏။

အယောနိသောမနသိကာရ၊ အသပ္ပုရိသုပနိဿယစသော အကြောင်း တရားများသည် ဥပါယမည်၏။

အပါယ်ဒုဂ္ဂတိမှ လွတ်မြောက်လိုသောသူတို့သည် ပါဏာတိပါတအမှုမှ ရှောင်ကြည်ကြကုန်ဟု မတိုက်တွန်းသော်လည်း တိုက်တွန်းသကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်းသည် အာဏတ္တိမည်၏။

ဤသို့လျှင် ပါဏံ ဟနတိ-ဟူသော ဒေသနာတော်သည် ။ပ။ စတုသစ္စ ဒေသနာဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

(၈၈)

ဝိဇ္ဇာနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၂။ ဝိစယဟာရ

ဝိစယဟာရ ဆယ့်တစ်မျိုးပြားသော်လည်း ဤ၌ကား စာမေးပွဲ၌ အသုံးများသော ပဒဝိစယဟာရ တစ်မျိုးတည်းကိုသာ ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြပါမည်။

ပဒဝိစယဟာရ စိစစ်ရန်-ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများ

- (က) စိတ်၊ အရိယာ၊ မာဂဓာနှင့်၊ အနုတ္တာ-နိပ္ပန္န၊ ငါးစုံမျှ၊ စစ်ကြ သဒ္ဓါများ။
- (ခ) ပုဒ်လေး၊ နာမ်ငါး၊ ခြောက်ပါး သမာသ်၊ လေးရပ် တဒ္ဓိတ်၊ ကိတ်ခုနစ်ရပ်၊ ဝိဘတ် ခုနစ်၊ ဝုဗ္ဗိမာ နှစ်၊ ရွေးစစ် ဝိစယာ။
- (ဂ) တျာချန်၊ ပရံ+အတ္တ၊ သုံးဝ ပုရိသ်၊ သုံးစိတ် ယောဂ၊ ဥဘယ ဝုဗ္ဗိ၊ ပယုဇ္ဇ ကတ္တု၊ ဓာတု သဗ္ဗ၊ ဝိကရဏဟူ၊ ဘူဝါဒိက၊ ကာရိတနှင့်၊ သပုဒ္ဓိက၊ အဝဝ၊ စစ်ကြ အာချာတ်ပုဒ်။

(က) ကိတ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရ ထုတ်ပုံ

ဝိစယဟာရဟူသော်ကား “ဝိစိနာတိ ဧတေန ပဒပဉ္စာဒယောတိ ဝိစယော၊ ဝိစယော စ သော ဟာရော စာတိ ဝိစယဟာရော”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ ပဒ၊ ပုစ္ဆာ၊ ဝိဿဇ္ဇနာ၊ ပုဗ္ဗာပရ၊ အနုဂိတိ၊ အဿာဒ၊ အာဒိနဇ၊ နိဿရဏ၊ ဖလ၊ ဥပါယ၊ အာဏတ္တိအားဖြင့် ဆယ့်တစ်ပါးသော အနက်တို့ကို စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သော ကြောင့် ဝိစယဟာရမည်၏။

ပဒဝိစယဟာရဟူသော်ကား ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသောဝါကျ၌ ဗုဒ္ဓံ-ဟူ သောပုဒ်သည် “သပ္ပတိ သောတဝိညာဏာရမ္မဏာဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ သဒ္ဓေါ”ဟူသော ဝစနတ္ထ နှင့်အညီ သောတဝိညာဏ်၏ အာရုံ၏ဖြစ်သို့ ရောက်တတ်သောကြောင့် သဒ္ဓါမည်၏။

ထိုသဒ္ဓါသည်-

- စိတ္တဇသဒ္ဓါ + ဥတုဇေသဒ္ဓါ နှစ်ပါးတို့တွင် စိတ္တဇသဒ္ဓါမည်၏။
- အရိယသဒ္ဓါ + မိလက္ခုသဒ္ဓါ နှစ်ပါးတို့တွင် အရိယသဒ္ဓါမည်၏။
- မာဂဓေသဒ္ဓါ + သက္ကတသဒ္ဓါစသည်တို့တွင် မာဂဓေသဒ္ဓါမည်၏။
- အနုတ္တသဒ္ဓါ + ရုဇ္ဈိသဒ္ဓါ နှစ်ပါးတို့တွင် အနုတ္တသဒ္ဓါမည်၏။
- နိပ္ပန္နသဒ္ဓါ + အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါ နှစ်ပါးတို့တွင် နိပ္ပန္နသဒ္ဓါမည်၏။
- ထိုသဒ္ဓါသည် “ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ အတ္ထော ဧတေနာတိ ပဒံ”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ အနက်ကို သိကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပုဒ်မည်၏။

ထိုပုဒ်သည်-

နာမ်ပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်၊ ဥပသာရပုဒ်၊ နိပါတ်ပုဒ်လေးပါးတို့တွင် နာမ်ပုဒ်မည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

နာမနာမ်စသောငါးပါးတို့တွင် ကိတ်နာမ်မည်၏။
 ကတ္တုသာနေစသော ခုနှစ်ပါးတို့တွင် ကတ္တုသာနေပုဒ်မည်၏။
 သျာဒန္တပုဒ်၊ တျာဒန္တပုဒ်နှစ်ပါးတို့တွင် သျာဒန္တပုဒ်မည်၏။
 ပထမာဝိဘကျန္တစသော ခုနှစ်ပါးတို့တွင် ဒုတိယာဝိဘကျန္တပုဒ်မည်၏။
 ဧကဝစနန္တ၊ ဗဟုဝစနန္တနှစ်ပါးတို့တွင် ဧကဝစနန္တပုဒ်မည်၏။
 ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

(ခ) သမာသ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ

ရာဇေုတ္တော-ဟူသောပုဒ်သည် “သပ္ပတိ သောတဝိညာဏ ။ပ။ နိပ္ပန္နသဒ္ဓါ မည်၏။ ထိုသဒ္ဓါသည်-

ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ ။ပ။ နာမနာမ်စသော ငါးပါးတို့တွင် သမာသ်နာမ်မည်၏။
 အဗျာယီဘောသမာသ်စသော ခြောက်ပါးတို့တွင် တပျူရိသ်သမာသ်မည်၏။
 အမာဒိတပျူရိသ်၊ ဥဘောတပျူရိသ် နှစ်ပါးတို့တွင် အမာဒိတပျူရိသ်မည်၏။
 ဒုတိယာတပျူရိသ်စသော ခြောက်ပါးတို့တွင် ဆဒ္ဓိတပျူရိသ်မည်၏။
 သျာဒန္တပုဒ်၊ တျာဒန္တပုဒ်နှစ်ပါးတို့တွင် သျာဒန္တပုဒ်မည်၏။
 ပထမာဝိဘကျန္တစသော ခုနှစ်ပါးတို့တွင် ပထမာဝိဘကျန္တပုဒ်မည်၏။
 ဧကဝစနန္တ၊ ဗဟုဝစနန္တ နှစ်ပါးတို့တွင် ဧကဝစနန္တပုဒ်မည်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကိုစိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏။

(ဂ) တဒ္ဓိတ်နာမ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ

ဝါသိဋ္ဌော-ဟူသောပုဒ်သည် “သပ္ပတိ သောတဝိညာဏ ။ပ။ နိပ္ပန္နသဒ္ဓါမည်၏။ ထိုသဒ္ဓါသည်-

ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ ။ပ။ နာမနာမ်စသော ငါးပါးတို့တွင် တဒ္ဓိတ်နာမ်မည်၏။
 သာမညတဒ္ဓိတ်၊ အဗျယတဒ္ဓိတ်၊ ဘာဝတဒ္ဓိတ်၊ သုတ္တတဒ္ဓိတ်လေးပါးတို့တွင် သာမညတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 အပစ္စတဒ္ဓိတ်၊ တရတျာဒိတဒ္ဓိတ်စသည်တို့တွင် အပစ္စတဒ္ဓိတ်မည်၏။
 သျာဒန္တပုဒ်၊ တျာဒန္တပုဒ် နှစ်ပါးတို့တွင် သျာဒန္တပုဒ်မည်၏။
 ပထမာဝိဘကျန္တစသော ခုနှစ်ပါးတို့တွင် ပထမာဝိဘကျန္တပုဒ်မည်၏။
 ဧကဝစနန္တ၊ ဗဟုဝစနန္တ နှစ်ပါးတို့တွင် ဧကဝစနန္တပုဒ်မည်၏။
 ဤသို့စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏။

(ဃ) အာချာတ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ

“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”ဟူသော ဝါကျ၌ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသောပုဒ်သည် သပ္ပတိ သောတဝိညာဏ ။ပ။ မာဂသေဒ္ဓါမည်၏။

(၉၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

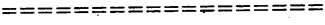
အန္တတ္ထသဒ္ဓါ၊ ရုဠိသဒ္ဓါနှစ်ပါးတို့တွင် ရုဠိသဒ္ဓါမည်၏။
 နိပ္ပန္နသဒ္ဓါ၊ အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါ နှစ်မျိုးတို့တွင် အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါမည်၏။
 ထိုသဒ္ဓါသည်- ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ ။ပ။ အာချာတ်ပုဒ်မည်၏။
 သျာဒန္တပုဒ်၊ တျာဒန္တပုဒ်နှစ်ပါးတို့တွင် တျာဒန္တပုဒ်မည်၏။
 ဝတ္တမာနဝိဘတျန္တစသည်တို့တွင် ဝတ္တမာနဝိဘတျန္တပုဒ်မည်၏။
 ပရဿပုဒ်၊ အတ္တနောပုဒ်နှစ်ပါးတို့တွင် ပရဿပုဒ်မည်၏။
 ပဌမပုရိသ်စသော သုံးပါးတို့တွင် ဥတ္တမပုရိသ်မည်၏။
 နာမယောဂစသော သုံးပါးတို့တွင် အမှယောဂပုဒ်မည်၏။
 ဧကဝစနန္တ၊ ဗဟုဝစနန္တ နှစ်ပါးတို့တွင် ဧကဝစနန္တပုဒ်မည်၏။
 ပယုဇ္ဇမာန၊ အပယုဇ္ဇမာန နှစ်ပါးတို့တွင် အပယုဇ္ဇမာနပုဒ်မည်၏။
 ဘော၊ တံ၊ ကတ္တား သုံးပါးတို့တွင် ကတ္တာဝါစကပုဒ်မည်၏။
 သဗ္ဗဓာတ်၊ အသဗ္ဗဓာတ်နှစ်ပါးတို့တွင် သဗ္ဗဓာတ်ပုဒ်မည်၏။
 သဝိကရဏ၊ အဝိကရဏ နှစ်ပါးတို့တွင် သဝိကရဏပုဒ်မည်၏။
 ဘူဝါဒိဂဏိကစသည်တို့တွင် ဘူဝါဒိဂဏိကပုဒ်မည်၏။
 သကာရိတ၊ အကာရိတနှစ်ပါးတို့တွင် အကာရိတပုဒ်မည်၏။
 သုဒ္ဓိက၊ အဝုဒ္ဓိက နှစ်ပါးတို့တွင် အဝုဒ္ဓိကပုဒ်မည်၏။
 ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပုဒ်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏။

(င) ဥပသာရပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ

ဝေရဇ္ဇာယံ ဝိဟရတိ-၌ ဝိဟရတိ-ဝယ် ဝိ-ဟူသောပုဒ်သည် “သပ္ပတိ
 သောတဝိညာဏ ။ပ။ မာဂဓေဒ္ဓါ-မည်၏။
 အန္တတ္ထသဒ္ဓါ၊ ရုဠိသဒ္ဓါနှစ်ပါးတို့တွင် ရုဠိသဒ္ဓါမည်၏။
 နိပ္ပန္နသဒ္ဓါ၊ အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါနှစ်ပါးတို့တွင် အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါမည်၏။
 ထိုသဒ္ဓါသည် ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ ။ပ။ ဥပသာရပုဒ်မည်၏။
 ဤသို့ ပုဒ်ကိုစိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏။

(စ) နိပါတ်ပုဒ် ပဒဝိစယဟာရထုတ်ပုံ

ကိဿ ပန ထေရော-စသော ဝါကျ၌ ပန-ဟူသော ပုဒ်သည် “သပ္ပတိ ။ပ။
 အနိပ္ပန္နသဒ္ဓါမည်၏။
 ထိုသဒ္ဓါသည်- ပဇ္ဇတေ ဉာယတေ ။ပ။ နိပါတ်ပုဒ်မည်၏။
 သဝိဘတ္တိယုတ္တ၊ အဝိဘတ္တိယုတ္တနှစ်ပါးတို့တွင် အဝိဘတ္တိယုတ္တနိပါတ်ပုဒ်-
 မည်၏။
 ဤသို့ ပုဒ်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ပဒဝိစယဟာရမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၃။ ယုတ္တိဟာရ

(က) ကိတ်နာမ်ပုဒ် ယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ

ယုတ္တိဟာရဟူသော်ကား “ယုတ္တာယုတ္တိ” ဝိစာရေတိ ဧတေနာတိ ယုတ္တိ၊ ယုတ္တိ စ သာ ဟာရော စာတိ ယုတ္တိဟာရော”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သဒ္ဒါ၊ အနက်အားဖြင့် သင့်/မသင့်ကို စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ယုတ္တိဟာရမည်၏။

အဘယ်သို့ စိစစ်သနည်းဟူမူကား-

“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”ဟူသော ဝါကျ၌ ဗုဒ္ဓံ-ဟူသောပုဒ်သည် မာဂဘောသာ၊ သဘာဝနိရုတ္တိဖြစ်၍ သဒ္ဒါအားဖြင့် သင့်၏။

ဗုဒ္ဓါပဒေသ၊ သံဃာပဒေသ၊ သမ္မဟုလာထေရာပဒေသ၊ ဧကထေရာပဒေသ ဟူသော မဟာပဒေသလေးပါး၊ သစ္စာလေးပါးကို ဟောသောသုတ်၊ ရာဂဝိနယစသော ဝိနည်း၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တည်းဟူသော ဓမ္မတာ၊ ဤလေးပါးနှင့် မဆန့်ကျင်သောကြောင့် အနက်အားဖြင့် သင့်၏။

(ဝါ) ဗုဒ္ဓံဟူသောပုဒ်ကို-

စိတ္တဇေဒ္ဒါယူသော် သင့်၏၊ ဥတုဇေဒ္ဒါ ယူသော် မသင့်၊ (ပ) သျာဒန္တပုဒ် ယူသော် သင့်၏၊ ဘျာဒန္တပုဒ်ယူသော် မသင့်၊ ဒုတိယန္တယူသော် သင့်၏၊ ပဌမန္တယူသော် မသင့်၊ ဧကဝစနန္တယူသော် သင့်၏၊ ဗဟုဝစနန္တယူသော် မသင့်။

(ဤသို့စသည်ဖြင့် ပဒေဝိစယနှင့် အတူထုတ်)

ဗုဒ္ဓံဟူသောပုဒ်၏အနက်ကို ဘုရားဟူသော အနက်ယူသော် သင့်၏။ အခြားအနက်ယူသော် မသင့်၊ ဗုဓ-ဓာတ်၏အနက်ကို ဉာဏတ္ထယူသော် သင့်၏၊ အညတ္ထယူသော် မသင့်။ တ-ပစ္စည်း၏အနက်ကို ကတ္တုသာဓကတ္ထယူသော် သင့်၏၊ ကမ္မသာဓကတ္ထယူသော် မသင့်။ ဒုတိယာဝိဘတ်၏ အနက်ကို ကမ္မတ္ထယူသော် သင့်၏၊ ကတ္တုတ္ထစသည်ယူသော် မသင့်။ အဝုတ္တကံယူသော် သင့်၏၊ ဝုတ္တကံယူသော် မသင့်။

ဤသို့စသည်ဖြင့် သဒ္ဒါ၊ အနက်အားဖြင့် သင့်/မသင့်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ယုတ္တိဟာရမည်၏ဟုလိုသော်။

(ခ) အာချာတ်ပုဒ် ယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ

ဂစ္ဆာမိ-ဟူသောပုဒ်သည် မာဂဘောသာ ။ပ။ ဤလေးပါးနှင့် မဆန့်ကျင် သောကြောင့် အနက်အားဖြင့်သင့်၏။ (ဝါ) ဂစ္ဆာမိ-ဟူသောပုဒ်ကို စိတ္တဇေဒ္ဒါ ယူသော် သင့်၏၊ ဥတုဇေဒ္ဒါယူသော် မသင့်၊ (ပ) ဘျာဒန္တပုဒ်ယူသော် သင့်၏၊ သျာဒန္တပုဒ် ယူသော် မသင့်။ (ဤသို့စသည်ဖြင့် ပဒေဝိစယနှင့် အတူထုတ်)

(၉၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ဂစ္ဆာမိ-၌ (ဂမု+အ+တိ) ဂမု-ဓာတ်၏အနက်ကို ဘဇေက္ခတ္တ၊ သေဝနက္ခတ္တ၊ ပယိရူပါသနက္ခတ္တ၊ ဇာနနက္ခတ္တ ယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ အ-ပစ္စည်း၏ အနက်ကို ရူပသိဒ္ဓိမတ္တပဒသိလိဋ္ဌတာယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ (ဝါ) ဘူဝါဒိဂဏဇောတကယူသော် သင့်၏။ အညဂဏဇောတကယူသော် မသင့်။ မိ-ဝိဘတ်၏အနက်ကို ကြိယာပဓာနယူသော် သင့်၏။ သတ္တပဓာနယူသော် မသင့်။ ကတ္တတ္ထဝါစကယူသော် သင့်၏။ ကမ္မတ္ထဝါစကယူသော် မသင့်။ ပစ္စုပ္ပန်တ္ထယူသော် သင့်၏။ အတိတာနာဂတတ္ထယူသော် မသင့်။ ဧကဝစနက္ခတ္တယူသော် သင့်၏။ ဗဟုဝစနက္ခတ္တယူသော် မသင့်။

ဤသို့စသည်ဖြင့် သဒ္ဓါ၊ အနက်အားဖြင့် သင့်/မသင့်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ယုတ္တိဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

မှတ်ချက်။ ။ ယုတ္တိဟာရသည် (က) သဒ္ဓယုတ္တိဟာရ = သဒ္ဓါအားဖြင့် သင့်/မသင့်ကို စိစစ်ခြင်း၊ (ခ) အတ္ထယုတ္တိဟာရ = အနက်အားဖြင့် သင့်/မသင့်ကို စိစစ်ခြင်းဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် (က) သဒ္ဓယုတ္တိဟာရ စိစစ်ပုံမှာ-ပဒဝိစယဟာရ စိစစ်ပုံနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အတ္ထယုတ္တိဟာရ စိစစ်ပုံကိုသာ အထူး သတိပြု မှတ်သားရမည်။

ဥပသာရပုဒ်အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ

ဝိဟရတိ-၌ ဝိ-သဒ္ဓါ၏အနက်ကို ဝိတ္ထိန္ဒနက္ခတ္တယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ ဥပနဂရံ-၌ ဥပ-သဒ္ဓါ၏အနက်ကို သမိပတ္တယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။

နိပါတ်ပုဒ်အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ

ကိဿ ပန ထေရော-၌ ပန-သဒ္ဓါ၏အနက်ကို ပုစ္ဆနက္ခတ္တယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ အသောသိ ခေါ ဝေရဇ္ဇော-၌ ခေါ-သဒ္ဓါ၏ အနက်ကို ပဒပူရဏမတ္တ၊ အဝဓာရဏတ္တယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။

တဒ္ဓိတ်နာမ်ပုဒ်အတ္ထယုတ္တိဟာရစိစစ်ပုံ

ဝါသိဋ္ဌော-၌ (ဝသိဋ္ဌ+ဏ) ဝသိဋ္ဌ-ပုဒ်၏အနက်ကို ဝသိဋ္ဌမည်သော ရသေ့ အနက်ယူသော် သင့်၏။ အခြားအနက်ယူသော် မသင့်။ ဏ-ပစ္စည်း၏အနက်ကို အပစ္စအနက်ယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ ဝါသိဋ္ဌဟူသော ပုဒ်လုံး၏ အနက်ကို ဝသိဋ္ဌမည်သော ရသေ့၏သားဟူသော အနက်ယူသော် သင့်၏။ အညတ္တ ယူသော် မသင့်။ သိ-ဝိဘတ်၏အနက်ကို လိင်္ဂတ္ထယူသော် သင့်၏။ အညတ္တယူသော် မသင့်။ ဧကဝစနက္ခတ္တယူသော် သင့်၏။ ဗဟုဝစနက္ခတ္တယူသော် မသင့်။ ဤသို့ သဒ္ဓါ အနက်အားဖြင့် သင့် / မသင့်ကို စိစစ်ခြင်းသည် ယုတ္တိဟာရမည်၏ ဟူလို။

=====

၄။ ပဒဋ္ဌာနဟာရ

(ရှေးဦးလမ်းညွှန် မှတ်သားရန်)

ပဒဋ္ဌာနဟာရသည် -

၁။ ဩရယောရုယုပဒဋ္ဌာနဟာရ

၂။ အာရယောရုယုပဒဋ္ဌာနဟာရဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် -

၁။ ပုဒ်တစ်ခု၏ တရားကိုယ်ကို တိကျစွာကောက်ယူပြီးနောက် ထိုတရားကိုယ်၏ အနီးကပ်ဆုံးအကြောင်း၊ ထိုအကြောင်း၏ အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းစသည်ဖြင့် တရားကိုယ်ကို ပင်မအကျိုးထား၍ အကြောင်းဘက်သို့သာ ဆုတ်၍ ဆုတ်၍ ထုတ်သောနည်းကို “ဩရယောရုယုပဒဋ္ဌာနဟာရ = အောက်သက်ထုတ်နည်း”ဟု ခေါ်သည်။

၂။ ပုဒ်တစ်ခု၏ တရားကိုယ်ကို တိကျစွာကောက်ယူပြီးနောက် ထိုတရားကိုယ်၏ အနီးကပ်ဆုံး အကျိုး၊ ထိုအကျိုး၏ အနီးကပ်ဆုံး အကျိုးစသည်ဖြင့် တရားကိုယ်ကို ပင်မအကြောင်းထား၍ အကျိုးဘက်သို့သာ တက်၍ တက်၍ ထုတ်သောနည်းကို “အာရယောရုယုပဒဋ္ဌာနဟာရ = အထက်တက်ထုတ်နည်း” ဟု ခေါ်သည်။

ယင်းသို့ အကြောင်း + အကျိုးလှည့်ထုတ်ရာ၌ -

၁။ တရားကိုယ်သည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သို့ဝင်လျင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဖြင့် အကြောင်း+အကျိုး ကုန်စင်အောင် လှည့်၍ ထုတ်ရသည်။

၂။ တရားကိုယ်သည် ဝီထိစိတ်အစဉ်သို့ သက်ဝင်နေလျင် စိတ်ဖြစ်စဉ်အတိုင်း ဝီထိနည်းဖြင့် အကြောင်း+အကျိုးကုန်စင်အောင် လှည့်၍ ထုတ်ရသည်။ (မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ္တုပ္ပါဒ်များကို ကောက်ရာ၌ ဤဝီထိနည်းကို အသုံးများသည်)

၃။ တရားကိုယ်သည် ဗုဒ္ဓဉာဏ်တော်တစ်မျိုးမျိုး ဖြစ်နေလျှင် ဒု, ရ, ဘိနိစသော ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများနှင့်အညီ အကြောင်း+အကျိုးလှည့်၍ထုတ်ရသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် -

၁။ တရားကိုယ်သည် ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်နေလျှင် “ပုဗ္ဗေ, ပတီ, သပ္ပုရီ” အစရှိသော ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများနှင့်အညီ အကြောင်း+အကျိုး လှည့်၍ ထုတ်ရသည်။

၂။ တရားကိုယ်သည် အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်နေလျှင် “ပုဗ္ဗေ, ပတီ, သပ္ပုရီ”စသော ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများကို ဗျတိရိက်နည်းဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ယူ၍ အကြောင်း+ အကျိုး လှည့်ထုတ်ရသည်။

စနစ်တကျထုတ်ရန်မှာ- အောက်ပါ ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများနှင့် နမူနာပုံစံ အသီးသီးကို ကျက်မှတ်ထားရမည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကျက်မှတ်ဘွယ် ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများ

- ၁။ ပုဗ္ဗေ, ပတိ၊ သပ္ပရိ၊ ပဏိမိ, ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒ်။
သဒ္ဓမံ, ယောနိ၊ အကြောင်းရှိ၊ ဖြစ်၏ စိတ္တုပ္ပါဒ်။
- ၂။ သမထ, ဝိပံ၊ မဂ်, ဖိုလ်ဉာဏ်၊ တက်ရန် နိဗ္ဗာန်ဓာတ်။
အကုသိုလ်မှာ၊ ပြန်ဆိုပါ၊ တက်ရာ အပါယ်ရပ်။
- ၃။ ပဋိစ္စအတွင်း၊ တရားကိုယ်သွင်း၊ ဆင်းလေ-တက်လေအပ်။
- ၄။ ကျိုး စိတ္တုပြပွန်၊ ကြောင်း တိတ်ပြန်က၊ ဩရယု-ယူ၊
အာရယု၊ သွားမှု အနာဂါတ်။
- ၅။ ပဒဋ္ဌာန်မှာ၊ ရှေးရှေးသာ၊ နောက်မှာ အကျိုးမှတ်။

(က) ဒု, ရ, ဘိနိ၊ ပါရမီ၊ စာဂီ-စရိယ။
ဗောဓိမဏ္ဍင်၊ စတုရင်၊ ပေါ်ထင် ဝီရိယ။
အာ, စတုဈာန်၊ ဝဇီရံ၊ အောက်ဉာဏ် မဂ်+ဖိုလ်ပြ။
ဆုံး မဂ်+ဖိုလ်မှန်၊ ဆင်ခြင်ရန်၊ သဗ္ဗံ ဇာနာတိ။
ဂုဏ်, ဒေသနာ၊ ဝေနေယျာ၊ ဟိတာ-စဉ်တိုင်းသိ။

(တစ်နည်း) ဂုဏ်, ဒေသနာ၊ စီသဒ္ဓါ၊ သုတမယာထည့်။

(ခ) ဝေဒနုစိဖြာ၊ ကျင့်နည်းသာ၊ သမ္မာ ပဋိပတ္တိ။
စင်ကြယ်သီလ၊ ပါမောဇ္ဇ၊ ဝိတျ, ပသ်, သု, မိ။
ယထာဘူတာ၊ နိဗ္ဗိဒါ၊ ဝိရာ, ဝိမုတ္တိ။
ဝိမုတ္တိဉာဏ်၊ ဒဿနံ၊ တက်ရန် နုပါဒိ။
ရှေးရှေးကြောင်းသာ၊ နောက်ကျိုးဖြာ၊ မှန်စွာထုတ်လေဘိ။
ဤဟာမက၊ သိလေက၊ ထုတ်ရ လွယ်လိမ့်ဘိ။

ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ရန် တရားကိုယ်ကောက်ရာ၌-

- ၁။ ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်
- ၂။ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်
- ၃။ ယင်းစိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌သွင်းပုံ
- ၄။ မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ္တုပ္ပါဒ်များ
- ၅။ ဗုဒ္ဓဉာဏ်တော်များ

ဤငါးချက်ကို သဘောပေါက် နားလည်ထားရမည်။

အနည်းငယ်ရှင်းပြပါဦးမည်-

ပဒဋ္ဌာန်ဟူသည် ပါဠိပျက် စကားလုံး။ ပဒ+ဋ္ဌာနသဒ္ဓါနှစ်ခုလုံးသည် “နိမိတ္တံ ကာရဏံ ဌာနံ၊ ပဒံ ဝိဇံ နိဗန္ဓနံ”ဟူသော အဘိဓာန်(၉၁)လာသည့်အတိုင်း “အကြောင်း” ဟူသော အနက်ချည်းဟောကြသည်။ အနက်တူသဒ္ဓါနှစ်ခု ပေါင်းစပ်ထားသောကြောင့် “အလွန်နီးသော အကြောင်း၊ အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်း”ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ယင်း အနီးကပ်ဆုံး အကြောင်းကိုပင် “ကာရဏံ ယံ သမာသန္တံ၊ ပဒဋ္ဌာနန္တိ တံ မတံ” ဟူသော အဘိဓာန် (၉၂)အရ ပဒဋ္ဌာန်ဟု ခေါ်သည်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

မူလတရားကိုယ်၏ အနီးကပ်ဆုံးအကြောင်းနှင့် အနီးကပ်ဆုံးအကျိုးကို ကိုင်တွယ်ရာ၌ “ပစ္စုပ္ပန်မူ၊ မုချယူ၊ ရှေးဖလူ+ကာရဏူကို နောက်စိတ်သွင်း”ဟူသော အာချာတ်၊ ကိတ်ဉာဏ်ကောက်နိယံ စည်းကမ်းအတိုင်း-

- (၁) အရကောက်ထားသည့် တရားကိုယ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ပစ္စုပ္ပန်(မုချ)အနေဖြင့် ဆုပ်ကိုင်ထားပါ။
- (၂) ယင်းစိတ္တုပ္ပါဒ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အတိတ်အကြောင်းတရားများကို ရှာပါ။
- (၃) ယင်းစိတ္တုပ္ပါဒ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အနာဂတ်အကျိုးတရားများကို ရှာပါ။

(ဤသုံးချက်ကို အလွယ်တကူရှာဖွယ်နိုင်ရန် ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများကို ကျက်မှတ်ထားရမည်။)

ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်အကြောင်း+ အကျိုးများ

(က) ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း၏ အတိတ်အကြောင်းများမှာ-

၁။ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ	၂။ ပတိရူပဒေသဝါသ
၃။ သပ္ပုရိသုပနိဿယ	၄။ အတ္တသမ္ဘာပဏိဓိ
၅။ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒနဝမက္ခဏ	၅။ သဒ္ဓမ္မဿဝန
- ၇။ ပယောနိသောမနသိကာရ-တို့ဖြစ်သည်။

(ခ) အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်း၏ အတိတ်အကြောင်းများမှာ-

၁။ ပုဗ္ဗေစ အကတပုညတာ	၂။ အပုဋိရူပဒေသဝါသ
၃။ အသပ္ပုရိသုပနိဿယ	၄။ အတ္တသမ္ဘာပုဏိဓိ (မိစ္ဆာပဏိဓိ)
၅။ အက္ခဏ	၆။ အသဒ္ဓမ္မဿဝန
- ၇။ အယောနိသောမနသိကာရ-တို့ဖြစ်သည်။

ဤအကြောင်းတရားတို့တွင်လည်း ရှေးရှေးသည် အကြောင်း၊ နောက်နောက်သည် အကျိုးဖြစ်သည်ဟု မှတ်။

(ဂ) ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အနာဂတ်အကျိုးများမှာ- သမထ၊ ဝိပဿနာ၊ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်၊ နိဗ္ဗာန်တို့ဖြစ်သည်။

(ဃ) အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အနာဂတ်အကျိုးများမှာ- အသက်တိုခြင်း၊ အနာရောဂါများခြင်း၊ သူတပါးနှိပ်စက်ခံရခြင်း၊ ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ လားရခြင်း၊ အပါယ်ငဲ့ရဲ၌ ကျရောက်ရခြင်းစသည်တို့ဖြစ်သည်။

၁။ ကုသိုလ်အတွက် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ပဒဋ္ဌာနဟာရဟူသောကား- “ပဒဋ္ဌာနံ ဝိစာရေတိ ဧတေနာတိ ပဒဋ္ဌာနော၊ ပဒဋ္ဌာနော စ သော ဟာရော စာတိ ပဒဋ္ဌာနဟာရော”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သုတ်၌ လာသောတရားတို့၏ ပဒဋ္ဌာန်ကို ဩရုပ္ပေယျာယုအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ အာရုပ္ပာရုပ္ပာ အားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရမည်၏။

(၉၆)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အဘယ်သို့ စိစစ်သနည်းဟူမူကား-

“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”ဟူသော ဝါကျ၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍ ထိုမဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ယောနိသောမနသိကာရတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သဒ္ဓမ္မဿဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒနဝမက္ခဏတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အတ္တသမ္မာပဏိဓိတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သပ္ပုရိသုပနိဿယတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပတိရူပဒေသဝါသတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာတည်း။ ဤသို့ အောက်သက် သြရယောရယုအားဖြင့်လည်းကောင်း။

ထိုမဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် သမထ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထိုသည် ဝိပဿနာ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထိုသည် မဂ်ဉာဏ်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထိုသည် ဖိုလ်ဉာဏ်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထိုသည် နိဗ္ဗာန်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ဤသို့ အထက်တက် အာရယုရယုအားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရ မည်၏ဟူလိုသော်။

၂။ အကုသိုလ်အတွက် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

(နိဒါန်း၊ ဆိုရိုး၊ ထုံးစံအတိုင်း)

အဘယ်သို့ စိစစ်သနည်းဟူမူကား-

“ပါဏံ ဟနတိ” ဟူသောဝါကျ၌ ဟနတိ-ဝယ် ဟန-ဓာတ်အရ ဒေါသ ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (ဒေါသမူစိတ္တုပ္ပါဒ်) ကို ယူ၍- ထိုဒေါသမူ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အယောနိသောမနသိကာရ တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အသဒ္ဓမ္မဿဝနတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အက္ခဏတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အတ္တသမ္မာအပုဏိဓိ(မိစ္ဆာပဏိဓိ)တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အသပ္ပုရိသုပနိဿယတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အပ္ပတိရူပ ဒေသဝါသတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပုဗ္ဗေ စ အကတပုညတာတည်း။ ဤသို့ အောက်သက် သြရယောရယု အားဖြင့်လည်းကောင်း။

ထိုအကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် အသက်တိုခြင်း၊ အနာရောဂါများခြင်း၊ သူတပါး နှိပ်စက်ခံရခြင်း၊ ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ရခြင်း၊ အပါယ်ငရဲ၌ ကျရောက်ရခြင်းစသည်တို့၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ဤသို့ အထက်တက် အာရယုရယုအားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ် ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

၃။ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ သွင်းပုံ

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းထုတ်ရာ၌-

“ဧရာမရဏမုစ္ဆာယ၊ ဝိဇ္ဇိတာန မဘိဏှသော။

အာသဝါနံ သမုပ္ပါဒါ၊ အဝိဇ္ဇာ စ ပဝတ္တတိ”ဟူသော သင်္ဂဟပါဠိအရ အဝိဇ္ဇာ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အာသဝေါတရားလေးပါးတည်း။ အာသဝေါတို့၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဧရာမရဏမုစ္ဆာတို့တည်း။

ဧရာမရဏမုစ္ဆာဟူရာ၌ မုစ္ဆာဟူသည် သောက, ပရိဒေဝ, ဒုက္ခ, ဒေါမနဿ, ဥပါယာသတို့တည်း။ သောကစသော တရားငါးပါးတို့သည် တွေ့စေ မိန်းမောကြောင်း တရားများဖြစ်သောကြောင့် “မုစ္ဆာ” အမည်ရကြသည်။ ထိုကြောင့် ဧရာမရဏမုစ္ဆာဟူသည် ဇာတိပစ္စယာ ဧရာမရဏ (ပ) ဒေါမနဿုပါယာသာ သမ္ဘဝန္တိ-ပင်တည်း။

ဤသို့ “အဝိဇ္ဇာ၏ ပဒဋ္ဌာန်သည် အာသဝ၊ အာသဝ၏ ပဒဋ္ဌာန်သည် ဧရာမရဏမုစ္ဆာ”ဟု ယူမှသာလျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အစနှင့်အဆုံး ဆက်စပ်လေတော့သည်။

ပြဆိုခဲ့ပြီးသော ဤအခြေခံသဘောတရားကို နားလည်ပြီးနောက် မိမိ ကောက်ထားသည့် တရားကိုယ်ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ထဲသို့ သွင်းတတ်ဖို့လည်း အရေးကြီးသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝင်ရန် (သွင်းရန်) အောက်ပါအတိုင်း ယေဘုယျ သတ်မှတ်ထားပါ။

- ၁။ လောကီကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုကောက်လျှင် သင်္ခါရမှ ဝင်ပါ။
- ၂။ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုကောက်လျှင်လည်း သင်္ခါရမှပင် ဝင်ပါ။
- ၃။ မောဟကို သီးသန့်ကောက်လျှင် အဝိဇ္ဇာမှ ဝင်ပါ။
- ၄။ လောကီဝိပါက်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုကောက်လျှင် ဝိညာဏ်မှ ဝင်ပါ။
- ၅။ ဖဿ, ဝေဒနာ, တဏှာတို့ကို ကောက်လျှင် ဖဿမှ, ဝေဒနာမှ, တဏှာမှဝင်ပါ။
- ၆။ ရုပ်ကိုကောက်လျှင် နာမ်ရုပ်, သဠာယတနတို့တွင် တခုခုမှ သင့်လျော်သလို ဝင်ပါ။
- ၇။ ပြင်းထန်စွာခံစားရသည့် ဝေဒနာကို ကောက်လျှင် သောကစသော ငါးပါးတွင် တစ်ပါးပါးမှ သင့်လျော်သလို ဝင်ပါ။

ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဖြင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ ဘုရားကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သူ၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍- ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်၌ယှဉ်သော စေတနာသည် သင်္ခါရတည်း။ ထိုသင်္ခါရ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အာသဝေါတရားလေးပါးတည်း။ ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဧရာ, မရဏ, မုစ္ဆာတည်း။ ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဇာတိတည်း။ (ပ) ဝိညာဏ်တည်း။ ဤသို့ အောက်သက် ဩရုပ္ပောရယုအားဖြင့် လည်းကောင်း။

(၉၈) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ထိုသင်္ခါရသည် ဝိညာဏ်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထို-သည် နာမ်ရုပ်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ (ပ) ထို-သည် ဇာတိ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထို-သည် ဇရာ၊ မရဏ၊ မုစ္ဆာ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထို-သည် အာသဝေါ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထို-သည် အဝိဇ္ဇာ၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ဤသို့ အထက်တက် အာရယျာရယုအားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းဖြင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

“ပါဏ် ဟနတိ”၌ ဟနတိ-ဝယ် ဟန-ဓာတ်အရ ဒေါသမူအကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍-
ထိုစိတ္တုပ္ပါဒ်၌ ယှဉ်သော စေတနာသည် သင်္ခါရတည်း။ ထိုသင်္ခါရ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အဝိဇ္ဇာတည်းစသည်ဖြင့် ထုတ်လေ။

ခန္ဓာငါးပါးရသော ပုဒ်များ၌
ပဒဋ္ဌာနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဗာဟုတ္တဖြစ်သော မိ-ဝိဘတ်အရ ဘုရားကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော အကျွန်ုပ်၏ လောကီခန္ဓာငါးပါးကို ယူ၍-
ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သာမညအားဖြင့် အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကံ၊ အာဟာရတည်း။ ထိုတွင်-
အဝိဇ္ဇာ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အာသဝေါတရားလေးပါးတည်း။
တဏှာ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဝေဒနာတည်း။
ဥပါဒါန်၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား တဏှာတည်း။
ကံ(ဘဝ)၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဥပါဒါန်တည်း။
အာဟာရ၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ခဲဘွယ်သောဇေဉ်ဟူသော အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်နှင့် အဇ္ဈတ္တစတုသမုဋ္ဌာနိကရုပ်ကလာပ်တည်း။ ဤသို့ အောက်သက် သြရယောရယု အားဖြင့်လည်းကောင်း။

ထိုလောကီခန္ဓာငါးပါးသည် ပုညာပုညဝိပါက၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ထို-တွင် ပုညသည် ကုသလဝိပါကဝိညာဏ်(ဣဋ္ဌာရုံ)၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။
အပုညသည် အကုသလဝိပါကဝိညာဏ်၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။
ထို-သည် သဠာယတန၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်းစသည် ထုတ်။ ဤသို့ အထက်တက် အာရယျာရယုအားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရမည်၏ ဟူလို။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

၄။ ဗုဒ္ဓဉာဏ်တော်များ အရကောက်ရာ၌-

၁။ ဒုက္ခိတသတ္တဝါ

၂။ မဟာဘိနိဟာရ

၅။ မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်

၇။ အာနာပါနစတုတ္ထဈာန်

၉။ အောက်မဂ်၊ အောက်ဖိုလ်ဉာဏ်

၁၁။ အရဟတ္တဖိုလ်ဉာဏ်

၁၃။ သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်

၁၅။ ဒေသနာဉာဏ်တော်

၁၇။ သုတမယဉာဏ်စသော ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခ-တို့တည်း။

၂။ မဟာကရုဏာတော်

၄။ ပါရမီ(၁၀)ပါး၊ အပြား ၃၀၊

စွန့်ခြင်းကြီးငါးပါး၊ စရိယ ၃-ပါး။

၆။ စတုရင်္ဂဝီရိယ

၈။ မဟာဝဇီရဉာဏ်

၁၀။ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်

၁၂။ ပစ္စဝေက္ခေဏာဉာဏ်

၁၄။ သကလဗုဒ္ဓဂုဏ်တော်

၁၆။ ဝစီဘေဒပရမတ္ထသဒ္ဓ

ဤ၌ ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခများမှာ-

၁။ သုတမယဉာဏ်

၃။ ပဋိပတ်နည်းကိုသိခြင်း

၅။ ပရိသုဒ္ဓသီလ

၇။ ပီတိ

၉။ သုခ

၁၁။ ယထာဘူတဉာဏ်

၁၃။ ဝိရာဂ

၁၅။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန

၂။ အတ္တဝေဒ၊ ဓမ္မဝေဒ

၄။ သမ္မာပဋိပတ်

၆။ ပါမောဇ္ဇ

၈။ ပဿဒ္ဓိ

၁၀။ သမာဓိ

၁၂။ နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်

၁၄။ ဝိမုတ္တိ

၁၆။ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်-တို့တည်း။

မှတ်ချက် ။ ။ ဘုရားရှင်နှင့်ဆိုင်သော ၁၇-ချက်တို့တွင် တစ်ခုခုကိုကောက်ယူထားပါက ရှေ့တိုး နောက်ဆုတ် ပဒဋ္ဌာန်ထုတ်။ သုတမယဉာဏ်စသော (၁၆) ချက်ကား ဝေနေယျတို့၏ ဟိတသုခအစိတ်သရုပ်များဖြစ်သည်။ ဤ(၁၆) ချက်ကို ထုတ်ပြခဲ့ပြီးသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်အရာ၌လည်း ထုတ်နိုင်သည်။

ဒဿေတုံ၊ ဒဿေန္တော၊ ပကာသေန္တော၊ အာဟ၊ အာရန္တံ-တို့၌

တရားကိုယ်ကောက်ပုံ

၁။ ဒဿေတုံ+အာဟ၊ နှစ်ပါးပြုမှု၊ ဆန္ဒရေးရှု၊ ဉာဏ်ကိုယူ။

၂။ ဒဿေန္တ၊ ဒီပေန္တ၊ ပကာသေန္တ၊ ကျမ်း၌ပြုမှု၊ ကရုဏာရေးရှု၊ ဉာဏ်ကိုယူ။

၃။ ဒဿေတုံ+အာရဒ္ဓ၊ တဖန်ပြုမှု၊ ဝီရိယရေးရှု၊ ဉာဏ်ကိုယူ။

(တွင်းကြီး၊ ၅၅။ ၅၆။ ၅၇။)

(၁၀၀)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

မဟဂ္ဂုတ်+လောကုတ္တရာစိတ္တုပ္ပါဒ် ပဒဋ္ဌာန်ထုတ်ရာ၌-

မူလတရားကိုယ်နှင့် အကြောင်း+အကျိုးဆက်စပ်ပုံကို ယေဘုယျအားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်းမှတ်သားရမည်။

(က) ၁။ ရူပကုသိုလ်ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (တရားကိုယ်)

၂။ တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ သဒ္ဓမ္မဿဝန၊ ယောနိသောမနသိကာရ- စသည်၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံမှ ကင်းခြင်း၊ န၊ ဒ၊ မ၊ ပ၊ ဥ၊ န၊ ဂေါ။

(ဤကား တရားကိုယ်၏ အကြောင်းတရားများတည်း။)

၃။ နိဝရဏမှ ကင်းခြင်း၊ ရူပဇ္ဈာနသမာပတ္တိသုခ၊ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ရခြင်း။

(ဤကား တရားကိုယ်၏ အကျိုးတရားများတည်း။)

(ခ) ၁။ အရူပကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (တရားကိုယ်)

၂။ တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ သဒ္ဓမ္မဿဝန၊ ယောနိသောမနသိကာရ- စသည်၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံမှ ကင်းခြင်း၊ ရူပဈာန်ကို ရခဲ့ခြင်း၊ ပ၊ ဥ၊ န၊ ဂေါ။ (အကြောင်း)

၃။ အရူပဇ္ဈာနသမာပတ္တိသုခ၊ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ရခြင်း၊ အဘိညာဉ်တို့ကို ရခြင်း။

(အကျိုး)

(ဂ) ၁။ မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (တရားကိုယ်)

၂။ တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ သဒ္ဓမ္မဿဝန၊ ယောနိသောမနသိကာရ- စသည်၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံမှ ကင်းခြင်း၊ ပ၊ ဥ၊ န၊ ဂေါ(ဝေါ)။ (အကြောင်း)

၃။ ဖိုလ်လေးပါး၊ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်၊ ဖလသမာပတ္တိသုခ၊ အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗာန်။ (အကျိုး)

(ဃ) ၁။ ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (တရားကိုယ်)

၂။ မဂ်လေးပါး၊ ပ၊ ဥ၊ န၊ ဂေါ(ဝေါ)။ (အကြောင်း)

၃။ ဖလသမာပတ္တိသုခ၊ ကိလေသဝိပုတ္တိမှ စ၍ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန် တိုင်အောင်။ (အကျိုး)

ရူပကုသိုလ်ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ် နမူနာထုတ်ပုံ (ကျက်ရန်)

ရူပကုသိုလ်ဈာန် စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍-

ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဂေါတြဘုတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား အနုလုံတည်း။

ထို-၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ဥပစာတည်း။ (ပ) ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ပဉ္စာနန္တရိယကံမှ

'ကင်းခြင်းတည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား သဒ္ဓမ္မဿဝန၊ ယောနိသောမနသိကာရစသည်

တည်း။ ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေနှင့် ပြည့်စုံခြင်းတည်း။ ဤသို့

အောက်သက် ဩရုယောရုယုအားဖြင့်လည်းကောင်း။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၁၀၀)

ထိုရူပကုသိုလ်ဈာန်စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် နိဝရဏတို့မှ ကင်းခြင်း၊ ရူပဇ္ဇာန သမာပတ္တိသုခ၊ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း၊ အရူပဈာန်ကို ရခြင်း၊ အဘိညာဉ်တို့ကို ရခြင်း၏ ပဒဋ္ဌာန်တည်း။ ဤသို့ အထက်တက် အာရယျာရယအားဖြင့်လည်းကောင်း စိစစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပဒဋ္ဌာနဟာရမည်၏ဟူလို။

အမှာ ။ ။ ကျန် မဟဂ္ဂုတ်၊ လောကုတ္တရာ တရားကိုယ်များအတွက် ထုတ်ပုံမှာ မထူးတော့ပါ။ နည်းမှီ၍ ထုတ်လေ။

=====

၅။ လက္ခဏာဟာရ
(လက္ခဏာတုတရားများကို ထုတ်ပြခြင်း)

- ✓ သုတ်၌ မိန့်မှာ၊ မြတ်ဗွေနှင့်၊ လက္ခဏာတုမျှ၊ သဟစာရီ၊ တူညီ ကိစ္စ၊ တူမျှ ဟေတု၊ တူမှု ဖလ၊ တူမျှ အာရုံ၊ ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယ၊ ဗဒ္ဓ၊ နာမ်အား၊ တူတရားကို၊ မှတ်သား၍သာ၊ ယူရပါသည်။ ထုတ်ပါ လက္ခဏာဟာရတည်း။

ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ကို ယူ၍ ထုတ်ပုံ (ကျက်ရန်)

လက္ခဏာဟာရဟူသော်ကား လက္ခိယန္တိ ဧတေန အဂုတ္တာပိ ဓမ္မာတိ လက္ခဏံ၊ လက္ခဏဉ္စ တံ ဟာရော စာတိ လက္ခဏဟာရော-ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သုတ်၌ ဟောအပ်သောတရားနှင့် ဧကလက္ခဏ၊ သဟစာရီ၊ သမာနကိစ္စ၊ သမာနဟေတု၊ သမာနဖလ၊ သမာနာရမ္ပဏ၊ ဇာတ်၊ ဂုဏ်၊ ကြိယာ၊ ဗြဟ္မ၊ နာမ်အားဖြင့် တူသော မဟောအပ်သော တရားတို့ကိုလည်း မှတ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏာဟာရမည်၏။

အဘယ်သို့ မှတ်သနည်းဟူမူကား-

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဗုဒ္ဓံ-ဝယ် ဗုဓ-ဇာတ်အရ ဘုရားရှင်၏ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ကို ယူ၍ ထိုကိုယူသဖြင့် ထိုအရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်နှင့် နိယျာနလက္ခဏာအားဖြင့် တူသော မဂ္ဂင်ခြောက်ပါးကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် တကွဖြစ်လေ့ရှိသော မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခြင်းတည်းဟူသော တူသောကိစ္စရှိသော မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် မဂ္ဂပစ္စည်းတည်းဟူသော ဟိတ်၊ ဟေတုတ္တတည်းဟူသော ဟိတ်အဖြစ်ဖြင့် တူသော မဂ္ဂင်ခြောက်ပါး၊ အလောဘ၊ အဒေါသတည်းဟူသော တူသောဟိတ်ရှိသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် အရဟတ္တဖိုလ်တည်းဟူသော တူသော အကျိုးရှိသော မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော တူသော အာရုံရှိသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် မဂ်ဇာတ်အားဖြင့်တူသော မဂ္ဂင်ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်ဇာတ်အားဖြင့် တူသောမဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ လောကုတ္တရာဇာတ်အားဖြင့်တူသော လောကုတ္တရာတရားကိုးပါးကိုလည်း

(၁၀၂)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

ကောင်း၊ ထိုနှင့် ပဏီတစသော ဂုဏ်အားဖြင့်တူသော လောကုတ္တရာတရားကိုးပါးကို လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ပဇာနနကြိယာအားဖြင့်တူသော ဒသဗလ၊ စတုဝေသာရဇ္ဇ စသော ဉာဏ်တော်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်အားဖြင့်တူသော အစိတ်စိတ်သော ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် မဂ်ဟူသောအမည်အားဖြင့် တူသော မဂ္ဂင်ခြောက်ပါးကိုလည်းကောင်း ယူအပ်၏။

ဤသို့ သုတ်၌မလာသောတရားတို့ကို ဧကလက္ခဏစသောအားဖြင့် မှတ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် လက္ခဏဟာရမည်၏ ဟူလို။

ခန္ဓာငါးပါးယူ၍ ထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ထိုခန္ဓာငါးပါးကို ယူသဖြင့် ထိုနှင့် အနိစ္စစသော လက္ခဏာတူသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် တကွဖြစ်လေ့ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် မိမိတို့ ကိစ္စကို ပြီးစေခြင်းတူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် အဝိဇ္ဇာစသောအကြောင်း၊ ဟေတုပစ္စည်းစသော အကြောင်းတူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ဟေတုပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်စသော အကျိုးတူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် အာရမ္မဏ၊ အနာရမ္မဏအဖြစ်တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ရပွန်၊ နမန ဇာတ်တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ဟိန်၊ ပဏီတစသောဂုဏ်တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ထိုထို အမူအရာ ကြိယာတူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုနှင့် ပရမတ္ထဓမ္မသင်္ခတအမည်တူသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ သစ္စာ၊ ဣန္ဒြေတို့ကို ယူအပ်၏။

ဤသို့ ။ပ။ လက္ခဏဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍ ထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ ဘုရားကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သူ၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဓာန်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍-

ထိုကိုယူသဖြင့် ထိုနှင့် အနဝဇ္ဇလက္ခဏာ၊ တကွဖြစ်လေ့ရှိခြင်း သဟစာရီ၊ အကုသိုလ်တို့ကို ဖျက်ဆီးခြင်းကိစ္စ၊ ယောနိသောမနသိကာရစသော အကြောင်း (ဟေတု)၊ သုခဝိပါကစသော အကျိုး(ဖလ)၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏစသော အာရုံ (အာရမ္မဏ)၊ ကုသိုလ်ဇာတ်၊ ဖြူစင်သော သုက္ကဂုဏ်၊ ဘဇန၊ သေဝန၊ ပယိရပါသန၊ ဇာနနကြိယာ၊ ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်၊ ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသောအမည်အားဖြင့် တူသောကြောင့် ကြွင်းသောကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။

ဤသို့ ။ပ။ လက္ခဏဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍ ထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ပါဏံ ဟနတိ-၌ ဟနတိ-ဝယ် ဟန-ဓာတ်အရ ဝဓကစေတနာပြဋ္ဌာန်းသော ဒေါသမူအကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍-

ထိုကိုယူသဖြင့် ထိုနှင့် သာဝဇ္ဇလက္ခဏာ၊ တက္ကဖြစ်လေ့ရှိခြင်း သဟစာရီ၊ မကောင်းကျိုးကို ဖြစ်စေခြင်းကိစ္စ၊ အယောနိသောမနသိကာရစသော အကြောင်း၊ ဒုက္ခဝိပါကစသော အကျိုး၊ အနိဋ္ဌာရမ္မဏဟူသော အာရုံ၊ အကုသိုလ်ဟူသော ဇာတ်၊ မည်းညစ်သော ကဏဂုဏ်၊ ဟနနကြိယာ၊ ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်၊ ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသော အမည်အားဖြင့်တူသောကြောင့် ကြွင်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်း ယူအပ်၏။

ဤသို့ ။ပ။ လက္ခဏဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

(တစ်နည်း)

“ဤလက္ခဏဟာရ၌ လက္ခဏာတူတရားတို့ကို မှတ်သား၍ ထုတ်ရသည် ဆိုသဖြင့် ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို မူလတရားကိုယ်အဖြစ် ယူထားရာဝယ်- ကျန် ကုသိုလ်များကိုသာမက အကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာ၊ ရုပ်စသည်တို့ကိုလည်း ထုတ်ပြကြသေးသည်။” ထိုနည်းကို ထုတ်တတ်ရန် အောက်ပါဆောင်ပုဒ်လင်္ကာကို ကျက်မှတ်ထားရမည်။

- ✓ သာဝဇ္ဇာ-နဝဇ္ဇ၊ နမန၊ ရာသ၊ အနိစ္စာ-လက္ခဏာ။
- ✓ အကု၊ ကု-ကျန်၊ နာမက္ခန္ဓ၊ ရုပ်၊ ခန့်၊ အာ၊ ဓာ၊ ကောက်ယူပါ။

အဓိပ္ပာယ်။ ။ သာဝဇ္ဇလက္ခဏာဖြင့် ကျန်အကုသိုလ်ကို ထုတ်ပါ။
 အနဝဇ္ဇလက္ခဏာဖြင့် ကျန်ကုသိုလ်ကို ထုတ်ပါ။
 • နမနလက္ခဏာဖြင့် ကျန်နာမက္ခန္ဓာတို့ကို ထုတ်ပါ။
 ရာသဋ္ဌလက္ခဏာဖြင့် ရူပက္ခန္ဓာတို့ကို ထုတ်ပါ။
 အနိစ္စာဒိလက္ခဏာဖြင့် အာယတန၊ ဓာတ်၊ သစ္စာ၊ ဣန္ဒြေတို့ကို ထုတ်ပါ။
 ဤသို့ ထက်အောက်အစဉ်အတိုင်း အဓိပ္ပာယ်ယူရမည်။

(တစ်နည်း) ကုသိုလ်ဓမ္မလက္ခဏဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို ယူ၍-

ထိုကိုယူသဖြင့် ထိုကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် အနဝဇ္ဇလက္ခဏာ ။ပ။ ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသော အမည်အားဖြင့် တူသော ကြွင်းသော ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။ ထိုကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် နမနလက္ခဏာ၊ တက္ကဖြစ်လေ့ရှိခြင်း သဟစာရီ၊ မိမိတို့ဆိုင်ရာကိစ္စ၊ အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်း၊ သင်္ခါရစသော အကျိုး၊ မိမိတို့ဆိုင်ရာ အာရုံ၊ နမနဇာတ်၊ ဟိန၊ ပဏီတစသော ဂုဏ်၊ မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကြိယာ၊ ပရမတ္ထဓမ္မဟူသော ဒြပ်၊ ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသော အမည်အားဖြင့်တူသော ကြွင်းသော နာမက္ခန္ဓာ

(၁၀၄) ဝိဇ္ဇာနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

တို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။ ထိုနာမက္ခန္ဓာလေးပါးနှင့် ရာသဋ္ဌလက္ခဏာအား ဖြင့်တူသော ရူပက္ခန္ဓာကိုလည်း ယူအပ်၏။ ထိုခန္ဓာငါးပါးနှင့် အနိစ္စစသော လက္ခဏာ၊ တကွဖြစ်လေ့ရှိခြင်း သဟစာရီ၊ (ပ) ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသော အမည်အားဖြင့် တူသော ကြွင်းသော အာယတန၊ ဓာတ်၊ သစ္စာ၊ ဣန္ဒြေတို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။
ဤသို့လျှင် ။ပ။ လက္ခဏဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။
အမှာ။ ။ အကုသိုလ်ဓမ္မကို ကောက်ရာ၌လည်း ဤနည်းကိုမှီ၍ ထုတ်ရမည်။

ရုပ်ဓမ္မလက္ခဏဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

မဟာဘုတ်လေးပါးကို (တရားကိုယ်) ယူ၍ ထိုကိုယူသဖြင့် ထိုနှင့် ရပွန လက္ခဏာ၊ တကွဖြစ်လေ့ရှိခြင်း သဟစာရီ၊ ဝိကိရဏကိစ္စ၊ ဝိညာဏ်ဟူသော အကြောင်း၊ သဠာယတနစသောအကျိုး၊ အနာရမ္မဏ၊ အဗျာကတဇာတ်၊ ဝိပရိဏာမဂုဏ်၊ ရပွနကြိယာ၊ ပရမတ္ထဓမ္မဒြပ်၊ ပရမတ္ထဓမ္မ၊ သင်္ခတဟူသော အမည် အားဖြင့် တူသောကြောင့် ကြွင်းသော ဥပါဒါရုပ်တို့ကိုလည်း ယူအပ်ကုန်၏။
ဤသို့ သုတ်၌ မလာသော ။ပ။ လက္ခဏဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

=====

၆။ အာဝတ္တဟာရ

(ရှေးဦးလမ်းညွှန်မှတ်သားရန်)

ဤအာဝတ္တဟာရထုတ်ရာ၌-
၁။ တရားကိုယ်ကို တိကျမှန်ကန်စွာ ကောက်ယူပါ။
၂။ ယင်းတရားကိုယ်၏ အကြောင်းတရားများကို ရှာဖွေပါ။
၃။ ယင်းအကြောင်းတရားမှတစ်ဆင့် ကုသိုလ် (သို့မဟုတ်) အကုသိုလ် တရားတို့အဆက်ဆက်လည်ပုံကို သဘာဝအားဖြင့် ဖော်ပြပါ။
၄။ ကောက်ယူထားသည့်တရားကိုယ်က ကုသိုလ်ဖြစ်လျှင် ဝိသဘာဂ အကုသိုလ်ကိုပါ ယူ၍၊ အကုသိုလ်ဖြစ်လျှင် ဝိသဘာဂကုသိုလ်ကိုပါ ယူ၍ အကြောင်း တရားများကို ရှာပြီး ယင်းအကြောင်းတရားများမှ တစ်ဆင့် ဝိသဘာဂတရားများ အဆက်ဆက်လည်ပုံကို ဖော်ပြပါ။ ဤအချက်လေးချက်ကို ကြိုတင်နားလည်ထားရမည်။

ကျက်မှတ်ထားရန်ဆောင်ပုဒ်များ

- ✓ ယောနိ-သဒ္ဓမံ၊ သပ္ပုရိသံ၊ ဓဏံ-စက္က၊ အပ္ပမာဒ။
- ✓ ထိုလျှင်အကြောင်း၊ တရားပေါင်း၊ လည်းတောင်း အာဝတ္တ။
- ✓ အကုသိုလ်မှာ၊ ပြန်၍သာ၊ ဆိုပါမခက်လှ။

ကုသိုလ်ဓမ္မအာဝတ္တဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

အာဝတ္တဟာရဟူသော်ကား အာဝတ္တိယန္တိ သဘာဂဝိသဘာဂဓမ္မာ ဧတေနာတိ အာဝတ္တော၊ အာဝတ္တော စ သော ဟာရော စာတိ အာဝတ္တဟာရော-ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ သုတ်၌လာသော တရားတို့၏ ပဒဋ္ဌာန်ကိုရှာ၍ သဘာဂ၊ ဝိသဘာဂဓမ္မတို့ကို လည်စေကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် အာဝတ္တဟာရမည်၏။

အဘယ်သို့ လည်စေသနည်းဟူမူကား-

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-ဟူသော ဝါကျ၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍-

ထို၏ ပဒဋ္ဌာန်ကား ယောနိသောမနသိကာရ၊ သဒ္ဓမ္မဿဝန၊ သပ္ပုရိသုပ-နိဿယ၊ နဝမက္ခဏ၊ စက္ကသမ္ပတ္တိ၊ အပ္ပမာဒအစရှိသည်တည်း။

ထိုတွင် ယောနိသောမနသိကာရကို ယူသဖြင့် ယောနိသောမနသိကာရလျှင် အကြောင်းရှိသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏။

သဒ္ဓမ္မဿဝနကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် အကြောင်းရှိသော (ပ) လည်ကုန်၏။

သပ္ပုရိသုပနိဿယကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

နဝမက္ခဏကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

စက္ကသမ္ပတ္တိကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

အပ္ပမာဒကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

ဤသို့ သဘာဂအားဖြင့် လည်စေခြင်းသည် သဘာဂါဝတ္တနမည်၏။

ဂစ္ဆာမိ-အရ မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်းကို ဆိုသဖြင့် ထို၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော မမှီဝဲ၊ မဆည်းကပ်ခြင်းကိုလည်းယူအပ်၏။ ထို၏ပဒဋ္ဌာန်ကား အယောနိသောမသိကာရ၊ အသဒ္ဓမ္မဿဝန၊ အသပ္ပုရိသုပနိဿယ၊ အက္ခဏ၊ စက္ကဝိပတ္တိ၊ ပမာဒအစရှိသည်တည်း။

ထိုတွင်- အယောနိသောမနသိကာရကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင်အကြောင်းရှိသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် လည်ကုန်၏။

အသဒ္ဓမ္မဿဝနကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

အသပ္ပုရိသုပနိဿယကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

အက္ခဏကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

စက္ကဝိပတ္တိကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

ပမာဒကို ယူသဖြင့် ထိုလျှင် (ပ) လည်ကုန်၏။

ဤသို့ ဝိသဘာဂအားဖြင့် လည်စေခြင်းသည် ဝိသဘာဂါဝတ္တနမည်၏။

ဤသို့လျှင် သုတ်၌လာသောတရားတို့၏ ပဒဋ္ဌာန်ကိုရှာ၍ သဘာဂ၊ ဝိသဘာဂ ဓမ္မတို့ကို လည်စေကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် အာဝတ္တဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။ အမှာ။ ။ အကုသိုလ်ဓမ္မထုတ်ပုံမှာ ကုသိုလ်ဓမ္မထုတ်ပုံကို နည်းမှီ၍ ထုတ်ရပင်။

=====

၅။ ပရိဝတ္တနဟာရ

(ရှေးဦးလမ်းညွှန်မှတ်သားရန်)

ဤပရိဝတ္တနဟာရ၌-

(က) မူလတရားကိုယ်သည် ကုသိုလ်ဓမ္မဖြစ်လျှင်-

- ၁။ ယင်း ကုသိုလ်နှင့် ကုသိုလ်၏ အကြောင်းတရားများကို ရှေးဦးစွာထုတ်ပြရာ၏။
- ၂။ ထို့နောက် မူလတရားကိုယ် ကုသိုလ်ဓမ္မကြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်ဓမ္မများ ကင်းပျောက်သွားပုံကို ပြဆိုရာ၏။
- ၃။ ထို့နောက် မူလတရားကိုယ် ကုသိုလ်ဓမ္မ၏ အကျိုးတရားများ စည်ပင် ပြန့်ပွားများကုန်၏ဟု ပြန်အုပ်ရာ၏။

(ခ) မူလတရားကိုယ်သည် အကုသိုလ်ဓမ္မဖြစ်နေလျှင်

- ၁။ ယင်းအကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ်၏ အကြောင်းတရားများကို ရှေးဦးစွာထုတ်ပြရာ၏။
- ၂။ ထို့နောက် မူလတရားကိုယ် အကုသိုလ်ဓမ္မကြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ကုသိုလ်ဓမ္မများ ကင်းပျောက်သွားပုံကို ပြဆိုရာ၏။
- ၃။ ထို့နောက် မူလတရားကိုယ် အကုသိုလ်ဓမ္မ၏ အကျိုးတရားများ စည်ပင် ပြန့်ပွားများကုန်၏ဟုပြန်အုပ်ရာ၏။

ကျက်မှတ်ရန်ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာများ

- ၁။ ကုသိုလ်ဓမ္မ၊ ယူပါက၊ ကင်းပအကုသိုလ်။
အကုရင်းခံ၊ ကျိုးတန်တန်၊ ပြန်လှန်လည်စေလို။
- ၂။ အသဒ္ဓိယ၊ ကောသဇ္ဇနှင့်၊ ပမာဒ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆေရာ၊ စ၊ ဖြာ အကုသိုလ်။
ပံစူပြံ+သံသာ၊ ဘေးနှစ်ဖြာ၊ ကင်းကွာ ပ၊ ပျောက်ဆို။
ကုသိုလ်ရင်းခံ၊ ကျိုးတန်တန်၊ အမှန်တိုးသကို။
- ၃။ အကု-ယူဘိ၊ ကု-ကင်း၏၊ စရိုပြန်၍ဆို။
ပရိဝတ္တန၊ ဤဟာရ၊ မှတ်ကြ-သူအဆို။

ကုသိုလ်ဓမ္မပရိဝတ္တနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ပရိဝတ္တနဟာရဟူသော်ကား “ပဋိပက္ခဝသေန ပရိဝတ္တိယန္တိ ဣမိနာ သုတ္တေ ဝုတ္တဓမ္မာတိ ပရိဝတ္တနေ၊ ပရိဝတ္တနေ စ သော ဟာရော စာတိ ပရိဝတ္တနဟာရော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သုတ်၌ ဟောအပ်ကုန်သော ကုသိုလ်ဓမ္မတို့ကို ထို၏ ပဋိပက္ခ အကုသိုလ်ဓမ္မဖြင့် လည်းကောင်း၊ အကုသိုလ်ဓမ္မတို့ကို ထို၏ ပဋိပက္ခကုသိုလ်ဓမ္မဖြင့် လည်းကောင်း လည်စေကြောင်း (ပယ်ကြောင်း) ဖြစ်သောကြောင့် ပရိဝတ္တနဟာရမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အဘယ်သို့လည်စေသနည်း (ပယ်သနည်း) ဟူမူကား -

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဗုဒ္ဓသရဏဂုံ ခံယူဆောက်တည်သူ၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထို၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရစသည်တို့ကိုလည်းကောင်း ယူအပ် ကုန်၏။

ထိုကိုယူသဖြင့် ထို၏ပဋိပက္ခဖြစ်သော အဿဒ္ဓိယ၊ ပမာဒ၊ ကောသန္ဓ၊ ဣဿာ၊ မဇ္ဈရအစရှိသော အကုသိုလ်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုအကုသိုလ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော အယောနိသောမနသိကာရ အစရှိသည်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုအကုသိုလ်လျှင် အကြောင်းရင်းရှိကုန်သော ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာနှစ်ဖြာသောဘေးတို့သည်လည်းကောင်း ပပျောက်ကုန်၏။

ထို(ဗုဒ္ဓသရဏဂမန) မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လျှင် အကြောင်းရင်းရှိကုန်သော ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာနှစ်ဖြာသော ကောင်းကျိုးတရားတို့သည် စည်ပင်ပြန့်ပွားများကုန်၏။

ဤသို့လျှင် သုတ်၌ဟောအပ်ကုန်သော တရားတို့ကို ပဋိပက္ခအားဖြင့် လည်စေ ခြင်းသည် (ပယ်ခြင်းသည်) ပရိဝတ္တနဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

အကုသိုလ်ဓမ္မပရိဝတ္တနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ပါဏံ ဟနတိ-၌ ဝဓကပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထို၏ အကြောင်းဖြစ်သော အယောနိသောမနသိ ကာရစသည်တို့ကိုလည်းကောင်း ယူအပ်ကုန်၏။

ထိုကို ယူသဖြင့် ထို၏ ပဋိပက္ခဖြစ်သော အဒေါသ၊ သဒ္ဓါ၊ သမ္မာဝါယာမ၊ အပ္ပမာဒ၊ အလောဘစသော ကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုကုသိုလ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိကာရအစရှိသည်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ထိုကုသိုလ်လျှင် အကြောင်းရင်းရှိကုန်သော ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာနှစ်ဖြာသော ကောင်းကျိုး တရားတို့သည်လည်းကောင်း ပပျောက်ကုန်၏။

ထိုဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်လျှင် အကြောင်းရင်းရှိကုန်သော ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာနှစ်ဖြာသောဘေးတို့သည် စည်ပင်ပြန့်ပွားများကုန်၏။

ဤသို့လျှင် ။ပ။ ပရိဝတ္တနဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

ဒါနမယကုသိုလ်စသည်အတွက် အသေးစိတ်ပဋိပက္ခဓမ္မများ

- (က) ဒါနံ ဒေတိ-၌ ဒါနမယကုသိုလ်ကိုယူ၍ အထက်ဆိုခဲ့ပြီး ကုသိုလ်ဓမ္မနှင့် အတူထုတ်။
- (ခ) သီလံ သမာဓိယတိ-၌ သီလမယကုသိုလ်ကို ယူ၍- ထိုကိုယူသဖြင့် ထို ၏ ပဋိပက္ခဖြစ်သော အဿဒ္ဓိယ၊ ဒုဿီလျှ၊ အနာစာရီ၊ ဒုပ္ပဋိပတ္တိ၊ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိ စသော အကုသိုလ်၊ ထိုလျှင်အကြောင်းရှိသော ပစ္စုပ္ပန်+သံသရာ နှစ်ဖြာသော ဘေးတို့သည် ပပျောက်ကုန်၏စသည်ဖြင့်ထုတ်။

(၁၀၈)

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(ဂ) ဘာဝနာမယကုသိုလ်ကို ယူရာ၌ ထိုကို ယူသဖြင့် ထို၏ ပဋိပက္ခဖြစ်သော သကလဝဋ်ဒုက္ခဘေးတို့သည် ပပျောက်ကုန်၏ဟု ထုတ်။
ဘာဝနာသည်- သမထဘာဝနာ၊ ဝိပဿနာဘာဝနာဟုနှစ်မျိုးရှိသည်။

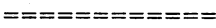
သမထဘာဝနာတို့တွင်-

- ပထမဈာန်ဖြင့် နိဝရဏကင်း၏။
- ဒုတိယဈာန်ဖြင့် ဝိတက်ကင်း၏။
- တတိယဈာန်ဖြင့် ဝိစာရကင်း၏။
- စတုတ္ထဈာန်ဖြင့် ပီတိကင်း၏။
- ပဉ္စမဈာန်ဖြင့် သုခကင်း၏။
- ပဌမာရပွဖြင့် ရူပသညာကင်း၏။
- ဒုတိယာရပွဖြင့် ပဌမာရပွကင်း၏။
- တတိယာရပွဖြင့် ဒုတိယာရပွကင်း၏။
- စတုတ္ထာရပွဖြင့် တတိယာရပွကင်း၏။
- သညာဝေဒယိတနိရောဓဖြင့် စတုတ္ထာရပွကင်း၏။

ဝိပဿနာဘာဝနာတို့တွင်-

- အနိစ္စာနုပဿနာဖြင့် နိစ္စသညာကင်း၏။
- ဒုက္ခာနုပဿနာဖြင့် သုခသညာကင်း၏။
- အနတ္တာနုပဿနာဖြင့် အတ္တသညာကင်း၏။
- အသုဘာနုပဿနာဖြင့် သုဘသညာကင်း၏။
- ထိုထိုအနုပဿနာဖြင့် ဝိပလ္လာသကင်း၏။
- သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ဒိဋ္ဌိ၊ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသကင်း၏။
- သကဒါဂါမိမဂ်ဖြင့် တနကရ။
- အနာဂါမိမဂ်ဖြင့် ကာမရာဂ၊ ဗျာပါဒ။
- အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အလုံးစုံသော ကိလေသာ။
- အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်ဖြင့် သကလဝဋ်ဒုက္ခတို့သည် ကင်းပျောက်ကုန်၏။

ထိုသမထ၊ ဝိပဿနာစသည်လျှင် အကြောင်းရင်းရှိကုန်သော ပစ္စုပ္ပန်၊ သံသရာနှစ်ဖြာသော ကောင်းကျိုးတရားတို့သည် စည်ပင်ပြန့်ပွားများကုန်၏ဟုထုတ်။
ဤသို့လျှင် ။ပ။ ပရိဝတ္တနဟာရမည်၏ဟုလိုသော်။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၁၀၉)

၈။ ဝေဝစနဟာရ

- ✓ သုတ်ပုဒ် ထိုထို၊ ပရိယာယ်ကို၊ ထုတ်ဆို ဝေဝစန။
- ✓ ဝေဝစနနိုင်လို၊ ဘိဓာန်ကို၊ ရည်ကြိုသောက်ပါကြ။

ဝေဝစနဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ဝေဝစနဟာရဟူသော်ကား “ ဝေဝစနံ ယောဇေတိ ဧတေနာတိ ဝေဝစနော၊ ဝေဝစနော စ သော ဟာရော စာတိ ဝေဝစနဟာရော ” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သုတ်၌လာသော တခုသောတရား၌ များစွာသော ဝေဝစနတို့ကို ယှဉ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဝေဝစနဟာရမည်၏။

အဘယ်သို့ ယှဉ်သနည်းဟူမူကား-

ဤ“ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ”၌ ဗုဒ္ဓံ-ပုဒ်၏ ဝေဝစနကို-
ဗုဒ္ဓံ ဒသဗလံ သတ္တံ၊ သဗ္ဗညုံ ဒွိပဒုတ္တမံ။
မုနိန္ဒံ ဘဂဝန္တံ နာထံ-စသည်ဖြင့် ယှဉ်အပ်၏။

သရဏံ-ပုဒ်၏ ဝေဝစနကို သရဏံ၊ ပရာယဏံ၊ ပဋိသရဏံ-စသည်ဖြင့် ယှဉ်အပ်၏။

ဂစ္ဆာမိ-၏ ဝေဝစနကို ဂစ္ဆာမိ၊ ဘဇာမိ၊ သေဝါမိ၊ ပယိရုပါသာမိ၊ ဇာနာမိ- စသည်ဖြင့် ယှဉ်အပ်၏။

ဤသို့လျှင် သုတ်၌လာသော တခုသောတရား၌ များစွာသော ဝေဝစနတို့ကို ယှဉ်ခြင်းသည် ဝေဝစနဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

လမ်းညွှန်ချက်။ ။ ဤဝေဝစနဟာရ၌ အဘိဓာန်နိုင်ဖို့၊ ပရိယာယ်ကြွယ်ဝဖို့ အရေးကြီးသည်။ ပရိယာယ်ကြွယ်ဝဖို့ အရေးကြီးသည်ဆိုရာ၌ ဓမ္မသင်္ဂဏီ၌ ဟောထားသည့် ဖဿော၊ ဖုသနာ၊ သမ္ပုသနာ၊ သမ္ပုသိတတ္တံ၊ တက္ကော၊ ဝိတက္ကော၊ သင်္ကပ္ပေါ၊ အပ္ပနာ၊ ဗျပ္ပနာ-စသည်တို့သည် ဝေဝစနများဖြစ်ကြသည်။ အချို့ပါဠိတော်များ၌ ဝိသေသျှပုဒ်တစ်ခုမှာ ဝိသေသနပုဒ်များစွာပါရှိကြသည်။ ထိုပုဒ်တို့သည်လည်း ဝေဝစနများပင် ဖြစ်ကြသည်။

ပုံစံ။ ။ နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတောံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ-စသည်။
သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမဇ္ဈာနံ-စသည်။
ဤသို့စသည်ဖြင့် ပရိယာယ်ဝေဝစနရှာဖွယ်တတ်ရမည်ဟုဆိုလိုသည်။

=====

၉။ သြတရဏဟာရ

(ရှေးဦးလမ်းညွှန်-မှတ်သားရန်)

“သြတရဏ”ဟူသည် သုတ်၌လာသော တရားကို ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တို့၌ ထည့်သွင်းခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထည့်သွင်းခြင်းဟူသည် ခန္ဓာစသည် ဖွဲ့ပြခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဤသြတရဏဟာရ၌ တရားကိုယ် မှန်ကန်အောင် ကောက်ယူတတ်ဖို့သာ အဓိကဖြစ်သည်။ တရားကိုယ်မှန်လျှင် ခန္ဓာစသည် ဖွဲ့ရန် မခက်။

ဣန္ဒြေဖွဲ့ရာ၌- နာမ်ဣန္ဒြေ၊ ရုပ်ဣန္ဒြေတို့ကို ကွဲပြားစွာ သိနားလည်ရမည်။

နာမ်ဣန္ဒြေများကား- ဇီဝိတ၊ စိတ်၊ ဝေဒနာ၊ သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာတို့ဖြစ်သည်။ ထိုတွင်-

ဝေဒနာ၌- “သုခိန္ဒြေ၊ (ပ) ဥပေက္ခိန္ဒြေ”ဟု ဝေဒနိန္ဒြေငါးပါးရှိသည်။

ပညာ၌- “ပညိန္ဒြေ၊ အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ၊ အညိန္ဒြေ၊ အညာတာဝိန္ဒြေ”ဟု ဣန္ဒြေလေးပါးရှိသည်။

ရုပ်ဣန္ဒြေများကား- စက္ခု၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ၊ ဣတ္ထိ၊ ပုရိသတို့ ဖြစ်သည်။ ဇီဝိတကား ရုပ်ဣန္ဒြေ၌လည်း ပါဝင်သည်။ ဤသို့ သိနားလည်ထားပါက ဣန္ဒြေ ဖွဲ့တတ်ပါပြီ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ သွင်းပုံကို ပဒဋ္ဌာနဟာရ၌ ပြခဲ့သည့် အတိုင်း သိနားလည်ရမည်။

✓ သြတရဏ၊ ဤဟာရ၊ ခုန်၊ အာ၊ ဓာတ်နှင့် ဣ။

✓ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၊ အရပ်ရပ်၊ ထည့်အပ် ဣဏ်ဖြင့်ချိန်။

ကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်သြတရဏဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

သြတရဏဟာရဟူသော်ကား “သြတာရိယန္တိ အနပ္ပဝေသီယန္တိ ဧတေန သုတ္တာဂတဓမ္မာ ခန္ဓာဒီသူတိ သြတရဏော၊ သြတရဏော စ သော ဟာရော စာတိ သြတရဏဟာရော”ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့်အညီ သုတ်၌လာသော တရားတို့ကို ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တို့၌ ထည့်သွင်းကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် သြတရဏဟာရမည်၏။

အဘယ်သို့ သွင်းသနည်းဟူမူကား-

ခန္ဓာ။ ။ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ ဂစ္ဆာမိ-ဝယ် ဂမု-ဓာတ်အရ သဒ္ဓါ၊ ပညာပြဋ္ဌာန်းသော

မဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍- ထိုတွင် ဝေဒနာသည် ဝေဒနက္ခန္ဓာမည်၏။ သညာသည် သညာက္ခန္ဓာမည်၏။ ဝေဒနာ၊ သညာမှ ကြွင်းသော စေတသိက် ဆတ္တိံသသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာမည်၏။ မဟာကုသိုလ်စိတ်သည် ဝိညာဏက္ခန္ဓာမည်၏။ ဤသို့လျှင် ခန္ဓာ၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် ခန္ဓောတရဏဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

ဝိဂ္ဂဟနုဋ် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

အာယတန။ ။ ထိုမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈)ခုသည် မနာယတနမည်၏။ စေတသိက် အဋ္ဌတ္တိသသည် ဓမ္မာယတနမည်၏။ ဤသို့လျှင် အာယတန၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် အာယတနောတရဏဟာရ မည်၏။

ဓာတ်။ ။ ထိုမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် မဟာကုသိုလ်စိတ်(၈)ခုသည် မနော ဝိညာဏဓာတ်မည်၏။ စေတသိက်အဋ္ဌတ္တိသသည် ဓမ္မဓာတ်မည်၏။ ဤသို့လျှင် ဓာတ်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် ဓာတောတရဏဟာရမည်၏။

ဣန္ဒြေ။ ။ ထိုမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့တွင် သောမနဿသဟဂုတ် (၄)ခု၌ ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် သောမနဿိန္ဒြေမည်၏။ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် (၄)ခု၌ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် ဥပေက္ခိန္ဒြေမည်၏။ နာမ်ဇီဝိတာသည် ဇီဝိတိန္ဒြေ မည်၏။ မဟာကုသိုလ်စိတ်(၈)ခုသည် မနိန္ဒြေမည်၏။ သဒ္ဓါစေတသိက်သည် သဒ္ဓိန္ဒြေ မည်၏။ ဝီရိယစေတသိက်သည် ဝီရိယိန္ဒြေမည်၏။ သတိစေတသိက်သည် သတိန္ဒြေ မည်၏။ ဧကဂ္ဂတာစေတသိက်သည် သမာဓိန္ဒြေမည်၏။ ပညာစေတသိက်သည် ပညိန္ဒြေ မည်၏။

ဤသို့လျှင် ဣန္ဒြေ၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် ဣန္ဒြိယောတရဏဟာရမည်၏။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်။ ။ ထိုမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ရှိသော စေတနာသည် သင်္ခါရမည်၏။ ထိုသင်္ခါရ၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရ ဖြစ်၏။ သင်္ခါရကြောင့် ဝိညာဏ်ဖြစ်၏။ (ပ) ဇာတိကြောင့် ဇရာမရဏသောကပရိဒေဝ ဒုက္ခဒေါမနဿဥပါယာသတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့ အနုလောမအားဖြင့်လည်းကောင်း။ ထိုမဟာကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ ပါသော ပညာသည် ဝိဇ္ဇာမည်၏။ ဝိဇ္ဇာဖြစ်သည်ရှိ သော် အဝိဇ္ဇာချုပ်၏။ အဝိဇ္ဇာချုပ်ခြင်းကြောင့် သင်္ခါရချုပ်၏။ သင်္ခါရချုပ်ခြင်းကြောင့် ဝိညာဏ်ချုပ်၏။ (ပ) ဇာတိချုပ်ခြင်းကြောင့် ဇရာမရဏသောကပရိဒေဝဒုက္ခ ဒေါမနဿ ဥပါယာသတို့သည် ချုပ်ကုန်၏။ ဤသို့ ပဋိလောမအားဖြင့်လည်းကောင်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတရဏဟာရမည်၏ ဟူလိုသော်။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ဩတရဏဟာရထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ပါဏ် ဟနတိ-ပုံစံ၌ ဟန-ဓာတ်အရ အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုယူ၍ ခန့်, အာ, ဓာ, ဣန္ဒြေတို့၌ ထည့်သွင်း။ (လွယ်ဖြီ)

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ရာ၌ကား- ထိုအကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ရှိသော စေတနာသည် သင်္ခါရမည်၏။ ထိုသင်္ခါရ၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ အဝိဇ္ဇာ ကြောင့် သင်္ခါရဖြစ်၏။ (ပ) ဥပါယာသတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့ အနုလောမ အားဖြင့်လည်းကောင်း။

အကုသိုလ်(လော၊ ဒေါ၊ မော) ကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်အား ဝိဇ္ဇာဖြစ်၏။ ဝိဇ္ဇာဖြစ်သည်ရှိသော် အဝိဇ္ဇာချုပ်၏။ အဝိဇ္ဇာချုပ်ခြင်းကြောင့် သင်္ခါရချုပ်၏။ (ပ) ဥပါယာသတို့သည် ချုပ်ကုန်၏။ ဤသို့ ပဋိလောမအားဖြင့်လည်းကောင်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တို့၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တရုဏဟာရမည်၏ဟူလိုသော်။

လောကီခန္ဓာငါးပါးယူ၍ ထုတ်ပုံ (အရကျက်ရန်)

ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ-၌ မိ-ဝိဘတ်အရ ဘုရားကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သူ၏ လောကီခန္ဓာပဉ္စကခြံရံ၏။ ထိုတွင်-

ခန္ဓာ။ ။ ဣတ္ထိဘာဝရုပ်ကြည်သော ရုပ်သတ္တဝီသသည် ရူပက္ခန္ဓာမည်၏။ ဝေဒနာသည် ဝေဒနာက္ခန္ဓာမည်၏။ သညာသည် သညာက္ခန္ဓာမည်၏။ ဝေဒနာ၊ သညာမှ ကြွင်းသော စေတသိက်ပညာသသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာမည်၏။ လောကီစိတ်(၈၁)သည် ဝိညာဏက္ခန္ဓာမည်၏။ ဤသို့လျှင် ။ပ။ ခန္ဓောတရုဏဟာရမည်၏။

အာယတန။ ။ ရုပ်သတ္တဝီသတို့တွင် စက္ခုပသာဒသည် စက္ခုယတနမည်၏။ (သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ-နည်းတူ) ရူပါရုံသည် ရူပါယတနမည်၏။ (သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ မောဋ္ဌဗ္ဗ) လောကီစိတ်(၈၁)သည် မနောယတနမည်၏။ ဣတ္ထိန္ဒြေကြည်သော သုခုမရုပ်ပန္နရသသည် ဓမ္မာယတနမည်၏။ ဤသို့လျှင် (ပ) အာယတနောတရုဏဟာရမည်၏။

ဓာတ်။ ။ ရုပ်သတ္တဝီသတို့တွင် စက္ခုပသာဒသည် စက္ခုဓာတ်မည်၏။ (သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ၊ ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊) ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်မည်၏။ စက္ခုဝိညာဏ်ဒွေးသည် စက္ခုဝိညာဏဓာတ်မည်၏။ (သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ) မနောဓာတ်မည်၏။ ကြွင်းသော လောကီစိတ်(၆၈)ခုသည် မနောဝိညာဏဓာတ်မည်၏။ စေတသိက် ဒွေပညာသ၊ (ဣတ္ထိန္ဒြေကြည်သော) သုခုမရုပ်ပန္နရသသည် ဓမ္မဓာတ်မည်၏။ ဤသို့လျှင် ။ပ။ ဓာတောတရုဏဟာရမည်၏။

ဣန္ဒြေ။ ။ ရုပ်သတ္တဝီသတို့တွင် စက္ခုပသာဒသည် စက္ခုန္ဒြေမည်၏။ (သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝါ၊ ကာယ) ပုရိသိန္ဒြေမည်၏။ ရုပ်ဇီဝိတ၊ နာမ်ဇီဝိတသည် ဇီဝိတိန္ဒြေမည်၏။ လောကီစိတ် (၈၁)သည် မနိန္ဒြေမည်၏။ သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်၌ ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် သုခိန္ဒြေမည်၏။ ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်၌ ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် ဒုက္ခိန္ဒြေမည်၏။ လောကီ သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်(၃၀)၌ ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် သောမနဿိန္ဒြေမည်၏။ လောကီဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်(၄၇)၌ ရှိသော ဝေဒနာစေတသိက်သည် ဥပေက္ခိန္ဒြေမည်၏။ သဒ္ဓါသည် သဒ္ဓိန္ဒြေ၊ (ဝီရိယ၊ သတိ) သမာဓိန္ဒြေမည်၏။ လောကီတိဟိတ်(၃၉)၌ရှိသော ပညာစေတသိက်သည် ပညိန္ဒြေမည်၏။ ဤသို့လျှင် (ပ) ဣန္ဒြေယောတရုဏဟာရမည်၏။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်

(၁၁၃)

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်။ ။ ထိုလောကီခန္ဓာငါးပါး၌ရှိသော စေတနာသည် သင်္ခါရတည်း။
 ထိုသင်္ခါရ၏ အကြောင်းကား အဝိဇ္ဇာတည်း။ အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရ
 ဖြစ်၏။ (ပ) ဥပါယာသတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့ အနုလောမအားဖြင့်လည်းကောင်း။
 ထိုလောကီခန္ဓာ (၅)ပါး၌ရှိသော ပညာသည် ဝိဇ္ဇာမည်၏။ ဝိဇ္ဇာဖြစ်သည်
 ရှိသော် အဝိဇ္ဇာချုပ်၏။ အဝိဇ္ဇာချုပ်ခြင်းကြောင့် သင်္ခါရချုပ်၏။ (ပ) ဥပါယာသတို့သည်
 ချုပ်ကုန်၏။ ဤသို့ ပဋိလောမအားဖြင့်လည်းကောင်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ ထည့်သွင်း
 ရေတွင်ခြင်းသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဒေါတရဏဟာရမည်၏။

နေတ္တိဟာရပြီး၏။

=====

အာသိသပတ္တနာဂါထာ

လောကေ ပညာယ အတ္တတ္ထော၊ ပရတ္ထော စ သမိဇ္ဈတိ။
 တသ္မာ ပညာယ ပူရေတံ၊ လိခါမိ ပေါတ္တကံ ဣမံ။

♣ လူတုံဌာန၊ လူလောက၌
 အတ္တ၊ ပရာ၊ ကျိုးနှစ်ဖြာကို
 ပညာကသာ၊ ပြီးစေရာ၏။

♣ ထို့ကြောင့် နောင်ခါ၊ ဖြစ်တိုင်းမှာလျှင်
 ပညာပါရမီ၊ စုံပြည့်ညီ၍
 နှစ်လီအကျိုး၊ ပွားတိုးစေရန်
 ရည်စိတ်သန်၍၊ စီမံပြုလုပ်
 ဤစာအုပ်ကို၊ အားထုတ်ရွှင်လန်း၊
 ငါကြိုးပမ်းသည်၊ ဆုံးခန်းနိဗ္ဗာန်တိုင်လိုသော်...။

ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန် ပြီး၏။

ဘဒ္ဒန္တသုစိတ္တာဘိဝံသ ၏

အောက်ပါကျမ်းစာအုပ်များ ထွက်ရှိနေပါပြီ။

- (၁) ပါရာဇိကဏ်ဝါကျဉာဏ် (ပထမတွဲ)
- (၂) ပါရာဇိကဏ်ဝါကျဉာဏ် (ဒုတိယတွဲ)
- (၃) သီလက္ခန္ဓ်ဝါကျဉာဏ် (ပထမတွဲ)
- (၄) သီလက္ခန္ဓ်ဝါကျဉာဏ် (ဒုတိယတွဲ)
- (၅) အဋ္ဌသာလိနီဝါကျဉာဏ် (ပထမတွဲ)
- (၆) အဋ္ဌသာလိနီဝါကျဉာဏ် (ဒုတိယတွဲ)
- (၇) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်လမ်းညွှန်
- (၈) ဝိဂ္ဂဟနှင့် ဉာဏ်ကောက်ဉာဏ်
- (၉) အတ္တယောဇနာနယူပဒေသ
- (၁၀) ဝစနာဒိဆက္ကဉာဏ်

စာအုပ်ရရှိနိုင်သောနေရာများ

- ၁။ အလိုတော်ပြည့် ဓမ္မာစရိယတက္ကသိုလ်၊ ဒဂုံမြို့သစ် (ဆိပ်ကမ်း)မြို့နယ်။
- ၂။ မန္တလေးပိဋကစာအုပ်ဆိုင်များ။
- ၃။ ရွှေတိဂုံစောင်းတန်းရှိ ပိဋကစာအုပ်ဆိုင်များ၊ ရန်ကုန်။